

ROZPRAVY
ESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ V PRAZE.

ročník i.

TRTIDA I.

íslo

ALBRECHT Z VALDSTEJNA

AŽ NA KONEC ROKU 3843

NOVÉ LISTY DO KNIHY TRTISTALETÉ PAMĚTI.
"

NAPSAL

FRANT. DVORSKY

"

PŘEDLOŽENO DNE 30. BŘEZNA 1892.

V PRAZE.

NÁKLADEM ESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

1892.

P es pul t etího minulo století, kdy zavražd n byl jeden z nejznameni-
t jších vále níku sv tové historie, Albrecht Václav Euseb z Valdštejna. D íve
asu, v sedmi m sících, uz el sv tlo sv ta, d íve, nežli lov k asný život p i-
rozen dokonává, zem el smrtí násilnou: a p ed asem ze života mate e své
na sv t p íšel, bylo t lo, jako nemluv átka, úpln vysp lé, a p ed asn život
jeho utracen, stal se nesmrtelným. Od prvního výk íku plá e, jímž pozdravil
sv t, až do posledního dechnutí smrtelného nebyl život jeho podle oby ejného
b hu lidského vym en. Jako by mu z vyho elé sopky, zem eské, n co
v úd l bylo dáno, zakrýval se bud sope ným dýmem nebo ho el vulkánským
plamenem. Život Valdštejn v byl bou livý, doba jeho ho ela bleskem, hu ela,
rachotila hromem vále ným. I noc p i jeho zavražd ní byla pustá, bou livá,
a i když bezduché t lo jeho do rakve bylo vloženo, nem lo klidného odpo-
inutí: záš , nenávis cht la zhanobiti mrtvolu, a kone n m la býti rakev
i s popelem jeho v licitací prodána.

P es p l t etího v ku uplynulo od smrti velikého toho muže a p ece
jest postava jeho dosud zahalena, znetvo ena u eným i neu eným výmyslem,
jen kam na osobu jeho padá ísté sv do historie, jeví se Valdštejn v pravé
podstat . P es tisíc vydáno spis , všelikých traktát , pojednání, napsáno lánk
v deckých, literárních: a p ece p es celou takovou literaturu nejsou ješt akta
nad Valdštejnem zav ena. Tragickou postavu Friedlandovu, vystupující mocn
v d sné válce t icetileté, ozá iti musí ješt nové sv tlo, aby ukázány, známy
byly cesty, po kterýchž krá el.

Jako za živobytí byl návid n i nenávid n, kace ován, podez íván a osla-
vován, takž i po smrti. O málo kterém hrdinovi sv tové historie vedl, vede se
tak dlouho trvajcí a dosud neukon ený boj s takovým zanícením ano zu i-
vostí, jako o Valdštejnovi. Po celém íkaje sv t pátrá se, hledají na dva ne-
p átelské tábory rozd lení spisovatelé histori tí autentické zprávy i neauten-
tické relace, každý prohlíží se z doby Valdštejnovy popsany papírek, jen aby
dekretovaná zrada kone n proti nev ícím stvrzena byla, anebo aby zase vši
viny o íst n byl.

Dlouholetý boj, jenž n kdy jako již doho íval, avšak zase mocným vy-
šlehl plamenem, veden byl mezi soupe i z císa ského i Valdštejnova tábora
na poli prvního a druhého jeneralátu o vojáka a císa em povýšeného služeb-
níka Friedlanda. Všichni skoro historikové, kte íž zakládají svá badání o Fried-

landovi na slovu »vinen« nebo »nevinen*, po ínají s Valdštejnem se vši opravdovostí teprv po r. 1621. Na d ív jší jeho osudy, dokud sláva jména jeho nerozletla se po sv t , sotva jen tak mimochodem se poohlídli a tradirovali jeden po druhém n co málo zpráv, tak že všechna životopisná data o Albrechtovi z Valdštejna do r. 1621 vypl ovala sotva tyry, p t tiskových stránek, na kterýchž napsáno z polovice velkých omyl . Sporé jsou sice do r. 1621 zprávy o život , p sobení jeho; a i t ch málo zpráv historikové bu neznali, nebo nerozum li eským pramen m d ív jší doby. A p edce do konce r. 1621 minulo 38 let Valdštejnova života. Byl již v nejkrásn jším v ku, v nejlepší síle, d je jeho života u inily ho do té doby již vojákem a takovým mužem, jakým byl, když na jevišt historie sv tové vstupoval. Vypsání jeho osud až na konec roku 1621, kteréž dopln no býti m že ješt neznámými, ukrytými zprávami, osv tluje, ukazuje na cesty budoucího jeho života.

Na n které jen chceme ukázati hrubé chyby, kteréž u historik doby Valdštejnovy se opakovaly. Tak na p íklad p íšel Albrecht z Valdštejna vedle n kterých d jepisc na sv t z'n meckého rodu, jakž prý již jméno rodové neklamný p vod n mecký ukazuje,¹⁾ i nemalý trp l prý asto v dom otcovském na všem nedostatek; n kte í op t divili se tomu, jak takový chudý šlechtic zbohatnouti mohl. Takové historické bludy zmizí, dokáže-li se autentickým sv dectvím, jak eminentn esky vlastenecká byla rodina, z kteréž Valdštejn pocházel, i ta nouze v dom otcovském prom ní se v nemalý blahobyt a o chudém šlechtici ukáže se, že již p ed bitvou na Bílé Ho e byl milióná em, atd.

A jakkoliv psali i pší cizí spisovatelé o Albrechtovi z Valdštejna, a t ebas i u nás v Cechách jako by dosud nev d lo se, co o n m íci, kone n p edce jasný vyneseno bude o n m soud beze všeho podez ívání, záští a zase beze všeho zakrývání. My Cechové p ed jinými národy zvlášt m li jsme, máme nemálo p í in, abychom na Valdštejna t žkými a ne bezprávnými žalobami na íkali: však zase, jako sou asní, uv dom lí Cechové s nemalou trudností litovali jeho zavražd ní, takž i my, ješt po p l t tím století, s pravou eskou v rou želeti musíme p ed asné jeho smrti jako národní katastrofy. Z eské krve vyrostlý Albrecht Václav z Valdštejna náleží p ed jinými také nám, eské historii. A proto podjali jsme se nesnadné práce, abychom málo známé, nebo zcela neznámé doby ze života A. z Valdštejna vyjasnili. P i vypsání jeho p sobení, in až na konec r. 1621 nebyli jsme jeho obhájcem, však také ne žalobníkem, nýbrž vždy spravedlivým soudcem.

¹⁾ Forster v knize »Wallenstein als Feldherr und Landesfürst« píše: »Palacky (in den Jahrbuchern des böhmischen Museums, Band II, Heft I) behauptet zwar, das Geschlecht der Waldsteine sei czechischer Herkunft; ohne dafür näheren Beweis zu führen, scheint Herr Palacky es nur in der Absicht zu thun, um Albrecht von Waldstein zu einem Bohmen zu machen, allein dieser ist so durch und durch ein Deutscher, dass wir über seine deutsche Herkunft durchaus nicht im Zweifel sein können.«

I.

Ze starobylého, v d jinách národa eského proslaveného rodu Markvartic , z n hož vyšli pánové z Lemberka, ze Zví etic, z Michalovic, z Vartemberka, vyrostla také v tev pán v z Valdštejna. Všichni tito jmenovaní a ješt jiní menší rodové jevili rodné p íbuzenství své stejným znakem: lvem ve štítu vzh ru stojícím. Ratolest pán v z Vartemberka zm nila na konci t ináctého století sv j znak a pánové z Valdštejna v touž asi dobu rozmnožili erb sv j o jednom lvu na tyry lvy, z nichž každý p ímo stál v jedné tvrti štítu. V tev pán z Valdštejna vzala název sv j od hradu Valdštejna, jež v druhé polovici t ináctého století blíže Ilrubé Skály vystav l Zden k z Valdštejna, kterýž ponejprv p ípomíná se okolo r. 1283. Jako starý kmen Markvartic , jako všechny z kmene toho v XIII. století vypu elé ratolesti v d jinách eských prosluly: takž i v tev pán v z Valdštejna, kteráž po šesti stoletích, jediná ze všech ostatních, ješt kvete a se zelená, proslavila se na oslavu rodu, jména svého a rozrodila se v ratolest eskou a moravskou.²⁾

Z ratolesti v království eském kvetoucí vyšel Hcnyk z Valdštejna, hofmistr královny Johanny, manželky krále Ji ího z Pod brad (14U5—1469), jenž m l syna Hanuše (Jana), a téhož syn Zden k mladší koupiv l. 1521, .statek Hostinné, stal se zakladatelem rodu »Hostinského« pán v z Valdštejna. Pan Zden k z Valdštejna na Hostinném byl starov rný, horlivý kališník. ©) Zem el l. 1525 i pochován v kostele farním na zboží svém v Hostinném.

³⁾ V knize d jin národa eského zaznamenána jsou etná jména z rodu Valdštejn v, kte řž ukázali se rozhodnými obránci vlasti své. Milec krále Václava pan *Vok z Valdštejna*, p ítel Mistra Jana Husí a Mistra Jeronýma, jenž l. 1412 vystrojil satyrický pr vod po m stech Pražských na pohan ní odpustk papežských a spálení knih Viklefových, vedle *Mikuláše a Jind ícha z Valdštejna* i jiných pedních pán a šlechty eské z ech i Moravy (po tem 452), na sn mu Pražském dne 2. zá í 1415, p ív sil svou pe e k listu, kterýmž horliv domlouvali sboru Kostnickému, že »nejmilejšího bližního, kazatele k esanského Jana Husa potupn usmrtili na království eského a markrabství Moravského a všech ech zlou pov st í záhubu a Mistra Jeronýma z Prahy bez slyšení ztrápili a snad již také p eukrutnou smrtí zamordovali*. — *Hynek z Valdštejna* byl nad jiné muž horlivý u ví e husitské (Palacký) atd.

³⁾ *Zdeník z Valdštejna* dal Martinu Bublovi p epsati eský »Hodiná « (horarium) ve dvou dílech, k n muž v t tím dílu p ípojen »Zaltá « a kázání Mistra Jana Husí o umu ení pána Ježíše Krista. (Zpráva o rukopise tom, jenž nalézal se v Stokholm , uve ejn na v asopise esk. Musea 1851 II, str. 75.)

Ovdová manželka jeho, paní Voršila z Vartemberka, dala na hrob zasadit kámen s latinským nápisem a nad ním zavěsila zlatou korouhev, na kteréž položen byl erb zlatým se tyčmi lvice a v štítu dvě pera, pod tím pak text zlatým českým jazykem psaný: »Léta tisícého pětistého dvacátého pátého na den svaté Barbory umel pán, pan Zdeněk z Valdštejna a tuto položen a pochován jest. Pán Bohra jeho duši milostiv býti.«⁴⁾ Synové jeho Jiří, Jan a Zdeněk neměli při úmrtí otce svého ještě let spravedlivých, matka byla jejich poručníci. A když 1. 1536 i paní Voršila se svatem se rozřehala, spravoval nejstarší ze synů Jiřík (a teprve litetý) na místě bratří svých statek všem společný, dosud nerozdělený. Teprve 1. 1548 podělili se o statek otcovský.⁵⁾

Syn Jan, kterýž se oženil se Salomenou Slavatovou z Chlumu, vzal za podíl otcovský sumu peněz žitou a koupil sobě léta 1548, 15. listopadu od Jana z Pernštejna tvrz a statek He manice za 3250 kop.⁶⁾ A koliv takráte byl ženat, zemřel bezdětek 1. 1572,⁷⁾ odkázav před smrtí svou r. 1571 dne 10. března statek He manice Vilémovi z Valdštejna, synu bratra svého Jiřího.⁸⁾

4) V kvaternu památném zeleném desk zemských . 60 jest zapsáno: že Zdeněk z Valdštejna na Soběvicích 1. 1572 v den sv. Jakuba vyžádal si komorníka při deskách zemských na spatření kamene hrobníku, též na spatření praporce, kterýž visel nad kamenem hrobníkem nade dveře otce jeho Zdeňka z Valdštejna; kterýž komorník po vykonání povinnosti své navrátil se zase k úřadu oznámil jest toto: »Byl sem veden od pana Zdeňka z Valdštejna do kostela, kterýžto kostel jest tu v městě Hostinném, jsouce do nahoře pivečen prostředními dvěma, nedaleko od těch dveří spatřil jsem kámen v zemi a ten jest byl zaslapaný velmi, kterýž musil jsem dáti mýti, abych mohl text z nahoře přepsati. Při tom sou mi zprávu dávali, že jest ten kámen položen nad dveře pana, pana Zdeňka z Valdštejna, pana otce pana Zdeňka z Valdštejna, na kterémžto kamenu spatřil jsem vytesaný erb, na kterémžto erbů jsou vytesány čtyři lvice a v štítu dvě pera a text okolo kamene smolou zalíváný latinskou literou* oc.

5) Léta 1548 v pondělí před hromnicemi u jiných listů díl mezi Zdeňkem z Valdštejna a Jiřím odtud, kterýmž přijal Zdeněk od Jiřího bratra svého podíl z toho, což se jim společně po matce Voršile z Vartemberka dostalo. (D. Z.)

6) V deskách zemských království českého . 47 v kvaternu památném žlutém od r. 1547—1549 zapsána jest smlouva, kterouž prodal Jan z Pernštejna a na Helfenštejn Janovi Hostinskému z Valdštejna „*He manice*“ ves celou s tvrzí pustou i s podacím kostelním, Brod ves celou, Slotov ves celou, Krabice ves celou, Vyhnanov ves celou, Prorub ves celou, Zboží ves celou i s krámmi, s lidmi osedlými i neosedlými i s hlými oc. nic sobě na tom statku nepozstavuje nežli toliko *Jana Žiuku z He manic* se vši spravedlností jemu náležitou« oc.

7) Jediná dcera jeho Kateřina zemřela ve věku panenském nade dveře po 1550, jakž kámen náhrobní v He manicích svědčí.

8) V deskách zemských v kvaternu trhovém, bílém od r. 1570—77, . 17 zapsán jest kšaft *Jana mladšího z Valdštejna* a na He manicích ze dne 10. března 1571, kterýmž vedle mocného listu královského odkazuje a mocně po smrti své dává »Vilémovi z Valdštejna, pana Jiřího odtud z Valdštejna, bratra mého synu i jeho dědicem, statek svůj všecek He manský, nic sobě nevymějí ujíci, hotové peníze, klenoty, svršky a nábytky všecky k jemu, držení a užívání, tak aby ihned po mé smrti mohl se on Vilém s dědici a budoucími svými v těch statek He manský uvázati a je držeti. Při tom pak dále poroučí, aby pan Vilém s dědici svými povinen byl panu Zdeňkovi, bratru mému a strýci svému, z toho statku mého vydati jeden tisíc kop grošů českých* oc.

Nejmladší syn Zdeněk, jenž měl za manželku Annu Hasištejnskou a byl d dícem polovice m sta Hostinného (kterouž prodal paní Kateřině z Chlumu, první manželce bratra svého Jiřího), také žádných potomků nezanechal.

Za to však hojným po něm d díc v obda en byl nejstarší Zdeněk v syn, pan Jiří z Valdštejna, držitel zboží Hostinného, kterémuž z trojího manželství narodilo se 13 synů a 6 dcer. Z prvního lože s Kateřinou Slavatovou z Chlumu⁹⁾ vyšli synové Jan, Karel, Slavata,¹⁰⁾ Vojtěch, Vilém, Vok, Zdeněk, Jiří a dcery Magdalena, Barbora, Jitka, Kateřina a Voršila; na druhém loži s Eliškou z Zerotína narodila se mu dcera Libuše, a s tetičkou manželkou Alenou z Lobkovic měl syny Jindřicha, Hannibala, Jana Krištofa, Bartoloměje a Vojslava.¹¹⁾ A p i velkém po tu své rodiny byl Jiří z Valdštejna (d d sv toznámého Albrechta z Valdštejna, knížete Friedlandského) *vzorným manželem, starostlivým otcem dětí svých, dobrým hospodářem a povždy vlasti, národa svého horlivým v mým synem*. Posledním po ízením, kterýmž statek sv j všecken mezi syny své rovným dílem rozdělil, opatřil manželku svou, kteráž mu 2500 kop grošeských v nápiněsala, aby za sumu tu, i což »pro její ctné a šlechteté chování* nad v no jí p idáno bylo (250 kop gr. .), ihned po smrti jeho ve dv r Poli any se uvázala a jeho až do smrti své užívala. Mimo to odkázal jí pro pohodlí tyrykon »plesnivé*, dva vozy, jeden malý a druhý v tší nový kožený, tolikéž klenoty i jiné všelijaké nábytky a což sob od pláten a ložních šat v jako hospody ka byla nachovala, aby jí z stalo; pro lepší pak její »vychování« m li synové ješt každého týhodne dva sudy piva jí vydávati. Synové mladší, kteréž s ní m l, ti p i mate i své vlastní až do v le její z stávati m li. Na vychování jich, na jednoho každého, m li držitelé statk v ro n 30 kop m. mate i jich vydávati. A paní Alena, »kdyžby as p išel, že by ti synové m li k u ení dáni býti, aby ni ehož neobmeškávala, což by jim k dobrému bylo, tak aby, jsouce v dobrém vedení, ke cti a chvále pánu Bohu p i ví e svaté k esanské pod obojí zp sobou se drželi*.¹²⁾ Dcery pak aby v nem (500 kop gr. eských), výpravou poctivou i veselím svadebním

⁹⁾ V listu kšaftovním z r. 1582 ustanovuje Jiří z Valdštejna mezi jiným: »0 dcerách mých starších, kteréž m i s nebolhou paní Kateřinou z Chlumu a Košmberka pán B h dáti rá il* oc ... (Desky zemské, . 22, G. 27.)

¹⁰⁾ *Jména Slavaty* užíváno v rodině pán z Chlumu a Košmberka jako jména k estného; na konci patnáctého století p ešlo jméno k estn s brat řmi Michalem, Albrechtem a Slavatou (syny Slavaty z Chlumu a z Košmberka) v jméno rodinné, kteréhož potomn jako p íjmení užívali, nazývajíce se pány Slavaty z Chlumu a Košmberka.

¹¹⁾ Po et a jména dítek Jiřího z Valdštejna položili jsme vedle zápis deskových, malého stavovského archivu, vedle rodokmenu v Sejfech se nalézajícího, a srovnali jsme pochybná udání ervenky a Balbína; též náhrobní kámen pro posledního pán Jiřikova syna Vojslava v pojednání Dra. C. Leedra »Beiträge zur Geschichte von Arnau* byl nám pramenem.

¹²⁾ Za vlada en! Jiřího z Valdštejna na Hostinném musil léta 1539 katolický správce duchovní opustiti m sto Hostinné. V cechovním ádu na izuje kožešník m a klobou ník m v Hostinném (léta 1581), aby žádný do cechu p íjímán a p íjatý již v n m trp n nebyl, který by nep íjimal pod obojí zp sobou.

opatření byly.¹³⁾ Že dobrým byl Jiří z Valdštejna nad jiné hospodářem i pro myslivkem,¹⁴⁾ svděl jistě to, že odkázaný mu po otci statek (a velice etnou mladinou), více než o dvakrát rozmnožil. Po otci svém zdědil p l m sta Hostinného, druhou polovici koupil prost ednictvím své první manželky Kateiny Slavatové od bratra svého Zdeňka, od Albrechta Smeického ukoupil statek Miletínský roku 1560, a Poliany, mimo to zakoupil několik dom v m st , zahrad, rolí pro svou rodinu, vystav l mlýn, pivovar atd. a p i všem tom p ed smrtí svou nemnoho dluh po sob zanechal, a koli jej léta 1547 nemalá pohroma zastihla. A nejen pro sebe, rodinu svou dobře hospoda il, ale staral se také jako pravý otec o své poddané, aby sídla jich zvelebena, u výživ jim napomáháno bylo, ve ejný řád pak p ísn držán a spravedliv ve všem opatření p ed utiskováním aby chrán ni byli.¹⁵⁾

¹³⁾ Ke křafování po ízení (kterž stalo se 5. zá í 1582) tohoto neobjejného pána eského ješt pídáváme: že manželka jeho paní Alena z Lobkovic mohla vedle libosti své bu dvoru Polianského užívatí nebo v no í co nad v no í dáno bylo od d dic si vyzdvihnouti. Jako spolupovníky k rad paní Alen v p í in vychovávání nejmladších syn jmenoval pan Jiří z Valdštejna Jiřho z Lobkovic, Jiřho z Martinic, Křiřtofa z Lobkovic, Albrechta Kapouna z Svojkova a Křiřtofa Bukovského z Husti an. Starším dcerám, kteréž ml s první manželkou Kateinou z Chlumu a z Kořmberka, musili d dicové jeho jedné každé mimo v no 500 kop gr. . ješt 200 kop gr. . vydati, pon vadž jmenovaná paní p l m sta Hostinného manželku svému s tou výminkou byla l. 1556 postoupila, aby GOO kop gr. . í s úroky dcerám její dáno bylo. (Desky zemské, kvatern trhový řerý od 1583-1585, . 22 f. G. 27.)

¹⁴⁾ Vedle polního hospodářství hled l Jiří z Valdštejna rozmnožití d chody statk v svých í dolováním železn rudy, jakž o tom svděl na ízení soudc v zemských Křiřtofu Jondorfovi r. 1549 ve tvrtk po sv. Jiří u in né: »pon vadž Jiří z Valdštejna v dolích na gruntech svých rud železných k užítku svému dobývati nem že pro kou ení z dol v, v kterých vy d láte pes vym ení moršador v, což by proti výpov di naší díti se m lo;« protož aby pro uvarování budoucí t žkosti podle nálezu soudu se zachoval. (Malý stav. arch. v král. esk. arch. zemském.) I s d ívím obchodil, o ež také v p í in mezi, hranic lesních ml spory s Trutnovskými, jakž o tom n které pam ti zaznamenané také nalezáme v kronice m sta Trutnova, již vydal Dr. L. Schlesinger. Tak na p . teme p i roce 1581, že Trutnovští odvezli si na 40 kus kmen , kteréž Jiří z Valdštejna na jich prý gruntech poraziti dal; za ež zase z návodu prý téhož pána požato a pobráno jim bylo t. r. dne 29. ervence na 70 kop žita, p i emž syn pána Hostinského s lidem z panství Náchodského byl pomocným strážcem.

¹⁵⁾ Jakým byl Jiří z Valdštejna dobrodincem lidu poddaného, vidíme p i nevelikém bohatsví pramen nejlépe, když l. 1560 koupil od Albrechia Smeického hrad a m ste ko Miletín. Hned po nastoupení statku pe oval o to, aby položen byl pravý základ k m stské obci a takž obecní záležitosti řádn spravovány byly. Vydobyl m ste ku privilej na vý-ro ní trhy, ud lil mu právo obchodu solního, aby stavení obecní opatrovatí, mosty, cesty, stezky opravovatí mohli. Daroval m ste ku mlýn, aby chudí lidé ve špitále řádného sou-žvení netrp li, založil urbá , knihy purkrechtní; jeho pé í vystav na radnice, aby konšelové právomocnost vykonávatí mohli, vymohl m ste ku povolení k užívání znaku a pro ve ejný řád vydal 1566 na ízení, kteréž se lidem p i soudech ítalo. Na poznání vzácných vlastností jeho duřevních poukazujeme na n která jen opatření. Nejprve ustanovuje, aby proti p íkázáním božím ni ehož ne inili, rychtá e a konšel v poslušni byli; pak-li by se komu od rychtá e a konšel v ubližovalo, tomu že se cesta k ú edníku panskému nezavírá, od n hož každý ve všem spravedlivém opatření bude beze všech dar v a p ímluv. P i rybnících, struhách, potocích, b ežích í lesích řádné p ekážky ptactvu aby ne inili, pak-li by

P es všechny nemalé starosti o hospodá ství a etnou rodinu byl Ji í z Valdštejna jako povždy v rný milovník vlasti své jedním z prvních strážc svobod a práv království eského. Na sn mích i pi všech jiných vážných podnikáních byl nejen horlivým, ale i v hlasným obráncem vlasti své. Proto také osudného roku 1547, když spor mezi králem Ferdinandem I. a stavý eskými o svobodu náboženskou a práva království dostal se skoro až na ost í me e, Ji í z Valdštejna vedle skoro veškeré šlechty eské a m st královských p iznal se listem na pergamén pod pe etí svou k p átelskému snesení o st edopostí (17. b ezna) v Praze u in nému,¹⁶⁾ že nejen práva království eského obhajovati, ale i jich pro dobro národa rozmnožovati chce až do t ch hrdel a statk v Když však Ferdinand král po vít zné bitv u M hlberka vrátil se do Prahy a na soudnou zasedl stolicí, vzat do v zení mezi trnácti osobami ze stavu panského také Ji í z Valdštejna, v kterémž tak dlouho držán býti m l, až by statky své svobodné v povinnost manskou králi uvedl. Však stalo se jinak. Z v zení byl propušt n (kdy nevíme), vazba jeho dlouho netrvala,¹⁷⁾ však uvedení statku jeho v manství nebylo mu zhola odpušt no, nýbrž jen odloženo, jakož poznáváme z prosebné žádosti jeho králi l. 1552 podané, aby statku svého v manství uvozovati a služby rytí ské se dv ma ko mi iníti nemusil. Král takovou prosbu po ty ikráte (1552, 1557 a léta 1558 dvakráte) op tovanou vždy odkládal: však Ji í z Valdštejna také nebyl nucen, aby statek sv j v manství zapsal.¹⁸⁾ Až l. 1574 vykoupil se po dlouhém smlouvání 3000 toлары od takové povinnosti. Statky jeho byly op t svobodné, d di né.¹⁹⁾

kdo vejce neb mladé z hnízda vybíral, neb jiné škody ptactvu inil, m l býti potrestán. Zahrady aby spravovali a opatrovali, strouhy, p íkopy a brázdy v lukách i v rolích aby d lali, jakž kde pot eba. Rychtá dohlžeti m l k tomu, jak kdo stavení, st echy, ploty opravuje, roli o e, osívá a pi domovním hospodá ství jak se spravuje, zimního asu aby každý na to pamatoval, ím by z jara roli svou oseti m l; pak-li by kdo živnosti své nehled l, takový každý aby ú edníku panskému oznámen byl. Rychtá , konšelé a ti, kte íž byli ustanoveni, vždy ve t ech ned lích m li dohlžeti, jak pi ohni bedliv a šetrn všickni se mají, jak se topí u koho, eládka pi prsku jak šetrn se má, komíny jak jsou bezpe n opat eny, se sv tlem po dom , chlévích a do stodol aby bez lucerny chozeno nebylo. Jest-li by ohe u koho pošel, takový každý aby hned na sousedy zk iкнуl, aby ohe mohl uhašen býti. Nedbale m, neposlušným a zlým p ísnými pohroženo tresty. Na konec slihuje Ji í z Valdštejna, že každého chce v ochran své míti, aby od žádného, ani od ú edník v panských k ivdy žádnému se nedálo. (Arch. m st. Milet.)

¹⁰⁾ Mimo Ji ího z Valdštejna podepsali památné *usnešení stavovské ze dne ij. b ezna i\$47* z rodu Valdštejn v echách pánové: *Arnošt, Bohuše, Jan, Vilém a Volf z Valdštejna*. (MS. v eském museu.)

¹¹⁾ Ji í z Valdštejna byl š astn jší nežli jeho p íbuzný *Vilím mladší z Valdštejna* na Rychmburce, kterýž sám patnáctý s jinými ze stavu panského a rytí ského ješt r. 1549 ve vazb trval, a kterémuž s ostatními v zni, teprva na p ímluvu stav v eských a arciknížete Ferdinanda t. r. dne 2. b ezna, proti reversu z v zení vycházeti a vyjížd ti dovoleno bylo. (Sou . MS. v archivu esk. místod.)

¹²⁾ Odpov di královské zapsány jsou v kopiačních knihách královské kancelá e v arch. . m. Ji í z Valdštejna r. 1547 zavázati se musil, že statek sv j v manství uvede: však manských služeb nevykonával.

¹³⁾ Arch. místodrž.

Po žalostném ukončení odporu stav eských 1547 proti Ferdinandovi neúastnil se Ji í z Valdštejna n který as ve ejného života. Však již léta 1553 sed l v soudu komorním, byl hejtmanem kraje Hradeckého 1554, 1583 a od léta 1558 shledáváme se s Ji ím z Valdštejna (jako relatorem) p i sn mích ²⁰⁾ i jiných ve ejných událostech. Takž r. 1565, když vystrojen byl v Praze poh ební pr vod Ferdinanda I., jel Ji í z Valdštejna na koni s Mikulášem Banfym jako zástupce za korouhví království Charvatského;²¹⁾ léta 1560, když Cechové znamenité vojsko vypravili k uhájení království Uherského proti Turku, vyslal pan Ji í, nemoha sám osobn výpravy se sú astniti, syna svého Jana mladšího se ty mi ko mi a služebníkem jeho rytí em Bavorem Rodovským z Husti an;²²⁾ r. 1575 p i velikém d ležitém sn mu projevil se jako obhájce Brat í eských ²³⁾ i volen byl mezi stavem panským za komisa e k srovnání práv m stských a o plavbu po Labi až k mo i; 1. 1577 byl císa em Rudolfem II. vyzván, aby s císa em, arciknížaty Rakouskými vedle jiných pán v a rytí eských z Prahy naproti t lu mrtvého císa e Maximiliana II. vyjel a k poh bu na hrad Pražský je doprovodil.²⁴⁾ Léta 1580 byl naposledy sn mu eskému p ítomen. Zem el 1. 1584 dne 17. kv tna v stá í 65 rok a pochován podle otce svého i prvních dvou manželek ve farním kostele v Hostinném.²⁵⁾ Bílý náhrobní kámen až podnes kryje prach eského pána, jehož duševní vlastnost' d di n se objevily p i jeho vnuku Albrechtovi Václavu Eusebovi z Valdštejna.

Pov d li jsme, že Ji í z Valdštejna byl vždycky state ným obráncem vlasti své, jakož jsme z n kterých ú edních sv dectví byli poznali. Soukromých, p átelských list v, kteréž spíše dovolují do srdce, duše nahlídnouti, neznáme a nevíme, jestli kde se zachovaly. Jeden však ješt vzácný uvádíme doklad na poznání vlasteneckého ducha rodiny Ji ího z Valdštejna. Paní Magdalena Zilvarová z Valdštejna, dcera pana Ji ího a Kate iny z Chlumu, v posledním po ízení svém ustanovuje: »A kdež jsem slovutnému a vysoce u enému muži,

²⁰⁾ V zápisech sn m deskových shledáváme se s Ji ím z Valdštejna mezi relatory léta 1558, 1561, 1567, 1569, 1571, 1574, 1575, 1577 a 1580.

²¹⁾ Listina v archivu . míst.

²²⁾ V poznamenání »rejtár v, osob z stavu panského a rytí ského* v archivu T ebo ském teme: »Pan Jan mladší z Valdštejna na míst pana Ji ího z Valdštejna, otce svého, 4 kon a má p i sob služebníka Bavora Rodovského z Husti an, ten jest teprv k Rábu p íjel.*

²³⁾ V MSu bratrském chovaném v eském museu píše nejmenovaný Bratr p i zápisích o sn mu r. 1575: ^Onehda pan Ji í z Valdštejna, když Kapoun jakýsi nemálo lechos žval na potupu Brat ím, výborn dal Bohu a pravd jeho sv dectví.*

²⁴⁾ Seznam pán a rytí eských, kte í naproti t lu mrtvému císa e Maxmiliana II. vyjeti a je do Prahy doprovoditi m li, v archivu . míst.

²⁵⁾ T etí manželka Ji ího z Valdštejna Alina z Lobkovic odkázala kšaftem svým 1. 1586 v st edu po sv. Jiljí ty em syn m svým Jind ichovi, Hannibalovi, Janu Křištofovi a Bartolom ji po 250 kopách gr. ., zlaté r že, po koflíku st íbrném zlaceném a prsteny s diamanty. Sest e své Johance z Lobkovic v nné peníze, záponu, et z zlatý, 50 dukát , epec s perlami, sest e Elišce z Lobkovic páte se zlatými zrnami, konvi ku st íbrnou, záponu se smaragdem a rubínem; služebníku Ji íku Janovi etez s 200 dukát ; Barbo e služebnici pás st íbrný, st íbrné nože s nožnicí, konvi ku st íbrnou oc. (Desky zemské 24.)

panu Mistru Danielovi z Veleslavína, prop j ila bez ouroku 500 kop m., t ch aby za ním ješt bez ouroku zanecháno bylo: a to proto iním, *aby tím voln jí dobré a užite né knihy vlasti a národu našemu eskému, jakoi posavade iníval, vy dávat i a tisknout i mohl.*«^{a)}

Takovým duchem vlasteneckým vychováván, takovými zásadami veden byl k hospodárnosti v dom otcovském také pán Ji ík v syn Vilím z prvního manželství, jemuž strýc jeho Jan z Valdštejna (bratr Ji ík v) 1. 1571 odkázal statek He manský se vším p íslušenstvím. Sotva však takový odkaz zapsán byl do desk zemských a pan Jan brzy na to léta 1572 zem el, u inil Zden k z Valdštejna na Sob icích, bratr Ji ík v, kšaftu tomu odpor (r. 1572, 13. prosince), pon vadž prý Jan z Valdštejna, nejša s ním, Zde kem, dílný, takového odkázání u initi nem l a nemohl; ani nápadu 1000 kop gr. eských ze statku He manského kšaftem mu odkázaného Zden k užiti necht l, doufal p ed soudem zemským vysouditi si statek celý. Takový nastalý spor rodinný byl snad p í inou, že Vilím z Valdštejna odkázaný mu statek He manice postoupil, jako »z synovské povolnosti, poslušenství a z d v rnosti k otcovské lásce i k oblíbení a vd nosti*, otci svému Ji ímu, aby vyvaroval se soudu; což se také zatímn poda ilo tou p í inou, pon vadž Zden k z V. za nedlouho, 1. 1584, zem el.

Za n který as' potom (okolo r. 157G) vyhledal si mladý Vilím z Valdštejna nev stu pannu Markyту, nebo jak jí íkali Maruši, dceru po n kdy panu Albrechtovi Smi íckém ze Smi íc,pánu na Náchod.²⁷⁾ A když »z milosti pána Boha všemohoucího a z v le otce svého se oženil a dítek z požehnání božího o ekával*, cht l také d díckého podílu svého užiti a jej pro dobré své prací svou zlepšiti a rozinnožovati, za kterouž p í inou požádal prosebn svého otce, aby jej od sebe i od jiných brat í dílem otcovským odd lil: což také Ji í z Valdštejna, »uznáváje dobrý jeho oumysl a slušné p edsevzetí i k hospodá ství

^{a)} Kšaft paní *Magdaleny Zilvarové z Valdtejna* z roku 1593, 15. kv tna v deskách zemských . 26, fol. L. 28. P íbuzný pán Ji ík v *Zdentk z ValdStejna* na Št panicích v posledním po ízení svém u in ním 1571 ve st edu p ed zv stováním panny Marie (kterýmž synu svému Vilímovi a dce i Ann statek odkazuje a za poru níci matku jich Marii z Martinic a za spoluporu níky Jind icha z Valdštejna na Dobrovici a Václava z Valdštejna na Lomnici, bratry své, ustanovuje) žádá poru ník v, aby syn jeho p ede vším jiným ku poznání pravé v le božské a bázni jeho svaté vyu ován a ke všelikým po-božným k esanským p í inám, ano i tomu, ím by vrchnosti své a *vlasti v dobrém slou-žití a k platnosti se hoditi mohl*, veden byl. (D. Z. . 18 F. 4.)

¹⁷⁾ *Albrecht ze Smi íc* sú astnil se 1. 1566 vedle jiných pán a rytí eských vále - něho tažení do Uherproti Turku. D íve však nežli na tak dalekou cestu (s 10 svými jízdnými) se vypravil, u inil t. r. dne 14. ervna poslední po ízení své, kterýmž poru il panství Náchod syn m svým Václavovi a Jaroslavu, a nad nimi i nezletilými dcerkami Markyту, Annou a Kate inou u inil poru níci paní Hedviku z Hazmburka, matku jich a manželku svou. Jmenovaní brat í m lí každé ze sester svých dáti 500 kop gr. v na a 250 kop gr. výpravy. (D. Z. a archiv. T eb.) — Pan Albrecht Smi ícký když z nekrvavé výpravy vále né (vojska císa ská ani s Turkem v boji se nesetkala) na podzim t. r. dom se navrátil, roznemohl se a v mladém v ku dne 6. prosince 1566 život sv j dokonal.

zp sobnost«, u inil. I postoupil mu op t l. 1579 v pátek po sv. Janu K titeli všecken statek He manice a p idal mu ješt 1500 kop gr. eských.²⁸⁾

Vilím z Valdštejna,²⁹⁾ jenž všechno hospodá ství na statku He manickém již od postoupení mu strýcem Janem spravoval, krá el vždy a ve všem v šlép jích znamenitého otce svého. Byl nejen dobrým na statku svém hospodá em, ale staral se také velmi piln o hospodá ství vší obce království eského. Na sn mích (ponejprv shledáváme se s Vilímem z Valdštejna mezi relatory stavu panského na velikém sn mu r. 1575) býval, jako muž na dobu svou v hlasný a v pot ebách obecních velice zkušený, silou nejen platnou, ale také hledanou. Takž na sn mu l. 1583 (jenž zahájen byl v pond lí po sv. Martinu), když stavové, zvlášt stav panský a rytí ský, nemálo sob st žovali, že práv m stských se z ízením zemským nesrovnaných se užívá, a na tom se snesli, aby jedna toliko práva m stská ve všem království eském, kteráž by proti z ízení zemskému nebyla, užívána byla: volili stavové k takovému p ehlédnutí, korigování práv m stských a srovnání jich se z ízením zemským z každého kraje po jedné osob ze stavu panského a rytí ského; za kraj Hradecký zvolen byl z pán v Vilím z Valdštejna na He manicích. A k vykonání takového d ležitého a nemálo obtížného úkolu jmenován byl Vilím z V. op tn celým sn mem r. 1593. Léta 1586 v p í in »plavby po Labi až do mo e ve všelijakých kuptevních pro dobré a užite né všeho království* zvolil sn m eský k uskute n ní, provedení toho z každého stavu t i osoby, a mezi t mi z pán v jmenován byl Vilím z Valdštejna na He manicích.³⁰⁾

Vedle jednání sn movních ú astnil se i jiných národních manifestací, takž l. 1577 v outerý po hromnicích s po tem koní svých do Prahy p ijel a s králem a arciknížaty Rakouskými naproti mrtvému t lu císa e a krále Maxmiliána II. vyjel, kteréž na hrad Pražském pochováno býti m lo.³¹⁾ Mimo to zastával i jiné ú ady a komise na n ho vznešené. Léta 1591 a 1592 byl hejtmanem kraje Hradeckého,³²⁾ l. 1588 na ízením sekvestratorem statku Smi ického,³³⁾ kterýž r. 1589 zase d dic m postoupil a ze všeho po ádný po et u inil; r. 1594 dne 21. b ezna jmenován soudem zemským poru níkem sirotk nezletilých brat í svých,³⁴⁾ však již 29. prosince 1594 odevzdal správu statku zletilému bratru

²⁸⁾ Taková smlouva otcovská a synovská zapsána jest v deskách zemských v kvaternu památném blankytném . G4 J. 12.

²⁹⁾ Psával se Vilím *starší* z Valdštejna na He manicích na rozdíl od sou asn žijícího Vilíma mladšího z Valdštejna na Doubravici a Kunžberce.

³⁰⁾ Deskové zápisy sn m eských v král. eském archivu zemském.

³¹⁾ Seznam pán a rytí z království eského vyzvaných k poh ebnému prvodu císa e Maxmiliána v arch. esk. místodrž.

³²⁾ Viz seznam hejtman v kraje Hradeckého od Rybi ky v ^Památkách archaeo-logických*.

³³⁾ Malý stavovský archiv . 47 v král. arch. zemském.

³⁴⁾ Léta 1594 v pond lí po laetare páni Jich M. a vладыky z plného soudu zemského rá ili poru iti dskami zemskými poznamenati: »jakož jest na Jich M. Karel z Valdštejna na Poli anech vznesl, že jest pán Buoh všemohoucí Zde ka z Valdštejna, bratra jeho, který jest v opatrování svém Jind icha, Hanibala, Hans Křištofa a Bartolom je, brat í své mladší let nemající, odtudž z Valdštejna, s díly a statkem jejich m l, z tohoto sv ta pro-

Jindřichovi z V. L. 1582 dne 1. října byl svátkem pí smlouva mezi Trutnovskými a Jaroslavem ze Smiatic o meze pozemků; 1. 1587 nařízen císařem Rudolfem jako komise k urovnání hranic mezi královstvím českým a knížectvím slezským, v kteréž pí in i 1594 dne 2d. června ustanoven pí upravení hranic mezi Ad. Bohdaneckým, Kašparem opatem kláštera Kesoovského a K. Ilubrykem z Firštejna³⁵⁾ a 1. 1591 dne 25. září byl píátelským smlouvcem o meze panství Friedlanského mezi Zikmundem Smiickým a Melicharem z Rederu.³⁶⁾ Taková data svdí (na kolik jsme jich shledali), že Vilím z Valdštejna nebyl jenom obyčejným hospodářem statku svého (jakž nkte í historikové udávají), nýbrž že byl mužem nad mnohé jiné vynikajícím.³⁷⁾

A vedle takové povinné péče o dobro národa a domácích starostí o hospodářství požíval ho B h také v manželství etnou rodinou. Narodili se jim dceruška (kterěž na k tu jméno dáno po babičce) Hedvika, zeměla však po krátkém živobytí roku 1578,³⁵⁾ jakož svdí náhrobní kámen dosud na kostele He manickém zadržný, synáček Jan Ji í také v nejtětlejším mládí se sv tem se rozěhnal; druhý synek Adam zeměl 1. 1581³⁹⁾ i druhá

středkem smrti pojiti rá il, a on jakožto bratr jich nejstarší že se poru enství nad nimi a statkem jim náležitým ujímati nemíní, žádajíce Jich M., aby týmž sirotk m n které jiné jich píately za poru níky na ídili: i Jich M. na takovou žádost jeho tak initi rá í a Viléma z Valdštejna na He manicich, bratra jejich, Adama Zilvara z Silberštejna a z Pilníková na T ebnoušovsi a Jana Radeckého z Rad e a na Sedlcích nad týmiž sirotky a statkem jim náležitým za poru níky na izovati rá í, aby týmž sirotk m nap ed zejména jmenovaným takový statek k dobrému a užite nému spravovali, jej komorníkem od desk zemských popsati dali, jedna rejstra ke dskám zemským složili a druhých za sebou zanechali, tak aby ho neubývalo než rad ji píbývalo.* (Malý stav. arch. . 48. O. 29 v českém archivu zemském.)

”) Léta 1591 v pond lí po sv. Vítu na ídil zemský soud za komise e Viléma z Valdštejna na He manicich, Adama Zilvara z Silberštejna a Pilníková na T ebnoušovsi a Žir i, He mana Cetryce z Ka íše na Šaclé í, na meze a hranice mezi Adamem Bohdaneckým z Hodkova a na Adrspachu s jedné, kn zem Kašparem, opatem kláštera Kesoovského, z strany druhé a Kunderátem Hubrykem z Firštejnu a na Firštejn z strany t etí . . . (Malý st. arch. 49 A. 1. v esk. arch. zemsk.)

³⁶⁾ Léta 1591 ve stídu po sv. Matouši stala se smlouva, mezi Zikmundem Smiickým na Skalách a Dub s jedné a Melicharem Rederem z Redern na Friedlant a Reichenperku se strany druhé, o panství Friedlanské a meze k n mu náležité. Píátelským prost edníkem smlouvy té byl vedle jiných také Vilím starší z Valdštejna na He manicich. (MS. sou . v arch. gub. . 95 f. 2G4.)

³⁷⁾ Frank z Frankensteina zmíuje se ve sbírce r zných zápisí o Friedlandovi, kteréž uschovány jsou v archivu knížecím v Roudnici, o lístku památním s nápisem »Omnia tempus habent* a s podpisem »Gulielmus de Waldstein a. d. 1591.* Sbírká Frankensteinoва byla nám píevzácnou liberálností Jeho Jasnosti knížete Mor. z Lobkovic z archivu Roudnického do Prahy dobrotiví zap j ena, za ež nevj elejší povinné díky vzdáváme Jeho Jasnosti a zároveň také d kujeme za píeochotnou laskavost knížecímu p. t. p. biblioteká í a archivá í panu Maxovi Dvo ákovi.

³⁸⁾ Na kamenu ve zdi zasazené s erbem Valdštejnským teme nápis: »Léta Pán 1578 ve tvrtek pí ed sv. Bartolom jem um ela jest Hedvika šlechtí na z Valdštejna, dcera urozeného pána, pana Viléma z Valdštejna a na He manicich a tuto pochována jest.*

³⁹⁾ Kámen s erbem Valdštejnským a nápisem: »Léta Pán 1581 v noci na den seslání ducha svátého um el jest Adam z Valdštejna, syn urozeného pána, pana Viléma z Valdštejna a na He manicich, a tuto pochován jest.*

dcerka Magdalena dlouho nežila.⁴⁰⁾ Na živu z staly Maric Bohunka a Kate ina Anna.⁴¹⁾

V rohodný historik Balbin tvrdí, že vid l v starém kostelíku He manickém kámen s erbem Valdštejnským a pod ním že etl verše:

»Cujus id exornant generosi stemma leones?
Regalis plumae haec cur volucris galea?
Waldsteinios ante ire docens virtutibus omneš,
Ce u leo it ante fcras, et Jovis ales aves.«

Z chudého takového poznamenání nevíme, jaký to byl kámen a komu sv d il. Byla to deska v kostele zasazená na pam držitel statku He manického, pán z Valdštejna? dal ji snad zasaditi Albrecht Václav Euseb z Valdštejna, když ujal se statku? nebo byl to snad náhrobní kámen n kterého z Valdštejn ? Kamene více v kostele He manickém není, nejspíše že byl p i zbourání starého kostelíku r. 1720 roztlu en. Bu jak bu . Verš takový jest velice a jedin p ípadný ze všech len rodiny Valdštejnské na velikého Valdštejna, jenž jako ncjmladší ze t í syn se byl narodil Vilímovi z Valdštejna a jeho Maruši léta Pán 1583 na den povýšení sv. k íže, dne 14. zá í, po tvrté hodin odpolední na znamení nebeském na lvu⁴²⁾ a pok t n byl na jména Albrechta a Václava s t etím jménem Eusebius ⁴³⁾ První jméno Albrecht, kterěž mu po

⁴⁰⁾ Op t kámen s erbem Valdštejnským a nápisem áste n již ot elým: »Léta Pán li oculi um ela jest Magdalena šlechtí na z Valdštejna, dcera urozeného pána, pana . . . z Valdštejna a na He manicích a tuto pochována.« — Jiný kámen taktěž se znakem Valdštejnským (nejspíše synka Jana Ji řho) jest skoro všecek ot elý, znáti jen slova: . . »po ob tovaní Marie zem el jest pan . . . štejna syn u . . .«

⁴¹⁾ O t chto zprávy v dalším vypravování.

⁴²⁾ Sou asní pranostiká i vykládající znamení nebeské nazvané lev, píší: »Lev jest to nejpal iv jší zví e, které ukrutnou silou svou všecka jiná zví ata p emáhá.*

⁴³⁾ Jako všechen život a zvlášt katastrofa zavražd ní Albrechta z Valdštejna byla a áste n dosavade jest spornou hádankou historických spisovatel v: takž i *o den a místo jeho narošení* nedovedli se historikové, kroniká i a jiní skribenti dosud shodnouti. Sou asník Valdštejn v, Bohuslav *Balbin*, narozený r. 1621 v Hradci Králové, jenž v jesuitské kolleji Ji ínské, Valdštejnem založené, také po n který as byl vychováván, jmenuje ves He manice jako rodišt Valdštejnovo (»Herzmanitz-Friedlandiae ducis natale solum*, *Miscellanea* I lib. 3, § 2, pag. 17); jiný sou asný annalista hrab František *Khevenhiller* udává, že Valdštejn narodil se dne 14. zá í 1583 v Praze, a po t ch Valdštejnovi asem nejbližší Václav *ervenka* (narozen v Turnov 1636 v m síci zá í), kterýž po 13 let byl d kanem v Ji ín (kdež obdivem zbylých pyšných staveb a živým lidu vypravováním pobídnut po al sbíratí prameny k sepsání životopisu Albrechta Valdštejna), praví, že narodil se dne 14. zá í 1583 v otcovském sídle na tvrzi He manicích. (»Albertus Venceslaus Eusebius magnus militiae dux, meritis suis, ac virtutibus princeps, anno salutis humanae 1583 die 14. Septembris... natus est«, a »Herzmanicii paterna ditione in lucem editus.*) Nad tato sv dectví sou asných historik d ležit jší, autentí t jší jest *horoskop*, kterýž byl Jan Kepler l. 1609 v Praze pro Albrechta z Valdštejna sestavil. Takový velice zajímavý spis s názvem »Nativitat des Herzogen von Friedland* (jenž v opisu a s poznámkami, kteréž vlastnoru n p i inil Albrecht z Valdštejna, již jako kníže Friedlandský, nalézá se ve státním archivu Dráž anském), za íná slovy (kteráž byla p ípsána sou asn , však jinou rukou, s poznámkami Valdštejnovými): »Ihre F rstl. Gn. der Hertzog von Friedland seind geboren Anno 1583 den 14. Septembris, nachmittag umb 4 Uhr und 1/2,* unter beígef gem situ planetarum.* Abychom doplnili dosavade známé prameny, kdy Albrecht z Valdštejna se narodil, dodá-

d du jeho, otcí mate e, Albrechtovi ze Smi ic (f 15GG) a po strýci z otcovy strany a nejspíše kmotru Albrechtu Slavatovi z Chlumu a z Košmberka (jenž

váme, že pilný a jinak sv domitý sb ratel rodopisných dat svobodný pán Daniel *Vunšvic* ve svých sbírkách (chovaných v eském archivu zemském) zaznamenal bez udání pramene, že Valdštejn narodil se 14. prosince 1583 v Náchod («Albertus Venceslaus Eusebius de Valdstein, postea dux Friedlandiae, SCM. generalissimus, heros incomparabilis, natus Nachodii 14. Decembris 1583»). Baron *Stentach* ve svém n meckém p ekladu (MS. u hrabat Valdštejn v Praze) ervenkova spisu zm nil p vodní datum u ervenky 14. zá í na 15. zá í bez udání listinných nebo historických doklad .

Vedle takových nestejných údaj rozešli se historikové, kroniká i a všelijací jiní, kdo kdy o Valdštejnovi psali, v r zné tábory: jedni spoléhali se úpln na Khevenhillaera jakožto ú edního annalistu a psali, že Valdštejn narodil se v Praze, druzí op t v ili více Balbinovi a ervenkovi, že v He manicích, P. J. *Ludvík* v monografii »Památky m sta Náchoda* 1857 cht l vydobyti m stu Náchodu est. že ve zdech jeho hradu nejd íve kolébka Valdštejnova stála (což i *Vunšvic* byl zaznamenal); Miletín, kterýž také jako rodišt Valdštejnovo v XVII. století byl pokládán, o emž Balbin se zmi uje, však sám horliv tomu odporuje, nenašel ani zastánce. A stejnou m rou jako r zná místa za rodišt Valdštejnovo vyjmeno-vána, takž i nestejně datum jeho narození udáváno. N kte í spisovatelé pokládali den 15. zá í, jiní 14. zá í a v nejnov jšj dob bylo narození Valdštejnovo znamenitým znalcem in Waldsteinianis Dr. Hallwichem p eloženo na 24. zá í 1583.

Chceme taková sporná udání na pravou míru a k roz ešení kone nému p ívésti. Kdyby zachovány byly z t ch dob v jmenovaných místech matriky: bylo by rozlušt ní snadné a nejspolehliv jší; pon v.adž však toho není, musíme dojiti cíle jinou cestou. Nejprve na kolik se tý e rodišti *Albrechta z Valdštejna*. Historiograf Ferdinanda II. hrab František Khevenhiller, jenž vedle ú edních pramen spisoval své letopisy ve Vídni, udává bez dokladu, že Valdštejn narodil se v Praze: snad byl sveden k tomu tím, že roku 1615 v seznamu dluh královských vykážala komora eská záplatu 400 kop gr. Albrechtovi z Valdštejna, jako náhradu za vyho elý jeho d m na Hrad anech, domnívaje se, že to byl rodinný Valdštejnský d m, kterého však rodina jeho v držení nikdy nebyla.

B. Balbin za pobytu svého na vychování v jezuitské koleji Ji ínské zajisté již z pouhé zv davosti vpytal se po rodišti proslaveného svého krajana, a kdyby i toho nebylo, pozd ji jako spisovatel historický, pro oslavu zubožené vlasti nadšený, vypátrati mohl z živých ješt pramen lidu, *kde* Valdštejn se narodil. Podobn i Václav ervenka, jenž v n kdejší residenci knížete Friedlandského, v Ji ín , byl d kanem, beze vši pochybnosti vyzv d l místo narození Albrechta z Valdštejna. A protož sluší Balbinovo a ervenkovo udání, že Valdštejn v He - manicích se narodil, považovati za v rohodné a pravé. Neš astné datum *Vunšvicovo* narození A. z Valdštejna (14. prosince) neodporu uje nijakž jeho udání o rodišti v Náchod ; rovn ž i domn nka J. *Ludvíka* podporována jest velmi chabými d vody. Jmenovaný spisovatel »Pam ti hradu Náchoda* praví: že máti Valdštejnova, paní Markyta, na Náchod u ovdov lé matky své ku porodu zdržeti se mohla, že (autor) etl na lístku z XVII. století v Náchod (jaký by to byl lístek, nejmenuje), že Valdštejn skute n v Náchod se narodil a že ve zp vích o A. z Valdštejna, kteréž n kdy m l pan Jan Jeník z Brat íc, jest napsáno: »V Náchodském hradu rodilý, Vojt ch Václav byl k t ný, Eusebius bi movaný, od N mc v Albrecht nazvaný.*

Všechno takové chudé sv dectví zvráceno m že býti jediným listem purkmistra, rady a starších obecních m sta Náchoda ze dne 22. b ezna r. 1621, kterýmž pro B h prosili nejvyššího Albrechta z Valdštejna, aby posádka do m sta jich pokládána nebyla. V listu takovém, jenž o veliké pokleslosti duševní sv d í, dovolávají se Náchodští krevní sp ízn - nosti Albrechta z Valdštejna s jich uprchlou vrchností, aby spíše vyslyšáni byli. Každý soudný p ízná, kdyby Valdštejn na Náchod byl se narodil, že by toho asu (1621) bylo ješt velmi mnoho pam tník takové události v m st , tudíž že by i sbor obecních starších o-tom v d l a nebyl opominul k Valdštejnovi jako k rodáku svému prosebn se p íhlásiti. Weyhe Eimke v asopisu >Vaterland< 1876 p idává k doklad m Ludvíkovým ješt pov d ní P. Ji ího

m l sestru jeho matky Annu ze Smic za manželku) na k tu dáno, bylo v rodin Valdštejn v obvyklé (již léta 1319 p ipomíná se Albertus de Wald-

Crugera, kterýž v knize sSacri pulveres regni Bohemiae* vydané 1672 praví: »A. D. 1583 ipsa hac XIV. Septembris natus est Nachodii, quod tam erat in ditone baron m Smirzicziorum, Albertus Waldesteinus, cujus mater erat ex genere praefatorum dominorum.*

Na kolik dne narození Valdštejnova se dotý e: pokládají sou asný Khevenhiller a Václav ervenka den 14. zá í r. 1583, taktěž horoskop Kepler v. Letopisec Ferdinanda II. a n kdejší d kan Ji ínský neudávají sice žádného dokladu, souhlasné jich udání jest ale p edce pozoruhodné; autentickým však pramenem jest zajisté horoskop Kepler v. Nadpis na takový spisek p ípsáný: *Nativitat Ihrer Furstl. Gn. des Herzogen von Friedland von dem berihmten Kaiserlichen Mathematico Johanne Keppler, so vor etlichen Jahren gemachte, jakož i »NB: Was ad marginem stehet, haben I. Furstl. Gnaden mit eigener Hand darzue geschrieben*, a vlastní rukou Valdštejnovou u in né poznámky sv d í, že takový spis byl shotoven pro Valdštejna a že v držení jeho byl Friedland sám. A na takovém pro Valdštejna jako ú adn p ípraveném opisu jest pod nadpisem sou asn dále zaznamenáno: slhre Furstl. Gn. der Hertzog von Friedland seind geboren Anno 1583 den 14 Septembris, nachmittag umb 4 Uhr und 1/,' unter beigef gtem situ planetarum*. Slova ta sv d í, že Valdštejn, jakož inil na opisu tom vlastnoru ní poznámky, kdyby datum dne jeho narození nebývalo správn udáno, zajisté by je byl také poopravil: tudíž takové ú ední p ípsání datum jeho narození pokládáti musíme za autentické a jedin správné. — Odkud Vunšvic vzal datum 14. prosince, nevíme, že však Stentzsch p í p ekladu Valdštejnova životopisu V. ervenky na n mecký^ jazyk p em nil datum 14. na 15. zá í (bez udání d vod), jest s podivéním. Pozoruhodn jší nežli p em na z 14. na 15. zá í jest výrok nejnov jšího data Dr. Hallwicha, kterýž p e'ožil narození Valdštejnovu z 14. na 24. zá í. Dr. Hallwich, jenž ve své enunciaci (»Neue freie Pressec 27. ervna 1883) a ^Heinrich Mathias Thurn ais Zeuge im Process Wallens einc 1883) se diví, že žádnému dosud nenapadlo, má-li datum narození Albrechta z Valdštejna vedle starého julianského nebo opraveného gregoriánského kalendá e býti položeno, od - vod uje svou p em nu opravou kalendá e, kterouž u inil papež eho XVIII. a horoskopem Keplerovým. K tomu podotýkáme, že již Boh. Balbin ve spise »Historia collegii Societatis Jesu Ji ínensis (v archivu musea království eského) položil datum narození Albrechta z Valdštejna na 14./24. zá í. Nebylo tudíž v cí neznámou aniž novou, že datum starého kalendá e julianského 14. zá í m lo by býti p evedeno na 24. zá í nového letopo tu gregoriánského. Že však s jistou oprávn ností užíváno starého data 14. zá í, k tomu uvádíme n které historické doklady. Bullou papeže eho e ze dne 24. února 1581 (dle po tu florentinského, tedy dle po tu našeho dne 24. února 1582) bylo na ízeno, aby oprava starého kalendá e provedena byla r. 1582 v m síci íjnu: vedle kteréhož na ízení zavedena také oprava kalendá e t. r. ve _ v tší ásti Itálie, Špan lsku a Portugalech, Francii, Lotarinkách, Hollandsku, Brabantu, ve Flandrech, Hennegavsku a v Polsku; v Bavo ích zavedena oprava 1583, v Uh ich 1587, ve Švýcarsku 1700, v Britansku 1752, ve Švédsku 1753 atd.

Vid ti, že oprava kalendá e julianského nebyla vedle rozkazu papeže eho e r. 1582 po všem sv t k es ansko-katolickém najednou zavedena (jakž mnohdy i seriosní badatelé historii tí píší a udávají); z letopo t uvedených poznati se m že, že zem n které (protestantské) po dlouhý as odporovaly p íjetí nového kalendá e vedle na ízení papežova. Léta 1583 radili arcibiskup Mohu ský a Trevirský císa í Rudolfovi II., aby nový kalendá na ízením jeho v N mecku byl zaveden.' A skute n t. r. (1583) dne 4. zá í vydal Rudolf II., jako ímský císa , mandát* aby oprava kalendá e v íší N mecké byla provedena v m síci íjnu 1583. (Katolické kraje n mecké uposlechly a vedle rozkazu císa ského se zachovaly, však celé zem protestantské teprva roku 1700 opraveným kalendá em íditi se za aly.) V jmenovaném mandátu císa ském teme: »Dass verschienen 82Jahrs solch neu Calendarium hin und wieder, und nicht allein in Italien auch nunmehr in Frankreich, England, Schottland, Irland, auch den Stedten in Holland; item, in Hungarn, Böhmen, Mähren bei denselben ungehindert, deren zum Theil unterschiedlichen Religionen gebraucht \vird« (Londorp III. pag. 889.): z ehož by se souditi mohlo, že toho asu dne 4. zá í 1583 (kdy mandát pro

steyna),⁴⁴⁾ druhé jméno Václav ^ obdržel po strýci z matiny strany (také nejspíše kmotru) Václavu ze Smičic a na Náchod. Narodil se předtím v sedmi

Nemecko vydán byl) v království českém opravený kalendář již byl všeobecně zaveden. Toho však nebylo. Arcibiskup pražský Martin Medek rozeslal hned 1. března 1582 po své diecezi mandáty s obšírným poučením o přijetí opraveného kalendáře. Katolíci (kterýchž byl asi 30tý díl všeho obyvatelstva v království českém) v tšinou uposlechli; jinak však bylo s nekatolíky. Konsisto Pražská pod obojí, kteráž arcibiskup mandát také byl zaslal, uznala, že »korrekce kalendáře jest potřebná, užitečná*, a oznámila takový otevřený list místnímu Pražským: však Pražané zamítli rozhodně opravu kalendáře, a po příkladu Prahy nechtěli ani ostatní města a obyvatelstvo království českého o novém kalendáři slyšeti, ukazující na to, že král dosud ni ehož- nenařídil a stavové v příčině na sněmu nic ještě neuzavřeli. I hvězda i Pražští postavili se na odpor mandátu arcibiskupskému, vydavše všechny kalendáře na rok 1583 vedle starého podle julianského. Poněvadž však na tom nemálo záleželo, aby po itání času v království českém i jiných zemích stejné bylo, dal Rudolf II. opravu kalendáře také přednésti v propoziici královské na sněmu český 1. 1583 dne 13. května vznesené, na ež stavové v usnešeních svých odpovědli artikulem »o kalendáři nově vydaném*, jenž zní: »A jakož JMC. skrze pány komisaře své stavů království tohoto milostivě předložiti ráčil, aby to strany kalendáře e vnov vydaného bedlivě uvážili, jakým by způsobem a k kterému času týž kalendář v království tomto publikován a vyhlášen býti mohl: i mše stavové to v svém bedlivém uvážení, že všelijaká jednání a obchodové z království tohoto s zeměmi okolními kurfirštů a knížat Jich. M. i místních, k tomuto království příležitých, bývají, toho se obávají, dokavadž J. M. C. s těmiž okolními knížaty a městy v šší jednomyslně se o týž kalendář sněsti neráčí, že mnohé pekážky škodlivé v obchodích a živnostech mezi královstvím tímto a zeměmi jmenovanými by vzniknouti mohly, kterážto JMC. i stavů mžitku žádného by nepřinášely; a protož stavové za to poníženi JMC. prosí, pokudž by JMC. toho kalendáře publikování za potřebu uznati ráčil, aby J. M. C. předkem a nejprve s kurfiršty a knížaty i jinými stavů v šší o to milostivě sněsti se ráčil.* (Převodní zápis sněmu 1583 v českém archivu zemském.) Takové usnešení sněmu českého nebylo císaři zrovna nepřijemnější, poněvadž již předtím s kurfiršty Nemecké šše byl v téže příčině jednal. Duchovní kurfirštové, arcibiskupové Mohušský a Trevirský, přáli si, aby vedle nařízení papežova oprava kalendáře e roku 1583 provedena byla, však kurfiršti Braniborský a Saský obávající se, že by provedením takového nařízení autorita papežova vzrostla, opravu zamítli; kurfiršt Falcký císaři ani neodpovídal. Poněvadž však orátor papežský p i císařském dvoře stále na to naléhal, aby opravený kalendář v zemích »nejkřesťanššího« panovníka přijat byl, požádal Rudolf II. dne 25. července 1583 z ízenou radu královskou za dobré zdání: kdy by oprava kalendáře e v království českém provedena býti měla. (Listiny v arch. esk. místodrž.) Po shodnutí se s nejvyššími úředníky zemskými vydán byl téhož roku 1583 v úterý po památce sv. Ondřeje (3. prosince) mandát královský, kterýmž oprava kalendáře e pro království české na měsíc leden ze dne 6. na 17. ledna 1584. A i po takovém zákonitěm vyhlášení nového kalendáře e drželi se ještě mnozí starého letopočtu, ano v ečích a na Moravě nkte i nekatolíci ze stavu panského a rytířského se zapísalí, že vedle starého kalendáře e svátky svatých budou; teprva po roce 1585 ochabl odpor proti kalendáři eho e XIII. — Vedle takových historických, autentických dokladů (z archivu esk. místodrž. a arcib. Pražsk.) zavedena byla tudíž 1. 1582 v měsíci listopadu (ze dne 14. na 25. listopad) oprava kalendáře e mezi katolickým obyvatelstvem, zákonitě vyhlášená a přijetí pro všechno království české stalo se teprv 1. 1581: a poněvadž rodí e Albrechta z Valdštejna piznávali se k ví e Bratří eských a tudíž neřídili se nařízením arcibiskupa Pražského, pokládáno narození Valdštejnovo na 14. září, nebo po narození Valdštejnů v království českém prohlášené zákonitě nařízením o opravě kalendáře e neminulo již datum. Proto také v horoskopu Keplerově, k němuž Valdštejn vlastnoručně připsal rčení poznámky, zůstalo staré datum 14. září nezmeněno.

⁴⁴⁾ Viz »Pozstatky desk zemských« I. 56, 57 oc.

m sících: byl však úplně vyspělý, výraz obličeje a jeho zraku prý ukazoval, jakoby již mnohem starší byl.⁴⁵⁾

O nejtětlejším mládí Albrechta z Valdštejna, jako dítěte, nemáme žádných zpráv. V rodinném, nevelikém sídle, v náruží mladé matky se vystal k potěše starostlivých rodičů jediný jejich synáček.

Otcovský Valdštejn v domě, tvrz He manická, kteráž na místě staré, zpustlé tvrze Janem z Valdštejna po roce 1548 na pravém břehu Labe znovu vystavna byla, stála na mírně vyvýšenině proti severní straně starého kostelíku sv. Maří Magdaleny,⁴⁰⁾ asi 20 kroků od ního přes silnici od Jaroměře k Hradišti vedoucí. Vedle tradice vystavna byla z tvrze přes vozní cestu zrovna do oratoria kostelního dvorná, krovem krytá chodba. Tvrz i hospodářské stavení byly rozsáhlou zdí opatřeny, přičemž proti těm stranám svatá klenuly se čtyřmi brány. Rozkošné to bylo místo, na němž u břehu Labe stála tvrz He manická s kostelíkem a několika chaloupkami. Hlavně vlny řeky Labe (na jehož písčitém poloostrově náležely drahokamy, bílé topasy, achaty, ametisty až dosud se nalézají) z jezu mlýnského sražely se v peče, za kterou rozprostíraly se květnaté lúky.

*s) V. *ervenka* praví ve svém spisu **De vita rebusque gestis ducis Friedlandiae: Habuit Albertus fratres duos Joannem Georgium et Adamum, natum ipse tertius et postremus, ac mense septimo a conceptione Herzmanicium paterna ditione in lucem editus. Sed tanta erat in puero maturitas, ut vultus severitate, oculorum gravitate aetatem ultra vixisse videretur.*«

^{<6)} Tvrz *He manice*, o kteréž již v XIII., XIV., hojněji však v XV. století vyskytují se zprávy (Památky archaeologické a místopisné III, 80), byla na Záátku XVI. století (1502) v držení *Zdeňka Salavy z Lupy* (dle Švendy), l. 1515 náležela již *Jindřichu Berkovi z Dívčob* a r. 1520 prodal vladyka *Jiří Gerstorf z Gerstorfu* He manice městu *Jaroměř* za 4400 kop gr. m., Jaroměřským však byl statek ten r. 1547 skonfiskován, kterýž téhož ještě roku prodán byl Ferdinandem I. panu *Janovi z Pernštejna*, v jehož držení však He manice jenom krátký čas zůstávaly, nebo již l. 1548 chtěl Jan z Pernštejna zaměnit statek ten s Mikulášem Pecingarem (o čemž oznamuje arcikníže Ferdinand otcí svému králi Ferdinandovi, MS. v arch. esk. místodrž.), skutečně však prodal He manice dne 28. května t. r. *Janovi Hostinskému z Valdštejna* za 3250 kop gr. eských. Tvrz, kteráž byla za času, kdy Jaroměřští byli v její držení, zpustla [zaátek toho zajisté u ní n byl již r. 1520, nebo v smlouvě tržové u ní ne v pátek po sv. Valentinu mezi J. Gerstorfem a Jaroměřskými tme, že mě že sob prodávající (Gerstorf) k užítku svému ještě slovíti rybník v Krabčích, úrok sv. Jiříský na lidech vybrati a »v He manicích na tvrzi svatci tu novou i dole s komorami nad ní pobrat i« (Památky III.)], Jan z Valdštejna opět znovu vystav l. Kšaftem (ze dne 10. března 1571) odkázal He manice (jakož již naho e povídno) Jan z V. synu bratra svého *Vilému*; po jehož smrti 1595 zděl je *Albrecht Václav Euseb z Valdštejna*, kterýž léta 1610 postoupil je v ddictví *Hannibalovi z Valdštejna* na Hostinném. Hannibal přikupováním statků rozmnožil dluhy své touto měrou, že nemohl platit. Léta 1615 byl n kterými z vítel svých exekvován. Mezi jinými jeho statky, byly také He manice dne 29. května 1615 ku právu dického Mikulášovi z Gerstorfu, vrchnímu hejtmanu všech panství císařských, odhadnuty (Desky tržové červené od r. 1614—1617) a brzy potom Hanušovi z Operstorfu prodány; kterémuž po bitvě Bělohorské, jako horlivému přívrženci Bedřicha Falckého, statek též byl skonfiskován. Léta 1623 dne 21. ledna koupil *Albrecht z Valdštejna* smlouvou tržovou od komisařů královských Janovi Fridrichu z Operstorfu (ze země eské uprchlému, cti, hrdla i statku odsouzenému) náležející a již propadlý statek He manice, rodiště své, za 19.070 zl. (D. Z. . 194. D. 19.) A již 29. ledna 1624 směl Valdštejn Nové Město Hradiště,

na úrodné půdě vlnily se bohaté klasy, od He manic podél vsi Brodu a Slotova táhl se pohorní hřbet porostlý lesem bukovým, v neveliké vzdálenosti byl lalo se královské město Jaroměř s vysokou věží chrámovou. Nad tvrzí na nedaleké stráni zrálé vinné révy, hospodářské stavení tvrže Ile manické jako i roztroušené chalupy vesnice zahradami a ovocnými stromy byly všechny jako ovčiny. Obyvatelstvo české vesničky He manic i všech ostatních k statku He manickému náležejících i Brodu, Slotova, Krabčic, Blunč, Vyhnanova, Prorubí, Zboží), jakož i sousedícího panství Hradištského, i jiných v kolních, bylo náboženství pod obojí zpodobou a vyznání Bratří českých, kteří s pokorou sloužili Bohu a poslušní byli vrchnosti své svetské, a tak v české anském údu pokojný život vedli ve vši pobožnosti a šlechtnosti. Odívali se prostě, beze vši nád-

He manice, Vlčkovice, Hradištské He manovo, Dubenec, Žiželoves, Sadové, Adršpach, Vamberk a Libchavice s M. Trikovou za panství Kopidlno, Bartoušov a ves Ujezd, na něž Trčkovna předati musila 100.000 tolarů a 17.917 zlatých. (D. Z. . 292. M. 23.) Po zavraždění syna jejího Ad. Trčkovy 1. 1631 He manice i s panstvím Hradištským ke koruně královské připojeny byly a na rozkaz císaře Ferdinanda II. dle chodů z nich vykázány k užívání *jesuitů* na tak dlouho, dokud by sumu peněz, Valdštejnem n kdy na založení kolleje a semináře jich v městě Jiřín ustanovenou a ještě nedoplačenou, neuhospodařili. Po roce držel He manice Jan hrabě z Ulfeldu, po něm odpovídný nepřítel Valdštejn v Octav Piccolomini, potom hrabě *ernín*, po něm hr. J. Špork, jehož syn hrabě Antonín daroval je ústavu *milosrdných hradů v Kukusu*.

Kostel v He manicích, kterýž připomíná se již na začátku XIV. století jako farní, připadl léta 1650 jakožto filiální k farnímu chrámu Hradištskému. Léta 1713 dne 23. srpna podává P. Mat. Brendler, kurát Hradištský a He manický, o starém kostelíku zprávu: »Unter dem Tittel der heil. Mariae Magdalena der Besseren ist in He manitz eine Kirche, ein altes Gebäu von Stein, der Glockenthurm aber, in welchem drei Glocken, grossere, mittlere und kleine, ist ganz ruinos und baufällig, dass es kaum mehr kann geleitet werden. Das Pfarrhaus in He manitz ist mit zweien Zimmern, drei Kammern, Stali, Keller und Scheuer von Holz, allwo vor Zeiten ein Pfarrer solle gewohnt haben, gebauet.* (Teresiánský katastr v král. česk. archivu zemském.) Starý, kamenný kostel He manický byl vedle podání ústního velmi malý, protože její osadníci 1. 1720 zbořili a 1721 nový prostrannější vystavili. Náhrobní kameny dcery Kateřiny Jana z Valdštejna a bratří i sestery slavného Albrechta z Valdštejna byly do zdi zvenku zasazeny a r. 1855 p i opravě kostela nemilosrdně zničeny.

Obyvatelstvo, náležející k tvrzi He manické a sousedícího panství Hradištského i statku v kolních, připínávalo se od drahných již časů k víře pod obojí a k vyznání Bratří českých. A v takové víře své trvali neohroženi po nešťastné katastrofě Bělohorské. Farář He manický, kněz Jiří Klement roku 1627 z vlasti české s jinými vystavovali se musel, poněvadž nechtěl stát se katolíkem. Léta 1650 dne 6. října podává Jan Hradecký, farář Hradištský, jenž také spravoval faru He manickou, zprávu arcibiskupské kanceláři: »ex parochia Herzmanicensi nec unicus est confessus (Arch. arcib. Pražského), a r. 1651 p i reformaci napořídání na panství Hradištském a He manicích na víru katolickou obrácených 803. (Památky archaeologické a místopisné VII. 298. ^Reformaci náboženská*.) Z bývalé tvrže He manické, n kdejší kolébky nejslavnějšího válečníka státu Rakouského, nezbylo na naši dobu žádné památky. Schaller ve své topografii praví, že před rokem 1790 tvrz He manická ještě stála, však neobydlená, pustá. Vzala za své r. 1788, kdy pozemky panského dvora v He manicích (k statku Hradištskému již dávno připojeného) rozprodány byly. Jeden z takových zákupníků, Antonín Ott, n mecký sedlák Krabčický, ještě se ty mi jinými zákupníky po al r. 1788 tvrz He manickou bourati. Po sedmiletém vylamování kamene a boření nezstalo z tvrže ni ehož. Kámen upotřebili k podezdívání domků, kteréž nově si stavěli, nebo její prodávali na dostavění pevnosti Ples (Josefova). (Desky zemské a Památky arch.)

*

hery,⁴⁷⁾ nemilovali radovánek a jiných rozpustilostí. A mezi takovým nehovorným, zádumčivým lidem a bujnou květinatou přírodou vyrstal v otcovském domě mladý Albrecht z Valdštejna, jenž později jinenem, slávou svou naplnil celou Evropu.

O útlém pacholetském vku Valdštejnoven co málo máme jenom zpráv kteréž Václav Červenka byl zachoval z podání ústního krajan Valdštejnových,⁴⁸⁾ kteří již na He manických s ním byli vyrstali. Podivuhodné jsou pověsti, kteréž se o něm vypravují. Častokrát vidin býval, jak hochy svého stáří požádá v šik vojenský, v tábory je rozduje a k bitvě vyzývá. — Jedenkrát, když přýcho, jako sedmiletého, matka, nevíme pro jakou příčinu, plísnila, aby pamtoval, že nenarodil se knížetem, přýodpověděl: že mu nic nemůže překážeti, aby někdy tak vysoko se nepovznesl a stal se knížetem. — Později, již ve vku dospělejším, když jednou kázal svému sluhovi (maje obyčejně jen jednoho), aby při pití držel mu misku pod sklenicí, a přítomný pan Adam z Valdštejna⁴⁹⁾ podotknul: »Pane strýče, ty sobě vedeš, jako bys byl knížetem,* přýhrdově odpověděl: »Doufám také, že někdy knížetem budu.*

Sporé tyto zprávy, kteréž jsou asníky Valdštejnými a nejbližšími jejich vrstevníky o Albrechtovi z Valdštejna, když na výši neslýchané moci a slávy skutečně se povznesl, bývaly vypravovány a po jeho smrti, jako

⁴⁷⁾ Až dosaváde odívají se obyvatelé nynější farní osady He manické, zvláště ženy a panny v šaty tmavé barvy, jakoby v smutku chodily, jenom na neděle a svátky oblékají se v pestřejší, bohatší kroj, a i tehdy veliké nádhery a šperkovaní se vystřhají.

⁴⁸⁾ Václav Červenka po alpsáti spis svůj »*Ile vita rebusque gestis Alberti Wenceslai Eusebii ducis Friulandiae*« 40 let po zavraždění Valdštejnov, do které doby až udrželo se ústní podání o jeho mládí v He manických, což vysvětliti se může se vši pravděpodobností tím, že z někdejších obyvatel osady farní He manické zstali ještě i po roku 1650 (kdy opřtinou farního evrcování na víru katolickou) kteří, kteří již v paměti zachovali mládí Valdštejnovo. Léta 1615, když odhádán byl statek He manice, byli ve vsi He manických *usedlí*: Jakub He manský, Kašpar Vajnl, Mikuláš Štápan, Křištof Vajnlich, Vít Mincer, Jan Veas, Vavřinec bednář a L. Hilebrant; r. 1654 když proveden byl popis království českého, nenacházel se z těch nahoře jmenovaných ani jediný ve vsi He manických (usadili se v blízkých jiných vesnicích nebo pro náboženství z vlasti své se vystřhovati museli), jakož svdění seznam osadníků He manických, kteří se tam byli přestřhali. I byli léta 1654: Jiřík Pejček, Matouš Kulháněk (z blízké vesnice Brodu), Jiřík Šibar, Jakub Vinař, Matouš Gal, Křištof Brož (dříve ve vesnici Brodu) a Václav Jirk (taktéž dříve ve vsi Brodu). (Dsky zemské a Teresiánský katastr v českém archivu zemském.)

»Klassischer Bilderschatz«, vycházející v Mnichově, přinesl letošního 1892 roku pod číslem 539 obraz s nápisem »Bildniss des sechsjährigen Wallenstein«, od neznámého mistra z r. 1589. Přvodní obraz, jenž jest soukromým majetkem v Karlsruhe, představuje hezky urostlého hošíka velkých sněhových očí, úmrtého nosu, širokého, vysokého čela, buclatých tváří. Bohatě, v prstence skadeené vlasy pokrývá sametová, střbrou portou lemovaná a takovouže portou na vrchu překládaná epice. Hošík ustrojen jest po způsobu své doby v kroji španělském. Na vrchním oděvu, krátkém kabátci, leskne se uprostředada knoflík, volné rukávce jsou na straně rozšitné. V pravé ruce drží chlapec straku, levou pak podpřrá o bok. Kalhoty jsou nahoře i dole nadpun očami pentlí uvázané, rovněž stěvíce. Jaké známky anebo snad paměti svdějí, že jest to podobizna mladého Valdštejna, nevíme.

⁴⁹⁾ Adam (mladil) z Valdštejna, později nejvyšší sudí, hofmistr a purkrabí, byl synem Jana z Valdštejna na Hrádku a Lovosicích, nejvyššího komorníka (f. 1576) a Mandaleny z Vartemberka.

o muži nad jiné znamenitým, v první udržely se paměti, vzácné podávají nám svědectví o tom, čím se duch jeho v útlém již mládí ukazoval do budoucnosti. Bouřila se v něm královská krev velikého Jiřího z Podbrada, kteráž v télena byla ve Valdštejnovi.⁵⁰⁾ V domě otcovském nebyl k tomu veden, vychováván, aby učil se býti vojákem a hrál si na knížete, nebo otec jeho nikdy do pole válečného se nevypravil a připomenutí matino, aby pamatoval, že není knížetem, svědčí, že v tvrzi He manických také nevedla se nádherná, knížecí domácnost: však obvyklé tehdy všeobecné vypravování

o válkách tureckých, a také domácí vzpomínky na válečné tažení obou jeho dědů (Jiřího z Valdštejna 1541⁵¹⁾ a Albrechta Smiického ze Smiic 156(3)

1 strýce (Jana z V.) do Uher proti »nekešanským« Turkům, rodinná historie jeho předků, kteří s krví velikého krále Podbrada byli spojeni, celé dějiny české i také styky přátel jeho (jako nejvyšších úředníků zemských) s dvorem královským, všechno to budilo ducha, podnětovalo mysl mladého Albrechta z Valdštejna.

Povídá-li jsme, že v domácnosti na tvrzi He manické nevedla se nádherná, knížecí domácnost, nebyla však také nikdy na He manických za Viléma z Valdštejna nějaká nouze, jakož u historiků v Valdsteinianis vynikajících se dočítáme, aniž svědčí nám žeme podobnému povídání biografy V. ervenky.⁵²⁾

Vilém z Valdštejna byl podlen (jakož již povídáno) z otcovského jmění 1500 kop gr. esk. a zdědil nezadlužený statek He manice po strýci svém Janovi z V.; manželce jeho, paní Maruši, dáno bylo vna vedle kšaftu otce jejího Albrechta Smiického 750 kop groš, mnohem však v tého podílu ještě paní Markyta očekávala, a dostalo se jí ho také kšaftem matino paní Hedviky I. 1592, 23. března, kterýmž odkázáno jí bylo 7000 kop groš;⁵³⁾

⁵⁰⁾ Matka Albrechta z Valdštejna, paní Markyta ze Smiic, byla dcerou Albrechta ze Smiic a Hedviky Zajicovny z Hazmburka, kterážto poslala z rodičů Jana z Hazmburka a Markyty kněžny Minsterberské, tato pak byla dcerou Karla knížete Minsterberského, jehož otec kníže Jindřich byl synem krále Jiřího z Poděbrad. A také byla krev slavného Podbrada v télena ve Valdštejnovi. Vedle tohoto našeho, mnohými listinami nade všechnu pochybnost stvrzeného rodokmenu, uvádí Balbin (Miscellanea dec. II. pars IV, pag. 4) a po něm genealog Wunschwitz, že Albrechta z Valdštejna děda Jiřího z V. pradědělník z Valdštejna, hofmistr králové Johanny (1465—1469) měl za manželku Anežku z Litic, hrabinku Kladskou a z Kunštatu, dceru krále Jiřího a Johanky z Rožmitálu. Mimo to Albrechta z Valdštejna prabába paní Voršila z Vartmberka, manželka Zdečka z Valdštejna na Hostinném, byla dcerou Křištofa z Vartmberka a Alžběty z Kunštatu, kteráž byla otcovou dcerou Viktorina z Kunštatu a Anny z Vartmberka. Nemajíce po ruce listinných dokladů pro tyto dva poslední rodokmeny, registrujeme je bezvešty zodpovědnosti.

⁵¹⁾ Jiří z Valdštejna narozen v Hostiněch 1519 sloužil za mladého vojsku svého ve vojsku královském; I. 1541 byl přítomen při porážce vojska Ferdinanda I. pod Budínem, kterouž bitvu při návratu svém z Uher ve Vratislavi s Mat. z Lužnice popsal a do tisku zaslal. Vytištěn byl list ten t. r. v Praze.

⁵²⁾ V spisu »De vita ducis Fridlandiae*: »Cujus (Wilhelmi de W.) domesticae paupertatis una illa causa adferri potest: stirpis a parente Georgio multiplicatio.«

⁵³⁾ Léta 1592 v pondělí po květné neděli odporuila paní Hedvika Smiická, rozená, Hasištejnská z Hazmburka, statek Zásadku dceři své Kateřině provdané za L. z Žerotína, tolikéž i dědičnou v Praze v Starém městě s touto však výminkou, aby povinna byla vydati

mimo to odkázala paní Magdalena Zilvarova z Valdštejna r. 1593 bratru svému Vilímovi z Valdštejna 4000 kop gr. eských.⁵⁴⁾ Spo te-li se pen žitý podíl, kterýž dostal Vilím z V. od svého otce, v no a podíl jeho manželky a odkaz paní Magdaleny Zilvarové, shledá se více než t ikrátě V tší suma, za jakouž nedávno p ed tím koupen byl statek He manice. Nem že tudíž býti p i hospodárnosti Vilíma z V. e i o nouzi na He manicich, nebo by také matka Albrechtova, paní Maruše, nebyla mohla zap j iti 5!JO kop císa i Rudolfovi, aniž by manžel její pan Vilím byl p j kami vypomáhal svému šva-krovi Albrechtu Slavatovi z Chlumu;⁵⁵⁾ také by Vilím z Valdštejna, kdyby nouze a chudoba astokrátě bývala u n ho domovem, nebýval vyzván a také by se byl neú astnil okázalých a s nemalou útratou spojených manifestací národních. Mimo jiné již uvedené vypravil léta 1594, když arcikníže Matiaš jako vrchní v dce s vojskem z Cech, Moravy, Slezska, Rakous i jiných zemí proti Turku táhl, dev t p ších a s Karlem z Valdštejna (ze statku Hostinského) spole n ty i jízdné. Uvážíme-li dále, že rodina pán Vilímova nebyla etná (t i dítky v nejttlejším mládí zem ely), m žeme tvrditi s jistotou, že v rodném dom otce Albrechta z Valdštejna z stávala vždycky zámožnost a nebylo nikdy citelného nedostatku; jakož také poznáváme z toho, že o dluzích Vi-líma z Valdštejna nikde žádné nenalezáme zmínky.

Albrecht z Valdštejna vychováán byl v útlých letech svých, jako pa-chole, v dom otcovském nikoliv v p epychu, ale také ne v nedostatku; nescházelo mu na ni em pot ebném, míval »oby ejn « jednoho svého služebníka. Ze vychování jeho d lo se sm rem ist esky národním, o tom nem že býti po uvedených zde sv dectvích, jaký vlastenecký duch v celé rodin pa-noval, nej menší pochybnosti. Rovn ž jest nepochybné, že odchováán byl ve ví e strany starov rné kališnické, kterouž všechna rodina jeho i p átelé vy-

sestrám svým Markyt z Valdštejna a Ann Slavatové po 7000 kopách gr. m. Vedle toho m la odevzdati pann Kate in z Valdštejna, kdyby k let m a vdání p išla, 1000 kop m. D m v Praze m l po smrti paní Kate iny z Žerotína spadnutí na Markytu z Valdštejna a Annu Slavatovnu, sestru její. (D. Z.)

^{M)} Léta 1593 v sobotu po ned li jubilate (15. kv tna) odkázala paní *Magdalena Zilva-rovd z Valdštejna* (dcera Ji fho z Valdštejna a Kate iny z Chlumu) sestrám svým, šlechtí nám z Valdštejna, pannám Jitce, Barbo e a Kate in statek Dubenec s tou však výminkou, že povinny budou ode dne úmrtí jejího vydávati Vilímovi z Valdštejna na He manicich každého roku 500 kop gr. eských až do vypln ní summy 2000 kop. Mimo to poru ila ješt Marii Bohumile, dce i Vilíma z V. na He manicich, zlatou záponu s kamením. (D. Z. . 26. fol. L. 28.)

⁶⁵⁾ V poznamenání dluh královských, kteréž stavové eští léta 1588 k zaplacení byli na sebe p ijali, zapísáno jest také 500 kop gr. m. paní Markét z Valdštejna. (Opis v arch. T ebo ském.) Zaplacení však stalo se teprv r. 1592. (Arch. gubern.)

Léta 1600, když Albrecht Slavata byl zem el a nemálo dluh po n m zanecháno bylo, utekla se šlechti na Jitka z Valdštejna, jako poru nice nad sirotky a statkem po Vilímovi z Valdštejna (viz poznámku níže), k soudu zemskému, aby jistoty sirotk m náležející proml eny býti nemohly, na ež také soud zemský dne 11. b ezna 1600 poru il dskami zemskými poznamenati: »Jakož jest Jitka šlechtí na z Valdštejna a na Dubenci, poru nice od JMC. nad d tmi a statkem po n kdy Vilímovi starším z Valdštejna a na He manicich, bratru svém, skrz relací ke dskám zemským u in nou na ízená, vznesla, žádající Jich M., že se

znávali.⁵⁶⁾ Vychovatelem v prvních letech jeho pacholetství byl nejspíše v He - manických ustanovený správce duchovní,⁵⁷⁾ jakž u šlechty bývalo v oby eji. Pozd ji byl A. z Valdštejna domácím pedagogem Jan Graff (jenž pocházel ze vsi Bukovska k statku He manickému náležející a po n kolik již let byl ve službách u Valdštejnova d da i otce), jakož sv d í zpráva bývalého n kdy rady komorního knížete Friedlandského Jana Sitta z Hostinného a ze Streitburgu z r. 1G42.⁵⁸⁾

jistoty jedna témuž n kdy Vilémovi staršímu z Valdštejna a druhá poru níku od n ho z í - zenému Jind ichovi Slavatovi z Chlumu a z Košmberka k ruce týmž sirotk m na n kdy Albrechta Slavatu z Chlumu a Košmberka sv d ící nacházejí, kte ížto v ítelov í jistec skrze smrt asnou z tohoto sv ta jsou sešli, aby takové jistoty í s ouroky k proml ení a dot ení sirotci ke škod nep íšli, za opat ení: í Jich M., znajíce žádost její slušnou býti, rá í to tak opatrovati, že ty dv jistoty na jmenovaného n kdy Albrechta Slavatu z Chlumu a z Košmberka sv d ící a jí jakožto poru nici na míst sirot ím náležitě, pon vadž se na ten as neví, ke komu o n hled í, se proml eti nemají a moci nebudou.« (Malý stav. arch. v král. esk. archivu z.)

⁵⁶⁾ *Dld Albrechta 2 Valdštejna, pan Ji í* na Hostinném a Miletín , ustanovuje v kšaf - tovním po ízení svém l. 1582: >Aby synové moji, jsouce v dobrém vedení, ke cti a chvále pánu Bohu a p í ví e svatě k es anské *pod obojí zp sobou aby se drželi r ...* Ostatn viz již naho e uvedené doklady, jakým rozhodným p ívržencem byl pan Ji í z V. Brat í eských. P íbuzní s rodinou Valdštejn rodové, pánové ze Smi ic a pánové z Chlumu (pozd ji Sla - vatové) a z Košmberka byli hned od po átk bou í husitských horlivými obránci kalicha a pozd ji Brat í eských. L. 1642 vysv d uje Jan K. Sitt, bývalý rada komory knížete Fried - landského (k žádosti kardinála z Harrachu), co jemu o život Valdštejnov známo: »Dass der Friedlander bei seinen Eltern, so ein Gut nit weit von Trautenaw gehabt, aufgezogen worden, dander Namen ich nit kiindig, welche luterisch und consequenter er auch durch dessen Praeceptoren Hanns Graffen (pozd ji 1624 Valdštejnem do stavu šlechtického pový - šeného) von Ehrenfeld also instruiert worden. (Z archivu v Most n. Lit. ve Sborn. hist. 1,26.)

⁵⁷⁾ Gualdo Priorato »Historia della vita Alberto Valstain, duca di Fritland 1643* v n meckém p ekladu »Lebensgeschichte A. v. Waldstein 1769*»: »Den ersten Unterricht bekám er von einem bohmischen Prediger«.

⁵⁸⁾ Viz poznámku . 58. Jan Graff starší, sekretá knížecí komory Friedlandské, píše v listu svém ze dne 31. srpna 1624 v Ji ín daném Št pánu Ilgovi z Ilgenova, radovi a kanclí í Friedlandskému: »Demnach Ihr Fiirstl. Gn., unser gnadiger Herr, mir aus bes - ondern Gnaden von sich selbst, in Betrachtung (wie ich vermuthete) meiner wie Ihren F. Gn., so auch dero vielgeliebten Herrn Grossvater, Herrn Vater, christmilden Andenkens, und andern mehr Herren des uralten loblichen Geschlechts des Hauses Waldstein von 40 Jahren geleisteten treuen, schweren Dienste, antragen lassen, dass Sie mich mit einem Wappenbriefe begnaden und verehren, massen dann der Herr meldet, dass er desswegen vor viel Wochen von Ihr. Gn. Befehl gehabt, und es nun dazu kömmet, dass Ihr. F. Gn. mir selbst die Wahl des Wappens heimstellen, ais erkläre ich mich kiirzlich wie folgt: weil mein Grossvater Gregorius Graff, nach ihm mein Vater Georgius Graff Ihr. F. Gn. Vorfahren in Ámptern viel gedienet, insonderheit aber ich 'die Last der Dienste lange Jahr nacheinander getragen, viel schwere Veränderungen darinne ausgestanden, in welchen mich doch Gott gestárket und durch seine H lf bis in dies mein Alter erhalten, wáhle ich zu haben in ein blauen Schild ein Palmenbaum, auf der rechten Seiten desselben ein Ast unterwärts hangende, daran eine goldene Krone, anzudeuten, dass Ihr. F. Gn. wegen der lange getragenen Last solcher Dienste mich mit Ehren begnaden; uber dem Schild oben ein Adlersfliigel, zu deuten, dass wir durch hohe Leute und Potentate empur und zu Ehren erhoben worden. Von wannen ich mich aber schreiben wolle? Antworte ich: von Ehrenfeld* ... (Arch. gubern.)

Albrecht Václav byl jediným ze tří zbylým synem Vilíma z Valdštejna, jakýž div, že byl milákem nejen otce a matky své, ale také byl náviděn, milován od svých příbuzných: takž teta jeho, panna Voršila šlechtična z Valdštejna, sestra pán Vilímová, odkázala mu koflík zlatý,⁶⁹⁾ a jiná tetka, panna Barbora z Valdštejna (rovněž sestra otce jeho), poručila mu kšaftem 2500 kop grošeských.⁸⁰⁾ Jenom babička A. z Valdštejna, paní Hedvika Smičková z Hazmburka, ze všech příbuzných nejbližší, v posledním pořízení svém ze dne 23. března 1592 ním na jediného vnuka z nejstarší dcery své nepamatovala; což připomenouti sluší za touto příčinou, že by snad aspoň nějaký kousek klenoty mu byla odkázala, kdyby Valdštejn u báby své ha Náchod se byl narodil. V posledním pořízení pamatuje kšaftující obyčejně na ty, kteří jsou srdci jeho milí a na mladého Valdštejna babička zapomněla. Zamílovala si nejvíce ze tří svých dcer nejmladší Kateřinu, provdanou za L. z Zerotína, kteráž také kšaftem svým největší podíl jmění svého, statek Zásadku a dům v Starém městě Pražském (však též jen do smrti její), poručila, sestry pak její odbyla peněžitými podíly. Proto také po úmrtí paní Hedviky nastal spor o dědictví po matce i mezi sestrami, paní Maruší Valdštejskou a paní Annou Slavatovou z jedné a paní Kateřinou Zerotínskou ze strany druhé. Však matka Valdštejnova konečného rozřešení takového domácího na soud vzneseného sporu se nedokázala. Postoupila všech a všelijakých práv a spravedlivostí, kdežby se mohly vyhledati, se všemi svršky, klenoty a penězi manželů svému⁶¹⁾ a v mladém ještě vku svém⁶²⁾ rozžehkala se se svým chotěm, synáčkem

⁶⁹⁾ O odkazu Voršily šlechtičny z Valdštejna viz níže.

⁸⁰⁾ O kšaftu panny Barbory z Valdštejna viz přílohu roku 1604 pod čarou.

⁶¹⁾ Postoupení práv a spravedlivostí uinila manželka pán Vilímová listem ze dne 10. června 1592, z kteréhož ásf sem pokládáme: »V pátek po svátém Vítě *Maruše Valdštejská z Smičic* a na He manicích přiznala se, že jest dlužna jedno sto kop grošův pražských eských Vilímovi staršímu z Valdštejna a na He manicích, manželů svému a týmž dětem jeho obojího pohlaví, kteráž s ním má aneb ještě mítí bude; v kterémžto dluhu ihned po smrti své a prvé nic postoupila jest jemu a tímto zápisem postupuje všech a všelijakých práv a spravedlivostí svých, kterážkoliv má aneb ještě mítí bude, kdežby se ty kolí u kohožkoli, za kýmžkoli a jakkoli vyhledati a najiti a jakýmikoli jmény jmenovány býti mohly a na čem by ty koliv byly, bu to dskami, listy, majestáty, tak jako by na ně žádné dobré vuole zdlaně mly, i se všemi svršky, nábytky, klenoty, dluhy, hotovými penězi, kteráž má aneb ještě mítí bude, nikdež ovšem nic nevymítí, a to k jmění, držení, dání, zastavení, zapsání, prodání, a bylo-li by potřeb! v to s jedním komorníkem pražským uvázání a uiněním tím se vším jako svým vlastním dědkým« oc ... (Dsky zemské, . 1084. f. M. 2.)

⁶²⁾ Když Albrecht Smičký ze Smičic na Náchod 1. 15GG poslední pořízení své uinil, byla nejstarší jeho dcera *Maruše* ještě *neplnoletou*, provdala se někdy roku 1576 za Vilíma z Valdštejna; tudíž pří úmrtí svém řítala něco málo přes 40 let. Po smrti paní Maruše léta 1594 dne 1. dubna uinil Vilím z Valdštejna (na místě zesnulé manželky své), paní Anna Slavatová ze Smičic a paní Kateřina Žerotínská, taktéž ze Smičic (sestry vlastní), přátelské mezi sebou narovnání o statek a všelijaké jmění po někdy paní matce i jejich zstálé, aby další soudové a nesnáze mezi nimi nevznikly, nýbrž raději aby v přátelském srozuměním mezi sebou zstávali. Ze smlouvy v deskách zemských království eského v kvaternu památném papouškovém . 1G9. zapsané podáváme: »Jakož jest mezi někdy paní *Maruší Valdštejskou*, paní *Annou Slavatovou* a paní *Kateřinou Zerotínskou*, sestrami vlastními z Smičic a dcerami po někdy dobrém paní urozené paní, paní Hedvice Hasnštejské

Albrechtem a dcerkami. Zeměla dne 22. ervence 1593, i pochována za nemalého žalu, plá e osielých dcerušek Marie Bohumily, Kateiny Anny a sotva v chlapecký v k dor stajícího syna Albrechta v starém kostelíku He manickém. Mrtvé t lo její uloženo k v němu odpo inutí do sklípku p ed oltá em a zakryto t žkým kamenem hrobovým. Odešla se sv ta, však srdce milujícího manžela nemohlo se s ní rozlou iti; vždycky v lásce a v dobrém srozum ní jako manželé pospolu živi byli. Na He manicich bylo po odchodu paní Maruše smutno. Vilím z Valdštejna spravoval své hospodá ství, opatroval své dítky — ale pe livé hospodyn , milující manželky, mate e nebylo.

A koliv byl zdráv a dobré pam ti, p ece jakoby p edtuchou blízkou smrt svou cítil, u inil 1. 1594 v pond lí po památce narození panny Marie (12. zá í) poslední po ízení své, kterýmž statek sv j mezi dítky své rozd lil: pon vadž i to za pot ebnou, k es anskou p ípravu k smrti m l, aby nepo ízením »state ku od pána Boha z milosti mu daného* budoucím svým p í iny k nevolím nebo nesrozum ním nedal, nýbrž aby po smrti jeho vespolek v lásce a dobrém srozum ní jako i za živobytí jeho z stávali. Všecken statek sv j mohovitý i nemohovitý, na em by koliv záležel, dal a poru il »synu svému milému* Albrechtovi Václavu Eusebiovi z Valdštejna. Mimo to z stati m lo synu jeho z klenot v domácích veliký zlatý koflík (kterýž na slánky, šály, svícny a koflí ky rozšroubovati se mohl), et z veliký, v n mž bylo 411 dukát , a zlatý koflík od panny Voršily z Valdštejna mu odkázaný. A takž stal se Albrecht z Valdštejna d dicem He manic. Aby však statek i mladí ký syn po smrti

z Hazmburka, se spor stal o statek a všelijaké jm ní po též n kdy, dobré pam ti, paní Hedvice poz stalé vedle jistého kšaftu do desk zemských vešlého: kterémužto kšaftu nade-psaná n kdy paní Maruše Valdštejnská a paní Anna Slavatová, sestry z Smi ic, místa sou nedávaly, pravíce, že jest se paní Kate ina z Smi ic nepo ádn v statek po paní mate i jich poz stalý sama o své újm a prvé nežli kšaft v dsky zemské vešel, uvázala; proti emuž paní Kate ina Zerotínská svou odpov dávajíc, že jest se po ádn v ten statek uvázala a to dob e u initi mohla, p i témž kšaftu z stavena býti žádala. O ež když tak mezi stranami na odporu bylo, JMC. jest je o takovou v c sro iti a k spravedlivému roze-znání podatí rá il ... i mezi nimi výpov u in na.* Paní Kate ina Zerotínská z Smi ic p i mocném držení statku pozemského jí odkázaného z stala, však Vilímovi z Valdštejna jistotu na 4500 kop gr. . odevzdati musila, podobn paní Ann Slavatové na 4000 kop gr. . »Strany pak klenot v a koflík v od zlata a st íbra po paní Hedvice Hasnštejnské z Hazmburka poz stalých, což jest koliv a na emkoliv toho paní Kate ina Zerotínská k sob p íjala a za sebou má, k ruce dítkám, srotk m po Václavovi Smi ickém ze Smi ic vydati má: t i koflíky nevj tší, et z, kterýž byl n kdy pana Albrechta Smi ického a prsten s velkým safírem, šlechtí n Hedvice Zajícovn z Hazmburka et z ze dvou set dukát ; ostatek všech a všelijakých klenot v bu od zlata neb st íbra a drahého kamení má na t i dily (Kate in Žerotínské, Ann Slavatové a Vilímovi z Valdštejna) spravedliv rozd len býti.* Co se pak domu v Starém m st Pražském ležícího mezi domy Adama Bílého s jedné strany a domem, kdež slov »u železných dve í* s strany druhé, dotý e, kterýž jsou .p i práv Starého m sta Pražského nálezem paní sestry ze Smi ic, manželky pana Viléma z Valdštejna a pana Albrechta Slavaty, se vším, což v témž dom bylo, obdržely, ten takový d m paní Kate in Žerotínské ze Smi ic k mocnému držení až do smrti její z stati má, po její pak smrti na dítky pana Vilíma z Valdštejna, též paní Anny Slavatové a pana Václava Smi ického ze Smi ic zase má p ípadnouti plným právem.* (Desky z. kvatern pap. . 1G9.)

otcov dobe byl opatrován, ustanovil pan Vilím nad statkem svým i synem nezletilým, též nad dcerkami Marií Bohumilou a Kateinou Annou poručníka pana Jindicha Slavatu z Chlumu a z Košmberka, švakra svého, aby »o syna pravou vlastní ujcovskou pémi, jej známosti pána Boha i v le jeho a všelijakým náležitým a jemu příslušným cnostem a umním hned z mládí uiti dal«.

Poručníkem po smrti Vilíma z Valdštejna ihned v statek He manice se uvázati a jej k nejlepšímu syna d dice spravovati. Kdyby však d dice před dojitím let spravedlivých umel, připadnutí ml statek po synu na sestry jeho rovným dílem. Dcerky Marie Bohumila a Kateina Anna mly vedle na ízení kšaftovního až do let jich z stávati pí tetkách svých (sestrách pán Vilímových), nebo pí paní manželce pana Jindicha Slavaty, a na vychování i náležitě šaty m lo na n ze statku He manického podle uznání spravedlivého vydáváno býti. A když by která z nich s radou jmenovaného poručníka, pana Karla z Valdštejna, strýce jich, i jiných krevních přátel a bratra jich Albrechta (když by plnoletý byl) k poctivému vdání p išla, m lo každé ze statku He manického vydáno býti, vedle náležitě poctivé výpravy, 500 kop groš eských a všechny klenoty domácí i po jich mate i poz stalé; mimo to z nápadu po matce jich 1500 kop groš eských. Pakli by kterákoliv z dcer na více se potahovati chtěla a kšaftu na odpor se postavila, tehdy aby žádného odkazu užiti v bec nemohla, nýbrž o to všechno p išla.®³⁾)

^{eti)} *Kšaft otce Albrechta z Valdštejna*, jako listinu nad jiné d ležitou, podáváme v plném znění: »Ve jméno svaté a nerozdílné Trojice, jednoho pána Boha a trojého v osobách na v ky požehnaného. Amen.

Já Vilím z Valdštejna a na He manicích známí tímto listem kšaftovním všem v bec a zvláště tu kdež náleží, že nev da dne ani hodiny, v kterou by mne pán Buoh všemohoucí z tohoto sv ta povolati rá il, a maje i to za jednu pot ebnou k es anskou pí pravu k smrti, abych, pokudž na mne jest, nepo ízením state ku, mn od pána Boha z milostí daného, budoucím svým pí iny k nevolím nebo nesrozum ním nedal, nýbrž toho pí ina byl, jakž za živobytí mého se mnou vespolek v lásce a v dobrém srozum ní jsou byli, tak aby po smrti mé v tom bez pí írže z stávali: protož jsa zdrav, soudu i pam ti dobré a maje list mocný od nejjasn jšího knížete a pána, pana Rudolfa Druhého, z boží milosti voleného ímského císa e, po všecky asy rozmnožitele íše a Uherského, eského, Dalmatského, Charvatského oc krále, arciknížete Rakouského, markrab te Moravského, Lucemburského a Slezského knížete a Lužického markrab te oc, pána mého milostivého, kterýmžto listem JMC., jakožto král eský, mn plnou moc dáti rá il, abych všecken a všelijaký statek sv j, kterýž mám, neb ještě mítí budu, bez statk lenních a manských, odkázati neb poru ití mohl a moc ml komuž se mi koliv k a kdykoliv k zdáti a líbiti bude; i také abych mohl a moc ml zd lati poru níky statku svého a d tí svýc!-, kte íž se mi užite ní zdáti a vid ti budou, jakž týž list JMC., jenž jest dán na hrad Pražském v st edu po svátém Diviši léta božího tisícého p tistého sedmdesátého devátého, to vše v sob ší eji obsahuje a zavírá.

Na týž list JMC., jakožto krále eského, toto po ízení kšaftovní íním: p edn statek m j všecken mohovitý a nemohovitý, kterýž mám aneb napotom mítí budu a ten mn kde a na emkoliv by náležel, bu to na d dictví, na zápisích, listech, majestátích, hotových pen zích, ldenotích, svršcích a nábytcích i jiných všech právicích a spravedlnostech mých, i také nápadích, na emkoliv, kdekoliv a po komkoliv co toho se najde, to dávám a porou ím Albrechtovi Václavovi Eusebiovi z Valdštejna, synu mé?nu milému, i tomu neb t m

Jako za živobytí byl Vilím z Valdštejna pe livým otcem dítek svých, opatrným hospodá em statku svého: takž i posledním po ízením posmrtné

syn m, kterého neb které by mi ještě pán B h z požehnnání svého dáti rá il. A nad takovým statkem a synem, aneb syny mými, též nad *Maríí Bohumilou a Kate inou Annou, dcerami mými*, i nad tou neb t mi, jestliže by mi' kterou neb které pán B h více dáti rá il, ídím a ustanovuji poru níka, však bez po tu, urozeného pána, pana Jind icha Slavatu z Chlumu a Košumberka na Košumberce a Chropyni, tak aby nadepsaný pan poru ník p edn o syna neb syny mé pravou vlastní ujcovskou pé i m l, jej známosti pána Boha a v le jeho, potomn všelijakým náležitým a jemu p íslušným cnostem a um ním hned z mládí u iti dal.

Dcery pak aby p i pannách sestrách mých aneb p i paní manželce pana Jind icha Slavaty, výš dot eného, byly až do let svých, a na vychování a náležité šaty aby na n z statku mého podle uznání spravedlivého vydáváno bylo. V ten pak naho e dot ený statek m j, jak by mne pán B h z tohoto sv ta povolati rá il, má se nadepsaný pan poru ník ihned k ruce synu neb syn m mým uvázati, jej všecken popsati a k nejlepšmu syna neb syn v mých držeti a užívati.

A když by která z dcer mých k poctivému vdání s radou pana poru níka a pana Karla, bratra mého vlastního, i jiných brat í a krevních p átel mých, i tolikéž brat í svých léta majících, p išla: aby jedné každé dce i mé dáno a v nováno bylo z statku mého p t set kop groš v eských a k tomu výpravu poctivou a náležitou. A nicmén týmž dcerám mým odkazuju a dávám všechny a všelijaké klenoty své, které se koliv po mé smrti najdou, i tolikéž které po dobré pam ti manželce mé a paní mate i jich z staly, buď na zlat nebo st íb e, na rovný díl, krom koflíku, který jest, dobré pam ti, panna Voršila šlechtí na z Valdštejna, sestra má, synu mému odkázala, a též krom koflíku velikého, který se na slánky, šály, svícny a koflí ky rozšroubovati m že, a též krom et zu velikého, v kterémž tyry sta a jedenáct dukát jest a na dva kusy rovn se rozd liti m že, to vše synu mému ne"b syn m z stati má. Jestliže by pak pán B h všemohoucí syna, neb syn v mých, d íve dojití let jejich od smrti uchovati nerá il: tehdy tomu chci, aby všecken a všelijaký statek m j, což ho koliv mám, aneb ještě mítí budu, a kterýž by tak koliv po synu mém neb synech mých z stal, zúplna bez umenšení, na em by ten koliv byl, p ípadl na Marii Bohumilu a Kate inu Annu, dcery mé i na ty, jestliže by mi pán B h kterou více dáti rá il, vdané i nevdané, rovným dílem.

Však na ten zp sob, aby ony, anebo, nebyly-li by téhož statku ještě samy v držení, pan poru ník jejich, byly povinny ode dne téhož statku na n p ípadlého ve dvou letech po ád zb hlých syn m a d dic m urozeného pána, pana Karla z Valdštejna a na Poli anech, bratra mého vlastního, které nyní má anebo ještě mítí bude, z téhož statku na n p ípadlého dáti t i tisíce kop groš v eských a to pod pokutou, pokudž by jim anebo jednomu z nich taková suma od dcer mých, nebo pana poru níka jich, na ten as, jak se svrchu píše, dána a vypln na nebyla, aby se mohli a moc m li v ten ve všecken po mn poz - stalý statek jedním komorníkem pražským uvázati, jej držeti a užívati, pokudžby jim anebo jednomu z nich ta suma, pro jsou se uvázali, dána nebyla; a když by jim dána byla, tehdy budou povinni toho statku bez umenšení a zvlášt bez plundrování les v jim zase postoupiti, pod touž pokutou v týž statek jedním komorníkem pražským se uvázání.

Co se pak dotý e spravedlivosti a sumy té, kteráž, dobré pam ti, urozené paní, paní Markyt Valdštejské z Smi ic, manželce mé milé, po paní mate i její paní Hedvice z Hazumburka p išla, kterážto spravedlivost i jiná všelijaká práva její mn již od jmenované manželky mé dskami zemskými a d tem mým spole n dána jsou, o tom takto ídím: aby z též sumy a spravedlivosti jedné každé dce i mé, když by k poctivému vdání, jak se svrchu píše, p išla, dáno a po ní právem v nným jmenováno bylo p l druhého tisíce kop groš v eských, a na více aby se žádná dcera má nepotahovala a potahovati nemohla. Pakli by" kterákoliv z dcer mých tomuto kšaftu a po ízení mému v tomto i jiných kterýchkoliv artikulích na odpor se postavila a jemu místa dáti nechť la: tehdy aby žádného odkázání

hospodá ství statku⁶⁴) i zaopatření dítek svých a jich vychování moudře opatřil. A ne zbytečně, marná byla jeho opatrnost. A koli když kšalt vlastní rukou podpisoval, byl zdrav, peče brzy za svou milovanou Maruší odešel. Umel dne 24. února 1. 1595 i pochován vedle své oplákané manželky. A když tak pán B h Vilím z Valdštejna z tohoto sv. ta povolal, vzal ustanovený poručník Jindich Slavata osiřelé dítky ve své opatrování. Dcerušky Marii a Kateřinu sv. il jich tet, šlechtiňny paní Jitce z Valdštejna, kteréž také pro dalekosv. cesty sirotiči statek k spravování poručník Albrecht z. stával n. který již. as v ochran. poručníka svého Jindicha Slavaty na Košmberce, jenž s ostatními bratřimi svými Adamem, Albrechtem a Zachariášem byl horlivým vyznavatelem a příznivcem unění Bratřinských, k n. muž se také v tšinou p. iznávalo obyvatelstvo na panstvích Slavatovských již od drahných let. V m. ste. ku Chrastici byl hlavní sbor, sídlo starších, neb správce, všech Bratřinských k tomu sboru náležitých. Odtud p. ichážíval každou neděli i svátek jeden ze starších Bratřinských na Košmberk, aby vykonával a řídil náboženská cvičení, pro kteráž vykázán byl v prostranném hradě velikém »pokoj bratrský*. Zde na Košmberce vychováván byl mladý Albrecht z Valdštejna od smrti matky své, snad již i za její živobytí. Vypravuje Bohuslav Balbín, co slyšel od starců v Košmberských povídkách, že Albrecht kníže Friedlandský n. kdy v mládí svém, ještě s jinými synky šlechtickými, cvičil se v zaštitách literárního umění ve »školkě« bratrské na Košmberce.⁶⁵) Že na Košmberské přípravné škole, kdež zaštitám literárního umění se učilo a žádného vyššího učení nebylo, Valdštejn v. asněm ještě

mého v tomto kšaftu mém obsaženého užití nemohla, nýbrž o to všeckno aby p. išla a toho zbavena byla.

Také i toto v moci své pozůstávají: abych mohl a mohl m. l. statku mého, komuž by mi se dobře líbilo a zdálo, dáti a odkázati mimo tento kšaft, bu. to listem pod. pe. etí mou nebo osu. t. p. ed dobrými lidmi, do sumy p. l. osma sta kop grošů v. eských; a komuž bych koliv co tak, jakž se svrchu píše, odkázal a kšaftoval, to aby vše tak pevně a trvanlivě bylo, jako bych v tomto hlavním kšaftu slovo od slova to jmenoval a dostaviti dal. A pan poručník, též syn neb synové moji, budou povinni tomu všemu dostiiniti. I to také v moci a p. i. v. li. své, abych tento kšaft zrušiti a jiný na týž list mocný JMC. učiniti mohl, si poz. stavuji. A když bych koliv jiný kšaft ud. lal, tehdy ihned tento kšaft žádné moci mítí nemá.

Na jistotu pak té nadepsané vši od počátku až do konce v. le. mé. pe. e. mou p. i. rozenou s podepsáním mé vlastní ruky k tomuto mému kšaftu dal jsem p. i. v. siti, a pro dokonalejší pam. toho dožádal jsem se urozeného pána, pana Albrechta Gotfrieda Kineckého z Ronova a na Jilemnicích a urozených a statečných rytířů pana Jana Mikovského z Stropic na Vrchlabí a Vinarech, a pana Jana staršího Radeckého z Rad. e. a na Sedlicích, že jsou pe. etí své podle pe. etí mé k tomuto kšaftu na sv. domí, sob. a. d. dic. m. svým beze škody, p. i. v. siti dali. Jenž jest psán na He. manicích v pond. lí. po památce narození panny Marie léta od narození syna božského p. tistého devadesátého tvrtého.

Vilím z Valdštejna (ruku vlastní).«

(Desky zemské král. esk. kvaterní trhov. rudy, . 27.)

⁶⁴) V kšaftu svém zvláště vymínil: aby *lesy plundrovány nebyly*.

⁶⁵) Boh. Balbín v »Historia collegii Giczinensis Soc. Jesu«: »Educatu est in Košmberge arce sub piccarditis magistris. »Školka« hodieque locus dicitur et ostenditur, memineruntque senes incolae, a quibus id accepi, narratum sibi a patribus eo loci Albertum duces Friedlandiae cum aliis nobilissimis adolescentulis p. imis literarum elementis operam dedisse.

v ku svém p ebýval, nem že býti pochybnosti. Vedle Balbína sv d í podobn ervinka a Vilím Slavata.⁶⁶⁾ Jako n kdy doma na He manicích, takž i na Košmberce vychováván byl Valdštejn v u ení a náboženství » bratrském*. Vedle víry pokračoval v uin ní literním a v cvic ení se oby ej m a zp sob m pro život se synem pán Jind icha Slavaty mladým Divišem Lacmbokem. Jak ve všem tom prospíval, jak se hochu Albrechtovi živobytí ve velikém (po požáru 1573) nov vystaveném hrad Košmberka pod správou rozšafného Jind icha Slavaty líbilo, zdali i na Košmberce, kde panoval život p íkladný beze vší sv tské rozma ilosti, na kterémž panství i obyvatelé bohobojn , st ídm živi byli, odívající se šaty prostými beze vší ozdoby a všeho přemovávání, zda i tam s hochy bitvy po ádal a po kníže ku sob vésti cht l, nevíme. Jak dlouho Valdštejn na Košmberce se zdržoval, ur ítí nem žeme.

V život mladého Albrechta z Valdštejna nastával epochální p evrat. Matka Valdštejnova, paní Markyta ze Smi ic, dobré pam ti, m la sestru Annu, kteráž byla manželkou Albrechta Slavaty, a Kate inu, nejprve za Lukáše z Žerotína a podruhé za Jana Kavku z Ri an na Brumov provdanou. A týž Jan z í an, kterýž (pojav n kdy roku 159G Kate inu Zerotínskou, rozenou ze Smi ic, zá manželku) stal se Albrechta z Valdštejna strýcem, byl nejhrořliv jším katolíkem a p íznivcem ádu tovaryšstva Ježíšova ⁶⁷⁾ Na statku jeho astokráté býval návštěvou jesuita P. Vít Pachta, aby zkoumal sv domí, srdce jeho poddaných a p evracel je na víru katolickou.⁶⁵⁾ Od »nejoddan jšího

⁶⁵⁾ *ervenka* ve svém spisování praví: »Educatu est in arce Košumberg sub piccandis magistris, a quibus p imis literis et studiorum nidimentis imbutus fuit* Pam ti hodná v c jest, že na hrad Košmberském u pana Jind icha Slavaty také n kdy vychováván byl nejstarší syn jeho bratra Adama Slavaty, v d jinách pov stný *Vilím Slavata*, (jenž narodil se deset let p ed Valdštejnem r. 1573), kterýž ve své denunciaci nadepsané »Votum cujusdam secreti consiliarii imperatoris, in quo demonstratur, cur Fridland a suo generalatu amoveri merito debeat et juste possit* praví: »Personam illam (Albrechta z Valdštejna) a pueritia ipsius novi, cum in domo patruelis mei Cossumbergae cum filio ejusdem studebat, cum mihi ille ipse in tertio gradu cognatione jungatur.* (Aretin, Wallenstein 1S45.) Oba na jednom míst v u ení bratrském byli vychováváni, oba, Slavata i Valdštejn, odpadli skoro sou asn od víry rodu svého, stavše se z návodu jesuit katolíky, oba sloužili jedné v ci a p ece z p ítele stal se nep ítel. Potm šilý, závistivý Slavata byl ne posledním str jcem pádu Valdštejnova.

D jepisci Albrechta z Valdštejna udávají, že Valdštejn po smrti otce svého vychováván byl u *Albrechta* Slavaty na Košmberce: však není tak. Psávali se sice Albrecht Slavata jako ostatní jeho brat í po otcí svém »na Košmberce*, ale nebyl v držení téhož statku. Vzal za podíl po otcí svém statky Chrast a Podlažice.

⁶⁶⁾ Otec jeho byl vyznava em víry Brat í eských; syn však stal se p sobením jesuit v katolíkem.

⁶⁷⁾ Balbin v »Historia collegii Giczin. Soc. Jesu*: »Pachta viciniam Broumovium, ditionem Joannis de Rziczan, evangelii causa commeabat et perspecta eximia et prope regia juvenis indole apud se mirari, apud caeteros commendare non cessabat*. Schmidl

v »Historia Societ. Jesu provinciae Bohemiae* vypravuje: » Cum festis Natalitiis pater, manu crucifixi effigie armata, Brumovium et septem illos pagos obiret, non plures sex-inventi sunt, qui eam venerabundi non exoscularentur; cum antea vix unus inveniretur^ qui non refugeret.*

církve katolické syna« Jana z i an, dov d l se P. Pachta, že Valdštejn jest na vychování mezi »heretiky« Brat ími eskými. Sirotek m l býti vysvobozen. Kde jmenovaný kn z s mladým Albrechtem se setkal, zda snad n kde nahodile, nebo vyhledal ho až na Košmberce, aby ^zbloudilou ove ku do ov ince samospasitelné církve p ívésti mohl*, odpov di dáti neumíme. Na tolik víme však, že Pachta, jenž obdivoval zvlášt vynikající schopnosti kací ského mládene ka, pohnul horlivého katolického pána, aby sirotek pro církev katolickou byl zachrán n. Osi alý Valdštejn odvezen byl z Košmberka, kdež, jak jsme již pov d li, vychováván byl ve ví e Brat í eských, do jezuitského konviktu v Olomouci,⁶⁹⁾ kdež zase vyu ován a chován -býti m l podle ádu »brat í tovaryšstva Ježíšova«. Kdy takové p ezezení Albrechta z Valdštejna bylo provedeno, p esn ur íti nem žeme, nejspíše, že tak stalo se za asu n jaké t žké nemoci nebo nep ítomnosti pana Jind icha Slavaty v království eském, kdy na vychování sv eného mu sirotka dohlížeti nemohl. Nebo nezdá se býti ani pravd podobno, že by horlivý Bratr eský, jakým byl Jind ich Slavata, jako poru ník k tomu povolení dal, aby blízký jeho p íbuzný na vychování dán byl do katolického ústavu do rukou jesuit . Za asu však nemoci jeho anebo v echách nep ítomnosti, kdy manželce paní Kunce, rozené ern ické z Kacova, bylo starati se o syna Diviše Lacmboka a dcery Boženu, Mandalenu a Elišku, dovedl pán z í an p ezezení mladého Valdštejna do Olomouce p ed p átely od vodniti a omluviti.

Albrecht z Valdštejna vychováván byl doma u svých rodi í na Košmberce u poru níka svého duchem národním, vlasteneckým: v jezuitském konviktu cvi en byl v duchu protinárodním, indiferentním, pon vadž ád brat í tovaryšstva Ježíšova neznal národnosti. S novou školou p íjal Valdštejn nové vychování, m l p íjmouti novou víru a tudíž také pro všechen budoucí život státi se jiným lov kem. Z Valdštejna, p í vlasteneckém vychovávání a spole ném s eským národem živobytí, byl by se stal veliký národní hrdina: z jezuitské školy vyšel s jiným nau ením.⁷⁰⁾ Chladný, bystrý pozorovatel P. Pachta poznal, co by asi na mladém Valdštejnovi do budoucnosti mohlo býti nebezpe ného a zase velice prosp šného pro víru katolickou: a proto zalíbil se mu sirotek »kací ských rodi « velice, proto hled l si toho všemožn , aby hov l choutkám mladého, nadaného sv ence, jenž v um ní literním p kn prospíval. Za nedlouhý as latin rozum l i mluvil: avšak p es všechno pe livé ošet ování a hý kání zmáhala se ve Valdštejnovi den ode dne vždy

⁶⁹⁾ Balbin: »In Moraviam traducitur Albertus et in Olomucense adolescentium contubernium sub disciplinám societatis nostrae literis latinis imbuendus includitur. Praeerat tum convictui P. Venceslaus Švihovský; errant insigniter, qui P. Vitum Pachtam regentis nomine praefuisse seripserunt, cum is anno 1608 prim m eam dignitatem adiverit, quo tempore Albertus jam natus annos quatuor et viginti non ludo aetatis fruebatur, sed militiam sequebatur.«

⁷⁰⁾ Jak soudili nekatolíci o vychování mládeže v kolejích jezuitských, vidíme na Karlovi st. z Zerotína, jenž p íbuzného svého Karla z Zerotína vzal z jezuitské kolleje, (kamž jej nezámožný otec jeho byl dal na vychování) a dal ho rad ji na útraty své cvi íti; než aby jej »dem sichern Verderben bei den Jesuiten preis zu geben«. (Žerotín 1600, 29. b ezna.)

v tší a v tší nechuk » v dám*, zdálo prý se, jako by vedl život neinný, kdežto zatím nepokojný jeho duch hledal sv tlo jinde.⁷¹⁾

Konvikt Olomoucký byl pro mladé lví e p íliš úzký, kobky klášterní byly pro nepokojného orla,⁷²⁾ jenž hledal sv tlo, výši slávy, velmi tmavé, nízké — Valdštejn cht l do sv ta mezi lid.

N kte í životopisci udávají, že mladý Valdštejn v konviktu Olomouckém obrácen byl na víru katolickou, však nestalo se. A koliv osi alý Valdštejn, chovanec u ení Brat í eských, zajisté všemožn v ústavu jezuitském byl p i- pravován, aby dal se na jinou cestu víry, nežli jeho otec i matka, a žádného nebylo, kdo by mu v tom pekážel, pece nepoda ilo se. O pobytu mladého Valdštejna v Olomouci, kdež zajisté dlouho netrval, nemáme žádného listinného pramene, jen v rukopise kroniky kolleje Olomoucké z p edešlého století od nejmenovaného jesuity jest Albrecht z Valdštejna mezi žáky konviktu také zaznamenán.⁷³⁾ Kdyby nebylo souhlasných o tom zpráv tém všech starších biograf , skoro bychom pochybovali, zdali v bec Valdštejn tam studoval.

Roku 1593 shledáváme se s Albrechtem z Valdštejna na protestantských školách latinských v Zlaté Ho e (Goldberg), kamž prost ednictvím u eného Vav ína Cirklera na podzim léta 1597 s preceptorem byl vyslán. Jakým zp sobem se stalo, že do Zlaté Hory vypraven byl a která ruka Albrechta Valdštejna vytrhla z konviktu Olomouckého (studoval-li tam), pro nedostatek zpráv jen domn nku pravd podobnou pov d ti m žeme. Jmenovaný Vav inec Cirkler byl n kdy vychovatelem Karla st. z Žerotína, mezi nimiž povždy d v rná z stávala známos ,⁷⁴⁾ Žerotín pak byl dobrým, up ímným p ítelem poru níka Albrechta z Valdštejna Jind icha Slavaty již od jeho na Morav , jako nejvyššího místokomorníka a nejvyššího místosudího, p ebývání, odkudž pak se vyprodal a do království eského pesídil. A takovou asi p áteľskou známostí byla cesta mladému Albrechtovi z V. ukázána na studie do nedaleké Zlaté Hory. Staré školy v Zlaté Ho e prosluly zvlášt za rektorování Valentina Trotzendorfa od 1531 do 155G, n kdy žáka Filipa Melanchtona ve Vitmberku. ím byla akademie Vitmberská pro Sasko, tím byly školy v Zlaté Ho e pro Slezsko. Až pes tisíc žák v, mezi nimiž nemálo šlechtických synk v ze Slezska i z Polska, chodilo do šestit ídné školy v Zlaté Ho e, když zname-

⁷¹⁾ ervenka praví: »Iamque in grammaticis eos fecerat progressus, ut latine intelligeret et loqueretur: sed obrepebant quotidie et augebantur in Alberto taedia literarum, desidemque sibi vitam agere videbatur, Iucem scilicet inquietus ac gloriae avidus animus quaerebat* ...

⁷²⁾ Znak Valdštejn v: Ivce ve štítu a orlí péra (k ídlo) v klenotu.

⁷³⁾ »Historia collegii Olomucensis* sepsaná nejmenovaným jesuitou v XVIII. století, chovaná v knihovn Olomoucké pod sign. IX. d. 26., obsahuje mezi jinými »Memorabilia de convictu Olomucensi*, v n mž zaznamenána jsou jména mu edník , arcibiskup , biskup , 56 hrabat, 115 baron , 311 rytí a šesti jenerál , kte íž v konviktu Olomouckém n kdy studovali, mezi posledními také »Albertus Eusebius comes a Waldstein, Friedlandiae dux«. Za zprávu takovou d kujeme panu J. Hausmannovi, kustodu jmenované knihovny.

⁷⁴⁾ Viz druhý díl »Carl von Zierotin* od Petra Chlumeckého, 1879, pag. II.

nitý pedagog Trotzendorf rektoroval. Po jeho smrti školy klesaly; v letech 1593—1611, kdy purkmistr města Jan Feige zároveň byl správcem škol; byly již v úpadku. Zbyla bývalá jen sláva. Však sváry mezi šlechtickými synky polskými i německými, mezi šlechtickou a měšťanskou mládeží stále trvaly, a v sklepu měšťanských studentů s měšťany jako dříve dosti statečně popjeli a po latinsky se hádali.⁷⁵⁾ Do takové živé společnosti studentské přibyl sotva patnáctiletý Albrecht z Valdštejna a ubytován u měšťana Jana Cirklera, jemuž Vavinec Cirkler byl strýcem, na stravu pak chodil k gymnasiálnímu svému učiteli. Jak se mu tam dařilo, o tom jediná jen známá listina podává autentickou zprávu. Dne 17. května 1. 1598 vyslal Valdštejn svého famula se stížným listem k hejtmánovi knížectví Lehnického Václavovi z Cedlic, prose za osobní ochranu. Stěžoval si, že někteří lehkovážné osoby, aniž by jim nějakou příčinu byl zavedl, v posledních dnech jemu i jiným poctivým lidem nadávaly a v noci do ložnice jeho i hospodáře Jana Cirklera, u něhož bytem byl, kamením házely. Druhého pak dne, když odpoledne ze školy domů se ubíral, že jistý žoldák Pavel Mehnert, obyvatel měšťanský, uprostřed náměstí před domácními i mnohými cizími lidmi jej i s preceptorem a famuly za kalvínské šelmy silným hlasem vytkoval. Načež když (Valdštejn) bez odpovědi na takové nadávky do svého domova se uchýlil a odtudž za krátko do bytu učitelova k jídlu se ubíral, že týž žoldák, jenž s obnaženou zbraní ještě na náměstí stál, za ním pospíchal a do domu, kamž (Valdštejn) k učiteli vešel, vedrati se chtěl, jedním však lovčem na prahu dveří byl zadržán, přičemž nemálo mu nadával a hrozil vyhrožoval. Valdštejn prosil tudíž pána z Cedlic, jako hejtmana knížectví Lehnického, aby pro lásku přátelskou k učeniému Vav. Cirklerovi (prostřednictvím kteréhož Valdštejn do škol v Zlaté Hoře uveden byl) ho přichránil, poněvadž pro velikou nevoli ochrany a pomoci od žádného nadřízeného se nemůže a týž žoldák ve středě do Uher na vojnu se odeběhne.⁷⁵⁾

⁷⁵⁾ Za rektora Val. Trotzendorfa prý příměsta latinsky mluvilo.

⁷⁶⁾ Klademe sem list Valdštejn v, jako jediný autentický doklad o pobytu jeho v Zlaté Hoře, slovo za slovem. Originál psaní, složený arch s malou rozdrobenou prstenní pečetí, nalezen i s vytrženým listem z kopiální knihy vyřízených akt hejtmánství knížetství Lehnického v pozstalosti sbírky starožitností prince Petra Byrona Kurlandského, kr. pruského generálmajora a pána na Vartmberce v Slezsku. Vytržený list z kopie Lehnického svdčí, kde list Valdštejn v podobě se nacházel. — Dr. F. ze Strantz, kr. pruský nejvyšší lejtnant, uvedl jej v časopise »Zeitschrift für Kunst, Wissenschaft und Geschichte des Krieges« 1848, jako doklad na vyvrácení Fr. Palackým v německém časopise českého musea 1831 projeveného náhledu, že pobyt studenta Albrechta z Valdštejna, potomního knížete Friedlandského, v Zlaté Hoře prohlásiti se musí za báborku. Za sdělení listu A. z Valdštejna povinni jsme zvláštními díky král. pruské dvorní bibliotéce v Berlíně, kteráž se vzácnou liberálností na prosebnou žádost naši (poněvadž v Praze ani v dvorské knihovně Vídeňské jmenovaný časopis se nenachází), láněk Dr. F. ze Strantz v krátké době úadně opsány nám zaslala. List te se v tato slova :

»Dem Edlen Gestrengen Ehrenvesten und wohlbenampten Herrn Wencelao von Czeditz, des Fürstenthums Liegnitz Hauptmann, meinem besondern Herrn und Freund.

Edler Gestrenger Wohlbenamter, insonders gunstiger Freundt. Náhest wiinschung von Gott den allmächtigen aller glückselhigen Wolfart, sampt entbittung meiner allzeit willigen Diensten, sol ich E. G. wegen vorstehender noth nicht bergen, die ich diese wochen

Na takovou stížnou prosbu Albrechta z Valdštejna zaslali hejtman a rady knížectví Lehnického již dne 18. května rad m sta Zlaté Hory na ízení (p í emž poslán list Valdštejn v k nahlédnutí s žádostí, aby zase vrácen byl), aby Pavel Mehnert ihned na hrad Lehnický p ed ú ad hejtmanský se postavil, a kdyby snad zdráhal a vylouval se tak u initi, že na vojnu vypraviti se musí, aby zajat, na v z p ikován a pod stráží na hrad Lehnický dopraven byl. Co dále v p í in té se událo, není nám známo.

Stížný list mladého Albrechta k hejtmanu knížectví Lehnického jest první list Valdštejn v v bec, jež dosud známe; i podává nám vedle d ležitých zpráv a výmluvného dokladu o nedostate né ješt znalosti n meckého jazyka, zvlášt vzácné sv dectví o duševní tehdejší jeho povaze. A koliv zajisté domnívati se m žeme, že urážkám žoldákem Mehnertem páchaným p edcházelo n jaké drážd ní a že v stížném listu prosebný žalobník nevinným se stav l, p ece p es všechno to jeví se bystrému pozorovateli v psaní tom patnáctiletý Valdštejn n jak zamklý, p ísný a jako v sob zakrytý. Byly to ješt následky p ísného vychovávání bratrského na Košmberce a snad uzav ení klášterního v Olomouci. Ze však d ív jší živost, jakou poznali isme p í hochovi v He manicích, ve volném ovzduší v Zlaté Ho e Valdštejnovi se vrátila a až v bou livost pozd ji se zm nila> uvidíme, až shledáme se s Valdštejnem v Altdorfu.

Významná zpráva v dot eném listu, že voják Valdštejnovi, jeho preceptoru i služební m kalvínských šelem nadával a zbraní život jeho ohrožoval, jest vedle jiných pozd jších sv dectvím, že patnáctiletý Albrecht tehdy ješt

uber neben andern ehrlichen leuten von etlichen leichtfertigen Personen mit schmeworten angetastet, auch des nachtes mit steinen in mein Schlafgemach, so wol meinen wiirte H. Joh. Circlero (von welchen ais denn auch von mir niemanden ursach gegeben), ist geworfen worden. Dies aber alles hatte also mit stillschweigen gern iibergehen wollen: aber auf ais ich nachmittag auss gehaltener Lection gegangen, ist einer mit Namen Paul Mehnert, ein kriegsmann, doch inwohner alhier, mitten auf dem ringe gestanden und nicht allein vor einheimischen, sondern auch vielen frembden personen, mich sam meinem Preceptore und familis fiir Kalvinische Schelmen mit heller Stimme ausgeschrien. Doch weil auch dieses nebst vielen andern wiederfáhret, hatte ich mich in diesem fahl auch gern enthalten wollen, damit ich E. G. (weil dieselbe zuvor sehr iiberlaufen wird) nicht mehr zu schaffen machte, aber wie gemeldet, die noth mich fast treibt das folgende anzuklagen: denn ais ich diese eben angezogene Person mi nachgeschrien, bin ich stille-schweigend nach hause und von danen bald zu tische zum H. Cantori gegangen, da ob-gemeldeter mit blosser Wehr noch am Ringe gestanden, und ais ich mir ins Haus kommen, nachgefolgt, aber von einen andern auf der Schwellen erhalten worden. Wiel alhier weiter geschwiegen vieler unniitzer reden, so sich diese dort, wie man sagt, auf die mitwoch in Ungern verreisen wollen, vernehmen lassen, durch welche mir neben ander sehr gedreuet. Es kunte sich aber E. G. vieler Sachen mit besserm griinde ais vielleicht sonsten, von diesem meinem famulo erkiindigen. Bitte aber itzo, E. G. wolle amptes und der freundschaft wegen, so sie mit dem wolgelerten H. Lau. Circlero helt (durch welchen ich in diese furstliche Schule kommen), mich zu beschiitzen bedacht sein: weil ich hier von niemand schutz oder Hiilfe, wegen des grossen unwillens, bitten kan, endlich mich in allen moglichen solches zu verschulden. Hiermit wil ich E. G. sampt allen ihrigen in gotlichen schutz befehlen. Gegeben in Goldberg den 17. May Anno 98. E. G. gutter Freundt

Albrecht von Waldstein.«

nebyl katolíkem, nebo za dobu osmi měsíců, od měsíce září 1597 do května 1598, kdyby byl přiznával se k římské víře, byl by v nevelkém městě Zlaté Hory také jako katolík znám býval, a zajisté by se byl v žalobném psaní hejtmanovi knížectví Lehnického proti takovým nadávkám jako katolík ohradil, ehož však neučinil. Také by v Olomouckém konviktu na víru římskou nov obrácený Valdštejn sotva byl se vypravil na protestantskou školu do Zlaté Hory.

Záslu studentského Valdštejnova pobytu v Zlaté Hore zachovalo se podání, kteréž již na začátku XVIII. století tiskem bylo uvedeno⁷⁷⁾ a o těchto dob ještě mnohokrát bylo opakováno. V novější však době vyhlášen pobyt Valdštejn v Zlaté Hore i s tradicí zachovanou za bájku, poněvadž historikové a životopisci neznali list Valdštejn v hejtmanovi knížectví Lehnického poslaný.

Podání vypravuje, že, když Valdštejn na gymnasiu v Zlaté Hore studoval, učitелеm jeho byl Jiří Vechner, kterýž prý ho jako blouznivého, zamlklého žáka neměl ve veliké lásce a často i vlastní rukou po tehdejších způsobu jej potrestal. Jednou, když prý mládež školní na blízké louce pod dozorem jmenovaného pedagoga všelikými hrami se veselila,⁷⁸⁾ položil se Valdštejn do stínu košatých vrb a usnul. Když se probudil, vypravoval svým spolužákům, že se mu zdálo, jako by s nimi si hrál a vrby kolem rozsázené že před ním se skláněly. Spolužáci povídali se smíchem svému učiteli sen Valdštejn v, kterýž s opovržením nazval jej snámem a oštipně ho oslovil: »Ty chceš snad hrát si na Egyptského Josefa? Když ty budeš velkým pánem, chceš býti tvým dvorním bláznem.*

emu se kantor Vechner vysmíval, stalo se skutkem. Valdštejn stal se velkým pánem, jehož se všichni báli. Když po vítězné bitvě u Dessavy dne 21. srpna 1626 do Zlaté Hory přibyl, vzpomněl si na Vechnera a dal si ho zavolat. Starý kantor, obávaje se trestu a snad smrti, rozloučil se jako na vždy se svou rodinou, nebo v dobré ještě zstalo mu paměti, jak tvrdě někdy s mladým Valdštejnem zacházel, anebo i to jej trestával. A skutečně byl také strachem chvějící se učitel, jenž před Valdštejnem na kolena poklel, přivítán přisným připomenutím tvrdé jeho kázně a falešného proroctví; kterýž když na rozkaz Valdštejnov povstal, prosil skroušen za odpuštění, omlouvaje tvrdé tresty dobrým úmyslem a falešné proroctví slabým duchem svým prorockým. A přisný Friedland na takovou prosbu byl velice milostivým. »Můj milý Vechnere,* pravil, »vy jste konali svou povinnost. Tvrdé chování tvrdého mělo zapotřebí vychování. Nebojte se, dobrý byl váš úmysl a dobře také se zdařilo. Na dlekaz vám dosti strážk vašemu bytu,

⁷⁷⁾ »Liegnitzische Merkwürdigkeiten« v Budyšín 1724, str. 399., a »Academiae et scholae Germaniae in nummis« ve Vratislavi 1741, str. 443.

⁷⁸⁾ Co tradice vypravuje o hrách školní mládeže na nedaleké od města louce, shoduje se úplně s historickou pravdou; nebo rektor Valentin Trotzendorf, o němž již zmínka se stala, v školním jím zavedeném řádu také ustanovil, aby žáci pro zdraví tla jednou až dvakrát týdně vedeni byli na blízkou louku u Seiffenavy, kdež aby v tlocviku se cvičili a jinými hrami se veselili.

aby ni eho od voják vám se nestalo.*⁷⁹⁾ A vedle ochranné vojenské stráže poslal Valdštejn starému u iteli na památku 100 íšských tolar .

Na tolik podání, kteréž zjišť no jest, na kolik setkání se Valdštejna s J. Vechnerem tý e, potvrzením téhož, že darovaných sto tolar byl p íjal ⁸⁰⁾ a souasným letopiscem' událostí m sta Zlaté Hory.⁸¹⁾

Za asu pobytu Albrechta z Valdštejna v Zlaté Ho e zem el r. 1598 (n kdy v srpnu) ve Špýru Vav inec Cirkler, kterýž byl, jak pov dno, strýcem Jana Cirklera, m š ana v Zlaté Ho e, u n hož Valdštejn byl ubytován. Snad na zprávu takovou anebo návšt vou se studentem Albrechtem na prázdniny vypravil se Jan Cirkler do Cech na Košmberk, odkudž odebral se v p í in vyšet ení poz stalosti po strýci svém do Moravy na Rosice ku panu Karlovi st. z Žerotína.⁸²⁾ Za nedlouhý as potom dne 14. ledna 1599 odebral se na v nost poru ník Valdštejn v, horlivý Bratr eský, pan Jind ich Slavata z Košmberka,⁸³⁾ o n mž sou asný kroniká praví, že »byl pánem všech cností plný, dolus et fraus že nebyla v jeho srdci*.⁸⁴⁾ Albrecht i se svými dv ma sestrami Marií Bohumilou a Kate inou Annou z stávali za n který as bez poru enské ochrany, pon vadž žádný z blízkých p íbuzných k poru enství se nep íhlásil. Dne 21. ervna 1599 podala osobn panna Jitka z Valdštejna, vlastní sestra n kdy Vilíma z V. na He manicích, písemn žádost soudc m zemským, aby jí takové poru enství dáno bylo. I od vod ovala podání své, že, jak za živobytí Jind icha Slavaty, takž i po smrti jeho, k spravování statku He manickeho piln dohlížela, ou edníka i eládku k tomu m la, aby se žádné ublížení a škoda nestala; dcerky ob také opatrovala, syn »Albrecht Václav Eusebius v t ch místech, kam s preceptorem svým dán byl*, že z stává, a pan Karel z Valdštejna na Poli anech, jakožto nejstarší bratr vlastní nebož-

⁷⁹⁾ Zlatá Hora byla tehdy jako protestantské m sto císa skými vojáky spustošena.

⁸⁰⁾ Stvrzení Vechnerovo na obdržných 100 tolar nalézá se v archivu Vratislavském. N kte í pokládají setkání se Friedlanda se starým u itelem na 4. íjna 1633, však myln , nebo Ji í Vechner. jenž 1. 1621 zvolen posledním rektorem latinských škol v Zlaté Ho e, zem el 1628 dne 28. ledna. (»Peplus bonorum ingeniorum Goldbergensium. 1701.) Školy v Zlaté Ho e zrušeny pro nedostatek žák v r. 1622.

⁸¹⁾ Goldberga, hoc est res Goldbergenses a Casparo Wenzelio 1658, kdež p i r. 1633, 3. íjna píše: »Wir hatten alle Hoffnung, das Wallenstein mit der Stadt gut verfahren w rde, weil er hier auf der Schule gewesen und dem Kantor Vechner eine Schutzgarde gegeben und 100 Rthl. geschenkt hatte.*

⁸²⁾ List Karla st. z Žerotína Jind ichovi a Albrechtovi Slavatovi ze dne 11. íjna 1598.

⁸³⁾ V kšaftu u in ném roku 1598 na ídil *Jind ich Slavata z Košmberka*, aby syn jeho Diviř Lacmbok dán byl na u ení v místo poctivé, kdežby se jak um ní liternímu, tak pobožnosti i poctivým, chvalitebným mrav m vyu ovati mohl, a mužem u eným, pobožným, kterýžby ustavi n p i n m byl a jeho v mladém v ku rozumn spravovati um l, opat en byl, nákladu slušného aby na to litováno nebylo, tak aby »syn m j ke cti pánu Bohu, *vlasti své* a paní mate i i jiným p átel m ku pot šení býti mohl*. (D. Z.)

⁸⁴⁾ Stejn vžcné sv dectví vydává o n m *Karel st. z Žerotína* v listu ze dne 2. února 1599 Janu Jak. Grynaeovi do Bazileje: »Post Frid. Zerotinum, vir m absque dubio etiam summis quibusque prudentia comparandum, amisimus Henricum Slavatam (f 1599, 14. Januarii), fratris mei avunculum, clarum sanguine et usurarum, sed praecipue pietate clarissimum.* (MS. n kdy v bibliot. Ho ovické, nyní v archivu Žerotín na Morav .)

tka pana Vilíma, že pro nedostatek zdraví svého sirotky i statek v opatrování p ijítí nem že. Sou asn s pannou Jitkou poslali dva brat í její Jan Křiřtof a Bartolom j list soudc m zemským i v kterémž oznamovali, že poru enství ujiti nemohou, pon vadž žádný z nich ženatý není, a že také nevidí, kde by sirotky dcerky v lepším opatrování býti mohly nežli u jich sestry panny Jitky. Soudcové zemřtí odpov d li, aby si jeřt (mimo již jmenované t i) i ostatních dvou brat í povolení zjednala. Což když Jind ich a Hannibal u inili, požádala prosebným listem ze dne 26. ervna 1599 císa e Rudolfa, aby takové poru enství na sebe p ijítí mohla.

Na ež císa Rudolf II. mocným listem ze dne 5. ervence 1599, jakožto král eský a nejvyšší poru ník všech vdov a sirotek v, sv il jí, poru enství nad týmž sirotky a statkem, jakožto strejn a krevní p ítelkyni jich, aby jm ní sirotek v spravovala, tak aby jim neubejvalo, ale rad jí p íbejvalo, sirotky pak ke cti a chvále boží i ke všemu dobrému i šlechtnému aby vedla. K rad a ku pomoci, aby v as pot eby mohla k komu se utéci, p idal jí ku .opatrování sirotek v i statku Adama ml. z Valdštejna, Karla z Valdštejna a Křiřtofa Bukovského z Husti an.⁸⁵⁾ A takž od té doby ženská m kká ruka eské šlechti ny panny Jitky z Valdštejna na Dubenci ídila, spravovala osudy ži-vota mladého Albrechta Bohužel! že neznáme, nemáme žádného listu Valdštejnova, ani jeho sester a poru nice, abychom nahlídnouti mohli, jaká jevila se mezi nimi láska bratrská, sesterská i p áteřská.

Valdštejn pobyl na studiích v Zlaté Ho e dv léta.⁸⁶⁾ Roku 1599 po kruté zim po ala hned na za átku letních m síc áditi v Zlaté Ho e nemoc

⁸¹⁾ Mocný takový list královský te se v tato slova: » Rudolf II. oc Urozený a slo-vutní, v rní naši milí! Milostiv vám v d ti dáváme, že sme na poníženou prosbu urozené Jitky z Valdštejna na Dubenci, nám milé, a pro opat ení d tí sirotkuov a statku po n kdy urozeném Vilémovi z Valdštejna na He manicich poz stalého, poru enství nad týmž d tmi sirotky i statkem, týmž sirotkuom náležitým, jakožto strejn a krevní p ítelkyni jejich, z mocnosti naší císa ské, jakožto král eský a nejvyšší poru ník všech vdov a sirotkuov, dáti rá ili na ten zp sob, aby ten statek podle z ízení zemského dostate n týmž sirotk m zaru íla a jej užite n k dobrému sirotk v ídila a spravovala, tak aby jim neubejvalo, ale rad jí p íbejvalo, p edn pak ty d ti a sirotky ke cti a k chvále boží i ke všemu dobrému a šlechtnému vedla. K kterémužto opatrování t ch sirotek v a ízení téhož statku urozené Adama mladšího z Valdštejna na Hrádku nad Sázavou a Lovosicích, radu naši, Karla oduřz z Valdštejna na Poli anech, též radu naši, strýce vlastní nadepsaných sirotek v, a slovutného Křiřtofa Bukovského z Husti an na hrad Velehrad , v rné naše milé, k rad a ku pomoci, aby se v as pot eby m la k komu utíkati, p idávati rá íme (kteréžto dán i poru enství na škodu a ublížení nápadu strýc m a nejbližším krevním p átel m t ch sirotek v výř jmenovaných býti nemá), vám milostiv porou ejíc, abyste nadepsané dán i téhož poru enství jí Jitce z Valdštejna dekami zemským i království eského vedle po ádku zapsati dali. Na tom jistou a milostivou v li naši císa skou naplníte. Dán na hrad našem Pražském v pond lí po sv. Prokopu léta oc 99.« (Z arch. esk. míst. a malý stavovský archiv, kvatern . 49. P. 28. v král. eském archivu zemském.)

V zápisu deskovém 24. b ezna 1GOO v kvat. 129. fol. H 5. napsáno: že dáno poru enství pann Jitce z Valdštejna, kteráž s Janem Kryřtofem a Bartolom jem z Valdštejna spole n slíbila, kdyby sirotek m statku a zboží umenřeno bylo, že jim všechno navráceno a dáno bude.

⁸⁶⁾ O pobytu A. z Valdštejna na studiích v Zlaté Ho e zmi uje se letopisec m sta Vratislavi Mikuláš Pohl, jenž zem el 1632. Jmenovaný již K. Wenzelius z ejm udává, že

ervenka, pozd ji pak mor, mimo to panovala nemírná ve všem dražota. Valdštejn opustil v m síci srpnu 1599 Zlatou Horu a p ibyl se svým preceptorem a famulem do Altdorfu, kdež dne 29. t. m. zapsán byl jako poslucha akademie: »Albertus a Waldstein, baro Bohemus, Johannes Heldreich, praceptor Górlicensis Lusatus a Wenceslaus Metrovski, famulus.«

Školy Altdorfské, p vodn gymnasium, z Norimberka 1. 1575 do blízkého, tichého Altdorfu byly p eloženy, aby mládež studující v u ení vyrušována a k výtržnostem svád na nebyla, jako v bohatém živém m st Norimberku. Roku 1576 byly Rudolfem II. na akademii vyzdviženy.⁸⁷⁾ Dobrý však úmysl moudrých a opatrných otc obchodního m sta se neuskute nil. Studenti i profeso i bou ili se i v tichém Altdorfu, jako by byli v nejživ jším m st . Takž i rektor akademie Dr. Gentilis ⁸⁸⁾ nejednou jako opilec se studenty za no ní doby po ulicích povykoval a vytaženým kordem po lidech kolem jdoucích se ohán je ohrožoval m š any Altdorfské. Taková rozpustilost až nevázanost studentská byla pro mladého Albrechta, jenž do sv ta byl pušt n, novým životem. A ohnivý Valdštejn, kterýž již jako chlapec svád l s vesnickými hochy všeliké bitvy, vrhl se do takové v avy se vším záplem. Jako n kdy v He manicích, takž i jako student v Altdorfu byl ná elníkem. Annály jmenované akademie mají n kolik zápis o »hrdinských« jeho inech studentských. Takž dne 7. prosince 1599 srotil se s jinými ješt studenty, táhl u ve er p ed d m Dr. Schopera a za velikého pok iku i vyhrožování vytloukl mu okna, posekal i rozpíchal dvě e domovní. Po vykonání pak takové pomsty studenti s nemalým k ikem odtáhli a hrozili, že druhého dne op tn p ijdou a ješt jinší v ci provedou. Po 14 dnech byl náš Albrecht ú asten p i jiném »hrdinském« excesu se smutným koncem, kterýž p ekro il již meze studentských výtržností. V ned li dne 23. prosince t. r. srazilo se n kolik student v, mezi nimiž Valdstein, Sebisch a Jan Hartman ze Stínavy, syn purkrabího z Rothenbergu (n kdejšího léna koruny eské), p i no ní toulce s Wolfem Fuchsem, fendrychem zemské obrany, m šanským synem Altdorfským. Slovy utkali se v hádku, p i kteréž Hartman Fuchse kordem zranil. Valdštejn a Sebisch neroztrhli zápasící a dívali še rva ce nebo improvisovanému souboji, povzbuzujícíe snad slovy Hartmana, až fendrych smrteln proboden na zemi klesl. Potom s vrahem utekli a jemu, a brány m sta již byly zav eny, k út ku dopomohli. Druhého dne na to (24. prosince) vydán radou Norimberskou rozkaz správci universitnímu na zat ení vraha a IOU zl. vypsána odm na na jeho vypátrání. Hartman však byl již v bezpe í, nejspíše u svého otce na hrad Rothenbergu. Pon vadž ale brány m stské byly již zav eny, kdy vražda se stala, domníval se správce

Valdštejn studoval v Zlaté Ho e dv léta. Vypravuje totiž: »1G*26. den 21. August kam zu Goldberg an der Generalissimus der kaiserlichen Armee Wallenstein, Fiirst von Friedland, fiir seine Person samt den hohen Offiziren... Den 22. August brach er auf und teilte der Stadt, in welcher er seiner Studien halber zwei Jahr gewesen war unter dem Kantor Vechner, eine Salvegarde mit.«

⁸⁷⁾ Léta 1G22 byly na universitu 'povýšeny, r. 1809 s vysokým u ením v Erlangách spojeny a 1. 1818 v Altdorfu zrušeny.

⁸⁸⁾ Rektoroval 1. 1597 a 1613.

universitní, že vražedník ukryl se n kde v bytu svých kolleg v. I po al kvar-
týry studentské prohledávati. Studenti však srotili se pod vedením Valdštejna
i Sebische, a rapíry, dýkami i ru nicemi ozbrojeni, postavili se takové ú adní
prohlídce na odpor. Rektor a magist i universitní nem li tolik odvahy, aby
ročení se student m zakázali. Správce universitní pobídl tudíž m š any, aby
mu brannou rukou p ispli. Což také ochotn u inili, nebo zavražd ný byl
z jich m š anské krve. Norimberští, jimž o takové studentské revolt zprávy
podávány byly, ud lili dekretem ze dne 27. prosince 1599 d tku senátu uni-
versitnímu, že takové hrozné v ci nebyly student m zbrán ny, a na ídili, aby
zvlášt ná elníci takových nepokoj , Valdštejn a Sebisch, p ed senát k zodpo-
vídání se byli povoláni a jim se vš í p ísností pohroženo bylo, jestliže ješt
jedenkráté takových výtržností se dopustí, že vedle statut a zákon univer-
sitních budou ztrestáni; a pon vadž ni emu dobrému nechť se u iti, jich ro-
di e nebo p átelé že budou požádáni, aby ze škol dom je zavolali. Senát
vedle na ízení se zachoval, Valdštejnovi i Sebischovi tresty pohrozil. Bou e
však v malém m st tím nebyla zažehnána, rostla vždy více, pon vadž, jak
se podobá, ani studenti trest slíbených se nezalekli. O emž když správce
universitní novou do Norimberka poslal zprávu, bylo v rad m stské usne-
šeno, aby n kte í páni radní s ástí vojska, m stským žoldem vydržovaného,
do Altdorfu se vypravili, v ci vyšet ili, vraha, kdyby dopaden býti mohl,
zatkli, Valdštejna p ed sebe povolali, p ísnými slovy pro jeho nevázané cho-
vání ho pokárali a estným slibem zavázali, že až do dalšího rozhodnutí rady
m sta Norimberka m sto Altdorf opustiti nesmí; Sebische pak a n jakého
Wackhera, kterýž stráž policejní insultoval, aby uv znili. Ozbrojená komise
Norimberská zdržela se v Altdorfu n kolik dní, až všechno v náležitý ád
bylo uvedeno. Jaké bylo chování Valdštejnovo p ed radami bohatého Norim-
berka, nevíme. Podobá se však, že nepokojný, bou livý, pánovitý Albrecht,
jenž prý také v Altdorfu nejednou se pronesl, že m že býti n kdy knížetem
a t ebas králem eským,⁸⁹⁾ i v i »moudrým a opatrným pán m* choval se,
odpovídal pohrdliv . Nebo ješt za pobytu komise v Altdorfu bodl n jakého
Gottharda Livona do nohy, a a senátem universitním dne 9. ledna 1600
odsouzen byl zaplatiti poran nému bolestné a náhradu za lé ení, ímž nová
taková výtržnost zdála se býti vyrovnána, byl p edce s jinými ješt kumpány
zat en a do Norimberka odveden, kdež uv zn n ve vysoké v ži hradní »Lug
ins Landt*;⁹⁰⁾ dne 11. ledna však po vykonaném výslechu op t do Altdorfu

⁸⁹⁾ »Wallenstein soli schon in Altdorf mit dem Gedanken, Fiirst oder gar Konig in
Bohmen zu werden, umgegangen sein.« (Beiträge zu Geschichte des dreissigjährigen
Krieges v. Murr, 304.) Odkud Murr takovou zprávu vzal, nevíme. Srovnáme-li však námi vy-
pravované, že v chlapeckém již v ku na He manicich taková myšlénka v hlav jeho utkv la,
i jeho sny v Zlaté Ho e: nezdá se takové pov d ní Murrovo býti pravd nepodobné.

⁹⁰⁾ Zápis o jednání rady m sta Normberka dne 11. ledna 1600: »Auf die verlesene
Relation, was die deputirten Herm zu Altorff wegen des daselbst verloifenen- Ableibs ver-
richtet, dann Albrechten von Walstains, Freiherrns, und Christofen Taigs, dessgleichen
Gottfrieden Sebischs von Presslaw, itzo uff dem Lug ins Landt, und Thobiá Wackers uff
der Menner Schuldhturn alhie verhafter, gethane aussagen* ...

propušt n. Senátu pak akademickému na ízeno, aby Valdštejn na tak dlouho v bytu svém byl arestován, až by dluhy své zaplatil a potom jinam se odebral. Mimo to, aby Valdštejn, Polák Sokolnickí a Jan Loppes z Kolína p ísn pokárání byli pro jich neslýchanou bezbožnost, že ani nejsv t jší Trojici výsm šnými a hanlivými slovy neušet ili;³¹⁾ za ež by trestu zasluhovali, však pro ušet ení vysoce vážených jich p átel a rodu, že se jim taková bezbožnost promíjí s tím doložením, aby proti rad Norimberské i jednomu každému pokojn se chovali.

»Divoký Valdštejn*,³²⁾ jenž nikoho necht l se báti a ni eho se uleknouti, musel vrchnosti akademie Altdorfské se podrobiti. Krátké v zení v hradní v ži Norimberské napravilo hlavu až p íliš odvážného studenta. Nerozum li ti Norimberští žertu. Diktovanou náhradu Livonovi doufal Albrecht brzy shledati, ale domácí v zení bylo mu nesnesitelným. Mladý, hrdý eský šlechtic, jenž m l ve znaku lva a v klenotu k ídlo královského ptáka, takovým rozsudkem moudrých a opatrných otc v m sta Norimberka cítil se býti ponížen, že musel doma jako v kleci sed ti. Valdštejn, jehož p ísné pokárání, slibované rektorem tresty (kteréž asto nad hlavou jeho jako blesky se k ížovaly), nikdy p íliš mnoho netrápily, stal se trochu pokorn jším. Prosil rektora i správce universitního za p ímluvu k vrchnosti, aby z v zení domácího mohl býti vyprošt n. A vedle toho vypravil ješt deputací dvou studujících k purkmistru a rad Norimberské s prosebnou žádostí v téže p í in . D íve však nežli suplikací jeho vy ízena byla, dopustil se Valdštejn op tn výtržnosti domácí. Spráskal trochu nemilosrdn nového svého famula, Jana Rehebergera, že prý vždy p íliš dlouho zahál iv z okna na nám stí vykoukal. Snad u inil tak ze zlosti, že sluha v tší užíval volnosti nežli pán. A koliv takové potrestání pro malichernou p í inu stalo se doma a beze sv dk , p ece o tom po celém Altdorf se mluvilo. Sešlehaný výrostek utekl s plá em k poru níkovi, jenž šel žalovati k rektorovi. Valdštejn byl p edvolán, odsouzen k pokut 30 zl. a k narovná ní se s p átelem mladého ješt služební ka. Pokuta t iceti zlatých byla pro Albrechta, jenž nemálo nad lal studentských dloužk , dosti

⁹¹⁾ Tamže: »Als dann in Beisein gedachts Freyherren Inen meiner Herrn missfallen wegen Irer veriibte ungebiir und beinebens anzuzai gen, ob ein Erber Rhat wol ursach hett wegen Irer unerhorten Gottlosigkeit, dass sie auch der heiligen Trifaltigkeit mit spotten vnd schumpffieren nit verschonet, und sonstn allerlei unuerantwortlicher streflicher handel sich unterstanden, ein Leibstraff gegen Inen furzunemen« ...

Gualdo Priorato praví: »Er war widerspenstig zu lernen, unruhig und unbändig gegen die Strafen, ein Feind alles Fleisses und Bemiihens, einzig und allein seiner eigenen Lebhaf tigkeit und Uebermass seiner Einfalle nachhangend und ergeben, ganz unbändig, zii gellos und unruhig, und erwies sich táglich mehr und mehr, wo nicht ganz und gar unfáhig, jedoch sehr wenig geneigt zu denen Wissenschaften, die seinem Alter anständig wáren; weswegen endlich die Lehrer selbst, um die Ruhe ihrer Schule zu erhalten, genóthigt worden ihn wieder nach Hause zu schicken* ...

) Vilím Slavata p íše v denunciací své »Votum cuiusdam secreti consiliiarii imperatoris: Quid homines, antequam ad altiora officia provenerit, de ipso sentiebant, notum est, cum vulgariter »der doll e von Wallstein* vocaretur*.

citelný trest, však horší v cí mu ještě nastaly. Poru ník ztrestaného famula Krištof Amberger, emesla svého peka, a nejbližší přítel, ezník Jan Bauer se svou ženou a krejčí Jan Vestner, přišli do bytu Valdštejnova k vyjednávání. e nicí první byla ezníková žena, kteráž nezalekla se ani na rohatince zavšeného kordu, dýky, ru nice a ostrým jazykem svým bodala beze všeho tempa do hrdého šlechtice, kterýž asi brzy poznal, že v takovém nezvyklém boji podlehnouti musí. Když s' plá em a hroznými výkiky lamentací a stížnou žalobu ukončila, poru ník pak peka n kolik slov pronesl a vyjednávání zařídil, vskočila mu opřeznice do eia a žádala kategoricky sto zlatých pro famula náhrady, títolary další služby a nové šaty. Jak dlouho takové rovnání trvalo, o tom v annálech akademie Altdorfské není zmínky; píšej jen zaznamenal, že konečně stalo se dohodnutí, aby Valdštejn zaplatil 45 zlatých, dal nové šaty za 4 zlaté svému bývalému služebníku a títolary další služby. Na ež jim také hned 5 zl. odvedl. Valdštejn splácel smlouvenou náhradu po celé dva měsíce, teprv 17. března 1600 byl z poslední odvedené částky kvitován. eznice však vyplakala 4 zlaté pro sestru služebníka Valdštejnova. Jiných vážnějších následků takové drahé vytrestání sluhy pro Valdštejna nemáme. Zvěděla-li vrchnost akademie o novém excesu, nevíme. V zápisech rady Norimberské není o tom zmínky. Byl náš Albrecht dosti čestný v knihách již zaznamenan.

Přímluvu rektora i správce universitního a deputací studentskou přednesenou prosbu, v příčině osvobození Valdštejna z domácího vězení, vydala městská rada Norimberská dekretem ze dne 16. ledna 1600 rektorovi a správci univerzity zaslaným, že mu na tolik volnosti býti přáno, aby k jídlu z domu vycházel, kázání slova božího i přednášky navštěvovati mohl,⁹³⁾ však procházení se městem nebo vycházky za bránu města že se mu nedovolují, ostatní pak, až totiž dluhy zaplatí, aby z Altdorfu jinam se odebral, že v platnosti zůstává. Píší rektorovi a správci o uvolnění Valdštejnovi domácího vězení, i zápis jednání rady městské v téže příčině, jest velice důležitým dokladem k životopisu Albrechta z V., poněvadž slovy, aby kázání navštěvovati mohl, nabýváme svědectví, že za pobytu svého v Altdorfu, jehož obyvatelstvo bylo protestantské, ještě nebyl katolíkem. Čemu u katolíků říkali »jít na mši svatou«, to u protestantů jmenovali »na kázání slova božího*. Viděl z takového dokladu, že jezuitský konvikt v Olomouci Valdštejna úplně z víry otců nesvedl, na vyznání katolické nepřevrátil: nebo nedá se ani myslet, aby nově na víru římskou převracený Valdštejn byl žádal, aby mohl navštěvovati protestantské služby boží, kázání. Zůstával tehdy i zajisté ještě v rýmův rodině své, kteráž protestantismu byla bližší nežli katolíkům. Takovému vývodu nasvědčuje i skutečnost, že radou Norimberskou byl pokárán pro nezbedné chování o Trojici svaté.

⁹³⁾ Zápis o jednání rady města Norimberka dne 16. ledna 1600: »Ist verlassen ermeltem Freiherrn zu erlauben und diese lufftung zu thun, das er mog zu seinem Kostherrn zu tisch, dessgleichen inn die predig vnd lectiones, da er will, gehen mog —« Podobně v listu rektorovi akademie zaslaném.

Když p ipiš Norimberských Valdštejnovi oznámen byl, dal napsati dne 20. ledna r. 1600 a poslal zástupc m jmenovaného m sta list, kterýmž zdvo ile d koval za svolené poleh ení domácího v zení, prosebn však žádal za zrušení usnešení, aby, až dluhy zaplatí, z Altdorfu jinam se odebral. Od - vodnil prosbu svou, že by taková »tacita relegatio< byla nejen na potupu jeho a p átel Karla a Adama z Valdštejna, císa ských rad, ale i celého rodu, a protož aby vrchnost akademie spokojila se trestem domácího v zení, z relegací aby však propušt n a jemu na v li svobodnou dáno bylo, kdy by z Altdorfu odebrati se cht l.⁹⁴⁾ A páni Norimberští, kte íž vždycky v p áteřských, zvlášt obchodních, byli stycích s královstvím eským, necht li ani s mladým pánem z Valdštejna míti zlou v li, a protož napsali list dne 31. ledna rektorovi akademie: že na žádnou relegací pána z Valdštejna nemyslili, nýbrž jen proto takové rozhodnutí u inili, aby lidem, kterýmž ublížil, s o í p íšel a takž další výtržnosti zamezeny býti mohly; pon vadž však sám se uvoluje, až dluhy zaplatí, jinam se odebrati, že to p i jeho v li zanechávají a dalšího v zení domácího osvobozují, však aby do té doby v Altdorfu tiše a v domácnosti se choval a k skromnosti napomenut byl. Tím byla bou livá doba studentského života Valdštejnova v Altdorfu ukon ena.

N kte í historikové v pochybnost uvád li pobyt mladého, pozd ji sv to- známého, Albrechta z Valdštejna v Altdorfu, pravíce, že na jmenované akademii

⁹⁴⁾ *Dopis Albrechta z Valdštejna Norimberským* poslaný klademe sem v plném zn ní pro v cný obsah, jímž se jako sv dectvím dokládáme. te se v tato slova: »Den Edeln, Erenfesten, Erbahren und Hochweisen Herren Burgermeister und Rathmannen der Loblichen Reichsstadt Nurnberg, meinen gunstigen Herren und Freinden.

Mein freindlichen gruss. Edele, Erenfeste, Erbahre und Hochweise, gunstige Herren und freinde. Das die Herren auf mein bit den mi auferlegten arrest etwas relaxiret, daraus vermercke ich der Herren geneigter gemittert gegen mir, vnd thue mich dessen gegen den Herren freindtlich und fleissig bedancken. Dieweilen aber in der Herm Beuelch an hiesige ihre lobliche Uniuersitet gethan lautet, mier beneben dem arrest aufzuerlegen, Mich, nach gethaner richtiger bezahlung, von hinnen zu begeben, welche wordt gleichsam eine tacitam relegationem in sich begreifen: und aber dieselbig nit allein meiner Person, sondern auch den wolgeborenen Herren Herrn Caroln vnd Herm Adams, beider Herren von Waltstein, Rom: Kai: M. (meines allergnedigsten Khunigs vnd Herren) gehaimbder Ráthe, sowol meinem ganzen Loblichen Geschlechte zu einem grossen despect und nachtheil gelangen mochte, Ais ist hiermit an die Herren mein freindtlich und fleissige Bitte, Sie geruhen an deme mir auferlegten langwirigen arrest ein geniigen zu haben, gedachte relegationem genzlich zu remittiren und nachzulassen, und mir in meinen freyen willen zu stellen, zu welcher zeit ich mich von hinnen begeben móge, so wol auch aus dem arrest .nu mehr zu erledigen. Hergegen bin ich mein creditores richtig abzuzahlen, den Herren nit lang verdrisslich zu sein, vnd mich hinfiro allenthalben, ais einem Herren gebühret, zu verhalten, So wol umb die Herren solches nach Vermogen freindtlichen zu verschulden erbottig. Gegeben Zu Altorff den 20 January Anno 1600.

Ewer williger

Albrecht von Waldstein, Freiher.«

Murr, jenž list ten (psaný cizí rukou s vlastnoru ním však podpisem Albrechta z Valdštejna) l. 1790 v »Beiträge zur Geschichte des dreissigjährigen Krieges* otiskl, udává, že upe et n jest malou pe etí erveným'voskem podloženou, v kteréž znamenati jest jako znak p l zlomeného kola s t emi píry. Není to t men, znak Lick v? Vid ti, že to byla pe e vyp j ená.

mohl býti jiný téhož jména z rodu Valdštejn v.⁹⁵⁾ Takové tvrzení však není správné: nebo toho asu byl vedle našeho Albrechta v království eském ještě jen jediný ze všeho toho rodu, kterýž také nazýval se Albrecht z Valdštejna, týž však byl již 1. 1568 držitelem statku, tudíž již plnoletým, psal se na Liblín (Libštejn); roku pak 1600 musil býti 50 až 60 i výše let stár, a takový letitý pán zajisté nešel na akademii Altdorfskou, aby s rozpustilými studenty prováděl všelijaká allotria. Dále, pánové Karel a Adam ml. z Valdštejna, o kterýchž se Albrecht z V., jako přátelích svých, v prosebné žádosti k Norimberským zmíjí, byli skutečně blízcí jeho příbuzní (Karel z Valdštejna byl bratrem otce Albrechta z V.), oba jeho spoluporučníci.⁹⁶⁾ I to, že dovolává se svých příbuzných, poručníků a nikoliv rodičů (kteříž byli již umřeli), jest pozoruhodné. Mimo to nejenás, kdy Albrecht z V. v Altdorfu trval, ve všem shoduje se, ale i autograf Valdštejn v na listu Norimberským z r. 1600 dne 20. ledna jeví zřejmě stejný charakter písma s pozdějšími jeho podpisy.⁹⁷⁾ V seznamu studentů akademie Altdorfské z první polovice XVII. století nazývá se *civis academicus* Albrecht z Valdštejna také prostě jen »Wallenstein*, kterýmž jménem proslavený Friedland v Německu toho asu skoro výhradně jmenován byl. Polyhistor Wagenseil jmenuje ve svém spisu »*Exercitationes*«, vydaném roku 1687, i dále, v kterém Valdštejn zstával,⁹⁸⁾ jež i tradice obyvatel v Altdorfských znala. Konečně, když Valdštejn roku 1632 utkal se chystal bojem s Gustavem Adolfem, kterýž toho asu v Norimberce pobýval, vypravili se profesori z akademie Altdorfské do Norimberka, aby uviděli slavného krále Švédského. Na zpáteční cestu do Altdorfu byli od Charvát z Valdštejnova vojska napadeni, ty i z nich zabiti, kteříž zraněni a ostatní jako zajatci do Valdštejnova ležení přivedeni, odkudž dosti vysokými sumami vyplatiti se musili, rektora však akademie Nösslera, poněvadž byl doktorem medicíny, Valdštejn přivolal do vojsku si podržel. Dobře se mu v ležení císařském dařilo, ale přece by rád byl na rektorskou stoličku se navrátil: i psal do Altdorfu a poslal koncept prosebné žádosti k Valdštejnovi za jeho pro-

⁹⁶⁾ *Frant. Palacký* v pojednání nadepsaném »*Jugendgeschichte Albrechts von Waldstein, Herzogs von Friedland*«, uveřejněném v »*Jahrbucher des böhmischen Museums 1831*«, praví: »Alle die schönen, doch auch mitunter lacherlichen Anekdoten, die man sich von seiner Studienzeit zu Goldberg und Altdorf zu erzählen weiss, müssen nunmehr wegfallen; nie hat der Friedländer weder auf der Fürstenschule zu Goldberg noch auf der Universität zu Altdorf studirt... Lasse man die ursprüngliche Thatsache, dass junge Waldsteine an jenen Lehranstalten studirten, immerhin gelten, wie denn auch die von Murr u. a. dariüber angeführte Actenstücke richtig sind: nur von dem Friedländer gelten sie nicht. Es gab ja der jungen Waldsteine in jener Zeit so viele, die sich zur protestantischen Kirche bekannten und fremde Universitäten besuchen mochten.

⁹⁶⁾ Viz poznámku o poručníkovi šlechtě z Jitky z Valdštejna.

⁹⁷⁾ Murr podává v »*Beiträge zur Geschichte des dreissigjährigen Krieges** 1790 ad pag. 128 facsimile podpisu Albrechta z Valdštejna z r. 1600 dne 20. ledna.

⁹⁸⁾ *Exercitationes sex varii argumenti 1687*: »Proinde, nemo porro vocare debet in dubium, Friedlandiae duces in hac academia substituisse, nihil enim verius, atque, ceu aetate apud nos proveciores a suis parentibus accepere, habitavit in anteriore parte aedium, quas antehac Ludwellianas vocabamus, quaeque solo ob vetustatem aequatae meliores, quod bene vortat, nunc consurgunt.«

pušt ní, v kteréž p ipomenul, že akademie Altdorfská doufá toho od milosti Valdštejnovy dosíci, aby rektor Nössler ze zajetí propušt n byl, což by také za znamení *staré* laskavé náchylnosti považovala.¹⁰⁰⁾ Dodate n ješt p ipomínáme, že sou asný historik Khevenhiller i jiné staré tisky vzpomínají Valdštejnova pobytu v Altdorfu jako v ci známé.

Takové doklady rozhodnouti musí kone n spor o tom, že Albrecht z Valdštejna na akademii Altdorfské n který as p ebýval.

Albrecht, když dluhy své zaplatil a spory urovnal, vybral se z Altdorfu n kdy na za átku m síce dubna 1. 1600. N kte í životopisci, zvlášt sou asný Gal. Qualdo Priora to, Khevenhiller a jiní, udávají, že Valdštejn po neukon ených studiích v Altdorfu dostal se ke dvoru markrabího Karla z Burgova, syna arciknížete Ferdinanda, za páže, kterýž zdržoval se tehdy na zámku Ambraském v Tyrolsku. Zde prý jednou odpoledne Albrecht p i kázání drženém dvorské eledi v zámecké síni v druhém poschodí, posadiv se do okna otev eného, usnul; hlava, t lo nachýlené nabylo p evahy a Valdštejn spadl dol do dvora na tvrdou zemi, aniž by byl v nejmenším si ublížil. Neoby ejná taková p íhoda p sobila rozhodn na jeho život. Zdálo prý se mu, že matka boží v pádu ho uchopila, na zemi snesla a tak p ed smrtí zachránila. Zbožné duše nejen utvrzovaly jej v takovém domn ní, ale p esv d ily prý ho také, že vyšší moc božská nad ním proto bd la a matka Kristova v nebezpe enství ho zachránila, aby »kacískou* víru, v níž byl zrozen a vychován, opustil a na víru katolickou p istoupil. A Valdštejn po dlouhém prý p emítání uv il a stal se ímanem. Od t ch dob v il v št stí své.¹⁾

Autentickými listinnými prameny pobyt Valdštejn v u dvora markrab te z Burgova nem žeme dokázati. V kopiích, knihách ú etních arciknížecího dvoru z tehdejší doby žádné nikde zmínky o Albrechtovi z V.²⁾ Balbin a

¹⁰⁰⁾ Nössler radí akademii Altdorfské, aby Friedlandovi asi v ten rozum psala: *•Jam antea de heroica illius virtute constitisse, nunc de clementia et magnificentia potissimum intellexisse ex captivis liberalissime manumissis, ex quibus id quoque cognoverit universitas, me quam prim m beneficentia ipsius singulari liberatum iri: quod universitas veteris erga se benignissimi adfectus pignus habitura esset.*“ Senátu universitnímu však zdálo se takové p ipomenutí Fiedlandovi p íliš sm lé, pon vadž uv zn ní v hradní v ži Norimberské, domáci v zení a diktované consilium abeundi z Altdorfu nemohl by slavný toho asu již Valdštejn pokládati za n jakou laskavost a za známku staré náchylnosti, a protož z prosebné žádosti takový passus vypustili. (Historisch diplomatisches Magazin fiir das Vaterland. Niirnberg 1781.)

¹⁾ Jinou historku zaznamenal Frank z Frankensteina ve sbírce r zných zápis o Friedlandovi, kterouž vy al z knížky »Rathstuel Plutonis, oder Kunst reich zu werden« od Erycha Stainfelsa z Grufensholmu r. 1672 vydané. Jedenkráte prý Valdštejn, když p i dvo e markrabího z Burgova jako páže meškal a z jízďárny do svého p íbytku se navrátil a na l žku v zamýšlení odpo íval, od druhu svého otázan byl, co tak uvažuje a p emítá ? Na ež odpov d l: > P emýšlím, jakým zp sobem bych jednou, až jako knížete mne uz íte, estn živ byl, jakým druhem koní stáje bych naplnil a jak dv r sv j vyzdobil.* A spoludruh Valdštejn v sarkastickými slovy se pousmál: »Zdaž bych tak velice blázniti mohl, abych takovými pošetilými myšlénkaihi ducha svého unavoval. Nemu se a spi . . .«

²⁾ Zprávu takovou sd lil s námi laskav archivá p i místopřítelství v Inšpruku Dr. rytí z Schbnherru.

ervenka souhlasn zase vypravují, že když Valdštejn konvikt Olomoucký opustil, vypravil ho P. Vít Pachta s mladým Adamem Lvem Lickem z Ryzm-burka, jenž hledal soudruha, na cesty po cizích zemích.³⁾ U inil prý tak proto, pon vadž pe oval, aby odchovanec jeho nemohl stýkati se s »kací skými« echy, aby mezi cizí p išel spole nos a tak svým se odcizil, svému národu odnárodnil, aby tím spíše nemohl z stati »kací em« Bratrem eským, pon vadž tehdy skoro celé království eské a v tšinou i markrabství Moravské byly nekatolické. ehož sou asným sv dectvím jest výpov nejvyššího purkrabího Adama z Šternberka, katolíka, kterýž na sn mu 1609 dne 17. zá í pravil, že na jednu osobu pod jednou dob e se nachází v království eském t icet osob pod obojí zp sobou.

Valdštejn prošel N mecko, Belgii, Francii a Itálií. Na cestách svých obdivoval se nejen zp sob m, oby ej m živobytí cizích národ , poloze krajín, ale pozoroval zvlášt také se zálibou um lé stavby hradeb i sílu pevností. Nade všechny zem zalíbila se Valdštejnovi Itálie, kdež hled l chvalitebné mravy národa vlaského si osvojit. Padovu zvolil si jako za poslední cíl na této pouti své; v m st tom zamiloval si v du, kteréž až dosud, jako málo užite né v ci, si nevšimal, zvlášt však zabýval se velmi naukou mathematickou a astrologií.⁴⁾

V Padov , tehdejších Athénách, za arovaly Valdštejna hv zdy, bludné planety, pro všechny jeho život.

*) ervenka: »Cum ditissimorum et nobilissimorum parentum filius Adamus Leo Liczek de Risumburg, dominus in Pernstein, in alienas provincias mitteretur, ei commendatione Viti Pachtae additus est Albertus de Waldstein . . .«

*) *ervenka*: > Albertus omnem fere Germaniam, Belgiam, Franciam, Angliam (sic!) peragravit, et modo munitionum robur, propugnaculorumque artificia, modo situs, eorumque indolem, alibi ipsius gentis geni m, moresque admiratur. Prae caeteris tamen arrisit Alberto Italia, in qua gente laudatos mores in suos transferre conabatur. Patavium ad extremum in curriculi sui metám eligit sibi, ibidemque hactenus tanquam aspera et parum utilia literarum studia aversari credebatur, longe alio oculo respexit, eaque amare et colere in hoc literarum librario rursus constituit, doctrinae mathematicae et astrologiae multum intentus, quibus scientiis, prout eum libido invadebat, pascebat ingenium.“

Khevenhiller vypravuje: >Woselbst (in Italien) er sich eine Zeit lang zu Padua aufhielt und die Studia wieder vor die Hand nahm, darinnen er sich am meisten auf die Politic und unter Andreae Argoli Anführung auf die Astrologie legte, worauf er hernách die ganze Zeit seines Lebens viel gehalten.* (Ond ej Argoli byl jmenován profesorem matematiky teprv r. 1632. Toho asu, kdy Valdštejn v Padov meškal, vykládal slavný Galilei.)

A *Priorato* píše: »Waldstein nahm daselbst den Namen eines Schiilers an. Ich glaube gewiss, dass, da er von so lebhaftem Geist war, sein Ruhm mit der Zeit auf einer so grossen Academie noch mehr wiirde gewachsen sein, wenn die Freiheit, die unter den Studenten gemeinlich im Schwung gehet, hätte können gánzlich abgeschafft, oder wenigstens bei einem so wunderlichen Kopf, wie er war, in anständige Schranken gebracht werden. Aber kaum fieng er an einige Lust zum Studieren zu bekommen, so hatte er schon ausstudiert, und befluss sich lediglich darauf, bei allen seinen guten Gaben, nach seinem eigenen Kopf und nach seiner Einbildung zu leben . . . Indessen lernte doch Waldstein etwas weniges in der Mathematik und Astrologie . . . Jetzt sucht er schon die Beförderung seines Glickes mit Hiilfe eines Astrolabii und Compasses zu entwerfen.c

Kdy Albrecht z Valdštejna z daleké cesty své po Evropě dočech se navrátil, p esit ur ití nem žeme pro nedostatek zpráv. Stalo se tak zajisté léta 1602. Po návratu navštívil své p áte ly a odebral se na statek sv j He manice. A koliv vychováním u Jesuit v Olomouci, pobytem v cizin dosti krajin eské se odcizil: srdce, duše p ece hlásila se k svému vlasteneckému právu. Aby, jako vd ný syn, uctil památku rodi svých, dal ud lati z bílého mramoru náhrobní kameny, kterýmiž p ikrytí dal poh ební sklípek otce i mate e p ed velikým oltá em v kostelíku He manickém. Na prvním kamenu vypuklým dílem velmi emesln jest vytesaná postava rytí e v životní velikosti, Valdštejnova otce, kterýž v pravici drží velký me špicí u nohou o erb Valdštejnský podepený, u levé nohy jeho leží p ílbice s hledím, hlava jest obnažena, kníry a chomá ek vous na brad zdobí jeho obli ej a okolo krku vine se bohaté okruží; po krajích kamene b ží lesky nápis: »Léta Pán 1595 v pátek den památky sv. Mat je um el urozený pán, pan Vilím starší z Valdštejna na He manicích a tuto do radostného vzk íšení t lo jeho odpo ívá.* Podle památníku Vilíma z Valdštejna v levo položen jest stejný kámen mramorový na témž sklípku nad rakví mate e Albrechta z Valdštejna, paní Markyty ze Smi ic, jejíž postava také v životní velikosti mistrn jest vytesána v šatech dlouhých s kápí na hlav , s modlitební knihou v rukou, v právo u nohou její leží erb Smi ických; po krajích kamene op t eský nápis: »Léta Pán 1593 ve tvrtek den svaté Ma í Magdaleny um ela urozená paní, paní Markyta z Smi ic, manželka uroze- ného pána, pana Vilíma staršího z Valdštejna a na He manicích, a tuto až do radostného vzk íšení t lo její odpo ívá.*

Vedle takových náhrobník , kteréž dosud p ikrývají ostatky rodi v Albrechta z Valdštejna, dal také sliti zvon dosti veliký (asi 6 cent t žký), ozdobený obrazem uk ížovaného Krista Ježíše se svátou Marií i Ma í Magda- lenou a leským nápisem: >Chvalte Hospodina na cimbálích ut šení, všeliký duch chval Hospodina, chvalte Pána na cimbálích do e zn jících,* a »Jakož jest Mojžíš povýšil hada na poušti, tak má povýšen býti syn lov ka, aby každý, kdož v í v n ho, nezahynul, ale m l život v ný. Albrecht Václav Euzebius z Valdštejna a na He manicích léta 1602.* Pod tím pak znak Vald- štejnský.⁵⁾

A dosud bije železné srdce v kovovou st nu zvonu a v eský na n m nápis »Albrechta z Valdštejna*.

Na He manicích, statku svém, nezdržel se Albrecht z Valdštejna delší as. Nerozum l tehdy mnoho hospodá ství. Ustanovil se na tom, že zkusí život dvorský a službami svými že sob získá mocnou p íze arciknížat Ra- kouských.

P ímluvou n kdejšího spoluporu níka svého pana Adama z Valdštejna, císa ského rady a komorníka, u n hož také n který as návšt vou z stával, dostal se ke dvoru císa e Rudolfa II. U il se býti dvo anem. Však nepokojný

⁵⁾ Náhrobní kameny i zvon dosavade Zachovalé vid ti v He manicích. Viz lánec »He manice v kraji Hradeckém* v Památkách archaeologických a místopisných, kteréhož jsme také užili.

Valdštejn t žce zvykal vym eným formalitám dvorského živobyťi; duch jeho toužil po cti a sláv na poli vále ném.

Chystal se na vojnu proti Turk m; jakž poznáváme z vlastního jeho p i znání ze dne 16. zá í 1. 1603, kdy pann Jitce z Valdštejna a na Dubenci, strejn a poru níci své d koval z poru enství. Valdštejn slíbil, vedle právního oby eje, že na jmenovanou strejnu v p í in poru enství >se navracovati, ani d din jejich na íkati nechce*, nebo v tom ve všem v rn , práv a spravedliv se zachovávala. Na jediné ještě spolu smluvili se výmince, »pon vadž Albrecht z V. ven z království eského proti nep íteli Turku vyjeti se strojí*, že panna Jitka všecky právní záležitosti, kteréž p í inou poru enství byla za ala, aneb kde sama od kohokoliv ku po adu práva p ipravena jest, k dobrému strýce svého, již léta majícího, dověsti chce, má a povinna bude.⁶⁾

Však práv toho asu chýlila se od r. 1593 op t zapo atá a se st ídavým št stím vedená válka s Turky k smírnému narovnání, kteréhož ob strany žádostivý byly. I stavové eští odpov d li na sn mu 1.1603 na p edložení královské svolením žádaných berní, však také prosebnou žádostí, aby s Turkem trvalý mír byl uzav en a obyvatelé království eského tudíž od nemalých berní, rok za rokem na ochranu zemí Uherských proti »krvežíznivému nep íteli k e s anstva* svolovaných, sob odpo inouti mohli. O pokoj skute n s vyslanci Tureckými jednáno. Pro >nesnesitelné podmínky* však nemohl mír býti uzav en. Válka tudíž dále musila býti vedena. K tomu p íšla ještě zpráva, že magnát uherský Št pán Bo kaj (kterýž jako ode vší zem Uherské do Prahy k císa i vyslán byl, aby oustní podal mu zprávu o krutosti císa ského vojska i pronásledování náboženském a jiných zmatcích, a nemoha p ístupu míti a do ekati se v císa ských síních slyšení dom se navrátil), postavil se v elo nespokojených stav v Uherských a zdvihl zbra vzbouření proti císa i. Uh i pozvedli se tehdy hroziv ji nežli kdy jindy a spojili se s Turky. Za p í inou takového nebezpe enství rozpráv lo se po celých echách o novém vojenském

⁶⁾ Desky zemské 132, f. 12. 1. 1603 v outerý po památce povýšení sv. K íže. »Albrecht Václav Eusebius z Valdštejna a na He manicích, syn a d dic po n kdy Vilémovi z Valdštejna a na He manicích poz stalý, p i znává, že pann Jitce z Valdštejna a na Dubenci, strejn a poru níci své, od JMC., jakožto krále eského, nad d tmi a sirotky po témž n kdy Vilémovi z Valdštejna poz stalými, skrze jistou relací k diskám zemským o to u i nou, na ízení, z téhož poru enství d kuje. I slíbil jest nadepsaný Albrecht Eusebius z Valdštejna sám za sebe, d dice a budoucí své, že se na nadepsanou pannu Jitku z Valdštejna, strejnu a poru níci svou, co se téhož poru enství, v kvaternu trhovém popelatém léta 1600 v pátek po ned li Oculi H 5. zapsaného, dotý e, navracovati, ani d din jejich na íkati nechce, nemá a moci nebude, ni žádným právem ani skutkem na asy budoucí a v né, neb jest se již jmenovaná panna Jitka z Valdštejna, -jeho Albrechta Václava Eusebia vlastní strejna, v tom poru enství jako v rná, pravá a spravedlivá poru nice zachovala, s takovouto p i tom vejminkou: pon vadž on Albrecht Václav Eusebius z Valdštejna ven z království eského proti nep íteli Turku vyjeti se strojí, že ona panna Jitka z Valdštejna, stoje osobn p i ú ad desk zemských, k tomu se p ed ú. P. m. d. z. p iznala, že ta všecka práva, kteráž jest právem p í inou dot eného poru enství na míst sirotk v, po témž n kdy Vilémovi z Valdštejna poz stalých, za ala, aneb kde sama od kohokoliv vedle téhož poru enství ku po adu práva p ipravena jest, k dobrému jeho Albrechta Václava Eusebia z Valdštejna, strejce svého, léta majícího, dověsti chce, má a povinna bude.*

tažení proti Turku a jeho »pun to vník m* Uhr m. I císařská komora dvorská p ipomínala dne 4. května 1604: pon vadž vojska turecká se sultánem v ele vždy blíže k zemím koruny české potáhnou, aby s nejvyššími úředníky českými v pí in ve ejné hotovosti jednáno bylo; císař pak zapsal všecku berni v království českém na rok 1604 svolenou za p j ené mu peníze na vále né pot eby. Všechny takové pro jiné d sívé zprávy byly Valdštejnovi novinky vítané.

P ipravoval se ponejprv na kýženou cestu svého života — do pole vále ného. Pon vadž však již statek sv j, He manice, jako plnoletý i všechen domácí regiment spravoval, musil si pro as své nep ítomnosti opat iti správce, prokurátora, kterýž by ho p ed soudy a p i všech p ech zastávati mohl. Což také, když povolení císa řské (ze dne 13. května 1604) si byl zjednal, u inil, jmenovav strýce svého Jana Křištofa z Valdštejna ješt vedle dvou jiných svým prokurátorem.⁷⁾ Mimo to také požádal prosebn svého spoluporu níka Adama z V., aby s panem Karlem starším z Žerotína, jenž až z Moravy k sest e jeho Kate in Ann z Valdštejna na Hostinné na námluvy si vyjel, kdyby toho žádal, svatební smlouvu na míst a jmenem jeho napsati dáti mohl.⁸⁾ Druhý spoluporu ník a vlastní strýc Valdštejn v, pan Karel z Valdštejna na Polí anech, císa řský rada (jenž ješt r. 1604 na sn mu zahájeném dne 11. února zvolen byl za komisa e z kraje Hradeckého v pí in výpravy lidu vále ného), v ten as 18. května práv byl zem el, jakož poznáváme také z posledního po ízení šlechtí ny Barbory z Valdštejna, kteráž syn m zem elého Karla z V. odkazuje statek Dubenec a Albrechtovi z Valdštejna 2500 kop groš eských.⁹⁾

⁷⁾ Léta 1604, dne 13. května císař Rudolf II. úředník m menším desk zemských: »V d ti vám dáváme, že jsme k tomu milostivé povolení naše císa řské, jakožto král eský, dáti rá ili, aby urozený *Albrecht Václav Eusebius z Valdštejna na He manicích*, v rný náš milý, na míst svém ke všem p em a soud m, kteréž v království eském má neb ješt mítí bude, poru níky a prokurátory dskami zemskými do dvou let po ád zb hlých zapsati a zmocniti mohl: a protož vám porou íme, v douc o takovém milostivém povolení našem, abyste to dskami zemskými, jakž po ádek jest, zapsati rozkázali. Dán na hrad našem Pražském oc.« Juxta: »Tu týž Albrecht Václav Eusebius z Valdštejna porou í Hans Křištofovi z Valdštejna, strejci svému, Václavu Magrlovi z Sobíšku a Matouši Nefestínovi z Koberovic, spole n neb rozdíln k zisku i k ztrát oc. (Malý stavovský archiv, . 51. F. 26. v eském arch. zemsk.)

⁸⁾ Což také se stalo, jakož o tom vzpomíná *Karel st. z Žerotína* r. 1605, dne 10. prosince v psaní Adamovi mladšímu z Valdštejna nadepsaném, v tato slova: »Jakož V. M. bez pochybnosti v dobré pam ti snášeti rá íte, kterak roku minulého 1604 na zámku Hostinném na smlouvách svatebních mezi vašností, na míst pana Albrechta z Valdštejna na He manicích, a mnou u in ných, rá ili Jste mi po dobré pam ti paní Kate in Ann z Valdštejna, manželce mé nejmilejší, 4000 kop v na jmenovati, kteréžto 4000 kop ode mne .také v týchž smlouvách ujaty a podle po ádku obv n ny jsou.* (V. Brandla »Spisy Karla st. z Žerotína*.)

⁹⁾ O statku Dubenci (kterýž byla léta 1593 dne 15. května Mandalena z Valdštejna odkázala šlechtí nám, sestřám vlastním, Jitce, Barbo e a Kate in z Valdštejna, dcerám Ji řho z Valdštejna s Kate inou z Chlumu) u inila léta 1604, dne 11. ervna Barbora šlechtí na z Valdštejna po ízení, z kteréhož odkaz Albrechtovi z V. u in ný slovo za slovem

Vedle sn mu eského ze dne 11. února 1604 (jenž svolil pen žitou pomoc na najímání dvou tisíc jízdných »z národu eského* a v p í in výpravy p šího lidu vále ného, kdyby nebezpe í nastalo, dal plnou moc nejvyšším ú edník m zemským a osobám na sn mu z stavu panského a rytí ského voleným) vyzvali ú edníci zemští a osoby k tomu zvolené, dne 24. kv tna 1604 hejtmany krajské: aby lid z kraj v vyzdvihli a, pon vadž nebezpe í kvapilo, dne ani hodiny neodkládající, s ním ku Praze táhli.¹⁰⁾

S lidem p ším pod korouhví kraje Hradeckého, Boleslavského a Lito- m ického (tak bývali tito krajové p í ve ejné výprav lidu vále ného spol eni) vytáhl Albrecht z Valdštejna, jako fendrych, do boje n kdy na konci m síce ervna nebo na za átku ervence. Jízda eská, pod velením Hendrycha Matiaše Tuma a Wolfa Ilburka z Vesovic, vytrhla teprv dne 27. ervence. Táhli k Ost ihomu, kdež všechen císa ský lid vojenský po tem 26.000 (8650 jízdy a 17.350 p choty) dne 18. zá í 1604 se strhl. Pevnost Ost ihom, kteráž tehdy byla v rukou císa ských, do e osadili a okolo ležení p ed pevností hradbami se okopali. Dne 28. zá í p itáhlo s druhé strany Dunaje vojsko turecké na 200.000 silné a rozložilo se táborem v dvojím ležení p ed Ost ihomem. Hned po p íchodu tureckého vojska po al jeho v dce veliký vezír Hasan vyjednávatí dne 29. zá í s císa ským nejvyšším polním v dcem J. Baštou o vzdání pevnosti Ost ihoma. Vyjednávání, kteréž d lo se mezi v dci za p ítomnosti mnohých vzácných »kavalír v* armády císa ské, nevedlo však k smíru. Když state ný jenerál Basta zamítl tureckou podmínku míru slovy: že rad ji do poslední kr p je krve své s oddaným, v rným

podáváme: »*Já Barbora Šlechtí na z Valdštejna a na Dubenci odkazují Kristiánovi, Ji ímu a Janovi, brat ím vlastním z Valdštejna, syn m a d dic m, dobré a hodné pam tí, urozeného pána, pana Karla z Valdštejna a na Poli anech, pana bratra mého milého, společ n a to k jm ní, držení, d di nému vládnutí tvrž Dubenec, dv r poplužní p í též tvrží oc., však s touto p í tom znamenitou výminkou, aby z téhož statku mého Dubeneckého pan poru ník, buď první neb druhý, na míst týchž sirotk v a syn v po panu Karlovi z Valdštejna poz stalých, byl povinen vydati urozenému pánu, panu *Albrechtovi Václavovi Eusebiovi z Valdštejna a na He manicích*, synu, dobré pam tí, urozeného pána, pana Viléma z Valdštejna, pana bratra mého milého, p l t etího tisíce kop groš v eských dobrých st íbrných rázu pražského, a to takto: ode dne smrti mé v roce po ád zb hlém p l druhého tisíce kop groš v eských, a od toho asu dne t v roce druhém po ád zb hlém od smrti mé jeden tisíc kop groš v eských ... A kdyby se pak p ítrefilo, že by pán B h naddot eného pana Albrechta Václava Eusebia z Valdštejna bez d dice neb d dic v mužského pohlaví z tohoto sv ta povolati rá il, tehdy ta jest má jistá a kone ná v le, aby ta všecka jemu odkázaná suma, totiž p l t etího tisíce kop groš v eských (a by ji za živnosti k sob p íjal aneb od držitele statku Dubeneckého sob zjišt nou m lí od držitele a nápadníka statku jeho pann Marii Bohumile a pann Kate in Ann , šlechtí nám z Valdštejna, sestrá m jeho, buď že by vdány neb nevdány byly, i jich d dic m a budoucím, společ n na rovné díly ode dne smrti jeho v p l let po ád zb hlém vydána byla« . . . (Desky zemské, . 133. B. 26.)*

¹⁰⁾ Dne 24. kv tna 1604 nejvyšší ú edníci zemští hejtman m krajským: ^Pon vadž pak již není ko toho, aby krajové což nejspíš vyzdvihování byli, nevj tší pot eba nastala a sem ku Praze ztížn táhli, pro ež V. M. jmenem a na míst J. M. C. porou íme, abyste tím spíšeji, vyzdvihnouce kraj, sem ku Praze, dne ani hodiny tím neodkládající, táhli a vtom osobou V. M. nic sjítí nedali. (Arch. esk. místod.)

vojskem císařským chrániti bude Ostihoma, nežli by jednu hru zem dobrovoln z té pevnosti ustoupil, skoneno vyjednávání. V dce obou vojsk se rozešli. Vále ná akce za ala. V denních v tších, menších bitvách jedna i druhá strana vále něho št stí zkoušela také tím zp sobem, že jedni druhým až do ležení vskakovali.¹¹⁾ V takových odvážných potykách dobyl si Valdštejn s nasazením života (byl pi Ostihomu knížetem Karlem Gonzagou z nebezpečnosti života vysvobozen) prvních vávín na poli vále něm.¹²⁾ Jmenován byl hejtmanem. V tábo e zkušeného » železného* vále níka Bašty nabyl Valdštejn prvních základ vále něho um ní, ú astniv se pi všech odvážných podnikáních se vši možnou pílí a vytrvalostí. A pi tom všem ten n kdy divoký Valdštejn si moud e a opatrn vedl. »Mnoho na tom záleží,« praví annalista Valdštejn v, »u jakého mistra kdo se u í n kterému um ní*¹³⁾

Veliký vezír turecký Hasan vida, že d ležitá pevnost na ten as dobyta býti nem že, sebrav ležení své dne 18. října v noci od Ostihoma vytrhl; bral se k Budínu, odkudž po krátkém asu k B lehradu vytáhl. N kdy na za átku m síce listopadu 1604 hnul se i Ji í Basta s vojskem svým, asi 15.000 p ších i jízdných ítajícím, z Ostihoma, zanechav posádku v pevnosti, aby vedle na ízení císařského potla il vzpouru Št pána Bo kajve ve východních Uh ích. Táhl nejprve ke Zvolení, potom stolicemi Novohradskou a Gemerskou, kdež blíže Soboty Rymavské ást hejduk Bo kajových malé zámky a tvrže dobývala. V dce jich Blažej Nemethi zav el se pi p íchodu vojska císařského v Ostiani; vida však, že s malým po tem svého lidu (asi 4000) nebude se moci udržeti, odvážil se boje s nep ítelem. Vypadl no n proti mnohem

¹¹⁾ Takž praví Jind ich Michal Hysrle z Chod v a na Zálezlí v »Pam tech« svého života, kteréž byl léta 1614 sepsal. Hysrle byl roku 1604 pi výprav do Uher rytmistrem nad 160 ko mi pod Wolfem Ilburkem z Vesovic a pon vadž t. . . požíval již jména zkušeného vále níka, zvlášt ve vojnách tureckých obeznaného, sluší pov d ní jeho víru p íložiti. Protož položili jsme také datum o p íchodu císařského vojska do Ostihoma, o vyjednávání v dce tureckého vojska s J. Baštou i vytrhnutí Turk v od Ostihoma, vedle udání Hysrlova, na den 18. října, kdežto historikové moderní pokládají oby ejn 11. října. P vodní MS. »Pam tí« Hysrlových chová u sebe vládní rada p. dr. Ed. Schebek, jemuž v elé vzdáváme díky, že dovoleno nám bylo do vzácného toho rukopisu nahlédnouti.

¹²⁾ Konterfect Kupferstich ad Khevenhiller II. Teil pag. 219: »In der Belagerung Gran, unangesehen er (Waldstein) kein Commando gehabt, trefflich wol gehalten ... Da er (Waldstein) einsten in augenscheinliche Lebensgefahr kam, woraus er durch Herzog Carl Gonzaga von Nevers gerettet wurde.*

¹³⁾ ervenka píše: »Ego, quidquid de illo (Basta) attuli, eo consilio feci, ut clarum fleret, quam solida scientiae militaris sub tanto duce fundamenta fecerit Albertus: cum intersit plurimum, quo magistro in discenda cujuscunque artis perfectione utaris, utque jam tum reflecterem a duce in Albert m laudum materiam non otiosum tantum rerum istarum spectatorem, sed actorem, etiam et illum, qui plerisque ducis sui gestis intérfuit, operamque suam manu ipse addidit, omnia quae gererentur, prudenter et circumspecte et maxim ipsius ducis Bastae ingenium observavit atque imitatus est.«

Poznamenání a pam tí hodna jest v c, že Valdštejn pi prvním vystoupení svým na poli vále něm v Uh ích bojoval pod eskými prapory s Hendr. Mat. Turnem a M. z Bubna, s nimiž za posledních dob života svého na osudné setkal se cest .

etn jšímu vojsku císa skému: byl však poražen, zabit, eta jeho povražď na, rozprášena.

Bo kaj, cht je porážku svých p ívrženci! pomstiti a napravit, vytáhl z Košice s mocí svou vojenskou, kterouž byl sesílil tureckou pomocí GOO janiár , zástupy hejduk a sedlského lidu, proti císa skému vojsku. Utkali se bojem u Edelén. Po celodenní nerozhodné bitv poda ilo se Baštoví druhého dne z rána rozraziti, v zmatek a na út k p ívésti vále nou moc Bo kajovu, kterýž utekl se a op t zav el do Košice. Po takovém vít zství osvobodil Basta pevnost Tokaj od oblehajících hejduk a táhl p es Prešov na. Kosici. Vyzval m š anstvo Košické ku vzdání se, však na míst odpov di vyrazil ná elník Bo kaj v, Blažej Lipaj, do ad oblehajícího vojska. P i odražení takového výpadu byla Valdštejnovi, jenž bojoval s p ším plukem Ferdinanda Koloni e, prost elena ruka. Jiná zpráva udává, že Valdštejn p i útoku na pevnost sv. Ond eje st elnou ranou s náspu nebezpe n byl zran n a že by zajisté byl z stal mezi mrtvými, kdyby hejtmanem Ant. Schliffem v p íkop mezi zabitými a zran nými nebyl nalezen, do plášť od n ho zahalen a odveden nebyl. Za ež po všechen as života vd ným mu z stával.¹⁴⁾ Když Basta výpad ná elníka Bo kajova odrazil, chystal se k útoku na m sto. Však hladové jeho vojsko v chatrném, strhaném od vu a obuvi, špatn chrán né p ed zlým po asím, sn hy, studeným dešt m zp ovalo se bojovati. Basta musil dne 8. prosince 1004 s nepo ízenou od Košice do P erova odtáhnouti, aby vojsko ukryl do zimních byt .¹⁵⁾

Vále né tažení proti vzbou enc m bylo na ten as ukon eno. Nespokojené vojsko císa ské žádalo nevyplacený žold. Pon vadž však pen z nebylo a revolta hrozila rozehnati celý tábor císa ského vojska, usnesl se Basta se všemi svými nejvyššími na tom, aby od každého pluku vždy jeden jako vyslanec vypravil se k t m, kdož vojsko najímali, v p í in zaplacení vojska a odeslání žoldu. Od eské jízdy vyslán byl Jind ich Hysrle z Chod v, a od p šího lidu eského vypraven Albrecht z Valdštejna, kterýž, a koliv na ruce post elené ješt vyhojen nebyl, rád na sebe p íjal takové vyslání. Po takové psot , bíď vále ne nezdála se ob ma eským vyslanc m ani daleká cesta skrze neznámé krajiny za nepohody zimní býti nebezpe nou.

¹⁴⁾ V spisu »Nachricht von einigen Háusem des Geschlechts der von Schlieffen oder Schlieben vor Alter Slivin oder Slivingen, Cassel 1784« napsáno: »In seiner Jugend hatte Waldstein mit Schlieff bei zwei Regimentem ais Hauptmann gestanden. Im Sturm vor St. André in Ungarn wurde Waldstein an des letzteren Seite gefährlich verwundet, aber von demselben erretet; und er bliebe ihm solange er lebte beraus gewogen.« A na jiném míst v téže knize vypravuje Aug. Auspurger: »In dem in Ungarn noch ihr [Schlieff] ihn [Waldstein] aus Lebensgefahr einmal erretet habt, da von des Walles Höhe er einen Schuss empfang im Sturm vor St. André und demnach gar gewiss den Graben hett gefüllt, wenn ihr ihn hettet nicht im Mantel eingehiillt in Sicherheit gebracht...« A op t na jiném míst : »Nach einem Sturme auf St. André wurde Wallenstein verwundet, wo Anton Schliff ihn liegend in dem Wallgraben gefunden, in den Mantel gehiillt und weggeführt.« Za zprávu tu d kujeme p. vládnímu radovi Dru. Edm. Šebkovi.

¹⁵⁾ O bou i Št pána Bo kaje viz pojednání V. V. Tomka v » as. eského musea« 1855, kteréhož jsme p i t chto ádcích vedle jiných pramen s vd kem užíli.

Vyjeli z Prešova s družinou dvaceti jízdných. Hned na začátku cesty své zápasití musili »s dosti velikým« nebezpečím,¹⁶⁾ nežli přijeli na Spišský zámek, kdež císař i vnuk Krištof Thurzo přátelsky je uvítal, pohostil, a poněvadž cesty ve vlnách byly nebezpečné (hejdoucí a Tata i projíždějíce tudy krajinami shánějí se po loupežích), dal je a družinu jejich doprovoditi až do Kežmarku 15 ozbrojenými jezdci. Z Kežmarku ubírali se přes velké Tatranské hory cestou k Dubnu. Teskutá byla zima, veliké na horách sněhové závěje: a Valdštejn, Hysrle i jejich eládka málo měli teplých šatů na sobě. Na cestě potkali jednoho Poláka na malých sádkách, kterýž od pána svého s poselstvím někam vyslán byl. Měl dobrý kožíšek na sobě. Ale Valdštejnova a Hysrlova, kteráž zimou se těšila, závistivě pohlížela na teplou ubru a v ní ukrytého sedláka. Jeden ze služebníků Valdštejnových zůstal za družinou trochu pozadu a strhl se sedláka ubru, aby sám do ní se oblekl. Takový po vojensku z nouze od služebníka spáchaný čin, o kterémž pán jeho ničeho nevěděl, hrozil Valdštejnovi v těším nebezpečím nežli všechny bitvy a bitky s nepřitelem Turkem a »zpronevěřilými* Uhry svedené. Nebo když do nejbližší vesnice, Rejlové, přijeli, k útěchu bylo udeřeno, 150 hejdků s dlouhými ručnicemi z blízkého zámku na ně vypadlo a do 100 sedláků s různými zbraněmi okolo nich se srotilo. A již by snad do družiny, v kteréž Valdštejn se nalézal, byli z ručnic vypálili a se nou zbraní je tlouci začali, kdyby na prosebný dotaz Hysrlov, polským jazykem učiněný, kozák jeden byl neoklíkl sedláky, aby nebili a nestěleli. Kozák v odpověď na dotaz Hysrlov přívětivě omluvná se učinil: že to všechno z ponížení pána svého učinili, poněvadž jeden z družiny poslu jeho na Tatranských horách ubru strhl, nemaje toho v přátelské zemiiniti. Musili služebníka Valdštejnova i s ubrou pánovi vydati, kterýž zatím byl nařídil, poněvadž Valdštejn a Hysrle o tom ničeho nevěděli, aby jídlem a obrokem dobře byli chováni. Však přes všechno takové přátelské ujištění kozáka, jenž prý byl něco zdvořilého, nechtěl Valdštejn s Hysrlem ani traktací dojednati i prosili, aby jim cestu k Dubnu ukázal. Což když na poručení kozáka se stalo a přivodcové, kus cesty za ves je vyvedše, v závějích sněhových se jim ztratili, Valdštejnova družina s velikými obtížemi před samým vešerem do Dubna se dostala. Veliká vesnice

¹⁶⁾ Jaké to bylo nebezpečí, J. Hysrle ve svých »Pamětech«, kdež vypisuje jízdu horami Tatranskými a Polskem v prosinci 1. 1604, kterouž byl konal s Albrechtem z Valdštejna, nepovídá. Kus cestopisu Hysrlova, totiž návrat Hysrlov a Valdštejnův z Uher přes Tatry a Polsku do Čech, uvedl vládní rada dr. Schebek v meckém předkladě v publikaci »Wallensteiniana« a přivodní text J. Jirek v »Anthologii z literatury české*«, kterýžto cestopis byl nám při vypravování Valdštejnova návratu z Uher jediným pramenem.

Jindřich Hysrle, svobodný pán z Chodova, psal »Paměti svého života*« r. 1614. Narodil se léta 1575 z otce Krištofa a matky Lidmily, rozené Robmhapky z Suché.* V sedmém roce vstoupil svého dědečka do školy, kdež na tři léta trval, a poněvadž v chlapci jevila se chuť k jízdám a dobrodružnému životu vojenskému, prosil otce, aby ho někam na službu dal. I dědek do služby pana Jana z Pernštejna, kdež přijal víru katolickou. Po dvou letech doporučil ho jako 12letého hochy pán z Pernštejna za panoše k arciknížeti Arnoštovi, kterýž ke dvoru císaře Rudolfa, bratra svého, do Prahy přijel; odkudž Hysrle do Vídně se odebral a takž za átek své jízdy po svátku v 12. roku vstoupil svého učitel.

byla však jako vymelá, sedláci v nedaleké vsi na posvícení hodovali. Družina Valdštejnova dále jeti nemohla, nebo zimou byli všickni zkehlí, koních ustálí, cesta další byla jim nepov doma a noc na krku. Šli k šultysovi (rychtáři), však ani toho doma nebylo, byl - také na hodech. Družina cestovní, aby trochu se šítí a koně v marštalích odpočinouti mohli, snesla v cí své ze saní a koárku do svtnice šultysovy; eládka, kteráž d m opatrovala, nic jim v tom nebránila. Snad že ale, p i takovém snášení v cí do jizby, Valdštejn, Hysrle a n kdo z družiny n co n mecky mezi sebou promlouvali, aby od Polák rozumíni nebyli: odb hl jeden z eládky rychtáry do vsi, kdež posvícení bylo, a tam pánu svému s pok íkem vypravoval, že N mci do vesnice vpadli a d m jeho mocí mu vzali. Rychtáři ostatní hodovníci ulekše se toho, vyslali posly do vsí okolních a sedláky na pomoc se zbraní svolali. A když pes 300 ozbrojených sedlák v do vesnice Dubna se sb hlo, šultys do domu svého s mnohými z nich s takovým k íkem vsko il, jako by všechny v sv tnici z družiny p ítomné hned pobiti cht li. A tu op t Hysrle po polsku s nimi hovo íti za al a jim vykládal, že jsou *echové* a dobrou, p átelskou m rou, zahravše je noc í veliká zima a nev douce kam se díti, do jeho domu sešli, aby se oh íli, nežádajíce p i tom žádnému škoditi, nýbrž všechno, co protráví, dobrými pen zi zaplatiti; a když jim ješt pov d l, že jsou z ležení císa ského Ji ího Bašty z Uher do Cech vyslání a že pro nebezpe nost nep ítele touto cestou upravit se musili: Poláci trochu po-

oblevili. Však vždy p ece, jakoby je st ílcti a zbiti cht li, k tomu se stav li, a, že bez dovolení nem li tak svobodn do domu šultysova choditi a v cí z voz snáseti, se bou íli, a že p ece tím n co nep átelského, kdyby jim odpíráno nebylo, p ed sebe vzíti cht li, k í eli, a vždy na šultysa se ohlédali a ptali, mají-li na n ohe dávati. V takové nebezpe né chvíli byl Valdštejn s Hysrlem a ješt p ti z družiny v sv tnici, ostatní byli v marštali anebo po vesnici se ptali, kde by kon ubytovati mohli. Okna í dvě e sedláci zastr íli, aby žádný ze sv tnice ven utéci a jim na pomoc p íjíti nemohl. Kone n Valdštejn a Hysrle dobrými slovy šultysa ukrotili a sob naklonili, kterýž pak ok ínuv sedláky, sám dosti íniti m l, aby je upokojil. Však jinším zp sobem s hrdla jich zbýti a ze sv tnice ven vybiti nemohli, až jim t í sudy piva dali vy-táhnouti. Tak sv tnici opanovali a dob e se uzav eli. A když kone n sedláci po vyprázdn ní sud v na rozkaz šultys v se rozešli, a Valdštejn, Hysrle s n kterými z družiny a s hospodá em p í jídle, piv za stolem rozpráv li a tak sed li, p íjel kozák a p ívedl s sebou služebníka Valdštejnova celého, zdravého, kteréhož »vejvoda«, pon vadž k poslu jeho se zachoval po vojansku a ne jako loupežník, tolarem podaroval. Však Hysrle, Valdštejn s ostatními svými ani se nepoložili, a dávajíce dobrý pozor na své v cí i ned v ujíce zpílým sedlák m, aby snad op t se nevrátili, tu celou noc s šultysem a ko-zákem, zkušeným vojákem, v rozprávkách p esed li.

Ráno, když se rozednívalo, požehnavše rychtá e a kozáka, dále jeli p í veselém rozmaru, až p íbyli k ece Dunajci, pes kterouž p epraviti se musili. eka byla zamrzlá. V tšina družiny sestoupila z koárku, saní, koní a šla p šky; však když p íjeli do prost ed dosti široké eky, led se místy s nimi

trhl: všickni byli ve velikém nebezpe enství, ano n kte í již se topili, tak že jeden druhého za vlasy vytahovati musili. Kon se san mi a ko árkem s velikou nouzí a prací na druhou stranu eky p epravili. Všichni byli zmákáni, voda na t le jim mrzla, i uchýlili se do nedaleké od eky vsi Klokošova (sic), aby se osušiti a vyh íti mohli. Druhého na to dne p ijeli do m sta Jordánu (sic), kdež po t etí na n k šturmu ude ili a odevšad je zasko ili s tím vyzváním, aby jako krále Polského zajatci dobrovoln so vzdali. Op t po alo vyjednávání. I tázali se, pro by m li býd krále Polského v z ové, když žádnému nic neublížili a nep átelským zp sobem skrze zemi netáhnou k tomu také, že o žádném nep átelství mezi císa em a Polským králem ani jich zem mi nev dí. Dali jim odpov : že jsou špehé i, zemi Polskou od Uherské strany že chtf zraditi, pon vadž bez dovolení krále Polského a bez pasu p es ty hory táhli. Jiní zase k i eli: že jsou kupci a mýto královské že projeli, a protož kon i v ci jich že zabaveni býti musí. Valdštejn a Hysrle odpov d li: zrádci, kupci že nejsou, než lidé rytí ští a vojáci, kte íž z tábora jenerála Bašty jsou vysláni, aby vojáci pen zi zaopat eni byli. A když tomu v íti necht li, Hysrle truhly zotvíral a listy k stav m království eského jim ukázal, p itom jim s Valdštejnem pohroziv, pon vadž bez p íiny na cest jim p ekážka in na byla, že to na krále Polského vznesou a jak oni echy »traktirují«, že zase Polák m do ech p ijížd jícím stejnou »kortezi« prokazovati budou. Po takovém ostrém p ipomenutí po ali n kte í z Polák v se omlouvati: pon vadž v Horních Uh ích veliké pozdvižení jest, že se obávají, aby se jim odtud n eho nedostalo; když jsou ale vyslaní, že svobodn cestou svou jeti mohou. A aby je udob ili, nabídli jim pohostinství, kdyby p es noc z stati cht li. Však družina, jsouc žádostivá téhož dne ješt dále jeti, pod kovala se a táhla dále; p ijela až do vsi Šlem na. Poslední to byl kvartýr v Polské zemi, v kteréž za krátkou dobu (na 19 jen mil táhli p es Polské území) tolik nehod a p íko í vytrp li. Nejbližší jich štací od Polských hranic bylo Bílsko na pomezí Slezském, odkudž p ijeli do T šína, kdež kníže T šínské dvorem svým sídlel. M šec Valdštejn v i Hysrl v byl již prázdný, pro ež od knížete sob vyprosili p j ku 200 tolar , s kterýmiž pen zi p es P íbor, Hranici, Olomouc, Litovli, Mor. T ebovou, Litomyšl, Mýto, Chrudim, Lichnici, kdež u strýce Hysrlova pobyli, Kolín, eský Brod až do Prahy se dopravili. V Praze odevzdali listy od jenerála Bašty císa i Rudolfovi a od svých pluk nejvyšším ú edník m zemským království eského.

První to byla výprava vále ná, z kteréž Valdštejn dom se navrátil. Bojoval proti » pohan m* Turk m i proti kes an m Uhr m, kte íž vedle svobody politické také svobodu víry si zachovati hled li. K est vále ný zaplatil v boji proti vzbou eným Uhr m prost elenou rukou a prvním vav ínem slávy vále né byl ozdoben v bitvách proti Turk m. A skv lejšího ješt uznání dostalo se Valdštejnovi od vlastních krajan v, od stav v království eského, kte íž, brzy po jeho do vlasti návratu, na sn mu 1. 1605 dne 4. února zahájeném, dovedli oceniti platné jeho služby ve válce proti Turku a Uhr m prokázané i jeho vynikající schopnosti vojenské, jmenovavše jej vedle hr. Krištofa z Firštenberku komisa em, aby stavové v domos míti mohli, jaký lid za pen žitou svolenou

jich pomoc najat a jak se lidu na hranicích a pevnostech rozloženému platilo a platí.¹⁷⁾ Vid ti, že nejen jenerál Basta, ale i sn m eský, hned p i prvním Albrechta z Valdštejna na pole vále né vystoupení, uznal, že jest vojákem. A z stal jím. Valdštejna do služby boha války sami osudové zavolali, nebo ani tolikere nebezpe í, jakéž ho v prvním vále ném tažení a zvlášt p i návratu do vlasti potkalo, ani t žká nemoc, kteráž jej po vystálých útrapách vojenských zastihla, neodvrátila ho od vojenského emesla. Starý jeden spisovatel praví, že bývá jako osudem lidí k velkým v cem ur ených, že velkým nebezpe enstvím vydání jsouce, š astn jim unikají.

Hysrle napsal ve svých pam tech, že po p íchodu jich do Prahy »pán z Valdštejna, nastudiv se na cest a nejsa na ruku zhojený, svého zdraví vyšet oval*. A byla to t žká, nebezpe ná nemoc, kteráž Albrechta z Valdštejna po jeho do vlasti návratu navštívila. Rozstonal se na uherskou nemoc, a když se pozdravil, napadla ho morní boles , kteráž po Cechách i na Morav toho asu dosti hust proskakovala.¹⁸⁾ Kde v takové nebezpe né nemoci byl ošet ován, zdali na statku svém nebo u n kterých p átel svých, pov d ti neumíme.

Mladší sestra Valdštejnova Kate ina Anna, kteráž za jeho v Cechách nep ítomnosti 1. 1604 dne 24. srpna za slavného a bohatého moravského pána, Karla staršího z Žerotína, se byla provdala ⁹⁾ a od té chvíle na statcích manžela svého v markrabství Moravském p ebývala, práv toho asu, když Valdštejn do ech se navrátil, t žce na kašel a zimnici v.Olomouci ležela nemocna. Starší sestra její, Marie Bohumila, kteráž u ní meškala návštěvou, od lože nemocné do ech se navrátila; nejspíše že tak u inila, když jí zpráva dána byla o návrazení se bratra Albrechta z V. z Uher a nebezpe ném jeho onemocn ní.²⁰⁾

¹⁷⁾ V usnešení sn mu dne 4. února 1605 za p ítomnosti krále Rudolfa zahájeného teme: »Potom také, aby [stavové] o tom, jaký lid na tu ostatní summu p ijat i také kterak se t m dv ma tisíc m jízdného lidu platiti bude, nicmén jak se lidu hrani nému i co na které pevnosti platilo a platí, v domost dostate nou míti mohli, na ídili sou za komisa e: Krištofa hrab z Firštnerku a na Lišni, Albrechta Eusebia z Valdštejna a na He manicich, kteréhož by sob z t ch dvou JMC oblíbili rá il, kterýmžto komisa m JMC instrukcí dáti milostiv poru iti chtíti rá í. Však prvé nežli by taková instrukcí týmž komisa m vydána byla, že takovou instrukcí s nejvyššími ou edníky a soudci zemskými uvážiti JMC milostiv poru iti míti rá í. Kte ížto komisa í, podle sob od JMC a nejvyšších ú edníkuov a soudcuov zemských dané instrukcí, to všecko bedliv vyhledávati, o it spat iti a na to na všecko dostate n se vyptati, nejvyššímu hofmistru království eského, též i p i soudu zemském nejvyšším ú edníkem a soudcem zemským a potom p i budoucím sn mu všem t em stav m tohoto království to v známost uvéstí mají.* (Kvatern »zelený sn m v od 1603 do 10« v král. eském arch. zemském.)

¹⁸⁾ *ValdStejn* sám poznamenal *vlastní rukou in margine horoskopu*, kterýž mu byl Jan Kepler sestavil: »Im 22 Jahr habe ich die ungarische Krankheit und die Pest gehabt anno 1605 im Januario.* (Státní arch. Drážd.)

¹⁹⁾ O. zaslíbení mladší sestry Albrechta z Valdštejna Kate iny Anny panu Karlu st. z Žerotína a o její svatb viz spis »Carl von Zierotin und seine Zeit 1564—1615 von Peter Ritter von Chlumecký«, pag. 291. a 297.

²⁰⁾ Karel st. z Žerotína píše dne 26. ledna 1605 pann Barbo e šlechtin z Valdštejna: »Nemohl jsem pominouti, abych vašnosti oznámiti nem l, že má nejmilejší manželka

Valdštejn obojí smrtelnou nemoc š astn p estál, však provdaná mladší sestra jeho Kate ina, kteráž, jak se podobá, v útlém v ku svém nemocí plicní stížena byla, p es všechno opatrování léka ské i ošet ování domácí vadla. N kdy zdálo se (jakož p i takové nemoci bývá), jako by se s nemocí její trochu polepšilo, po ala ok ívati, však netrvalo p es den nebo dva a zase odnepadla, nemoc op t se zhoršila. Manžel její, Karel st. z Žerotína, psával astokráte p átel m o nemoci ženy své a sliboval tetce její, pann Barbo e, a strýci jejímu panu Hannibalovi z Valdštejna, když manželka jeho trochu se pozdravila a nemoc se nehoršila, že, až ji pán B h nastávajícím jarním asem²¹⁾ na zdraví polepší a on do Prahy pojede, ji s sebou vezme, aby milé p átel y své navštívili. Však zdraví paní Kate iny ani s vykvetlým jarem se nevrátilo, manžel její chystal se do Prahy a k návšt v p átel svých v Cechách sám²²⁾ a již i posla vypravil, aby p átel m oznámil, že na cestu se vypravuje: ale zatím vojsko vzbou ených Uhr v pod prapory Bo kajovými, pon vadž stavové Moravští s nimi spojití se necht li, na za átku kv tna 1605 do Moravy vtrhlo, a tudíž Žerotín od cesty do Cech upustití musil, aby jako v rný vlastní syn markrabství Moravské p ed zhoubou cizích žoldák obhajovati pomáhal. Dne 5. kv tna oznamoval pann Barbo e z Valdštejna o vpádu Ma ar v do Moravy a sliboval, až ta »rumrejška« se poutíš, že n kdy okolo sv. Ducha i s ženou svou do Cech se vypraví. Však vpád hejduk v ma arských, o kterémž Žerotín z po átku domníval se, že to bude jen »rumrejška«, ukázal se jako záhubné plen ní Moravy, a pon vadž i manželka Žerotínova na zdraví svém hrub zle, ano vždy h eji se m la,²³⁾ nebylo a býti nemohlo na cestu do Cech ani pomyšlení.

Sestra paní Kate iny Žerotínové, šlechti na Marie, když jí takové smutné zprávy z Moravy p ineseny byly, ráda by se byla vypravila na cestu, aby, jako již prvé, sestru svou v nemoci opatrovala, op t ji pot šila a všelijak nápomocna byla, ale pon vadž milá teta panna Barbora také nemocna z stávala a ošet ení pot ebovala,²⁴⁾ musila zatím u ní z stati. Však Albrecht z Valdštejna, jenž z t žké nemoci své již úpln byl pozdraven, vydal se na Moravu, aby churavou sestru svou navštívil a švakra svého (kterýž také s lidem Moravským do pole proti hejduk m se vypravil, však pro nemoc ženy své dom se navrátití musel) osobn p átel sky pozdravil. Valdštejn p ibyl do Rosic na statek Žerotín v dne 6. ervna 1605.²⁵⁾ Bylo to poslední shledání Valdštejnovo se sestrou jeho Kate inou. Byla na cest k smrti. Hned druhého dne (7. ervna), když se sestrou

od toho asu, jak jest panna sestra její od ní odjela, p edce na ten kašel a zimnici od n ho pošlou jest velmi nedostate ná...* (V. Brandla »Spisy Karla st. z Žerotína* II. 298.)

²¹⁾ V. Brandla »Spisy Karla st. z Žerotína* II. 341.

²²⁾ Tamže II. 360.

²³⁾ Tamže II. 387.

²⁴⁾ Tamže II. 388.

²⁵⁾ Tamže II. 397. Žerotín Vilémovi z Roupova: »Pro mnohá zam stknání svá, kteráž nyní mám, o nichž T. M. potom p i shledání oznámím i také proto, že švakr m j, pan Albrecht z Valdštejna, zde u mne jest, nebudu již moci tak brzo, jakž sem sob byl umínil, k T. M. p íjeti...« V psaní ze dne 5. ervna 1605 hejtmanovi markrabství Moravského, v kterémž omlouvá se Karel z Žerotína dosti obšírn , pro do Hradišt dojeti nem že, ne iní o p íchodu svého švakra žádné zmínky.

svou rozmlouval, božec ji napadl. V hrozně z stávala t žkosti; již myslili, že na živu nez stane.²⁶⁾ Vyslali rychlého posla do Cech, že paní Kate ina jest velmi t žce nemocna, h eji nežli po všechen as: a na takovou zprávu (pon - vadž teta panna Barbora již trochu se pozdravila) vypravila se šlechti na Marie k nemocné sest e své. Dne 13. ervna p ijela na Rosice.²⁷⁾ Když paní Kate in op t v nemoci se poleh ilo, tak že domácí m li dobrou nad ji na uzdra vení, rozlou il se Albrecht z Valdštejna se sestrou svou a vrátil se op t do Cech.

Však p es všechno léka ské i domácí ošet ování nemoc paní Kate iny stále se horšila, každého dne božec ji napadal, až dne 7- srpna po sedmé hodin ve erní se sv tem se rozžehnala. Téhož ješt dne oznámil Žerotín písemn Valdštejnovi o velikém zármutku a žalosti své²⁸⁾ a dne 11. srpna zval jej, jako švagra svého, aby pro k es anskou lásku k zesnulé již sest e své dne 29. srpna na Rosice k ve e i vedle jiných p átel najiti se dal a dne 30. t. m. na poslední cest do kostela v Rosicích ji doprovodil na znamení poslední služby a lásky, kterouž n kdy k ní m l, prokazoval a vykonával.²⁹⁾

Albrecht z Valdštejna p ijel a se sestrou svou a jinými krevními p íbuz - nými a p átely mladou sestru na poh ební cest dne 30. srpna v Rosicích a dne 5. zá í do Brandýsa nad Orlicí (kdež Zerotínové poh eb sv j m li) do vlasti své i její ji doprovodil.³⁰⁾

²⁶⁾ Karel st. z Žerotína Kašp. Melich. z Žerotína dne 7. ervna 1605: »Po napsání psaní tohoto p íšel jest ke mn švagr m j, pan Albrecht z Valdštejna, do pokoje, kdež jsem psal a n které v ci své, stroje se na poh eb nebožky, dobré pam ti, paní Aliny Roupovské z Zást izl, paní mate e p edešlé ženy mé, jeti, spravoval, a mn oznámil, že jest v roz - právce, kterouž s ženou mou, sestrou svou, m l, touž ženu mou božec napadl. Což já uslyšev a všeho nechaje, hned jsem k ní b žel a ji v takové t žkosti, kteréž jsem jak živ p i žád - ném lov ku nevid l, nalezl* ... (V. Brandla »Spisy Karla st. z Žerotína* II. 400).

²⁷⁾ V. Brandla » Spisy Karla st. Žerotína* II. 408.

²⁸⁾ Léta 1605, 7. srpna píše Karel st. z Žerotína Albrechtovi z Valdštejna: » Žalostiv V. M. oznamuji, že jest pán B h všemohoucí dnešního dne po sedmé hodin s poledne na p l orloji urozenou paní, paní Kate inu z Valdštejna a na D evohosticích, manželku mou nejmilejší, z tohoto bídného sv ta prost edkem smrti asné vytrhnouti rá il. Nad ímž oc « Úmrtí manželky své oznámil Žerotín sou asn Hanibalovi z Valdštejna, Adamovi z Vald - štejna, pann Barbo e z Valdštejna, paní Ann Slavatové ze Smi ic, Janovi z í an, Kašpa - rovi Melich. z Žerotína a Divišovi z Žerotína. (V. Brandla »Spisy Karla st. z Žerotína* II. 441.)

²⁹⁾ Tamtéž II. 445.

³⁰⁾ O osudech jejího hrobu viz naše pojednání »0 hrobce Zerotín v v Brandýse nad Orlicí« v Musejníku 1878, 413. oc.

II.

Pátelství mezi Karlem z Žerotína a Albrechtem z Valdštejna zůstávalo i po smrti paní Kateřiny, manželky Žerotínovy a sestry Valdštejnovy, trvale dobrým a upřímným. A nejen k švagru svému Albrechtovi, ale i k jeho příbuzným choval se šlechetný Žerotín nemálo laskavě, jakož z etných dopisů psaných rodin Valdštejnov z něj poznáváme.³¹⁾ Bohužel, že listy K. z Z. (z kterýchž jako list přátelských dovedli bychom se o mnohé nám neznámé události ze života soukromého Albrechta z Valdštejna) od počátku r. 1606 až do října t. r. a od ledna 1607 až do r. 1612 buď na vždy jsou ztraceny, nebo snad ještě v některém archivu zahrabané šťastné ruky badatelovy oekávají, aby na světlo denní vyneseny byly. Známe ze Zachovalých zbytků jen tolik, že Žerotín listem ze dne 10. prosince 1605 připomínal Adamovi mladšímu z Valdštejna v příčině 1000 kop, kteréž byl při smlouvách svatebních na Hostinném 1. 1604 jemu, na místě Albrechta z V., jako v nově kdy paní Kateřin zapsal, aby mu položeny byly. Jistotu na takové 4000 zl. odvedl Žerotínovi osobně Albrecht z Valdštejna v měsíci listopadu 1606 na Rosicích, odkudž odebral se na Krumlov Moravský k rodinné slavnosti Pertolta z Lipého, kteráž dne 15. listopadu 1606 se odbyvala, kamž i Žerotín se vypravil.³²⁾

Mimo tuto sporou zprávu nevíme o Valdštejnovi z r. 1606 ni ehož autentického, kromě toho zaznamenal astokrátě již jmenovaný chronista Červenka bez udání pramene, že když Valdštejn z Uher se navrátil, neměl velkou starost o hospodářství své, ale jedině po slávě vojenské bažil. Jednou (léta 1606) navštívil prý svého známého a vidě ho býti příliš pešlivého o své hospodářství, pravil k němu: »Já málo a skoro nic nedbám o hospodářství, nýbrž přemítám, jakým způsobem bych nově vojsko císaře poslušné v širém poli po-

³¹⁾ Takž na příklad v listu Hanibalovi z Valdštejna, strýci Albrechtovu, dne 19. prosince 1605 poslaném, omlouvá se Žerotín, že mu dlouho nepsal a k němu nepřijel, slovy: • Lásku svou upřímnou k sobě poznáváje a v své k tobě se utvrzuje, nejsem dokonce bez viny, že jsem tak dlouho nic nepsal. Chtěl jsem k T. M. zajeti [z Prahy], ale čas mi příliš krátký a k tobě daleko; a kdybych na hodinu nebo dvě přijel, vím, že bych tě více zdráždil než spokojil. Však pokudž toliko možné bude, přijímám se o to, abych na Dubenec k panně šlechtě paní Barbově zajel a ji v nemoci její, kteréž jí v ruce a upřímně nepěji, navštívil.* (Brandl »Listové K. z Žerotína*.)

³²⁾ Brandl »Listové K. st. z Žerotína* III. 33. 39.

stavil. V echách jest dosti bohá , jichž statk št drostí krále eského a svou udatností vojenskou beze všech starostí hospodá ských jednou dosáhnú.*³³⁾

Válkou, jen válkou zam stknával se Valdštejn, když se byl uzdravil. Od doby, kdy v Uh ích pod Baštou se vyznamenal, požíval již jména zkušeného vále níka. D kazem toho, co jsme již pov d li, že stavové eští na sn mu zahájeném dne 4. února 1605, uznavše platné služby Valdštejnovy vykonané v bojích proti Turk m i Uhr m, jmenovali ho vedle Křištofa z Firštenberku komisa em k dohlížení na najatý lid vále ný a jak se mu na hranicích a v pevnostech platí. Skv lejšího však ješt uznání, vyznamenání dostalo se t iadvacetiletému Valdštejnovi od stav v eských jmenováním za nejvyššího nad plukem najatých žoldák v p ších proti pozdviženým Uhr m.³⁴⁾ Však d íve než Valdštejn se svým plukem do pole se vypravití mohl, byl mír s Bo kajem dne 6. srpna 1606 uzav en. Válka p estala. Stavové eští bojovati musili sice stále za svobodu víry své, však tehdy potýkali se s protivníky svými jen slovem na sn mích i na papí e, a na takovém parlamentárním a literním bojišti nekynula Valdštejnovi, jenž od víry otc svých, a skute n ješt ne z ejm , však již smýšlením byl se odvrátil, žádná skv lá budoucnost. A p i dvo e Rudolfa II., jenž všelikými falešnými rádcí oto en, dosti ani nem l síly duševní, aby císa skému slovu svému trvalé zjednal platnosti, p i dvo e churavého, nerozhodného a ned v ívého krále a císa e nebyla pro Valdštejna (kdež n jaký as u il se dvorskému živobytí] také žádná vyhlídka. A pon vadž ani k hospodá ství veliké nem l chuti, musil hledati tudíž cestu jinou. Aby však statek sv j He manice, jehož po všechen ten as málo si všímal, pro všechen možný p ípad za nep ítomnosti své opat il, vyprosil si písemn na císa i Rudolfovi povolení, aby na míst svém »ke všem p em a soud m, kteréž v království eském má, neb ješt míti bude*, poru níky a prokurátory zvoliti si mohl. Svolení císa ské k'takové žádosti bylo mu dáno dne 9. října 1606 do t í let, a do desk zemských vedle šesti zástupc v zapsán také Adam Licek z Ryzmburka, n kdejší soudruh Valdštejn v na cestách po Evrop , s nímž stále v dobrém trval p átelství.³⁵⁾

³³⁾ K emuž dodává ervenka: »Což také, jak známo, po roce 1620 skute n sestálo. Vid tí, že Friedland byl dobrým vojákem i hospodá em.« I my tomu za pravdu dáváme; však nijakž v íti nem žeme jiné ervenkov zpráv , že Valdštejn po návratu svém z Uher byl nejvíce dobrodiním Adama z Valdštejna, nejvyššího štolby p i dvo e císa e Rudolfa II., živen a jako za syna považován: pon vadž takového z milosti »živení« nebylo Valdštejnovi ani tehdy zapot ebí, kdyby snad na cestách svých a na vojn o n co více utratil, nežli statek jeho vynášel. He manice, kteréž Valdštejn po otcí svém zd dil, nebyly dluhy ztíženy, neboť v deskách zemských ani kdež jinde nijakého nenalezli jsme zápisu, že by pro dluhy od v ítel v byl pohán n; ano Valdštejnovi p íbylo, jak již pov dno, zna né ješt jm ní odkazem.

³⁴⁾ Císa Rudolf II. arciknížeti Albertovi dne 6. ledna léta 1607: »In deme Er (Waldstein) allberaitt mehr ais einmahl. Hauptmannschaften bedient, auch dehn Bevelch eines Obristen uber ein Regiment deutscher Knecht (dazue Er von Stenden Unserer Cron Behaim deputirt gewest) wann der Krieg lenger wehren sollen, eingetretten hett« ... (Schebeck »Die Lösung der Wallensteinfrage*.)

³⁵⁾ Prokurátory svými jmenoval Valdštejn Alexandra Haugvice z Biskupic, Adama Licka z Ryzmburka, Václava Magrle z Sobišku, Jana Jezberu, Matouše Nefestina z Koborovic, Petra Rychtra Hostinského a Křištofa Leskovce z Leskovce. (Malý stav arch. . 52. A. 23. v král. eském archivu zemském.)

Se z ízením prokuratorství souvisí snad návšt va Adama Lva Licka, Matouše Nefestina z Koberovic, písa e p i soudu komorním, a jiných ješt na tvrzi He manicích n kdy roku 1606, p i kteréž p ihodila se událos , kteráž p ipominá divoké kousky za pobytu Valdštejnova v Altdorfu páchané. Krati ké sv dectví Melchisedecha Bukovského z Husti an a na hrad Velehrad , jenž také u Valdštejna r. 1606 byl návšt vou, vypravuje nám, že »Adam Lev na gruntech A. z Valdštejna na He manicích u p ítomnosti dobrých poctivých lidí Matouše Nefestina ob ma rukama vzavše v Labe vsr ivši hodil, však ihned za ním vsko il a jemu z Labe na b eh pomohl a zase vy iesl«. ³⁶⁾ Bohužel, že z n kolika t ch slov nedozvídáme se, pro pan Adam Lev (snad p i n jaké hádce), v p ekypující mladé mužské síle hosta Nefestina do Labe vhodil a, vida pana písa e s vlnami nebezpe n zápasícího, ihned zase za ním vsko il a z Labe na b eh ho vynesl. Opravdu rád bychom v d li, jak p i takovém hrdinském kousku svého p ítele (kterýž, jako i mnohé jiné výjevy z Valdštejnova mladého života vhodným by byl p edm tem št tce malí v) Valdštejn, již tehdy císa ský hejtman nad praporcem »n meckých knecht v* a stavy eskými jmenovaný plukovník vážn si po ínal.

S Habsburským domem sp ízn né Špan lsko bojovalo po n kolik již desetiletí proti Nizozem an m, kte íž bránili proti násilnictví špan lskému své svobody, svou existenci. Arcikníže Albert, nej mladší syn císa e Maximiliana II., vyslán byl v hodnosti místodržícího krále špan lského Filipa, aby jako ve Špan lích vyškolený politik a vycvi ený vále ník spojené Nizozemsko v poddanosti a ádu udržel. Proto obrátil se po vojn dychtící Valdštejn s prosebnou žádostí k císa i Rudolfovi II. za svolení a p ímluvu k arciknížeti Albertovi, aby p íjat byl jako vále ník pod jeho prapory. Císa k žádosti takové svolil a listem ze dne 6. ledna 1607 na Brandýse daným arciknížeti Albertovi v ele doporu oval k službám vále ným Albrechta z Valdštejna, »kterýž již proti Turku a povstalým Uhr m nejednou jako hejtman se osv d il a stavy koruny eské za nejvyššího nad plukem najatých voják v deputován byl, a pon vadž zvláštní má náklonost v službách jeho bojovati, aby ho do vojska svého p íjal a jemu nápomocen byl.³⁷⁾

Na mocnou p ímluvu císa skou dlouho však nep ícházela žádná odpov , pon vadž toho roku hned na za átku po ala vláda špan lská vyjednávatí s Nizozem any o zatímní mír, kteréž jednání skon ilo se až v dubnu 1609 uzav ením 12letého p ím í. Nedo kavému, po boji, sláv dychtícímu Valštejnovi ho ela však zem pod nohama. Jako bystrý duch pozoroval, slyšel, že v panující rodin císa ské po n který již as zavládlo jakési napnutí mezi císa em Rudolfem a bratrem jeho arciknížetem Matiašem, kteréž na za átku roku 1607 po ínalo propukati již na ve ejnost v rozbroj. Pochvalné rozpravy o arciknížeti Matiašovi, od n hož doufali nespokojení dosíci náboženské i politické nápravy, a jakési skryté tajemné p ípravy povzbudily mysl mladého Valdštejna, že

³⁶⁾ Archiv musea království eského.

³⁷⁾ Schebeck »Losung der Wallensteinfrage«.

po al se vyptává ti, raditi se švagrem svým Karlem z Žerotína, jak by toho došiti mohl, aby p i jat býti mohl ke dvoru arciknížecímu a tudíž výše se vyšinouti. Žerotín poznáváje, že Valdštejn hledá jen stupe , podporu, aby výše vystoupiti mohl, a v da, že by také rád, kdyby mohl, do boje s me em se vypravil, namítal švagra svému, pon vadž p i dvo e arciknížecím ustanoven jest jistý po et šlechtic v, že by mohl míti snad nesnáze p i postupování, arcikníže pak že by ho snad ani nep ijal, kdyby nebyl ujišt n, že v služb dvorské setrvati chce, a kone n , že by mu asi nebylo nejp íjemn jší zastávati službu komorní, když touží jiti na vojnu do Nizozemska. Však když p es všechny námitky a výmluvy Žerotínovy Valdštejn stále a usilovn prosil, aby pro úzký svazek p íbuzenství, jako švagr, mocí svou se p i inil za p ípušt ní a prop j ení jemu místa p i dvo e arciknížecím: slíbil Žerotín, že nejprve chce bezpečnými cestami vyzv d ti, dopátrati se zpráv o smýšlení arciknížete, o zvycích p i dvo e a potom jej zpraviti o tom, m že-li a má-li doufati.

I napsal Karel z Žerotína list francouzským jazykem dne 12. února r. 1607 na Rosicích komo ímu arciknížete Matiaše, Janu Molartovi, v kterémž doporou í »vzácné jeho p ízni Albrechta z Valdštejna, plného dobrých, chvalných vlastností, kterýž p irozenou, znamenitou svoji povahu vícekráté již osv d il, jakožby o tom mohli dáti zprávu, kte íž ho poznali*, i prosí, zdali by jeho p ímluvou »tak veliké pocty dostati se mu mohlo, býti p ijatu ke dvoru arciknížecímu*. V dalších slovech lí í Žerotín Valdštejna ješt jako mladého, s p edními rody eskými sp ízn ného muže, »jenž jest hezky urostlý, dob e zv d ný a velmi moudrý na své mládí*, a podotýká jako za v c zbyte nou (pon vadž ví, že arcikníže ne inívá p i osobách rozdílu v náboženství), že *chodí na mši*. Žerotín zavíraje list omlouvá p ímluvu svou p i Molartovi obapolným jich p átelstvím, i žádá prosebn , aby pro lásku k n mu zjednal Valdštejnovi p ístup ke dvoru arciknížete Matiaše a pov d l, ukázal mu, jakým zp sobem se má chovati, aby nebyl odbyt.

Žerotín v list ze dne 12. února 1607 nabývá zvlášt veliké d ležitosti p ipomenutím, že Valdštejn »chodí na mši* ; kterýmižto slovy nabýváme po nejprv psané jistoty, že toho asu již byl katolíkem. V seznamech šlechty katolické, sepsaných r. 1608 a 1609, nacházíme Albrechta z Valdštejna jako ímana mezi stavem panským.³⁸⁾ Kdy od víry otc v svých odstoupil a kde stal se ímanem, o tom dosud ur ité nemáme zprávy. Jakým zp sobem byl Valdštejn od odchodu svého z Košmberka p ípravován, aby nabyl p íchylnost k vyznání ímskému, o tom již bylo pov díno.

Komo í Molart odpov d l Žerotínovi po n kterém ase, že arcikníže by nebyl neochoten p ijati Valdštejna mezi své dvo anstvo. Na ež Žerotín ihned dopsal o tom švagra svému a radil mu, pon vadž arcikníže nemá úmyslu jeti toho asu do Prahy, aby odebral se do Vídn a tam získal si p íze komo ího Jana McLarta, nejvyššího štolby arciknížete Ottaviana Caurianiho a jiných p án v, kte íž by mu radou a pomocí usnadnili cestu, aby milostiv p ijat býti mohl. Valdštejn uposlechuuv p átelské rady ihned na cestu se vypravil. Žerotín dal

³⁸⁾ V arch. místodrž. král. eského a v arch. státním ve Vídni.

mu doporu ující list (vlaským jazykem dne 10. dubna 1607 na Rosicích psaný) Ottavianu Caurianimu, kterýmž snažn prosil, aby chránil, podporoval švagra jeho, kterýž mnohými ctnými vlastnostmi svými zajisté dovede si osobn získati náklonnos dobrodinc v. — Sou asn (dne 10. dubna 1607) zaslal Žerotín ještě list baronu Molartovi, kterýmž sd luje, že Valdštejn odcestoval již k Vídni, aby ucházel se o to, o již po al žádati. Žerotín v elými slovy prosebn žádá starého p íznivce, p ítele svého, aby Valdštejna zasloužil ochranou a neodep el mu p isp ní, pomoci a p ízn . Karel z Žerotína charakterisuje v památném listu tom švagra svého vzácnými slovy: že nenáleží mezi ty, kte íž domýšlivostí svou všude se vtírají, aby byli vidíni mezi p edními. »Nebo a nem že býti na své mládí úsudku tak zralého a klidné mysli jako jiný starší, však p irozené jeho dary jsou dobré a zp sob jeho se chování na ten v k jest chvalitebný. I nemám žádné pochybnosti, že V. M. s ním spokojeni býti rá íte. Jediné v ci toliko obávám se, pon vadž tak velice nadšen jest pro emeslo vále né, že, kdyby J. M. arcikníže hodným ho uznal svého dvora, nedá V. M. žádného oddechu, aby dosáhl na n jaký as dovolené jiti do Flanderska sloužití arciknížeti Albertovi. Pro takovou však v c,* dokládá Žerotín, »zasloužití by si mohl spíše pochvalu nežli hanu; i nemyslím, že by se mu vyskytly p i tom nesnáze se strany J. M. arciknížete i V. M.«³⁹⁾

Doporu ující listy Žerotínovy jsou vzácným dokladem na poznání mladého mužného v ku Albrechta z Valdštejna, nebo tak ušlechtilý duch a veliký charakter, jakým byl Karel z Žerotína, jenž všechen život lidský p íliš vážn posuzoval a jako n kdejší d v rný spole ník francouzského krále Jind icha IV. dob e znal a v d l, eho p i dvo e jest pot ebí, zajisté s chválou ani švagra svého nep ehán l, aby nemohl snad býti vin n z nepravdomlupnosti. Zvlášť pozoruhodná jest výpov Žerotínova o Valdštejnov . skromnosti: »že nijakž po ítán nem že býti mezi takové, kte íž z domýšlivosti všude se vtírají, aby byli vidíni mezi p edními*, a druhá o jeho bojechtivosti, jak velice jest nadšen pro emeslo vále né.

S takovými a mnohými jinými ctnými vlastnostmi (>molte sue vertuose qualita*) vstoupil tedy Albrecht z Valdštejna, jenž hned po svém ke dvoru p íchodu jmenován byl komo ím,⁴⁰⁾ do služeb arciknížete Matiaše.

Sotva že náš eský kavalír v dvorním hrad Víde ském se objevil a zpráva o jeho p íjání za komorníka arciknížecího do ech p átel m došla, po alo v Praze projednávání sporu, kterýž vznikl ještě p ed narozením Valdštejnovým, o rodný statek jeho He manice. Zmínili jsme se již, když Jan z Valdštejna

1. 1571 odkázal statek He manice synovi bratra svého Ji ího Vilfmovi, že hned druhého roku na to u inil Zden k z Valdštejna, bratr Ji ík v, kšaftovnímu takovému odkazu odpor, cht je sám užiti toho statku jako d dictví. Však po-

³⁹⁾ Z kodexu vlastnoru ních list v K. st. z Žerotína, n kdy v bibliotéce Ho ovické, kteréž uve ejnil František Palacký v asopise »Jahrbucher des bohmischen Museums 1831*.

⁴⁰⁾ Zápis desk zemských . 181. G 15. ze dne 23. dubna 1607 jmenuje Albrechta z Valdštejna již »komorníkem arciknížete Matiaše*.

vstalý v rodině spor před soudem zemským projednán nebyl pro nemoc a brzké úmrtí Zdeňky z Valdštejna. Po smrti téhož 1574 provdala se manželka jeho Anna z Rederu za Bohuslava Jáchyma Hasištejnského z Lobkovic, a obnovila r. 1582 dne 29. května nároky na statek He manice. Uváděla za důvod, že zesnulý manžel její (od narození měla všecken statek dědičný nebo zápisný odkázaný) Zdeněk, s bratrem svým Janem z V. dělný nebyl, a že kšaft Jan o statku sám v sobě jest omylný, poněvadž s vkladem deskovým, když oba bratři z Pernštejna He manice byly koupeny, se nesrovnává.⁴¹⁾ K soudu opět pro úmrtí paní Anny z Lobkovic, rozené z Rederu, nedošlo. — L. 1591 28. listopadu pokusil se Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic, maje po nebožce manželce své všecken statek, kterýž měla, i všechna práva odkázaná, o vydobytí právem soudu zemského statku He manic; zůstalo však jen písemný deskový zápis odporu kšaftu i jmenovaného Zdeňky z Valdštejna.⁴²⁾ Když však po úmrtí Jindřicha Slavaty z Chlumu a Košumberka (1599, 14. ledna), poručil kšaftem Viléma z Valdštejna (1594) ustanoveného, nezletilý ještě sirotci Albrecht Václav Euseb, Marie Bohunka a Kateřina Anna k prosebné žádosti panny Jitky z Valdštejna na Dubenci listem královským ze dne 5. srpence 1599 dání jí jako střežní v poručení, troufal si Bohuslav Hasištejnský opět nárokyiniti na statek He manice odporem u jiným 1599, dne 24. září. Však ani tenkrát soud zemský o tom nerozhodoval. I r. 1604 dne 9. prosince, když Albrecht z Valdštejna, již jako plnoletý, první ve svém životě podnikl výpravu válečnou do Uher, opět Bohuslavem Hasištejnským ohlášený nárok na dědictví He manic zůstal bez výsledku.⁴³⁾

Takový 35 let trvající spor mezi příbuzenstvem o statek He manice urovnán byl teprve 1. dubna 1607 dne 23. dubna (když paní Eva, rozená z Valdštejna, nedejždi Hasištejnská z Lobkovic a toho času hraběnka z Hollachu, opět poháněti chtěla Albrechta z Valdštejna, » císařského nad jedním praporem německého lidu hejtmana a arciknížete Matiaše rakouského komorníka«) prostřednictvím Adama mladšího a Adama staršího z Valdštejna mezi krevními příbuznými na ten rozum: že paní Eva hraběnka z Hollachu kšaftu nedejždi Jana z Valdštejna pěkážkyiniti nebude a od všeho práva svého na statek He manice upouští; pročež též kšaft v celé má zůstati platnosti, a Albrecht Václav Euseb z Valdštejna, jakožto syn a dědic nedejždi Viléma z V., jeho užití a se statkem He manským, jako se svými vlastním dědictvím, pokojně vládnouti podle vůle své. A co tak příbuznými bylo ujednáno, to také paní Eva jako »šlechtná paní« a Albrecht z V. jako »ctný pán« zdržeti připovděli, a tak svornost i láska mezi krevními příbuznými na dále trvala. Smlouva byla dne 25. dubna 1607 jmenem Albrechta z V. do desk zemských vepsána.⁴⁴⁾

Jaké bylo živobytí, zaměknutí Albrechta z Valdštejna písemně arciknížete Matiaše, o tom nemáme dosud žádných zpráv. »Znamenité vlastnosti«,

⁴¹⁾ Desky zemské . 17.

⁴²⁾ Tamtéž.

⁴³⁾ Desky zemské 1570—1577, . 17.

⁴⁴⁾ Desky zemské . 181.

kterýmiž Žerotín pochvaloval Valdštejna v doporu ujcím listu, nemohly asi rozvinouti se, vyniknouti na lesklé podlaze mezi hladkým dvoanstvem, pon vadž nebyl z těch, kteří v popedí se tlačili. Konati zajisté musel, co jiní činili, klanl se jako jiní se klanli, usmíval se, když ostatní se usmívali. Mladý muž, jenž emeslo válečné vášniv miloval, z stával zatím dvoanem a čekal války, kteráž na obzoru před dvoarciknížecím se ukazovala.

Mír s Bo kajem, nespokojenými Uhry prostřednictvím arciknížete Matiáše dne 23. června 1606 učiněn, kterýmž zabezpečena Uhrám národní vláda a svoboda náboženská, nebyl císaři Rudolfovi po chuti, nechtěl jej podepsati a vydati. Za touto příčinou zvedli se Uhři opět roku 1607. Mnozí národní Uherští prohlásili, že císaře více za pána, krále svého neuznávají. Současťmi hrozili Turci, pon vadž ani mír s nimi ze dne 11. listopadu 1606 císař dotud neschválil, že vpadnou do zemí Rakouských a do Štýrska. Matiáš vyzýval císaře, pon vadž k válce nedostává se peněz, aby ujednaný mír s Uhry a Turky podepsal a jim vydal. Rudolf zdráhal se a mluvil se býti podskočen, vinil »šelmu« Matiáše z tajného srozumění s Uhry, nebo vyprávělo se jako ve ejné tajemství, že Uhři chtějí Matiáše míti králem. Aby arciknížeti znáti dal nelibos, hnuv svůj, jmenoval císař arciknížete Ferdinanda na místo Matiáše svým zástupcem na říšský sněm. Urážlivým jednáním vehnal císař Matiáše do náruče vzbouřenců a těch, kteříž na převraty pomýšleli. Matiáš, jenž skutečně staral se potají o to, aby přední pány nejen v Uhách, zemích Rakouských, ale i v Cechách a na Moravě dostal na svou stranu, počal potom i zejm o sesazení Rudolfa jednati, opíraje se o smlouvu učiněnou mezi arciknížaty Rakouskými dne

25. dubna roku 1606, že jemu jako nejstaršímu mezi ostatními náleží nástupnictví vlády na místě duševně churavého Rudolfa. Stal se císařovým soupeřem. Chťli i proti vůli Rudolfa II. vlády sám se zmocniti. A podnecování Matiášovi se dařilo. Učinil smlouvu s Karlem z Lichtenštejna a jeho bratřmi, bohatými pány v markrabství Moravském, v příčině najmutí jistého počtu vojska, a vyjednával také s jinými vynikajícími osobami, aby se k němu přidaly proti císaři Rudolfovi. Mezi předními z těch byl Karel starší z Žerotína, jenž charakterisoval situaci ostrými slovy: »Kde jsou dané nám sliby? kde jsou svobody těch? kde naše práva a privileje? My všichni jsme společným jhem otroctví spoutáni a na jednom etězi v vedení vedeni. Nepřátelé naši ani již nezastydí se před světem, že uzavřeli nám provaz na krk. Nic nespomáhá napomínání, nic naše prosby. Mojžíš musí vyvstati Izraelity z Egypta, nebo srdce Faraón v jest tvrdé.«

Spolek mezi nespokojenými uzavřen byl na konci roku 1607. V prosinci 1607 shromáždili se nespokojení národní z Moravy a Rakouska na Rosicích, sídle Žerotínov, a zavázali se přísahou, že společně proti císaři se postaví. Nejprve měli zbraně pozdvihnouti Rakušané, potom Moravané s Uhry se spojití. Arcikníže Matiáš o všem tom byl zpraven švagrem Žerotínovým, Albrechtem z Valdštejna, jenž před dvoře jeho se nalézal. Matiáš svolal stavy Uherské a delegáty z Rakouska sněm do Bětislavi, šlechta Moravská sešla se do Ejvanic. Císař nařídil, aby stavové ze sněmu z Bětislavi se rozešli, však shromáždění zapísáhlí se, že životem i krví hájiti budou výminky míru z r. 1606. Matiáš

schválil takové usnesení, a tak vstoupil do spolku pozdvižených stav v Rakouských i Uherských.

Podobn jako do B etislavi vyslal císa Rudolf i do Ejan ic komisi, aby sjezd byl rozpušt n. Vedle Matouše D polta z Lobkovic byl p edním císa ským komisa em Vilím Slavata. Šlechta Moravská, Stav panský a rytí ský, kteráž v hojném po tu p es 200 osob sjezdu se sú astnila a k n muž p ibylo i poselství arciknížete Matiaše, stav v Rakouských a Uherských, nevšíkala si mnoho výstražného napomínání Slavatova, aby pamatovala na závazky a povinnosti své k císa i, nýbrž ukázala císa ským komisa m zna ným po tem jízdného i p šího lidu (2500 koní a 1000 p ších), kterýž k sn mování s sebou vzali, že p ipraveni jsou se vši rozhodností práva, svobody zemské hájiti, brániti proti komukoliv. P i sjezdu Ejan ickém nacházel se také Albrecht z Valdštejna, kterýž, pon vadž toho asu na Morav ješt usedlým nebyl, nejspíše byl ú astníkem poselství arciknížete Matiaše k šlecht Moravské, a dne 18. dubna 1608 pozván byl vedle Vchynského a ty ješt jiných pán v na ob d k císa ským komisa m, p íbuznému svému Vilímovi Slavatovi a Mat. Lobkovicovi.⁴⁵⁾ Tehdy Slavata snesl se s »blízkým svým p íbuzným* (pon vadž Valdštejn vysoko ješt nevyrostl), a koliv oba jako služebníci v nep átelských proti sob stojících byli táborech. Dne 21. dubna odjeli komisa i Slavata a Lobkovic se zprávami svými ke dvoru císa skému do Prahy a Valdštejn vytáhl v pr vodu velkého po tu šlechty Moravské⁴⁶⁾ a oupravných houf vojenského lidu stav v Moravských naproti arciknížeti Matiašovi, kterýž po u in ném závazném spolku mezi jmenovanými zem mi vytrhl s p ipravovanou po delší již dobu zbrojnou mocí dne 15. dubna z Vídn do pole, jako odp rce císa e Rudolfa. Dne 23. dubna p ibyl Matiaš s vojskem svým ke Znojmu na Moravu, kdež uvítali ho stavové Moravští s nemalými poctami, slavnostmi, zavázavše se s ním býti, jemu pomáhati až do t ch hrdel a statk v. Ná elníkem stav v Moravských, kte íž po tem n kolika tisíc rozmnožili vojsko Matiašovo, byl vedle Karla z Lichtenštejna také Karel starší z Zerotína. Valdštejn i švagr jeho nalézali se v tábo e nespokojených. Žerotín jako velice horlivý patriota, Valdštejn jako služebník, jako voják pod v dcovstvím pána svého. V jaké byl komo í arciknížecí, Valdštejn, d stojnosti p i vojšt , nevíme. Po et vojska pá il se na 9450 jízdných a 10.900 p ších.

Dne 30. dubna vytrhl Matiaš pod ochranou jízdného vojska, jako t lesní strážce, Karla z Žerotína a Karla z Lichtenštejna ze Znojma a p ibyl dne 5. kv tna do Jihlavy, kdež podobn jako ve Znojmu velice slavnostn byl uvítán. Dne 8. kv tna opustilo vojsko Matiašovo Jihlavu, p enocovalo v N - meckém Brod a p itáhlo dne 10. kv tna do áslavi, kamž byl Matiaš po výjezdu svém z Vídn (15. dubna) na cest v Klosterneuburku (16. dubna) sn m stav m eským rozepsal, kdež m li echové po v li arciknížete Matiaše

⁴⁵⁾ Zápisy Vilíma Slavaty o poselství na sn my Moravské v knihovn ádu K ížovník v Praze, kteréž s námi sd lil p. Dr. A. Rezek.

⁴⁶⁾ Sjezdu v Ejan icích nesú astnili se ze vši šlechty Moravské jedin Fr. z Dietrichsteina, Jan Kavka z í an, Zden k Žampach, Mošovský a vyslanci z král. m st.

ujednatí se s Uhry, Moravany a Rakušany. Však stavové eščí na sn m do áslavi, císa em zakázáný, nep íšli, ale obeslali v po tu valném sn m Rudolfem II. na hrad Pražský položený. Z áslavi táhlo vojsko Matiaášovo p es Kolín (14. kv tna), eský Brod (19. kv tna) až k Dubci (4. ervna) a potom ješt blíže ku Praze až k Malešic m (dne 15. ervna). Od té chvíle vyjížd lo vojsko Matiaášovo na harc proti císa skému (byly to zbytky vojska, kteréž bojovalo v Uh ích proti Bo kajovi i proti Turk m) a ve ejné hotovosti stav v eských. Žádné však nemáme zprávy, byl-li kde Valdštejn p i em ú asten. Spor bratrský mezi Matiaášem a Rudolfem, jenž hrozil válkou, ukon en smlouvou p átelskou v Libni dne 25. ervna 1608. Císa Rudolf postoupil Matiaášovi království Uherské, Horní i Dolní Rakousy, markrabství Moravské a doporu il ho stav m eským za ekance tr nu eského.

Mezi artikule takového smíru položenataké arciknížetem Matiaášem žádos , aby od císa e odušt no bylo a vzpomínáno, vytykáno nebylo osobám z království eského, kteréž p i arciknížeti v tomto tažení byly, zvlášt panu Václavovi Vchynskému, pánovi z Valdštejna, panu Kaplí ovi i jiným.⁴⁷⁾ Vojsko Matiaášovo dne 30. ervna z ležení p ed Prahou vytrhlo a z království eského se odebralo. Bylo po válce. Valdštejn sp áteliti se musil tudíž op t s mírem domácím.

Vedle galantnosti (kteréž v pozd jší dob , již jako p i proslaveném vále níku, nemohly dámy dvorní v Berlín dosti se vynadiviti) nau il se Valdštejn p i dvo e císa e Rudolfa⁴⁸⁾ i arciknížete Matiaáše p emýšleti a po ítati, jak by se mohl státi bohatým, velkým pánem. A p átelé jeho P. Vít Pachta a strýc Jan Kavka z í an k tomu cestu mu ukázali a poradili, že p íšel již as, aby pohlédl se a oženil. I našli mu bohatou a ne již mladou nev stu Lukrecii, vdovu po Arklebovi z Ví ková, paní na Vsetín , Lukov , Rymnicích a Miloticích. Lukrecie, jediná dcera Zikmunda Nekeše z Landeku na Vsetín a první jeho manželky paní Mandaleny Muchkovny z Bukové, byla poslední ratolestí starožitného toho rodu Moravského. Zikmund Nekeš z Landeku, otec Lukrecie, zem el 1591. a zanechal jí panství Vsetín; strýc Václav Nekeš odkázal jí

“) Tak doslovn psáno v MS knihovny Strahovské »Lomický Alex. Car. varia historica opuscula.« V definitivní smlouv ze dne 25. ervna vyjmenován jest jmenovit jen • Václav ze Vchynic a všickni jiní, kte íkoli z ech p i J. L. byli a sloužili, nejiná než jako by jeden každý obzvlášt jmenem svým vlastním doložen a tuto postaven byl . . .« (Arch. esk. místod.) Poznamenání hodná v c, že na sv domí smlouvy té na míst stav v království eského vedle jiných podepsán jest p íbuzný Valdštejn v Vilfm Slavata jako purkrabí Karlštejnský, jenž byl již v m síci dubnu t. r. vyslán vedle D polta z Lobkovic jako komisa císa e Rudolfa na sn m nespokojených stav v Moravských do Ejvan ic a p ed tím v podobné p í in na sn m do Brna.

⁴⁸⁾ Když Valdštejn p i dvo e císa e Rudolfa a arciknížete Matiaáše prodléval, byl prý zvlášt št drým jeho podporovatelem Jan Rudolf Tr ka, mezi rytí stvem v království eském nejbohatší šlechtic. Valdštejn takové lásky povždy z stal pam tliv. ervenka v jmenovaném již spise praví: »Friedlandus postmodum ad summa belli munia promotus, beneficii memor, Joannem Trczkam in summa veneratione habebat gratitudinemque suam in filio Adamo probabat, conferendo ei belli digna munia et affinitatem, dueta conjugis suae germana sorore procurando.«

Lukov, Rymnice, Všetuly a P ílepy. Provdala se jako panna již dosp ílá za vdovce Arkleba z Ví ková na Prusinovicích. K poddaným byla prý velmi milostivá a i jinak projevila astokráte ušlechtilost myslí své. Takž nabídla p íst eší z Polsky uprchlému polskému, pozd jí eskému spisovateli Paprockému z Hlohol, kterýž na znamení vd nosti r. 1G07 v noval jí spisek »Rozmlouvání kollatora s fará em o posté, modlitb a almužn *.

Lukreeie, a mnoho ženich hlásilo se o její ruku a veliké bohatství, do vysokého, hrdého šlechtice eského Valdštejna horoucn se zamilovala. A k tomu všemu dopomáhal mu zvlášt »dobrý rádce* Pachta, kterýž v rn až otcovsky se staral, aby bohaté statky paní Lukreeie, jejíž byl zpov dníkem, kdyby snad za n jakého »kací e* se provdala, anebo jako vdova um ela, p átel m nekatolík m do rukou nep išly.⁴⁹⁾

Valdštejn m l a cht l také ženitbou státi se bohatým, velkým pánem. D íve však nežli obstarožnou již vdovi ku za svou vzal, vypravil se do Prahy, a pon vadž od svého v Padov pobytu v il v planety, seznámil se se znamenitým hv zdá em Keplerem, kterýž od r. 1G00 v m stech Pražských meškal, a požádal ho, aby mu vyložil, jaký osud planety v dob jeho narození mu ur ily. Kepler nebyl p ítelem astrologie, pon vadž však takové pranostiky byly výnosn jší nežli geniální výskumy hv zdá ské, musil také pohov ti tehdejší dob . I napsal nativitu Albrechta z Valdštejna n kdy na za átku r. 1G09⁵⁰⁾ jazykem n meckým. Z astronomické ve dvanácte polí rozd lené figury vykládal veliký hv zdá tajemná znamení, situaci bledého hladoletu, Joviše, blahodárného slunce, Merkura i smrtonoše a uznal, že horoskop Valdštejn v vysoce d ležitá má znamení nebeská, kteráž na Albrechta Valdštejna r. 1583 dne 14. zá í o 4. hodin odpolední narozeného svou mocí ú inkovala, »že ílý, nepokojný jeho duch, kterémuž všední život lidský nijakž se nelíbí, nové, neznámé, zvláštní vyhledává cesty, aby cíle dosáhl, však jako v úkrytu p ed sv tem. Neoby ejný takový duch, k velikým v cem zrozený, pohrdá, nechce íditi se lidským zákonem, oby ejem, však p i tom touží po veliké moci, d stojnosti, kteréž p es všechna velká, úkladná nep átelství p ece dosáhne. Osudové narození jeho podobní jsou nativit polského kanclé e Zámojského a anglické královny Alžb ty*, kte íž skoro stejnou dobou v historii Evropy nemálo se proslavili. »K velikým hodnostem i velikému bohatství*, praví Kepler, » vyvolen jest Valdštejn, a bude-li p kn zdvo ílým i k vzácné ženitb .* A koliv výklady Keplerovy s udaným v horoskopu letopo tem Valdštejnova

⁴⁹⁾ ervenka píše: »Quo tempore floruit a natalibus illustribus orta, forma, moribus et, quod forte quaeretur, maxim divitiis clara Lucretia, nata Nekšiana de Landek, filia Sigismundi Nekeš de Landek, domini in Vsetín. Haec matróna Patris Viti Pachtæ ductum in rébus conscientiae sequebatur: timebat religiosissimus vir, ne tantæ ditiones ad vir m haereticum, si haeretico nuberet, aut si vidua moreretur, ad haeredes non catholicos cum magno religionis detrimento transirent, optabatque summopere, si quis orthodoxæ fidei zelator Lucretiam conjugio sibi annexeret.*

⁵⁰⁾ »Diesz iziege, kiinfte Jahr seind nicht gutt, dann die hiezige Planet Mars gehet diesen Sommer . . .« vykládá J. Kepler léta Valdštejnovi v horoskopu p ed r. 1611; z ehož vid ti, že nativita psána byla r. 1609.

životu zouplna Jse nesrovnávaly, p ece se shodovaly s uskute ným skoro již zám rem jeho ženitby. Hv zdá ské prognostikon o velikém bohatství, p kná slova, jimiž pochvaloval svak nev stin Jan Adam z Ví ková paní Lukrecii, nabádání strýce Jana Kavky z í an a P. Pachty rozhodla, že mladý Valdštejn poddal se š astnému osudu.⁵¹⁾ N kte í praví, že i arcibiskup Pražský byl prost edníkem ženitby Valdštejnovy.

Svatbou, kteráž stala se v m síci kv tnu⁵²⁾ l. 1609, na víru katolickou p evráceného pána eského s moravskou šlechtinou, bylo bohatství pro církev katolickou zachrán no. »Otcovský« Pachtam l z toho všeho a zvlášt ze svého odchovance rados velikou, a Valdštejn, jenž ženitbou stal se bohatým pánem moravským, vzpomínal vždy na p vodce svého št stí s nemalou vd ností,⁵³⁾ a jako na d kaz vd ku synovského odevzdal P. Pachtovi, jesuit m, duchovní správu nabytých statk , aby z nich vy istili, jako na Brumovském panství strýce Valdštejnova, Jana Kavky z í an, zako en lé již náboženství protestantské. A paní Lukrecie cht la zase, aby pan manžel láskou svou všecek se jí odevzdal. R že na líci její již uvadly, byla o hezký po et let starší nežli p kn urostlý její ch^, jenž v mladé ješt byl síle a kráse. Zlatohn dý, bohatý vlas pokrýval jeho hlavu, ze zdravého za ervenalého obli eje vyzíraly krásné velké' o i.⁵³⁾ Musila jej k sob p ipoutati, a Valdštejn hled l op t všechnu laskavost choti své si získati, aby ho u inila spoluvlastníkem všeho bohatství, ehož se mu dostalo p i asu sv. Jana r. 1610. Lukrecie Nekšovna zd dila po otci svém, Zikmundovi Nekšovi z Landeku (jak již pov díno), krásné panství Vsetín, po strýci svém Václavu Nekšovi z Landeku, jenž zem el r. 1607, dostala Lukov, Rymnice, Všetuly a P ílepy. Tyto statky byly v poru enství bratra prvního manžela paní Lukrecie Jana Adama z Ví ková, kterýž zápisem od takového poru enství upustil, aby mohla Lukrecie manžela svého Albrechta za spolumajetníka všech statk p ijmouti, za ež Valdštejn svaku svému dne 3. ervna 1610 osm tisíc zlatých moravských jako náhradu za in né nároky na statky ty vyplatil.⁵⁵⁾ Statek Prusinovice po prvním manželu paní Lukrecie poz stalý odevzdán byl l. 1609 bratru Arkleba z Ví ková, Vilímovi na Byst ici pod

⁵¹⁾ ervenka zaznamenal: »Et vero satisfactum suis votis Pachtæ erat, dum opera Adami de Viczkova, domini in Czejkovic, aliorumque amicorum, præcipue Joannis Kawka, Alberto Lucretiam desponsatam fuise, laetus aspexit.«

⁵²⁾ »Anno 100'J im Májo habe ich diese Heurath gethan mit einer Wittib,« p ipsal Valdštejn vlastnoru n k horoskopu Jana Keplera, jenž chová se v král. státním archivu Dráž anském.

⁶³⁾ ervenka praví: »Et Albertus cum Vito Pachtæ eam familiaritatem ingressus est, ut nunquam postea nisi cum suavissima memoria Pachtæ nomen proferet, hunc suæ omnis fortunæ authorem appellabat.«

***) Takovým ukazuje Valdštejna podobizna malovaná Van Dykem, chovaná v galerii Lichtenštejnské ve Vídni. Všechny sou asné zprávy praví o Valdštejnovi, že byl v mladém mužském v ku krásné state né postavy a sympatického chování. Svízele však vále ného života, p flišné jeho starosti v dobách' poz djších zdraví jeho podkopaly.

Proti takovému zapsání Jana Adama z Ví ková, že od poru enství nebožtíka Václava Nekše upouští, i proti vkladu, jímž Lukrecie manžela svého Albrechta l. 1610 p i asu sv. Jana na spolek na zámek Lukov, tvrz Rymnice p ijala, u inila paní Bohunka z Ví ková,

Hostejnem. A když statky všechny ode všech nárok svobodny a v ni emž nezávadný byly, p ijala Lukrecie Nekšovna »manžela svého milého* za pravého spole níka a nápadníka na zámek Vsetín, na hrad Lukov, na Všetuly, tvrzi P ílepy i na všecko, což m la a co by ješt mítí mohla, krom toliko z stávil a sob , aby mohla až do 10.000 zl. po tu moravského dáti nebo odkázati, komu by se jí dob e líbilo a zdálo.⁵⁶⁾

Sou asný kronista a n kte í pozd jší vypravují, že Lukrecie na chot svého byla velice žárlivou a, aby láskou nikdy od ní odvrátiti se nemohl, že podala mu v alchymistické kuchyni p ipravený »zlatý nápoj lásky«. Valdštejn prý po takovém nápoji, kterýmž láska do srdce naliti se m la, onemocn l a bez mála by takovou laskavost byl zaplatil životem.⁵⁷⁾

T. r. 1610 dne 11. listopadu setkáváme se s nemocným Albrechtem z Valdštejna v rodném jeho statku na tvrzi He manicích, kamž na požádání vypravili se z Prahy písa menších desk, Jind ich Chanovský Dlouhoveský, a registrátor desk zemských Jan Vostrovid, aby napsali zápis, kterýmž Valdštejn v dluhu 100 kop gr. . postupuje »ihned« d dictví svého, totiž tvrze He manic se vším p íslušenstvím, strýci svému Hanibalovi z Valdštejna na *Hostinném, nejvyššímu mincmistru království eského.⁵⁸⁾ Za jakou p í inou do ech p íjel, jakou nehodou onemocn l a pro »ihned«, jakž v zápisu napsáno, postoupil tvrze He manic zadluženému strýci svému: o tom ovšem nemáme žádné zprávy. Ze postoupení po otci zd d něho statku nestalo se pro dluh sto kop gr. ., jest na snad , nebo toho asu již bohatý Valdštejn bez ne-

manželka Václava Bítovského, dne 1. ervence 1613 p í soudu panském v Brn námitky, že podle poru enství neb. Václava Nekše z Landeku lepší právo k tomu má, však bez výsledku.

^{f16)} Nedatovaný zápis o tom v deskách Moravských kraje Olomouckého v Brn XXXIII. fol. 90. Za laskavé sd lení takového zápisu d kujeme panu Dru. Fr. Kamení kovi, profesoru v Brn . — N kdy toho asu koupil Valdštejn n jaký dv r na gruntech jeho ležící od V.Kladrubského a p evedl na sebe dluh asi 400 zl., kteréž Kladrubský za týž dv r vladyce He manovi Štanovskému dlužen z stával. Když pak r. 1611 Štanovský zem el, p ípomenu l Karel z Žerotína, jako zemský hejtman, jemuž opatrování sirotk v a jich jm ní, jako nejvyššímu poru níku, náleželo, listem ze dne 10. íjna 1611 Valdštejnovi, aby mu takové peníze na hotov odvedl anebo, kdyby mu placení toho asu nep fležité bylo, podle ádu je ujistil. Valdštejn odpov d l, že peníze zaplatí nebo je ujistí, však na n kolikeré p ípomenu tí Žerotínovo tak neu inil. V kopíi í »list v sirot ích« K. z Žerotína nalzáme ješt upomínací listy Valdštejnovi v téže p í in zasláné dne 9. dubna 1612, 21. kv tna, 28. ervna a 26. listopadu 1613 a 30. íjna 1614. Vid í, že Valdštejn byl n kdy líknavým v placení dluh . (Listové sirot í K. st. z Žerotína v knihovn hrab te Žerotína v Bludov .)

⁵⁷⁾ Kronista Lehman (narozen r. 1611) praví o Valdštejnovi: »Verliebte sich in ihn eine geile Antiquitát und fiirnehme Alte und sehr reiche Wittbe, ob sie gleich einem hohern, denn er war, versprochen gewesen. Sie war ohne Kinder, und er heirathete sie des Guts wegen. Doch traute er ihr nicht, weil sie mit ihm eiferte und ihn gerne durch Zauberei, davon er schon krank worden, hette das Leben genommen . . .« (Allgemeine Monatschrift fiir Wiss. und Lit. 1853. S. 103., von K. G. Helbig.) A Priorato tv n m. p ekl.) praví: »Sie war sogar eifersiichtig uber ihn, dass sie ihn durch Zauberei wurde ums Leben gebracht haben, wenn ihr Tod selbige nicht aufgelöst hatte.«

⁶¹⁾ Desky zemské, menší zápisné l. 1609—1620. f. B. 18.

snází nejmenších tak skrovnou částku zaplatiti mohl. Chtl snad bratru otce svého pomoci?

Ze Lukreeie se vši žárlivou laskavostí nedovedla a nemohla na vždy upoutati mladého manžela k domácímu krbu, snadno se domyslití m žeme. Valdštejn, a jako majitel rozsáhlých panství, p ihlížel s p irozenou mu horlivostí k polnímu i lesnímu hospoda ení a u il se býti hospodá em, nemohl, nedovedl se spokojiti s všedními starostmi domácího života. Nebyl zrozen pro klid, št stí domácí. Sláva, povýšení na poli vále ném zableskla se mu op t ve vzduchu.

Bratrský mír mezi císa em Rudolfem a králem Matiašem dlouho netrval. Rudolf II. sotva že vynucenou smlouvu Libe skou byl podepsal, po al starati se o to, aby postoupené Matiašovi zem op t si vydobyl a stav m eským r. 1609 ud lený majestát na svobodu náboženství zrušiti a odbojného bratra i nekatolické echy poko iti mohl. I u inil úmluvu, jak by zám ry takové provedeny býti mohly, se sm lým, hrdým arciknížetem Leopoldem Rakouským, kterýž v biskupství svém Pasovském najal vojsko, jímž ohroženy byly zem , proti kterýmž zbran byly namí eny. Král Matiaš a stavové jemu postoupených zemí post ehli dosti záhy nebezpe enství spole n jim hrozící, i starali se o to, aby je p ekazili, však úpln beze škody je odvrátiti nemohli.

Matiaš i Moravané zbrojili. Jako roku 1608 ve sporu Matiaše s císa em Rudolfem byl Karel z Žerotína prvním ná elníkem odporných stav v Moravských, takž i v i hrozivému nebezpe í zlopov stné roty »vojska Pasovského* staral se, jako zemský hejtman, o to, aby markrabství Moravské proti vpádu surových žoldák chrán no bylo. Mocí jemu sn mem sv enou dal najímati t i tisíce p ších a tisíc jízdných. Sn m Moravský dne 10. b ezna 1610 zahájený schválil takové opat ení a p idal zemskému hejtmanu, jakožto nejvyššímu jenerálu, k p ehliďce najatých voják v vedle Ji řho z Hodic, Ji řho K ineckého z Ronova také Albrechta Václava z Valdštejna.⁶⁹⁾ Vojska ta rozložena byla na ochranu zem v Brn , Olomouci, Novém M st , Hradišti, Znojm a v Ji-hlavi. Žerotínovi však, jenž bystrým zrakem prohlédnul podkopnické zám ry diplomat p i dvo e císa e Rudolfa a osobn sám poznal nespolehlivé rádce krále Matiaše, nezdál se býti, nebyl takový po et vojska dostate nou ochranou proti vpádu Pasovák ; nad to pak kdyby ás nebo všechen ten lid vále ný k rozkazu královskému do pole vytrhnouti a jinam se obrátiti musil, byly by hranice markrabství Moravského opušt ny. Za kterouž p í inou svolán byl téhož roku ke dni 22. ervna sn m obecní do Olomouce pro lepší bezpe nost a opat ení Moravy. Po návrhu zemského hejtmana K. z Žerotína usnešeno, aby mimo již najatý lid na náklad zemský ihned najímáno bylo ješt tisíc jezdc moravských a 600 mušketýr v. Najímání a velení jezdc poru eno Petrovi Sedlnickému, mušketýr pak sv eno Albrechtovi z Valdštejna, s nímž

⁶⁹⁾ Sn movní památky Moravské sv. IV. fol. 469. v arch. zemsk. v Brn . Vypisy sn - movních památek Moravských sd lil s námi p. t. pan Vincenc Brandl, archivá markrabstv¹ Moravského; za kterouž vzácnou laskavost vroucí vzdáváme díky.

Žerotín, jako nejvyšší generál všeho vojska, v pí in té jednati a dohodnouti se m l.⁶⁰⁾ Z obou usnesení (10. b ezna a 22. ervna) sn mu Moravského vid ti, že sotva rok na Morav usedlý Valdštejn požíval již jména zkušeného vále níka, že Cechové v království (1005 a 1606) i v markrabství po spravedlnosti, zásluze vyznamenali mladého ješt Valdštejna, t ebas se byl vyznáním náboženským odrodil od p evážné v tšiny národa eského.

Veliký vlastenec Žerotín, jenž nerad vid l, že po smí ení mezi Rudolfem a Matiašem zp sobeným a prohlášeným pokojem echové i jiné zem tak se nav sti dali, jako by jim odnikud nebezpe enství nehrozilo, pe oval nejen o Moravu, ale napomínal ustavi n horlivými slovy Budovce i jiné pány eské, aby na pozoru se m li, zaslepiti se nedali a zbrojili, nebo »spole né hrozilo jim nebezpe í*. Hned p i za átku sbírání vojska na Morav oznámil nejvyššímu purkrabímu království eského, Adamovi ze Šternberka, že zbrojení moravské d je se jen pro obhájení zem , a v listu ze dne 26. b ezna 1610 psal králi Matiašovi: »My žádného jiného oumyslu nejsme, nežli pod V. Kr. M. nad námi š astným kralováním z stávati a kdo by nás od toho odlou iti usiloval, tomu každému se brániti a na odpor stav tí.* A podobn jako Žerotín psal Matiaš nejvyšším ú edník m zemským (2. dubna 1610), že p ípravy vále né jen k obran postoupených zemí koná a že království eské, kdyby zapot ebí bylo, obhajovati a jemu ku pomoci p isp ti chce. — Marn prosili stavové Horních Rakous (15. ervna 1610) nejvyšší eské ú edníky zemské, a defenso i sn mem eským zvolení žádali (24. ervence) kurfiršty n mecké na sjezdu v Praze shromážd né za p ímluvu k císa i, aby zdržel lid Pasovský od vpádu do Rakous, Moravy a ech. Císa i arcikníže Leopold, jenž toho asu p i dvo e Rudolfa II. prodléval, o iš ovali se ze vší viny i odmítali všechnu zodpov dnost od sebe, ano Rudolf vydal k žádosti krále Matiaše i rozkaz, aby Pasovští byli rozpuš ti: však všechno to bylo jen na oko arciknížetem Leopoldem i císa em Rudolfem nastrojeno. Zb Pasovská vtrhla p es všechno vyjednávání a ubezpe ování dne 21. prosince 1610. do Rakous a drancovala zemi od jednoho konce ke druhému. V takové tísní vyzýval král Matiaš d tklivými slovy defensory království eského, aby mu p isp li na pomoc proti Pasovským, kte íž beze vší opov dí do Horních Rakous nenadále vpadli

⁶⁰⁾ Na sn mu zahájeném dne 22. ervna 1610 v m st Olomouci usnešeno: »Také i na tom sme se snesli, aby 600 mušketýr na náklad zemský ihned verbováno bylo, tak aby, pokudž by JM pan hejtman, jakožto generál nade vším lidem naším vále ným na ízený, pot ebu uznati rá il, že by lid náš vále ný jízdný i p ší z m st JMK, kdež na ten as kvartýry své mají, odtud vyzdvižen a jinam obráčen býti, neboližto do pole s lidem JMK strhnouti se musel, pro lepší bezpe nost a opat ení zem , kdež by nevj tší pot eba toho ukazovala, od JM. pana hejtmána užíván a zem tím lépeji opat ena býti mohla; kterýchžto 600 mušketýr , pokudž pan Albrecht z Valdštejna na Lukov , Vsetín a Rymnicích, JM. krále Uherského a ekance království eského komorník, pod správu svou p íjítí a je verbovati chtíti bude, má JM pan hejtman na míst nás stav v s ním o tom jednati a zavíratí. Pakli by toho on pán z Valdštejna k sob p íjítí necht l, aneb že by JM. pan hejtman s ním se smluviti moci nerá il, tehdy dáváme JM panu hejtmanovi to v moc, aby jinou osobu hodnou, jednu nebo dv , nad týmž lidem ustanoviti a jemu neb jim jej sv iti moc míti rá il. (Mor. sn movní památky sv. IV. fol. 495. v arch. Brn.)

a velkou škodu ano záhubu nebohému lidu p sobili.⁶¹⁾ S listem takovým p ibyl komo í Matiaš v Václav ze Vchynic v sobotu dne 8. ledna 1611 do Prahy a oznámil ihned Matiašovi, že p íští pond lí (dne 10. ledna) bu sám, nebo komo í král v Valdštejn, (kterýž toho asu v m stech Pražských práv prodléval)⁶²⁾ s Vartmberkem p ipiš odevzdají, sv ené záležitosti vy ídí a nejbližší poštou o výsledku do Vídn oznámí. Bližších zpráv o tom jednání dosud neznáme. Valdštejn zajisté brzy potom z Prahy se odebral na Moravu, kdež 24. ledna 1611 na sjezdu obecním v Brn zvolen také vedle kardinála Ditrichštejna, hejtmána zemského Žerotína a Kounice ze stavu panského k jednání s Rudolfem z Tiefenbachu v p í in najmutí 1500 muž , nebo p t prapore žoldák . Když pak po vpadnutí Pasovských na/konci m síce ledna 1611 do Cech, zpustošení n kterých m st (Bud jovic eských, Tábora, Přísku, Berouna) a zrádném opanování Menšího m sta Pražského (15. února) volali stavové eští krále Matiaše na pomoc a týž s vojskem z Rakous se vypravil a dne 9. b ezna do Znojma p ibyl, provázela ho jízda Moravská pod vedením nejvyššího Gol e a Albrechta z Valdštejna.⁶³⁾ Uherský král a ekanec království eského Matiaš p ibyl v triumfálním pr vodu dne 24. b ezna 1611 do m st Pražských a 28. kv tna t. r. skon en spor bratrský s císa em Rudolfem korunováním Matiašovým na království eské.⁶⁴⁾

Po ukon ení nekrvavé vále né výpravy navrátil se Albrecht z Valdštejna do svého domova na Moravu, odkudž vždy za as vypravil se do Prahy a do Vídn , aby jako komo í Matiaš v v lesku slávy p i dvo e císa ském a královském v hlu ném život m st Pražských a ve Vídni také ukázal se jako bohatý eský kavalír, kdež pro št dré, rytí ské chování nazýván byl »cavaliere liberále*.⁶⁵⁾ S takovými v tšími mimo ádnými výdaji snad souvisí prodej dvoru P ílep, kterýž 1. 1612 (v outerý po památce sv. Jana K titele) Valdštejn spolu

⁶¹⁾ Originál listu takového ve Vídni dne 31. prosince daného jest v arch. eského místodržitelství.

⁶²⁾ V. ze Vchynic psal dne 8. ledna 1611 z Prahy králi Matiašovi: »E. M. habe ich unterthenigst nit verhalten sollen, dass ich dieser Stundt noch Prag khummen, und vvaillen der von Wallenstein, E. M. Cammerer, sich auch daselbsten befindt, und ich dem von Wortenberg auf heut sich herein zu verfiigen (vvelchs, dass geschehen wirdt, mir nit zweifelt) geschriben, also werden die mir anbefollen Sachen entweders durch sie oder mich khunftigen montag auflengst uberantwort* ... (V arch. min. vnitra ve Vídni.)

⁶³⁾ Chlumecký >Karl von Žerotín* 747.

⁶⁴⁾ Kepler v horoskopu prorokoval Valdštejnovi na rok 1611: »Da wirdt er vermutlich zu einem Kriegsbefehlich oder sonst politischer Dignitet befördert werden. Er mag aber zusehen, dass er nicht hitzig oder droz sei, das er nit mit dem Haupt bezahlen musz, oder fellet er sonste in eine hizige Krankheit.« K emuž vlastnoru n A. z Valdštejna p ipsal: A° 1611 bin ich nit krank gewest, auch zu keinen Kriegsbefehlich erhoben worden, aber ungelegenheit hab ich vollauff gehabt.«

⁶⁵⁾ Khevenhiller píše, že, když Valdštejn se oženil, »weil er Kämmerer bei Kaiser Mathias gewesen, sich nach Hof begeben und dort statlich Hof gehalten und wann er seinen gemachten Vorrath verzehrt gehabt, ist er wieder nach Haus zogen und dort so lange verblieben, bis er wieder eingesamlet und nach Hof reisen konnen* ...

s manželkou svou byli prodali za 6000 zl. po tu moravského, vymínivše sob právo honu a lovu na všelijakou zv v horách Lukovských.

Za asté nep ítomnosti chot svého nalézala v manželské osam losti tesknící, nábožná a také asto churavá matrána Lukrecie út chu v p ítomnosti páter jesuit v a kartusian v, kte íž toho asu již na statcích jejích a manžela jejího stálými byli hostmi. Pravili jsme, že Valdštejn odevzdal P. Pachtovi, vicerektoru jesuitské kolleje Olomoucké, na d kaz vd nosti, že mu pomohl k bohaté ženitb , duchovní správu nabytých statk . Obyvatelstvo panství Vsetínského p iznávalo se k ví e Brat í eských a k protestantismu, n co málo jen osob bylo víry katolické. P es sto let nebyli nikým ve ví e rušení, spíše p ichra ováni. I za poslední vrchnosti Arkleba z Ví ková, jenž p iznával se k protestantismu, vedlo obyvatelstvo pokojný život náboženský, a manželka jeho Lukrecie byla katoli kou. Teprv Albrecht z Valdštejna za al s katolickou reformací, aby ímskou víru na Vsetín i v kolí rozší il. Jesuité P. Jan Dračovský a P. Jan Jan v po ali první p evraceti obyvatelstvo panství Vsetínského na víru katolickou. Horlivými pomocníky byli jich terciarii, kterýchž tehdy šestnácte bylo v Olomoucké kolleji. asté konali missie po celém okrsku Vsetínském i probíhali sousední krajiny. S násobeným úsilím pracováno na p evracování obyvatelstva Vsetínského na víru katolickou od druhé polovice r. 1611, kdy P. Vít Pachta po Janovi Dekerovi, stal se rektorem jesuitské kolleje Olomoucké. Valdštejn všemožn je v tom ve všem podporoval, nebo byl již všecek oddán jesuit m. Takž 1. 1612. povolal dva leny ádu jesuitského z kolleje Olomoucké k sob na Vsetín, aby ho zpovídali, pot šovali (pon vadž vý itkami sv domí prý trápen byl) a poddaný lid na katolictví obraceli. P. Dingenauer a P. Grissus reformovali lid od 3. do 25. února t. r. s takovou horlivostí, že P. Grissus z stal potom na mysli chorý a P. Dingenauer sám dom do kolleje Olomoucké se navrátíl, zanechav souduhu svého na hrad v nemocnici, až by »z melancholie* se vylé il.⁶⁶⁾ Po krátkém ase vrátíl se P. Dingenauer op tn na Vsacko a reformoval po dlouhou dobu nejen slovem, ale také exekucí vojenskou až p íliš horliv , tak že poddaní proti takovému násilí až bou iti se po ali a necht li ani hlasu vrchnosti své A. z Valdštejna poslechnout!, kterýž, odm niv horlivost jesuit kolleje Olomoucké darem 200 tolar , vojenským zp sobem na poddané cht l sáhnouti. Poddaní st žovali si p i hejtmanovi zemském na vrchnost a Valdštejn žaloval na neposlušné poddané, jemuž Karel starší z Žerotína, jako nejvyšší hejtman, odpov d l p áteľskými, však také vážnými slovy: »Vypravuji k poddaným V. M. posla nyní, a co jim pší, p ípiš toho V. M. p íležit odsílám. Mezi tím pak radím i prosím, i taky podle ú adu porou ím, abyste nerá ili na n jinou mocí sahati, než kterou vrchnost v zemi této sob z práva prop j enou má, nebo vojenským zp sobem na neposlušné sáhnouti, nep ísluší žádnému než králi, aneb na míst jeho hejtmanu.* Dále slibuje Žerotín, pokudž by

⁶⁶⁾ »Valdštejn a jesuité«, rta od F. M. v N. L. — J. Schmidl v historii jesuit praví: »Huc die 3. Februarii a. 1612. missus est P. Dingenauerus, egregiae virtutis et operationis vir, fuitque hic primus societatis ingressus in amicitiam hujus incliti herois.*

poddaní v zpodu e trvati cht li, že ihned p i za átku soudu zemského to na soudce vznese a prost edek k tomu obere, aby od svého upustiti musili.⁶⁷⁾ Podobá se, že na útisk náboženský odpov d li poddaní vzpourou, nevykonáváním povinností k vrchnosti a že p idružily se k tomu sporý o pozemky' a dávky, jakož již i r. 1600 p i soudu Olomouckém s pánem svým Václavem Nekšem o roboty slyšení m li. Spor na soud zemský asi vznesen nebyl, nebo v zápisech Karla staršího z Žerotína o soudu panském žádné o tom zmínky; snad vážné, p ísné napomenutí Žerotínovo, jako hejtmana zemského, ochladilo úsilné nebo až násilné reformování Valdštejn vyhledal cestu jinou, aby obyvatelstvo spíše víru katolickou p ijalo a jemu jako vrchnosti p íchyl-n jší se stalo. Osvobodil totiž m sto Vsetín »na v né asy« od roboty, u inil obyvatele tudíž svobodnými, z ekl se i práva odúmrtního, zprostil je ode všech dávek obilních, pen žitých, kteréž fará i Vsetínskému dávatí m li, i zavázal sebe a nástupce své, že na míst povinných desátk sám fará e vycho-vávati bude. Dal jim na to listinu na pergamen psanou s dv ma visutými pe e mi, aby si ji v truhlici purkmistrovské uschovali. K svobodám a výhodám takovým p idal jim však také katolického fará e Arona Zenelku.

Historikové Balbin, ervenka a Schmidl praví ve spisech svých, že Valdštejn na statcích svých Vsetín , Lukov a Rymnicích, po vyhnání kazatel v evangelických, za krátký as obyvatelstvo za pomoci jesuit na víru katolickou prý úpln obrátil, tak že nebylo skoro žádného, jenž by nep iznával se k ví e ímské, ímž u soused a stav v Moravských nemalou nenávisť si získal, kteréž však si nevšímal a jí pohrdal. Však nestalo se, spíše naopak. Jest-li kde, m že se íci, že na Vsacku neda ily se práce jesuit m. P es všechno reformování z stávalo a z stalo obyvatelstvo na panstvích Valdštejnských z ejm i ukryt velikou v tšinou nekatolické, jakož o tom jasn sv d í pozd jší op tné reformace na Vsetín a v kolí r. 1628, 1641, 1644 až 1648 a 1650, kdy missioná i sami prohlásili, že »skoro veškera práce jich je marná, nebo lid prý se sice zpovídá, však jen na oko«. Jako hory a skály na Vsacku byli Valaši tvrdými, neústupnými, ano tvrdošijn jšími v i všemu násilnému reformování i mírnému p emlouvání missioná , jesuit ; ani krvavé hr zné exekuce l. 1627 a 1644 je nep evrátily. N kolikráte chopili se v t icetileté válce zbraní proti katolickým pán m i m st m, nebo p idali se, jako k strážc m a mstitel m víry evangelické, k Švéd m, aby pod nep átelskými prapory bojovali proti zbraním císařským. A mnozí, velmi mnozí z stali nekatolíky až do naší doby.

Roku 1612. na sn mu Brn nském, jenž zahájen byl p i asu na nebevzetí Panny Marie (15. srpna), vznesl kardinál František z Dietrichštejna, biskup Olomoucký, na stavy stížnost, »kterak od mnoha as v nemalá rozep e mezi ním a Krištofem Sedlnickým, obyvatelem knížetství T šínského, i m stem Ostravou o hranice i meze trvá«: a pon vadž se p i tom nejen o panství kardinála Dietrichštejna, ale i o hranice markrabství jednalo, zvolil sn m komisi

⁶⁷⁾ List Žerotín v v archivu knížete z Lobkovic v Roudnici, jež s námi sd lil se vzácnou ochotou pan biblioteká Max Dvo ák, za ež srde né vzdáváme díky.

k ohledání a narovnáání té v ci, do kteréž ze stavu panského jmenován byl vedle dvou jiných Albrecht V. z Valdštejna. Mimo to na ízen byl týmže sn mem, aby vyšet il, zdali Emerichu Docymu povoleno býti m že vybírání mejta ve Vyzovicích, jenž cht l »cestu zlou, kteráž od království Uherského do markrabství vede, opravovati a kdež sou veliká bahništ , tu hat a mosty zd lati, tak aby lidé chudí a formané i jiní projížd ti mohli.⁶⁸⁾

Takové usnesení sn mu a na ízení funkcí Valdštejnovi stalo se za jeho nep ítomnosti, nebo n který as již p ed zahájením sn mu vypravil se na cestu do Vlach ⁶⁹⁾; zda-li tak u inil za p í inou zotavení a vykonal p i tom nábožnou pou do vlaské Lorety (kamž i jeho z pov dník P. Dingenauer na konci r. 1612 se odebral), nevíme. Dom navrátil se n kdy na za átku m síce íjna 1612, i cht l navštívití Karla st. z Žerotína, kterýž však dne 20. zá í na poh eb císa e Rudolfa II. do Prahy byl odjel. Valdštejn oznámil tudíž švagru svému písemn své dom navrácení, jenž vítal ho z Vlach (listem ze dne 17. íjna 1612 v Brn daným) slovy: »A bych byl po tomto V. M. z Vlach navrácení rad ji osobu V. Mti vid l než psaní od Vsti p íjal, avšak i to mi velmi vd né a p íjemné bylo, zvlášt když jsem také odjinud srozum l, že jste se v zdraví dom dostati rá ili, ehož Vsti p eji i na další as žádám. Jsem pak nerad, že skrze jízdu do Prahy jsem se navštívení Vsti zbavil, ale dobré nad je požívám, že mi to od V. Mti v krátkém ase nahrazeno bude, ehož o ekávaje Vst ochran božské porou ím.* ⁷⁰⁾ Zda-li Valdštejn p i svém z Itálie návratu navštívil starší sestru svou Marii Bohumilu, kteráž v rna ví e rodi svých v panenství p i strýci svém Hanibalovi z Valdštejna z stávala, a v jaké lásce jako bratr a sestra spolu trvali, pov díti pro nedostatek rodných zpráv neumíme.

P i zemském soudu Olomouckém t íkrálovém 1613 m l dlouhotrvající spor stav v markrabství Moravského s Maxmiliánem Lvem z Rožmitála kone n býti vy ízen. Lev z Rožmitála, vnuk n kdy všemocného v Cechách purkrabího Zde ka Lva z R., postavil se, jako nejvyšší sudí zemský, ve spojení s kardinálem z Dietrichštejna a jinými tuhými katolíky proti žádosti stav v Moravských, aby jim také dána byla svoboda náboženská, jakou vymohli si Rakušané a stavové eští majestátem Rudolfovým. Pro takové i jiné urážlivé chování (s hejtmanem zemským Ladislavem Berkou) vzat byl spole ným usnešením všech ty stav v Moravských na tuhý závazek i obžalován jako zrádce. Roz- ešení sporu vleкло se a odkládalo dosti dlouhý as. Když pak císa k op - tované žádosti stav v jmenoval a vypravil v p í in té císa ské komisa e

⁶⁸⁾ Sn movní památky Moravské sv. 5. v zemském archivu v Brn .

⁶⁹⁾ Dne 9. dubna 1612 psal K. z Žerotína Valdštejnovi: »Pon vadž VM. v brzkém asu (jakž já jiná e nevíml s zemí odjeti strojiti se rá íte, protož žádám, že mn ješt p ed vej- jezdem Vašnostiným peníze k ruce sirotk m (Štanovským) ujistiti, nebo na hotov složití rá íte, abych já skrze neopat ení té v ci budoucn t m sirotk m z toho odpovídati ne- musil.« (Listy sirotí K. z Žerotína od 160G do 1620 v knihovn hrab te z Žerotína v Biu- dov , kteréž nám p evzácnou liberálností pana hrab te Žerotína do Prahy zap j eny byly, za ež nejuctiv jší skládáme díky.)

⁷⁰⁾ Brandla »Listové K. st. z Žerotína.*

k soudu zemskému do Olomouce, vysláni byli ze stavu panského Albrecht z Valdštejna a jeho přítel Adam Lev Licek z Ryzmburka ještě s dvma pány ze stavu rytířského dne 17. ledna pro císařské komise, aby je podle starého obyčeje do soudnice uvedli a s nimi za tabuli zasedli.⁷¹⁾ Což když se stalo, nejvyšší úředníci a soudcové zemští vedle nich s jedné i druhé strany se posadili, aby soud s Maxmiliánem Lvem z Rožmitála ku konci provedli.⁷²⁾

Brzy potom připravoval se Albrecht z Valdštejna, aby jako komoří doprovodil krále a již císař Matiaše na říšský sněm do ezná, kterýž ohlášen byl na 24. dubna. Za příčinou, že po delší dobu mimo Moravu v cizin prodlévati musí, vyžádal si před soudu panském 8. dne března 1618 zmocnění k pohnutí až do Tírkra v 1614, aby totiž za jeho nepřítomnosti v případě potřeby jiný zmocněný na jeho místě, kdyby byl od něho v nějaké před soud oběslán, odpovídati a hájiti se mohl.

Na 24. dubna rozepsaný sněm říšský odložen však až do srpna. Vedle Albrechta z Valdštejna jeli také do ezná jeho strýc, nejvyšší hofmistr království českého, Adam z Valdštejna, Krištof hrab z Firštenberka, kterýž r. 1605 s Valdštejnem jmenován byl od stavů českých na sněmu shromážděných komise em na dohlížení hraničního vojska v Uhřích, a jiní jeho známí.⁷³⁾ Dne 4. srpna 1613 vjel císař Matiaš v průvodu 800 nádherně vypravených koní do ezná. V bílém zlatě protýkaném, drahokamy, perlami vyzdobeném šatu, s bílým kloboukem s volavími péry sedl císař na koni, jehož sedlo a uzda drahokamy byly okrášleny. Císařova sedla v kořáku bohatě zlaceném, na němž stál lev ze stříbra se zlatou korunou. Vjezd byl velice slavný, však pokladna císařská prázdná. S nemalým namáháním sháněti musil císař od španělského vyslance a jednoho bankéře výpůjčku, aby platiti mohl útraty svého pobytu. Před císařským zavládla někdy taková nouze, že i císařská, hradní, trabanti, jimž služba nebyla vyplácena, chodili k ezníkům, aby na porážce do hrnců schytali krev zbitého dobytka, a doma si ji pro najedení upéci mohli. Takové a obširnější zprávy podávají úředníci sjezdu. Valdštejn peníze dosti zásoben dobrého zdraví po všechen čas užíval, však předce bez nebezpečství tam nezůstával, jakž v listu švagrovi svému Karlovi z Žerotína byl oznámil, kterýž dne 6. září Valdštejna k opatrnosti napomínal a přál mu, kdyby nebylo pro službu císařskou, aby raději na Vsetín než v ezně byl.⁷⁴⁾ A Valdštejn skutečně nevykav ukončení sjezdu říšského (dne 22. října byl sněm do 1. května 1614 odročen) vzal

⁷¹⁾ Památky sněmovní Mor. v Brně VI. f. 59.

⁷²⁾ Lev Rožmitála musil odpros uiniti a revers podepsati, že na příštím pod trestem smrti něho podobného se nedopustí. Mimo to sesazen z úřadu nejvyššího soudce a vykázán mu nucený pobyt na jeho statek, odkudž vzdáliti se nesmí.

⁷³⁾ »Brzo-li se ráčíte na sněm říšský strojiti, VMt. za oznámení žádám,« psal K. z Žerotína dne 21. května 1613 Valdštejnovi, jehož také žádal, aby mu oznámil, jak se mu na zdraví vede, poněvadž již »od chvíle*o m m neslyšel. (Listové sirotí K. st. z Žerotína v knihovně hraběte Žerotína v Bludově.)

⁷⁴⁾ List Žerotínův, chovaný v arch. kníž. z Lobkovic v Roudnici, sdělení s námi archivář pan Dvořák, za ež srdce ně vzdáváme díky.

od císaře dovolení, nevíme s jakou záminkou, snad za příčinou asté nemoci své manželky,⁷⁵⁾ aby dom na Moravu navrátiti se mohl, kamž po 20. září 1613 ve zdraví přibyl.

Šestý návrat do svého domova oznámil Valdštejn ihned švagrovi svému Žerotínovi, jemuž psaní od doktora Luka, jenž také přivede císařského vyznání se nacházel, s sebou přivezl a odeslal, zároveň se zprávou, že strýc Adam z Valdštejna, o kterémž mylně roznášeny zprávy, na zdraví vyznání se má. Žerotín dkoval listem ze dne 8. října 1613 Valdštejnovi za odeslané mu psaní i zprávy a oznamoval mu, jako i v jiných psaních, na vzájem noviny z Uher o Bathorym a Turku, poněvadž v dle, že válečné zprávy Valdštejna vždycky zajímaly.

Souasně se zprávou Žerotínovi poslanou vypravil Valdštejn dne 23. září 1613 šestispěšný svjvz do Olomouce pro P. Pachtu, s kterýmž, když na pozvání přijel, vyjednával Valdštejn, nejspíše k nabádání tehdy nemocné své manželky, jak by po vyléčení přání jezuitů založena býti mohla nová residencí tovaryšstva Ježíšova ve východní Moravě, odkudž by protireformace katolická s větší ještě úsilím vykonávána býti mohla. Na vánoční svátky přibyli do domu A. z Valdštejna dva kněží S. J. P. Bartolomej Possarelli a P. Mathiades, aby potěšovali nemocnou paní Lukrecii a konali sváteční služby boží, poněvadž katolického kněze na hrad na ten čas nebylo. P. Possarelli vrátil se ihned po svátcích s presentem 12 koroptví do své kolleje, však již na nový rok 1614 přišel opat P. Petr Scultetus k žádosti Valdštejnov, aby s P. Mathiadem přiravoval na smrt nemocnou Lukrecii. Dne 8. ledna 1614 navštívil Valdštejn jesuitskou kolleji v Olomouci. Dne 23. března t. r. zemřela po dlouhou dobu k smrti přiravovaná poslední svátostí zaopatřená Lukrecie.⁷⁶⁾

Mrtvé tělo její vloženo do rakve cínové, na kteréž na obou stranách vyryt nápis v tato stejná slova: »Léta Pán 1614, 23. dne Martii v květnu neděle ráno o sedmý hodin urozená paní, paní Lucretia Waldštejnská., rozená Nekšova z Landeku na Vsetíně hradě, Lukov, Rymnicích a na Miloticích, ve Vsetíně zámku v Kristu pánu život svůj dokonala a v místě tomto radostného z mrtvých vzkříšení očekává, jejížto duši páne Bohu milostiv bejti.« Pohřeb vykonán s nemalou okázalostí. Pochována v poutním kámen kostele ve vsi Štípu na panství Lukovském.

Jesuité Olomoucí vyslali 24. března regenta P. Jonáše Ladnicena a P. Galia ku pohřbu manželky Valdštejnovy, aby ještě více sobě naklonili ochotného příznivce svého, spolumajitele a již dříve rozsáhlých krásných statků v P. Scultetus a P. Mathiades zstali po pohřbu paní Lukrecie za příčinou protireformace na Vsetíně a Lukov až do měsíce srpna 1614.

Po úmrtí paní Lukrecie navštívil Albrechta z Valdštejna v polovici května 1614 jeho strýc Adam st. z Valdštejna, nejvyšší hofmistr království českého,

⁷⁵⁾ Qualdo Priorato praví, že paní Lukrecie nejen tělesně churavěla, ale i ustávně byla žárlivou, a tím prý rychle hynula.

⁷⁶⁾ A. z Valdštejna připsal do horoskopu J. Keplera: »Ao 1614. den 23. Martii ist sie gestorben.*

aby mu soustrast projevil, ho pot šil a také zárove shledal se s duchaplnou sestrou svou Kate inou, vdovou po Smilovi Osovském na T e b í i, kterouž brzy potom, dne 22. ervna 1614, za manželku pojal Karel st. z Žerotína. Dovídáme se o tom z listu Žerotínova švagra Valdštejnovi psaného dne 16. kv tna 1614: »Pan hofmistr království eského, pan strejc V. M., oznámil mi p i shledání našem na Krom íži, že s nejvyšším panem komorníkem naším do Tren ína za p í inou, která V. M. bezpochyby nev domá není, vypraviti se mání. . Dnes pak jest mi zpráva p inesena, že jest pán v era k ob du na Rybníky se dostati a dnes na Vsetín se vypraviti rá il. I a koli, pokudž by tomu tak bylo, obávám se, že toto psaní nadarmo iním, neb bezpochyby V. M. na Rybnících nenajde, avšak záležejíce mi na tom, abych vyzv d ti mohl, kde by nyní pán jistotn býti rá il, ohledávám št tí a na zda ení V. M. pší, žádaje V. M., bylo-li by co o tom V. M. v domo, za oznámení, odsloužím se V. M. zase.* V p í in soustrasti nad úmrtím paní Lukrecie psal Žerotín: >Strany zármutku, kterým pán B h V. M. navštíviti rá il, zmínky ne iním, pon vadž již starý jest; než rad ji V. M. žádám, abyste zase místo té jiné náhrady odjinud dostati a tak se pot šiti moci rá ili, jakož i sám sob toho vinšuji a pon kud v nad ji o ekávám.*

Vedle takových soukromých záležitostí byl Valdštejn t. r. zam stknán také sn mem, jenž dne 8. ervence v Olomouci zahájen byl. Mimo komisa e vyslal císa Matiš na míst svém zvlášť ješt arciknížete Ferdinanda k sn mování, aby stavové k p edloženým jim požadavk m spíše byli povoln jší.

K p ívítání Ferdinanda zvolili stavové ze stavu panského a rytí ského po p ti osobách, z prelát v ti osoby a z každého královského m sta jednu osobu. Mezi zvolenými pány byl také Valdštejn.

Arcikníže p ibyl do Olomouce, dne 8. ervence na ve er a ubytován v dom biskupském. Dne 10. t. m. vyslali stavové Moravští 24 osob, a sice t i z m st, dev t z rytí stva, t i z prelát v a dev t z panského stavu, mezi nimiž i A. z Valdštejna, k arciknížeti s p ednesem, pokudž by mu libo a p fležito bylo, že by stavové cht li k arciknížeti p íjeti a jeho vítati. Na ež Ferdinand odpov d l, že kdykoli p íjedou, rád je uvidí.⁷⁷⁾ Dne 12. a 13. ervence doprovázeli hejtman zemský a p ední osoby ze stav v, mezi nimiž i Valdštejn, arciknížete z kostela p šky do jeho bytu. Dne 17. ervence »držána« za asu sn mování v kolleji jesuitské »slavná komedie* o sv. Václavu, p i kteréž vedle arciknížete Ferdinanda, císa ských komisa v, prelát v i Valdštejn, jako zvláštní p íznivec jesuit v, p ítomen byl. Na témže sn mu p edložili »01d ich Kaunic, Jan starší í anský Kavka, Albrecht Eusebius Václav z Valdštejna a Jan z Žerotína žádost, pon vadž p i hranicích Uherských obyvatel m a poddaným jich veliké ublížení a nátsky rozli ným zp sobem od n kterých obyvatel v království Uherského se d jí*, aby komise v p í in té sn mem a císa em »aspo jednou*, (nebo již na p edešlých sn mích stížnost taková p ednesena byla) k vy ízení svému p íjití mohla, ano i aby jim dovoleno bylo,

⁷⁷⁾ Zápisy Viléma Slavaty o poselství na sn my Moravské v knih. k ížovn. v Praze.

aby se, kdyby jaká k ivda, bezpráví jim se od Uhr v dála, brániti a svého zastávati mohli.

ervenka vypravuje, že když prý manželka Valdštejnova na smrtelné byla posteli, zjevila manželí svému, že na míst ukrytém má uschovaný poklad veliký, z n hož aby polovici si ponechal a z druhé založil náboženskou fundací.

Jc-li zpráva o pokladu pravdiva, nevíme, víme však na jisto, že r. 1614 na den sv. Václava (28. zá í) vzdlužil se Valdštejn od soudruha svého ve vále ném emesle Petra Sedlnického z Choltic a na Fryšav , nejvyššího nad po tem koní zbrojných zemských v markrabství Moravském, 8000 zl., a vydal mu na takový dluh úpis šesti rukojm mi utvrzený na Vsetín v ned li sv. Václava daný. Dlužný úpis tento zajímavý jest tím, že poznáváme, kte í p átelé a známí Valdštejnovi do listiny jako jistcové zapsati se dali, zvláštní však zajímavosti nabývá pe etí Valdštejnovou s eským nápisem.⁷⁸⁾ Za jakou p í inou Valdštejn takovou p j ku u inil (kteráž splacena býti m la na den sv. Ji í 1615), nevíme; snad aby hrobku zem elé Lukreeii zbudoval nebo p ípravy konal na vystavení slíbené residence jesuit m, kte íž stálými u n ho byli hostmi emuž také nasv d uje, že n kdy na konci r. 1614 Valdštejnem pozvaný rektor kolleje Olomoucké P. Klimasius p íbyl dne 17. ledna 1615 s P. Drachovským na Vsetín, aby v p í in založení residencí vyjednával a místo ohledal. Necht je však o míst pro residencí ur eném rozhodovati, vyžádal si, aby sám provincial kone né rozhodnutí u inil, kterýž dne 19. ervna 1615 s n kterými ješt jesuity do Štípu se vypravil.

Pro nedostatek stýkajících se pramen v zaznamenáváme n kdy jen suché, kusé zprávy p vodní do knihy života Albrechta z Valdštejna, abychom osv t- lili, doplnili neznámou do konce r. 1621 biografii muže, kteréhož život a iny od doby skv lejších úsp ch v jeho vále ných posuzovalo z bohatého materiálu na sta spisovatel v.

Po nezda eném sjezdu zástupc všech zemí pod žezlem domu Rakouského v Linci r. 1614 v m síci srpnu, svolal císa Matiaš všeobecný sn m všech zemí koruny eské na hrad Pražský 1. 1615. Císa cht l na sjezdu Lineckém vymoci si pen žitou pomoc proti Turku, aby válkou zjednatí si mohl na míst obtížného míru s Turky lepšího, výhodn jšího postavení; zástupcové pak jednotlivých zemí hodlali zase spole n uzav ítí spolek na obranu

⁷⁸⁾ Jako jistcové a spoludlužníci napsáni jsou: »Karel starší z Žerotína na Rosicích, D evohosticích a Perov , hejtman markrabství Moravského, švagr Valdštejn v, Jan Jet ich z Kunovic na Ostroze a Kunovicích, JMC. rada, Lev Burian Berka z Dubé a z Lipého, na Rychmburce, JMC. rada, též knížete Safojského komorník, Adam Lev Licek z Ryzm- burka a na hrad Pernštejn , JM. arciknížete Maximiliana nejstaršího Rakouského komorník*, (Valdštejn v soudruh z cest) ^Bohuslav Pergar z Pergu na Bouzov a Vilém Munka z Ejvan ic a na Morav i, JMC. prokurátor v markrabství Moravském.* Papírová listina stvrzena jest pe etmi jmenovaných rukojmí a pe etí Valdštejnovou, na kteréž vyryt jest úplný jeho znak, kolem n hož eský nápis: » Albrecht z Waldsteina*. (V archivu eského místodržitelství.)

náboženství, kteráž toužebná žádost, zvláště eských stav v, z stávala již od korunovací krále Matiaše nevyřízena. Pon vadž však vlada zma ila takový úmysl stav v prohlášením, že na sjezdu Lineckém má jednati se jen o pomoci proti Turku, nepovolili zástupcové císa i žádaných pen z. Aby tudíž stavové zemí koruny eské na sn mu jenerálním k žádosti císa ské povoln jší byli, svoleno jednati i o spolku k hájení náboženství.⁷⁹⁾ A k takovému sn mu volal císa Matiaš i stavy Moravské, kte iž na sn mu v Brn odbývaném odpov d li na takové poru ení listem císa i ze dne 20. února, že tím nejsou povinni, aby k sn m m do království eského posly své vypravovati m li, pon vadž by to proti svobodám jich elilo, nebo kdykoli od pedk v jich takové vysílání zástupc v se dalo, že vždycky jen na žádost král v se stalo a že vždy reversem královským opat ení bývali, aby svobodám jich k nižádné ujm nebylo.⁸⁰⁾ Stavové zvolili a císa i slíbili poselství na sn m do Prahy vypraviti, však žádali za dostate né opat ení reversem královským. Na takovou listinu císa i zaslanou p itišť no 38 pe etí pán v, prelát , rytí stva a m st, mezi nimiž také pe e Valdštejna.⁸¹⁾

Na témže sn mu jenerálním, na kterémž stalo se památné usnesení v pí in zachovávaní, chrán ní jazyka eského, projednán byl také artikul, aby dluhy královské zaplacený byly; v seznamu pak dluh zaznamenáno také 41)0 kop gr. m., kteréž Albrechtovi z Valdštejna za poho elý jeho d m na Hrad anech dány býti m ly.⁸⁷⁾

V tuže asi dobu, n kdy na za átku roku 1015, jmenovali nejvyšší ou edníci á soudcové zemští markrabství Moravského, vedle moci sn mem jim dané, pro opat ení zem a na ízení v ní hotovosti nejvyšším nad plukem (30U0) p ších A. z Valdštejna a Petra Sedlnického z Choltic nad jistým po tem koní l Ji ího z Náchoda nad tisícem koní najatých. Plat (pštolunk) m l jim býti vyplacen až do sn mu nejbliže p íštího. Sn m moravský, jenž sešel se dne 23. listopadu 1015, uznal toho pot ebu, aby taková hotovost nebo defensí na delší as ješt z stávala, schválil zvolené osoby a usnesl se, aby záplata op t až do p íštího sn mu jim poukázána byla. Což také se stalo, jakož vid ti z usnesení sn m pozd jších. Takž 1. 1017 sn m, dne 25. srpna zahájený, a mír ní ím p erušen nebyl, však že »jedna každá zem na budoucí asy prohlížení a p ed nenadálým nebezpe enstvím sebc asn opatrovati má>, společ né usnesení u inil, aby pro pot ebu zemskou jmenované osoby ješt

⁷⁹⁾ Však ani na sn mu r. 1G15, jenž na den 11. b ezna svolán, potom na 29. dubna a kone n až na 15. ervna odložen byl, neuzav eli stavové pro nesvornost mezi sebou a pí ínou nediplomatického, ano nešikovného jednání se zástupci z Rakous kýženého spolku na obranu náboženství.

⁸⁰⁾ Nebylo však vždycky tak, jak stavové Moravští r. 1G15 se vymlouvali. Jsou p íklady, že stavové markrabství sami naléhav žádali krále, aby sn mjenerální všech zemí k runy eské svolán byl, a když král snažné takové žádosti vyhov ti nemohl, stav m Moravským se omlouval, jakož vid ti ze sn mu r. 1510 a jiných.

⁸¹⁾ Listina v arch. místodrž. král. eského.

⁸²⁾ V seznamu dluh v královských z roku 1G15 napsáno: 400 kop m. Albrechtovi z Valdštejna » wegen seines abgebrunnenen Hauses aufm Hratschin«, kteréž v 5 letech od 1G1G do 1G20 zaplacený býti m ly. (Orig. v arch. esk. místodrž.)

na další čas až do nejprv p řístího sn mu v hodnostech svých vojenských z stávaly, a plat jim op t vykázán byl.⁸³⁾

Dne 15. března 1615 požádal A. z Valdštejna nejvyššího kancléře království českého, Zdeňka z Lobkovic, aby mu mocný list královský zjednal a po služebníku jeho přeležit odeslal. I takový krátký píše nemálo jest zajímavý, poněvadž jest až dosaváde prvním známým českým vlastnoručně psaným listem Valdštejnovým.⁸⁴⁾ A není oznámeno, jaký to list žádal, a že se pevně s jistotou ví, že mu záleželo na tom, aby mohl a mohl státek svůj odkázati, komu by se mu líbilo, nebo téhož roku dne 30. března byl mu k žádosti jeho vydán z kanceláře císařské mocný list královský na kšaftování.⁸⁵⁾ Jaké byly příčiny, že takový list požádal a zdali poslední jakou vlivu inil, k němuž skutečně smutná naskytla se mu přeležitost píšítké nemoci, o tom nemáme žádných zpráv.

T. r. v měsíci září rozstoupil se Valdštejn na nějakou těžkou nemoc, z kteréž sotva že životem vyvázl, jakž sám později vlastnoručně na horoskopu

⁸³⁾ Moravské sněmovní památky. Za laskavé sdělení děkujeme p. t. panu Nebovidskému, úředníku při archivu zemském v Brně,

⁸⁴⁾ List chovaný v archivu českého místodržitelství čte se v tato slova: » Službu svou vzkazují, urozený pane, pane švage m j zvlášt milý! Zdraví a píší m všeho dobrého přál bych VM. v r. rád. Píší VM. za to velice žádám, že mně mocný list královský zjednati a přeležit po služebníku mém odeslati rádí. Věm mně zase poručiti rádí, a koliv tím prvotně povinen jsem, VM. rád sloužiti budu, vinšující se VM. na všem dobře a šťastně míti. VM. volný švagr a služebník z stávám. A. z Waldštejna. Z Milotic 15. Martii a. 1615.«

⁸⁵⁾ V listu císaře Matiaše, daném ve Vídni v pondělí po neděli Laetare doslovně stejného m. m. s listem mocným císaře Ferdinanda II. r. 1621 Valdštejnovi daným, čte: » Oznamuji tímto listem všem, že jsme poníženi prošení od urozeného Albrechta Václava Eusebia z Waldštejna na Vsetíně, Lukov a Rymnicích, komorníka našeho v r. milého, abychom jemu list náš mocný dáti rádí, na kterýž by všecken a všelijaký statek svůj, kterýžkoli má a jmiti bude, poručiti a jej z iditi mohl. K jehožto pokorné prosbě nakloněn jsem, s dobrým rozmyslem naším, jistým v domím, mocí královskou v r. echách a jakožto markrab Moravský svolili jsme k tomu a tímto listem svolujeme, vliv naši jistou a moc plnou témuž Albrechtovi Václavovi Eusebiusovi z Waldštejna dávající a toho dopouštíme, aby on všecken a všelijaký statek svůj mohovitý i nemohovitý, díděný neb zápisný, kterýž má, aneb ještě jmiti bude, bez statků v r. lenných a manských, i na kterýchž nám nápadové spravedlivě náležejí, odkázati neb poručiti mohl a mohl jměti za zdravého života, neb na smrtné posteli, komuž se jemu koliv k a kdykoliv k zdáti a líbiti bude, a také aby mohl zdati poručiti níky statku svého a díděných svých, kteříž se jemu užiteční zdáti a viděti budou, a to bez naší, budoucích našich, král v r. eských a markrab v Moravských i jiných všech lidí, všelijaké příkázky. Však to z iděcí listem pod pečeti svou a šesti pány, neb dobrých urozených lidí pečeti na sv. domě. Kteréžto z ízení, dání a odkázání, též i poručení v zdatí statků svrchupsaného Albrechta Václava Eusebiusa z Waldštejna, tak jakž se svrchu píše, tolikéž má moc a pevnost jmiti, jako by to dskami zemskými zapsáno a utvrzeno bylo, bez umenšení. Protož píšíkazuji nejvyššímu komorníku a sudím desk zemských markrabství našeho Moravského, nyní jším i budoucím, v r. ným našim milým, kdyžkoliv k od nadepsaného Albrechta Václava Eusebiusa z Waldštejna neb od poručení v jeho požádání budete, abyste ten kšaft a z ízení, kteréž by o statku svém na tento náš mocný list císařský udělal, ve dsky zemské i s tímto listem vložití a vepsati rozkázali bez zmatků a všelijakých odporů oc...« (Opis osobně v archivu českého musea.)

Keplerem sestaveném byl poznamenal.⁸⁰⁾ Jaká to byla nemoc, o tom nemáme žádných zpráv; víme jen na tolik, že ležel na panství svém Rymnici, kdež ho nemocného dne 20. září navštívili rektor jesuitské kolleje Olomoucké P. Klimasius s P. Drachovským.

Na den sv. Václava (dne 28. září) 1615 datován jest v Olomouci dlužný úpis Valdštejn v na 6000 zl. Václavu Molovi z Modelic na Hranicích, kteréž splaceny býti mají za rok, opatřeno na den sv. Václava 1616. I tato listina jest pozoruhodná, že Valdštejn jmenuje se »J. M. římského císaře, též arciknížete Ferdinanda Rakouského komorníkem*.⁸⁷⁾ Kdy takového nového vyznamenání mu se dostalo, o tom dosud nemáme zprávy, vidí však, že nestalo se jako za odměnu válečných služeb prokázaných při oblehání Gradisky, jakž mnozí historikové dosud tvrdili, a že Valdštejn toho času již všecek oddán byl službami katolickým dynastem Rakouským.

Pravenka praví, že Valdštejn, když »zpetické nemoci se pozdravil, pomocí jesuit v víru katolickou na statech svých rozšířil*; však slíbenou jim novou residencí předce nevystavil. Proč asi tak se nestalo, výpisy Balbinovy z archivu kolleje Olomoucké, z nichž o stycích A. z Valdštejna s jesuity jsme seřepali, žádné nepodávají zprávy. Snad že jesuité příliš mnoho chtěli a Valdštejn, a nemálo jim byl oddán, zvláště pak P. Pachtovi vdovost zavázán, nemohl anebo i nechtěl přílišným požadavkům vyhověti.⁸⁸⁾ Tím asi vysvětlujeme, proč jesuitům slíbené a již projednávané založení residencí se nevyplnilo, za to však skromnějšímu řádu kartuziánskému, kterémuž jesuité nepřáli, toho se dostalo.⁸⁹⁾ Valdštejn povolav r. 1616 tyto i jiné řády kartuziánské z údolí Josafatu u Olomouce k prohlédnutí místa na panství Lukov blíže vsi Štípy, započal téhož ještě roku se stavbou kostela a kláštera. Základní listina byla napsána a kartuziánům vydána dne 1. května 1617. Jesuité však, a o novou residenci byli připraveni, hleděli si předce toho všemožně, aby přilákali lásku bohatého Albrechta z Valdštejna si zachovali a něho alespoň dosáhli.

Pro válku zrozený Valdštejn cvičil se již po několik let v náboženských exerciciích a bojoval missiemi jesuitskými proti staré víře svých poddaných. Pomáhal usměřit dříve připravený politický i náboženský boj, jenž v letech se vznítil a kterýž historie nazývá válkou tichiletou. Na Moravě v letech podpalovali mnozí vášniví lidé, aby zahlel plamen, jenž měl býti jedním záhubou, jiným vítěstvím. Panování víry katolické, vyhubení staré kališnické a

⁸⁰⁾ »Anno 1615. im September bin ich krank worden und gar kummerlich mit dem Leben davon kommen.* Nativitát oc. V státn. arch. Dráž. Tiskem vydal Helbig.

⁸¹⁾ Dlužný úpis v arch. esk. místodrž.

⁸²⁾ Jak později smýšlel a nadešel o jesuitech viz Khevenhüllera XI. dílu listy jeho, na p. z roku 1626, 20. a 26. června, 1628 dne 25. října atd. vytištěné v publikaci Förstrově u Schottkyho »über Wallensteins Privatleben*.

⁸³⁾ Jesuité nežili s kartuziány v nejlepším přátelství; i inilidob posměch z jednoho lena svého, kterýž do řádu kartuziánského přestoupiti chtěl. Prieorem kartuzie v údolí Josafatu u Olomouce byl P. František Wetterardo, kteréhož Valdštejn i cho jeho Lukreeie nemálo si vážili pro ctnostný zbožný život a vynikající jeho učenost.

z N mecké íše p inesené víry luteránské bylo heslem mnohých nejen v zemích koruny eské, ale i v jiných, kteréž pod žezlem dynast Habsburských z stávaly. Valdštejn náležel již toho asu do tábora t ch, kte íž katolickou politiku podporovali za každou cenu. Vřak všechny takové náboženské, missiemi jesuitskými podnikané boje ustoupily, když b h války na n ho zavolal.

vlaský panegyrický životopisec Valdštejn v Qualdo Priorato vypravuje, že prý A. z Valdštejna milost' císa skou n jakou náhodou potratil, a aby jí zase nabytí mohl, s pomocným vojskem do Furlandské vojny se vypravil. Je-li takový výrok Priorat v pravdivý a jaká by to byla náhoda, o tom pro nedostatek zpráv p vodních neumíme pov díti, ale pochybujeme. Víme vřak s jistotou na tolik, že Valdštejn toho asu n kdy na konci r. 1G1G nebo na za átku 1G17 vyznamenán byl od domu dynast Rakouských již t etí hodností komo ího, a sice arciknížete Maximiliana, jakouž až násilným n kdy p evracováním víry svých poddaných si vysloužil, a že na sv j groř najímal 200 jezdc na pomoc arciknížeti Ferdinandovi do války proti Benát an m.⁹⁰⁾ Kterouž nákladnou výpravu po smrti manželky své podniknouti mohl, pon vadž stal se neobmezeným d dicem ty nemálo výnosných panství.

Sto skoro let trvaly spory na hranicích Rakouského a Benátského území. Zvlářt Uskoci po n kolik desetiletí znepokojovali pohrani n území Benátské loupením a pustořením. Násilnictví z obou stran p ivedlo kone n válku, kterouž r. 1G15 Benát ané za ali, p epadše, zradou dobytve n která pevná místa, na ež oblehli d ležitá pevnostní místo Hradiřt (Gradisku), kdež v dcem posádky byl Rich. Strassoldo. Do tábora Rakouského, kdež Duval z Dampierru, Marradas a jiní ponejprv dobývali si slávu vále nou, chystal se vypravití také Albrecht z Valdštejna.

Nejen neuhastitelná touha po boji, ctižádost po sláv vále né, kteráž vřdy Valdštejna mocným ostnem k in m pobádala, nejen vyzvání arciknížete Ferdinanda, namlouvání jesuit v, ale až p esp íliš prakticky vyvinutý egoismus, jenž každou vyhledával p íležitost, kde by nejen se vyznamenati, ale také mocnou p íze zasloužití, získá ti si mohl, vedl Valdštejna s dv ma sty nákladn vyzbrojených jezdc v do Gradisky. Valdštejn nebyl z t ch, kte íž vojnu jako emeslo považovali, jemu p i vří nadřenosti byla vojna prost edkem k dosažení povýření. Bezd tný císa Matíáš stárnul, churav l. Valdštejn sloužil p i dvo e císa e Rudolfa, pod jeho prapory vypravil se ponejprv na pole vále né do Uher, a a od téhož panovníka p ízniv doporu ován i stavy eskými na sn mu po dvakráte vyznamenán byl, p eřel do služby císa ova soupe e (s kterýmž tehdy vládnoucí strana stav v eských nebyla jeřt za jedno), arciknížete Matíáše. Po dvakráte ú astnil se vále né výpravy proti jeho

⁹⁰⁾ Zpráva z Prahy ze dne 6. dubna 1G17 praví, že Albrecht z Valdštejna se 180 kyrysníky a 80 muřketýry arciknížeti Ferdinandovi, na službu se postaví. — Pro Ferdinanda k dopln ní po tu vojska proti Benát an m bylo s povolením krále Matíáše a »s uvážením nejvyšřích ú edník v a soude v zemských království eského* také v m steh Pražských do t í set p řích najímáno, jakž sv d í list z kancelá e císa ské dne 10. ervice 1G17 Pražan m vydaný, aby takovému »s ude ením na buben* najímání řádné p ekáčky ne inili. (Konc. v arch. místodř. král. esk.)

bratru císaře Rudolfovi, a když o p t císa ování Matiašovo chýlilo se ku konci a designovaný jeho nástupce Ferdinand, jako vycházející slunce víry katolické, bezohledným svým jednáním p evrátiti se chystal a již p evracel všechen starý náboženský i politický ád, p idržel se Valdštejn zase Ferdinanda a opustil Matiaše, a koliv do b e v d l, že konservativní toho asu císa nesouhlasil s p íkrými, bezohlednými zám ry Ferdinandovými. Valdštejn však byl p íliš chytrý, prozíravý. Vid l, že, až Matiaš zav e o i, úpln opanuje politika Ferdinandova, jenž p ed svým nastoupením vlády v Štýrsku do íma si zajel pro požehnání papeže Clementa VIII., a na zpáte ní cest v Loret zaslíbil se pann Marii nesmi itelným bojem proti nekatolickému »kací ství*.

ervenka píše, že d íve nežli Valdštejn se svými, opravn na sv j náklad vypravenými 200 jezdcí do boje proti Benát an m se odebral, po n který as v noval se náboženským rozjímáním, exerciciím jesuitským.⁹¹⁾ Odjinud dovídáme se, že také navštívil ho jesuita P. Possareli, aby ho vyzpovídal, kterýž v d l, že biblické pov d ní také správn obráceno býti m že: ne samým slovem, ale také chlebem živ jest lov k, a protož pohnul Valdštejna, že na den sv. Ji í 1617 v noval jesuit m na residenci v Holešov (Popelem z Lobkovic r. 1616 založenou) 200 zlatých moravských ron , kterýžto d chod zajistil jim na panství svém Lukov ;⁹²⁾ a aby za š astný výsledek jeho boje modlitebn prosili, zaslal dne 17. kv tna jes. koleji Olomoucké dva sudy výborného vína.

Takž mír s jesuity uzav en a p ed ve ejností utvrzen tím, že celý dv r Valdštejn v mimo oby ej okázale p istoupil k sv. p íjímání.

Na konci jara 1617 vypravil se Albrecht z Valdštejna k vyzvání arciknížete Ferdinanda se svou jízdou do rakouského tábora p ed Hradišt . První to bylo vojsko, s kterýmž jako se svým do boje táhl. Na cest zastavil se v Hradci Štýrském, kdež p edvedl arciknížeti Ferdinandovi svých 200 nákladn vypravených kyrysník a arkabuzár , kteréž mu na pomoc do boje proti Benát an m vedl a jež po šest m síc na sv j groš vydržovati se zavázal; zárove p edložil mu císa em Matiašem schválený vojenský ád pro jízdu, jež byl napsal a kterýž také arcikníže Ferdinand jako za sv j p íjal.

etnými válkami proti výbojným Turk m vzráhalo se i zdokonalovalo vojenství v zemích panovník v Habsburských. Ve ejná hotovos jednotlivch

⁹¹⁾ »Qui, antequam proficisceretur, undecim. ipsos dies sacris sancti Ignatii commentationibus seu exercitiis animam excoluit et conscientiam, vocato in hunc finem ex collegio S. J. Olomucensi sacerdote, expiavit.*

⁹²⁾ Zajímavá jsou slova Valdštejnova, kterýmiž listina funda ní za íná: »Vyznávám tímto listem, že znamenav velebných a dvojí cti hodných kn ží tovaryštva Ježíšova, v bec jesuit v e ených, práci a bedlivost u vyhledávání duších (sic) lidských, ano i sob ku pam tí p íveda jích obzvláštní pé i a starost, kterou jsou p í poddaných meich u vyu ování pravého a spasitelného náboženství vedli a bezpochyby na budoucí asy povedou: i cht je lásku mou v tom dot eným kn žím prokázati, dal jsem oc ... Sv dkové takového darování byli Jan Kavka a Adam Lev Licek z Ryzmburka. (Výpis B. Balbina z archivu Olomoucké koleje v dvorské knihovn Víde ské . 13.559., za kterýž d kujeme p. t. panu kustodovi F. Men íkovi.)

zemí, skládající se z obyvatel v od krb domácích do zbran na rychlo sebranych a skoro vždy do boje jen na obranu vypravených, čím dále vždy více ztrácela svou sílu proti vycvičeným, v bojích po léta trvajícím vojskům tureckým. Ukázala se tudíž potřeba, aby na místě na rychlo vypraveného lidu domácího najímán byl lid služebný, kterýž v případě války lépeji vycvičený v poli proti nepříteli platnější jít se mohl, anebo aby hotovost zemská za času války i pokoje stále držána byla. Takovým na delší dobu, na léta najatým lidem vojenským a vydržováním po řadu let hotovosti zemské tvořily se za zátky stálého vojska.⁹³⁾ Pro takové najaté žoldáky a pro zemskou na léta vydržovanou hotovost musil býti sestaven řád vojenský v právní organizaci, vystrojení, ozbrojení, vydržování, opatření, kázně a jiného vojenského práva. Přísný musil držán býti řád při vojsku z různých krajin a různých jich ještě lidí sebraném. Zadlužená drobná šlechta, dobrodruzi, sbíhající studenti, bankrotáři, vráři, nezdární synové, zahaleři a podobná nezvedená, vzdorná eládka, kteráž doufala se obohatiti a zchladiť si nezřízenou vášní na komkoli, hrnula se pod praporek, když na vojnu bylo najímáno. Kdekoliv takové vojsko žoldnéřské pole se rozložilo, kde takoví v hloubších vyrostlí lidé, jichž osmahlé, zernalé, rozjívené tváře dodávaly jim divokého vzrušení, na které se usadili, vždy loupež, vražda, zháňství byly hroznou jejich stopou. Jen silná ruka, přísný řád a kruté tresty mohly udržeti takovou eládku na uzdu. Takovým také vojskem, by i nákladněji vypraveným, byla na šest měsíců najatá jízda Valdštejnova.

v

Valdštejn nabyl nemalých zkušeností v bojích proti Turkům (vojna s Turky považována tehdy za nejlepší školu pro každého válečníka), v dvojnásobném tažení pod prapory arciknížete Matiaše i jako nad tisícem pěších na Moravu ustanovený nejvyšší leduc postehl, jeho bylo potřeba; vrozený pak genius a znalost vojenských záležitostí naučily ho prozíravým okem vyhledati nápravu, aby najatý zdivočelý lid, kterýž jen válkou se živil, udržeti mohl v kázni. A takž napsal Albrecht z Valdštejna na žádost arciknížete Ferdinanda právo vojenské, kterýmž bylo býti pro jeho jízdu zákoníkem. Valdštejn v řád vojenský nepodává žádnou nauku vyšší taktiky, která jen na záležitosti týkají se praktické její stránky, ostatní vše jest strategické v širším smyslu. Některé články jsou podobné obsahem i formou jiným před tím již sestaveným zvláště za Karla V.; což snadno vysvětluje se tím, že mnohé články, kteréž týkají se organizace, disciplíny, vojenského soudnictví a jiných opatření, více i méně bývaly ve všech podobných zákonících vojenských jako v císařských. Není tudíž Valdštejnovo vojenské právo pro jízdu novým, prvé nebývalým, nebo českým válečníkem Lazarem ze Svendy ve 24 článcích 1. 1554 napsaný *Maass und Ordnung des Reiter-Rechts** považovati dlužno za dosud nejstarší řád zvláště pro jízdu určený. Roku pak 1563, kdy na ochranu hranic

⁹³⁾ Na stránkách českých za panování domu Habsburského několikrát o tom se jednalo, poněvadž lid domácí země válečnému odvykl a vedle náhlé potřeby rychle vypraviti do pole se nemohl, aby najímán byl lid příslušný na delší čas. Takž zvláště důležitě stalo se usnesení 1. 1571, 1595, 1601 o výběru a najímání lidu válečného, podobně 1. 1580, 1585 a 1587, aby hotovost zemská trvala po celou řadu let.

Charvatských postavením 1000 jízdných staly se zaátky trvalé, stálé jízdy, byl také pro n ád jako tovaryšstva rytířského sestaven. eské, nad jiné vzácné Hájkem z Hod tina r. 1413 napsané z ízení vojenské, Žižka v ád vojenský a jiný asi v letech 1490 V. Vl kem z enova sestavený ád, ani Zikmunda Chotka z Chockova »Zpráva a nau ení strany v ci vojanské« z r. 1593, nemohou s nap ed jmenovanými právy vojenskými býti srovnávány, pon vadž m ly ráz obecného vedení války pro p ší i jízdu.

Valdštejnovo právo vojenské pro jízdu jest však p es všechno to velice zajímavým, dosud neznámým dokladem pro historii vále nictví, p edn již autorem samým, kterýž pozd ji, jako vojev dce se stal nemálo slaveným, a že takového ádu vojenského pro jízdu bylo po korunování Ferdinanda II. za císa e n meckého na za átku t icetileté války skute n - užíváno.

Vojenský ád pro jízdu Valdštejnem sepsaný stanoví nejprvé výzbroj a dobré opat ení jízdy. Kyrysníci m li kyrysem a vši zbrojí, arkabuzá i pak dlouhou ru nicí, karabinou a pobo ní zbraní opat eni býti. Od vem m li býti všichni dob e opat eni, aby p ed zimou, nepohodou asu byli chrán ni a st elná zbra také kryta byla. S platem, jaký p i p ehlídce (mustru ku) byl ur en, m l býti každý spokojen, žádný nem l na pánu svém zvýšení platu aniž dovolenou žádati. Kdo bez dovolení od praporce by odešel nebo utekl, za šelmu byl prohlášen.

Žádný nem l pánu svému n jaké vzdory initi, se protiviti, nebo zbra proti n mu pozdvihnouti.

Ze služby propušt né jezdcé nem l žádný, leda se svolením pána, jenž je propustil, do služby p íjmati. Jako vojáci k pán m svým, tak zase páni k vojsku náležit chovati se m li. Spor mezi nimi vzniklý rovnal hejtman, po p ípad plukovník hranice Charvatské.

Kdo by ve služb onemocn l, nebo od nep ítele zajat byl, tomu po t i m síce služba šla, pán však jiného nebo jiné jezdcé na místo zajatého namjouti m l.

Žádný pán nesm l k p ehlídce dlužit se jezdcé, kon , zbran od jiného ve vojšt , nýbrž každý sám s pot ebu a úpln se vším m l býti opat en; rovn ž tak p i strážích a tažení vále ném. Rytmist i p ísn dohlížeti m li, aby jezdcé pod praporcem s ko mi a zbran mi v úplné byli hotovosti; nebo stávalo se n kdy, že pro ne asnou záplatu žoldáci kon , zbroje rozprodali, a když vyjeti m li, z místa vypraviti se nemohli.

Rytmist i, velitelé i všechna jízda ídili se na ízením arciknížete Ferdinanda, nebo vále né rady a plukovníka hrani ného, poslušn a v rn ve všech p ípadech. Bez svolení, na ízení velitel v nesm li z ad, z ležení vytrhnouti, nebo s nep ítelem se utkati, ale starý, dobrý ád vojenský ve všem vždy zachovávatí.

Aby pak všeliké ne ády, nevázané živobytí mezi vojskem p etrženo a k esanský zp sob života, báze boží i dobrý ád udržen býti mohl, m li vojáci bezbožného zlo e ení, rouhání proti Bohu zanechati, chudým lidem neublížovati a lehké ženštiny mezi sebou nep echovávatí. Rytmist i a velitelové m li býti vojsku ve všem dobrým p íkladem.

V neděli a ve svátek měli páni se svými jezci službám božím obcovati, včas kázání, služeb božích zakázáno hospody navštívovati a pivo, víno prodávati. Kdo by po napomenutí v přítomném daném neuposlechl, měl býti až na hrdle trestán, šlechtic pak z vojska propuštěn.

Přílišné ožírání se, kteréž zvláště mezi Němci se rozmohlo, aby pod trestem zastaveno bylo. O němž několik odstavců.

Kdoby proti veliteli svému zbraně se chopil, slovy ho poháněl, nebo proti veliteli vojáky bouřil, podle úřadu válečného trestán.

Jezdci nesměli mezi vozy vjížděti, ani z ležení před prapory vyjížděti, nebo přes noc někde mimo ležení zstávati. Kdo by z pole, od posádky bez svolení odtáhl, nebo k nepříteli utekl, byl za zrádce i šelmu vyhlášen a jako takový trestán. Rovněž pod takými tresty zakázáno všeliké jednání s nepřitelem.

Jeden proti druhému ve vojštině zbraně potrhovati, nebo k poty kámen vyžvát, aniž v stanech, nebo »ložumentech jedni druhých přepadati nesměli.

Pod trestem smrti zakázáno vojákovi rozlišených národů proti sobě se rotiti, nebo slovy se pobouzeti. Nepokoje mezi vojáky vzniklé povinen byl každý, takovému sváru přítomný, pokojiti, krotiti.

Na strážích jak chovati se měli vojáci, o tom několik nařízení.

Kdož by seznal, jak nepříteli by škoditi se mohlo, měl hejtmanu nebo plukovníku o tom oznámiti, za což díky a odměny zaslíbeny.

Několik artikul obsahuje nařízení, jaké má býti chování se voják za času bitvy, po bitvě, dále když nějakou istou nepříteli se uloví a nepřítelé jsou zajati; jak chovati se mají k obyvatelstvu, kdyby žold nemohl býti hned vyplacen. A konečně, že přítomní ehlídce vojska každého měsíce všechna taková nařízení mají vojsku býti předčítána a potom výplata »žoldu* dít se má.

Z Štýrského Hradce přibyl Valdštejn do tábora před Hradištěm. A přijel v pravý čas. Rakouská posádka v Gradisce veliký trpěla nedostatek na proviantu; pokusy, aby vojsko Benátčanů v pevnost oblehající odraženo býti mohlo, se nezdařily, hlad v obležené pevnosti již tou měrou se rozmáhal, že kapitulace zdála se býti jistým ukončením boje. Dampierre byl připraven, aby posádku v Gradisce potravou zásobil, však provedení takového zámeru bylo velmi nesnadné. Až dne 13. července v noci udal výpad s 1000 jízdných (mezi nimiž Valdštejnova jízda) a 600 mušketýrů na oblehající vojsko Benátčanů přeseku Soyu (Lisonzo) a dopravil potraviny do pevnosti; při návratu pak z Gradisky utkal se bojem s jízdou nepřátelskou, rozrazil, zahnal ji a šťastně vyvedl nemocné, k boji neschopné vojáky a ženy z pevnosti do ležení rakouského. Souasně zprávy o takovém válečném podniku chválí Valdštejna, že při všem tom statečně a opatrně se zachoval.⁹⁴⁾ Podobně provedl Dampierre

⁹⁴⁾ Zpráva současně v c. k. arch. minist. války ve Vídni: »Bei dieser Gelegenheit hat sich Herr Albrecht von Wallenstein, ein reicher mährischer Herr und tapferer Cavalier und der auf sein Kosten dem König 200 Pferd 6 Monat unterhalten, redlich und vernünftig gehalten.*

za pomoci Albrechta z Valdštejna zásobení pevnosti v noci na začátku měsíce září. Vpád mezi oblehající vojsko Benátčanů byl tak opatrně veden, že dříve, nežli jízda jich v šik se spořádala, Dampierre s Valdštejnem projeli s vojskem a špičnými vozy již před útokem, jenž bránil s jedné strany přístup ku pevnosti, a poskytlí obleženým nejen potraviny, ale také pomoc na vojsku. Při kteréž události Valdštejn zvláště statečně, srdnatě a moudře si vedl.⁹⁵⁾

Takový skvělý úspěch v rozhodném okamžiku, kdy Benátčané již očekávali vzdání se pevnosti, rozhodl válku. Benátčané vzdali se naděje, že by Gradisku dobytí mohli. Valdštejn, jenž nenadále na bojiště přibyl, takovým znamenitým ústředím vynikl rázem v ležení válečném nad ostatní úpěšnými nepřáteli. Zevnější lesk a štěstí drost, jakouž prokazoval nejen svým, ale i jiným důstojníkům, zvláště při hostinách, učinily ho oblíbeným u vojska. I Benátčané s ním dříve vyjednávali, aby mír, jenž uzavřen byl dne 26. září 1617 v Madridu, porušen nebyl. Však nepřátelství trvalo dále. Byla to bídná vojna, kteráž dlouho trvati již nemohla. Neúspěšné, nezaplacené, roztrhané žoldáci Ferdinandovi utíkali jeden po druhém od praporu, Hradiště bylo špatně zásobeno, a kdyby přece Benátčané byli měli lepší vojsko i schopnější vojevůdce, smutně by to bylo vypadlo. Tak soudil Valdštejn, jenž o tom všem oznámil švagrovi svému K. z Žerotína.⁹⁶⁾ Když Dampierre vypravil se v měsíci září k Ferdinandovi, aby o posledním šťastném sražení s Benátčanými podal mu zprávy a vyžádal si peníze a zásoby pro vojsko, bránili Valdštejn a Marradas za jeho nepřítomnosti Gradisku, kteráž ještě v měsíci prosinci r. 1617 Benátčanými byla obklíčena.⁹⁷⁾ Konečně nabytí uzavřený mír své platnosti. Valdštejn navracel se do svého domova.

⁹⁵⁾ Souš. zpráva v c. k. arch. minist. války ve Vídni, sub »Krieg zwischen Oesterreich und Venedig 1615—1619«.

⁹⁶⁾ Karel z Žerotína Hartwichovi z Stittenu dne 25. září 1617 z Náměšti: »Mit dem Venedischen und Sawoischen Krieg stehet es noch in allen terminis. Mier schreibet mein Schwager, Herr Albrecht von Waldstein, welcher wider die Venediger sich gebrauchen lasset, es gehe gar iámmertlich dorten zue, dann die soldatesca, so Ihr Khón. W. drinnen haben, obwol sie in schlechter anzahl, so wierdt sie doch wegen der iiblen bezahlung von Tag zue Tag geringer, unnd da deme nit remedirt wierd, das es nit in die lenge tauren mochte. Unnd scheinet, wann der feindt entweder ein besseres Volckh hette, oder dasselbe besser gebrauchen khónte, das es auf der andern seitten nit solang ein bestandt gehabt hette. Alhier ist Graff Dampierre bey Ihr K. W. gewesen vnd derselben von dem treffen, in dem auf der Venediger seitten de Baglioni und etliche andere vornehme Cauallieri gebliben, relation gethon; der ist wider hinein geschickht worden mit etwas wenig geldt und vorrath, weil aber solches nit erklecken mag und der Windter an der Handt, die Knecht unbezahlt und zerrissen, Gradisca mit Profant ubel versehen, darf derselbige ort wol darauf gehen, welches dess Khónigs Landten einen grosssen abbruch bringen mochte ..« (Listy K. z Žerotína v knihovně hrab. Žerotína v Bludově, kteréž nám laskavě do Prahy byly zapůjčeny).

⁹⁷⁾ Karel st. z Žerotína Hartwichovi ze Stittenu 20. prosince 1617 z Náměšti: »Mit den Venedigern ist der Khonig noch nit allenthalben richtig, Gradisca ist noch mit den Blockheussen umgeben unnd kan nichts mehr hinein, ais was durch beschehne conuentionen die Venediger einzufuehren einlassen: man hofft aber, sintemahl der fried zwischen Spánien vnd Safoy einmahl seinen vortgang genommen, es werde da auch geschehen.« (Listy K. z Žerotína v knihovně hrab. Žerotína v Bludově.)

Arcikníže a toho času již zvolený a korunovaný král český Ferdinand hleděl Valdštejna při návratu jeho z bojiště ve Vídni pochvalou, milostí získati pro sebe budoucí, i slíbil, že vždycky v dělné a milostivé takových služeb vzpomínati bude. U Gradisky přišel Valdštejn všecek do tábora krále Ferdinanda. Jako nikdy zapěl víru otce v svých, takž také odtrhl se Valdštejn od převážné většiny svých krajanův, kteříž hájili -politické svobody zemské, stavovské ve všech zemích koruny české, jež sám pomáhal pod Matiašovými prapory brániti. Valdštejn nebyl srostl s národem. Když z Benátské vojny na jaře r. 1618, válečným slaven, domů se navracel, nebyl již svobodným páni českým po starém právu, nýbrž zajel již na cestu reakce, kteráž brzy přikvávala.

Těžké mraky, v šitici blízkou bouři, hnaly se přes horizont Evropské politiky. V děchách, ve vlasti Albrechta z Valdštejna, ponejprv zadunělo, hrom války zarachotil. Vyhozením místodržících z české kanceláře dne 23. května 1618 otevřeli nespokojení nepřátelé dlouho podnícovaní stavové českí dveře nešťastí dokořán, kteréž do království českého se přihnulo a požehnané nikdy kraje zpusťovalo.

Dne 16. června 1618 vytáhl hrab Thum z měst Pražských s 3000 pěšího a 1100 jízdného lidu na hranice české proti Rakousku, a již 12. srpna t. r. vtrhl Dampierre s vojskem císařským do země. Válka po zemi českouěla.

Proti koalici nepřátel, kteříž sechy prohlásili za odbojníky všeobecného pokoje, musili stavové českí hledati spojence, aby v boji na život a na smrt pomoci si zjednali. Nejbližšími a jako přirozenými spojenci byly zajisté ku království přivtělené země koruny české, kteréž podle povinností a přibuzenství jedny druhým v nastalých potřebách ku pomoci přispítily. Dne 30. května 1618 zaslali stavové českí na hrad Pražském shromážděný list stavům markrabství Moravského, aby se s královstvím k hájení práv zemských, svobody náboženské sjednotili a skutečnou pomocí je ochrániti pomohli. Morava byla převně království, protož měla, musila také bdíti, aby na sechy namířená rána také ji nezasáhla. Za tou příčinou očekávali stavové českí skoro s jistotou brzkého z Moravy »retuku«. Ale na Moravě žil muž, jenž od roku 1609 až do 1615 spravoval nejvyšší úřad zemského hejtmána markrabství, a i potom duchem svým ovládal všecku zemi, a týž muž, známý »moudrostí Salamounovou« i jako veliký vlastenec, postavil se hned z počátku rozhodně proti odboji českému. Bystrý pozorovatel všech událostí domácích i zahraničných Karel starší z Žerotína viděl dobře, jak mocné najmě i má Španělské spojence do tábora Habsburkův, aby vykořenění býti mohlo » české kacířství* a pokojem byl národ dýmem arcikacířským napáchlý. Francouzského krále Jindřicha IV. sklála dyka již r. 1610 a kardinál Richelieu ještě na ministra nedorostl. V hlasný vlastenec, jenž po drahně let byl prvním obhájcem svobod zemských i náboženských, Žerotín, kterýž lapidárními slovy pobádal váhavé stavy české k hrdosti národní a rozhodné odvaze,⁹⁸⁾ muž, jenž mocnými slovy

⁹⁸⁾ Karel z Žerotína Budovcovi dne 15. května 1608 z Kolína: »Precor omnipotentem Deum, ut vobis animos addat et spiritus illos veteres Bohemos plane propemodum corrup-

toužil, žaloval na nectnosti, hříchy, rozervanosf národní,⁹⁹) znal, p edvídal z vlastní zkušenosti, že rozbroje domácí, osobní záš , ctížádost, nekáže brzy uduší náhle vybuchlý plamen zápalu vále ného, že nerozhodnost, ochablost, prodajné nevlastenectví zvít zí nad okamžitým nadšením, že m šec cen n bude nad svobodu národa a osud vlasti. Žerotín vid l dobre, že jako v zahrani ní politice nebyl již duch Jind icha IV., takž také v Cechách nebylo muže, k n muž by všichni s d v rou se shrnuli, že v k ten neodchoval národní proroky a hrdiny, jako n kdy Husa a Žižku. Takové byly p í iny (jež sou asníci Žerotínovi vysv tlti si neum li a historikové srovnati si nedovedli), pro n kdy ná elník nespokojených stav v Moravských s úplnou ned v rou posuzoval nerozvážn zapo atý odboj stav v eských, pro n kdejšího odbojníka císa e Rudolfa nedovedly od v rné oddanosti k dynastii odvrátiti ani sliby ani hrozby. Politik Žerotín, jemuž n kte í sou asníci dávali zrádc v, cht l, aby Cechové zatím menšími ob tmi uchránili se v tších, neodvratných škod až záhuby, a zachovali se pro lepší, p ízniv jší doby.

Žerotín podporoval politiku smíru. — Takž na sjezdu, zahájeném dne

26. ervna 1618 v Olomouci, k n muž Cechové vypravili poselství s žádostí, aby Moravané s nimi v zapo atém boji se spojili, p imlouval se Žerotín duchem smi ující politiky, aby stavové Moravští byli smírnými prost edníky mezi Cechy a domem císa ským, na emž také sjezd v tšinou se usnesl. Pro bezpečí však opatrování markrabství uzav eli stavové, aby najato bylo 2000 jízdných a 3000 p ších muž v, kterýchžto posledních jmenován-nejvyšším Albrecht z Valdštejna; jenž požádal stavy, aby mu zbran ze zemské zbrojnice p j eny byly, pon vadž tak nasp ch hodnou zbraní dobre zachystati a opat iti by se nemohl, že po vyjití šesti m síce v dobré a nové zbran na vlastní sv j náklad do zbrojnice zase odvesti a navrátiti chce. Což stavové svolili, však aby, až vojsku odpušt ní dáno bude, zase je vrátiti povinen byl.

Když deputace na sjezdu Olomouckém zvolená (v kteréž p ední osobou byl Žerotín) k vyjednávání smíru do Vídn se vypravovala, hodlalo vojsko císa ské do Cech skrze Moravu vtrhnouti, Moravané nechtíce však, jako první oud království, volný pr chod markrabstvím k útoku na Cechy vojsk m císa ským svoliti, žádali za svolání nového sn mu, na n mž by záležitos taková urovnána byla. Sám král Ferdinand zahájil sn m ke dni 13. srpna do Brna v p í in té svolaný a p imlouval se na míst císa e Matiaše k stav m Moravským, aby vojsko císa ské voln skrze markrabství propustili: což také malou v tšinou po nemalých sporech svoleno. Mimo to zvoleno op tn poselství k vyjednávání smíru ve Vídni i v Cechách, jehož ná elníkem byl op t Karel z Žerotína.

Vedle toho schválil sn m již na sjezdu v Olomouci (26. ervna) usnesené najímání vojska pro opat ení markrabství a sice tou m rou, aby 3000 p ších najímal A. z Valdštejna na t i m síce, a 2000 jízdných Petr Sedlnický z Choltic

telis, luxuria et libidine extinctos exsuscitet. Ah recordamini, quid passi, et major m vestigiis insistite, ne de vobis quod olim Tiberio de Romanis suis dicere liceret: *homines vos esse ad serviutem natos.* *

*) Viz jeho »Apologii nebo obranu oc« 1606.

a Jiří z Náchoda, každý po jednom tisíci.¹⁰⁰) Pehlídka vojska p šího konána býti m la v Olomouci a Brn , jízdy v Tel i a Hradišti. Pluk Valdštejn v položen na n jaký as do Jihlavy, pon vadž na hranicích ležící neobsazené m sto jakoby vojsku stav v eských cestu do Moravy ukazovalo. Pozd ji Valdštejn sám (z rozkazu sn mem zvolených a na sjezdu dne 4. listopadu v Brn shromážd ných osob) tamže vypravití se musel, aby zabránil p echod ásti vojska císa ského na Moravu, kteréž od P íbrami cht lo násiln vtrhnouti do Jihlavy. Pon vadž však Jihlavští proti vpádu cizího vojska rozhodn se postavili, obrátili se dv kompanie Puechhaimovy jízdy a dva praporce uherských husar k Bud - jovic m eským. Valdštejn, když do m sta p ibyl, musel vedle daného mu na ízení zamítnouti žádost císa ských, aby jich vozy vojenské se zavazadly pod stráží 40 mušketýr v skrze Moravu do Rakous projeti mohly. Na konci roku (1618) p esazeno bylo p ší vojsko Valdštejnovo do Olomouce a Hradišt .¹)

Albrecht z Valdštejna, a koliv v d v rném trval p átelství s Karlem z Žerotína, nebyl v rným u enníkem jeho apoštolování; v d l, že ve Vídni smír nežadají a echové že diktáty nep íjmou. Odcizil se již tou m rou tužbám svého národa, že, a stavy Moravskými op tn zvolen nejvyšším nad vojskem k ochran zemské, byl již úpln v tábo e protinárodním a pomáhal opev ovati bašty nep átelské.

Hned jak z vojny Benátské se navrátil, byli jesuité u Valdštejna op t jako doma. Takž již dne 12. dubna 1618 navštívili ho P. Possarelli a P. Severín, nedlouho potom p ijeli 31. kv tna zase na svátky svatodušní a 13. ervna t. r. p išel Valdštejn do Olomouce, aby v kolleji jesuitské posnídal. Za pobytu pak krále Ferdinanda v Brn (p i zahájení sn mu 13. srpna 1618) dány Valdštejnovi (snad samým králem) instrukce, co by initi a jak se chovati m l. Dne 24. dubna 1618 vyp j il si od Václava Mole z Mod elic 3000 zl. mor.,²) aby urovnal n které ješt v ci z výpravy do Gradisky, a již dne 24. srpna t. r. vydlužil se od téhož panského pen žníka 20.000 zl. mor., aby najímati dal cizí žoldáky na pomoc dvoru Víde skému.³) K vyp j eným 20.000 zl. p idal

¹⁰⁰) Všem t em ustanoven náklad na najímání vojska, a sice Albrechtovi z Valdštejna: daufgelt 3B00 zl., náklad na verbování 3000 zl., na praporce 400 zl., na m síc služby 3G.500 zl., za t i m síce 109.500 zl., na odtažení 18.250 zl., lifrgeltu na vychování knecht až do mustru ku p i nejmenším za 14 dní 13.000 zl., dohromady 145.650 zl. »Mustrplac« m l p chot otev en býti 3. ervence. Po p ehliíce m l lid z na ízení hejtmana zemského, kdež by se toho pot eba uznala, rozložen býti. (Sn movní památky v arch. zemsk. v Brn . Výpis takový sd lil s námi pan Dr. prof. Fr. Kameník, za kterouž vzácnou ochotu v elé vzdáváme díky.)

¹) Karel z Žerotína H. ze Stittenu dne 9. listopadu a plukovníku Rudolfovi z Tiefenbachu dne 31. prosince 1618. (Chlumecký.)

²) Jako jistcové zapsání jsou Pertolt Bohubud z Lippého, Adam Lev Licek z Ryzmburka, Jan ejka z Olbramovic a Petr Vojsko. Papírová listina upe et na jest p ti pe efmi, z nichž první p ekrásná s eským nápisem: »Albrecht z Waldsteina*, pod níž vlastnoru n »A. z Waldsteina*. (Arch. esk. místodrž.)

³) Dlužný úpis Valdštejn v, datovaný v den sv. Bartolom je na Vsetín , jest nad jiné zajímavý již tím, že rukojmové jsou rozhodn stoupenci politiky Víde ské, a sice František

Valdštejn ještě drahých 20.000 zl., kteréž byl stržil na svých statcích, a odebral se do Vídn, aby pomohl rozmnožení armádu nepřátel proti Cechům. Cizí proud, do kteréhož Valdštejn se vrhl, unášel ho dál a dále od břehu vlastních krajin, tak že smýšlením odrazoval se vždy víc a více svému národu.⁴⁾ V táboře nepřátel zdomácnil, cizím popal již posluhovati proti vlastní české krvi. Takž psal dne 13. listopadu 1618 Buquoyovi: »Od té doby, co jsem přišel z Vídn, chtěl jsem vyslechnouti V. Exc., byv ale o tom zpraven, co se zbývalo od zpátečního tažení u Budjovic, nemohl jsem se dostavití a ruce políbíti, protože posílám kapitána Serboniho, kterémuž jsem řekl, co by měl V. Exc. sdělití v příjízdy, kterou mám najímati pro službu císařovu. Žádám, aby V. Exc. ho vyslechla a mne přízní podporovati ráčila, aby najímání toho vojska stalo se rychle a s dobrým výsledkem.«⁵⁾

Mimo najímání tisíce kyrysníků, kteréž dávalo se za propůjčení Valdštejnem 40.000 zl. v Nizozemí na doporučení listu císaře k arciknížeti Albertovi, o němž Valdštejn nemálo se staral, byl ještě jiná věc: jiným na prospěch císařského vojska, jež toho času bylo mnohem slabší nežli válečné síly odbojných stavů českých. Byl to v ranném rádcem dvorní komory císařské, jak by peníze na udržování vojska a další vedení války také na Moravu od těch kterých záopatření býti mohly.⁶⁾ Když hrab Thurn po dvou citelných porážkách vojska císařského v jižních částech u Veselí (9. listopadu 1618) a Nových Dvůrů u Buquoye v Budjovicích a Dampierra zatlačil do Rakous, jenž utekl se s pomocí hraběte z Firštenberka do Kremže, zásoboval A. z Valdštejna couvajícím vojsko císařské v Rakouských potravinami i jinak všemožně mu pomáhal. Strýc měl a přibuzným svým pak, kteříž ve vojenském stavu českých

kardinál z Dietrichštejna, Karel kníže z Lichtenštejna, dávný přítel a ve všem v ranný stoupenec Valdštejn v Adam Lev Licek z Ryzmburka, Jiří z Náchoda, nejvyšší nad 1000 koní najatých v markrabství Moravském a konečně Adam z Valdštejna. V téší však zajímavosti nabývá listina závazkem splatnosti propůjčených 20.000 zl., kteréž splaceny býti měly, kdyby A. z Valdštejna bez dítek přivele nežli v itel, v příjízdy, kdyby však Václav Mol z Modřel na Hranicích a Drahotouších dříve nežli A. z Valdštejna smrtí odešel, tehdy dlužný list žádné neměl mítí moci a platnosti, nýbrž zkažen a jistě navrácen býti měl. Václav Mol tituluje se v listině té »radou a mundšenkem krále Ferdinanda* (v dlužním úpisu ze dne 24. dubna 1618 neměl ještě žádných zvláštních titulů): snad dostalo se mu takového vyznamenání za pobytu Ferdinandova přítelství v Brně za nemalou a se zvláštní výhodou pro dlužníka poskytnutou propůjku? První to byly peníze, kteréž Albrecht z Valdštejna na najímání cizích žoldáků (v Nizozemí) propůjčil proti Cechům. Pergaménová tato listina se sedmi visutými pečemi, z nichž však první Albr. z V. rozdrobena, nachází se v arch. českého místodržitelství.

*) Qualdo Priorato praví, že když stavové českí odboj za alii, hleděli prý nejedním přímluvami Valdštejna také získati, aby jako Cech s nimi držel a v boji jim pomáhal; což však rozhodně odmítl.

⁵⁾ List španělský v archivu Jindřichohradeckém.

⁶⁾ V návržích dvorní komory císařské, jak by peníze na vedení války záopatření býti měly (24. prosince 1618) temě také: »Helt die Hof-Cammer nochmalln in allweg nothwendig und ain guets Mitl zu vorstehenden wesen sein, weil unter jüngsten dess Obristen von Walstain auss Mahrem alhie sein sovil furkhommen, dass etliche aus Márhern für Ire Khúnig. Würden umb ain starcke Summa gelts einsprechen wollen, dass solche behandlung eheist fortgestellt und zu werkh gericht werden mechte.* (V arch. fin. ve Vídni.)

se nacházeli, poslal nepřátelský pozdrav: že je za to bitím a metlami potrestán, i prohlásil se ve ejn , že p i nejbližší vhodné p íležitosti spojí se s vojskem císařským.⁷⁾ Ná elníci vojska eského Thurn, Fels a Hohenlohe st žo-

7) Krátkými jen poznámkami zmíníme se o n kterých osobách, s kterými Valdštejn na dráze svého života ast ji se stýkal, abychom poznali, v kterém byly táboru za pohnuté doby prvních dvou desetiletí v ku sedmnáctého. *Jind ich Hyzrl z Chod v*, druh Valdštejn v v prvním vále ném tažení v Uh ích, stál ve sporu krále Matiaše s císa em p i stran Rudolfa II. a byv stavy eskými obvin n, že Pasovským po jich odtažení n jaké listy tajn odeslal, byl na závazek vzat, aby z Prahy neodcházel, až se na sn mu z toho vyvede. P i sn mu však na n ho zapomn li, a pon vadž nem l s manželkou a dětmi na živ býti, prosil, aby pode ctí a v rou byl ze závazku propušt n, že ze všeho odpovídati chce. Žádosti jeho vyhov no dne 4. ervna t. r. Službami zanedbal a zadlužil statek sv j Zálezly, kterýž r. 1617 k ruce v ítel m byl exekvován. V odboji stav v eských proti Ferdinandovi byl plukovníkem 500—600 jezdc , jež arcibiskup Pražský vydržoval.

Vilím Slavata, p íbuzný Albrechta z Valdštejna, kteréhož vinil ve ejný hlas, ne bez- d vodn , že pro asný zisk stal se konvertitou na veliký zármutek rodí v svých, byl vedle Jaroslava Martinice, Zde ka z Lobkovic duší i t lem ve službách reakce p i dvo e císa e Rudolfa. Roku 1611 musel býti se svým soudruhem Jar. Bo . z Martinic p ítomným útrp- němu vyznání Tengnagla, kterýž vypovídal na otázky mu kladené o jich obou innosti v p í in Pasovských. Památným jeho vyhozením otev ely se dvě e neš astné války t icetileté.

Adam Lev Licek z Ryzmburka byl r. 1611 íšníkem krále Matiaše, ve válce stav v eských proti Ferdinandovi bojoval pod velením svého p ítele již z mladých let, Albrechta z Valdštejna.

Hannibal z ValdStejna na Hostinném, jemuž Albrecht z V. jako strýci svému r. 1610 postoupil rodný statek sv j He manice, aby mu z dluh pomohl, byl r. 1611, za vpádu Pasovských na sjezdu stav v v m steh Pražských shromážd ných, dne 8. b ezna volen stavem panským, vedle Václava ze Vchynic a jiných, za komisa e pro obranu vlasti proti cizím nepřátel m a domácím »puntovník m«. Jako králem ustanovený mincmistr eský zakládal pen zi svými pro dobro království eského doly Kutnohorské, a pon vadž na to d chody jeho nesta ovaly, vydlužil si i nemalé sumy a tak do velikých dluh v p íšel, že tudíž i »statku svého nezávadného skrze odhady* zbaven byl, však ani tím všickni v ítel- lov jeho k spokojení nepř íšli a na exekuci další proti n mu nastupovali; za kterouž p í- inou na ídil císa Matiaš r. 1617 dne 13. íjna ú edník m menším desk zemských, pon - vadž Hatyibal z V. statek Velechov do sv. Ji í prodati a v ítele spokojiti chce, že do téhož asu p íro í se mu dává, a protož aby do té doby žádné exekuce proti n mu p í- pušt no nebylo. V odboji proti Ferdinandovi stál na stran stav v eských.

Hrab *Jind ich Šlik* byl hned p í zapo atém odboji proti Ferdinandovi nejvyšším lejtnantem p šího vojska pod Matiašem Thurnem. V bitv na Bílé Ho e se zbytkem králov- ské armády poslední kladl hrdinský odpor s vojem Moravan v »u Hv zdy* proti n kolika- násobné p esile nepřátelské; byl zajat se zbraní v ruce. Na za átku však již r. 1621 dal se do služby císa e Ferdinanda.

Don Balthasar Marradas, již za Rudolfa II. jmenován byl plukovníkem a vojenskou radou, bojoval v Uh ích a Sedmíhradsku, ve vojn proti Benát an m bránil pevnost Hra- dišt (Gradisku). Ve válce proti stav m eským byl plukovníkem 1000 jezdc , kteréž král Špan lský vydržoval. Roku 1619 jmenován byl jenerálním strážmistrem. Bojoval v jižních echách. Byl udatným vojákem, však nikdy neosv díl se znamenit jším v dcem.

Ant. Schlieff, bojoval s Valdštejnem v Uh ích proti Turk m a povstalým Uhr m, roku 1611 sloužil stav m eským jako hejtman nad praporem n meckých žoldák v, r. 1619 byl op tn hejtmanem p šího vojska pod Thurnem.

Pavel Michna, sekretá kancelá e eské, vin n na sn mu r. 1611, že p ed n kterými osobami slyšetí se dal, že by v d l jakou cestu k tomu najíti, aby král Matiaš o hrdlo

vali si listem ze dne 29. prosince 1618, v hlavním stanu v Rudolfovu u Budovic daném, pí stavích markrabství Moravského do Valdštejna, i žádali, aby takového nepřítele jejich v z hodnosti nejvyššího nadpisším lidem moravským sesadili, takž ho odzbrojili a s jejich se spojili.⁸⁾ Vidíte, že Valdštejn nejen nedbal toho, že jmenován byl nejvyšším odstavcem v Moravských, kteří, a velkou v tšinou odbojivěskému byli nakloněni, předce neutrálně se chovali, ale že již i se zapomínal, že jest jejich, ano i svazky blízkého příbuzenství výhrůžným vzkazem zpětrhal. Připomeneme-li, že k takovému bezohlednému jednání zavedlo Valdštejna nejen náboženské vychování, politické styky s panující stranou ve Vídni, ale také nemalý jeho egoismus, kterýž doufal dosáhnout svým dobrým odměny za platné služby, vykonali jsme povinnost spravedlivého soudce.

připraven býti mohl. Z stával za touto příčinou pod stráží v domku »u Ptáka« v Žatecké ulici. V odboji proti Ferdinandovi byl předním štvěrem proti stavovským.

Jindřich Matiaš hrabě z Thurnu psal dne 12. března 1611 králi Matiašovi, jenž stavovským táhl na pomoc proti Pasovským: »Gnedigister Khuenig und Herr! On vieler wort und erbitnuss viel ich nach der Gnad Gottes mich zu erkennen geben, wie eufferig und herzlich ich es mit Euer Khunigl. Majest. gemaint hab, welches bis in den Tott beharren wirdt.* (V arch. min. vn. ve Vídni.) Roku 1618 však, jako náčelník vojska stavovského, zahájil válkou operací proti císaři Matiašovi.

Jaká neumožitelná vaše pomsta věla od r. 1686 v rodu Vchynských proti císaři Rudolfovi, toho výrazným dokladem jest několik slov, kteráž *Václav Vchynský* (jenž vedle Albrechta z Valdštejna byl komořím krále Matiaše) r. 1611 v květnu v síních hradu Pražského (kdež Rudolf t. . sídlel), k vyslancům z říše Německé byl promluvil: »Wann dem Rom. Reich mit einem solchen Herrn und Regenten so wol gedient, so sollten wir Ihne nuer hinnemben und erhalten, solang wir wollen und khöndten. Sie die Böhemen beehrten seiner nicht mehr, wollten Ihne auch lenger nicht haben, hetten sich sonsten also verfasst, dass sie seiner wol entratheren khöndten, ja endtlichen guet rundt gesagt und gestanden, dass er aller dieser Sachen ain anfänger und Ursacher seie, auch dabei vermeldet, was gestalt er anfangs bei diesem werkh disgustirt und darzu bewogen worden.* ... (List kurfiřta Mohavského arcikněžeti Albrechtovi v archivu ministeria fin. ve Vídni.) Kde a kdy jen mohl, rozdmýchoval plamen záští proti domu Habsburskému, aby krvavou pomstu rodu nasýtil. Proto zekl se víry katolické, přidal se k podobojím, přitom však dovedl sloužit jesuitům, uml si nakloniti krále Matiaše, že slíbena mu panství Kolín, Chlumecké, když ke koruněskému pomůže. R. 1615 byl stavovskými jako zem zrádce před soud pohnán, k smrti odsouzen, v znu. Vylámal se z vězení, utekl do Krakova, kdež zapsati se dal na universitu, aby nemohl k jinému soudu volán býti než před rektora. Za svou odbojivěského přidal se k stavům, vyjednával však pí tom s Ferdinandem, pročež stavovství v znu. Po bitvě na Bílé Hoře dovedl zachovati se tak, že císařský dvůr ponechal ho v držení statků. Zeměl jako pobožný, horlivý katolík. Krvavá pomsta na rodu Habsburském za pohanění otce Jana, někdy purkrabí Karloštejského, byla potom díděným údem *Vilma Vchynského*, kterýž, když Ferdinand II. po bitvě Bělohorské na trůněském se upevnil, hledl především toho, aby také se udržel. Ženitba s Alžbetou, sestrou hraběte Adama Trčky, švagra Albrechta z Valdštejna, spříznila ho s císařským jeneralissimem.

Diviš Lacmbok Slavata, příbuzný a spolužák Valdštejn vna Košmberce, stál v odboji stavovských proti Ferdinandovi II.

Kristián z lilová byl r. 1620 někdy na začátku června jako hejtmancísařských žoldák zajat od vojska stavovského a za výměnu propuštěn.

⁸⁾ Forster, »Wallenstein« a »Allg. Archiv für die Geschichtskunde despreussischen Staats«.

Když však i po té na oko tiché, ve válce nesú astn né Morav po al to ití se a zdvihati vždy siln jší oposi ní vítr, jenž hrozil i blízkou bou í, a nad je dvoru Víde ského, že ty »hlupece« Cechy velmi brzy poko í, byly sklamány, po alo vyjednávání o mír, aby zatím asu a pomoci bylo získáno. S císa em Matiašem snad by se byli stavové eští srovnali, s králem Ferdinandem však, jenž žádného > kací e« v zemích svých trp ti necht l a ímu p ísahou se zavázal, že chce rad ji býti králem znuzeným nežli prokletým, než by svobodu náboženství dopustiti m l, zdálo se to býti skoro v cí nemožnou. Pod praporem bojechtivých, nesmi itelných stál také Albrecht z Valdštejna. Za vále né však stagnace, když o mír s Cechy na oko po alo se vyjednávati (z Vídn nemohli vypraviti dostate né síly vále né na poko ení stav v eských a na zastrašení Moravských, jichž nevole hrozila také již odbojem), bezohledná horlivost Valdštejnova na chvíli ochladla, pon vadž mu jako na Morav osedlému hrozila ztráta statk v. Již p ed zapo etím odboje eského pohlíželi mnozí rozhodní Cechové na chování se Albrechta z V. s velikou ned v rou; když však pronev ra jeho skutky se jevila, pomýšleli vlastenci Moravští již na to, aby mu sv ený pluk od ali a evangelické osob k správ odevzdali;⁹⁾ po odeslání pak Thumem, Felsem a Hohenlohem tížného listu (29. prosince 1618) stav m Moravským, aby »takového nep ítele ech v* sesadili, proskakovala již ve ejn proti n mu hanlivá výhr žná slova »arcipapeženec, zrádce« atd. S v domím, že od krajan v svých není návid n, odebral se Valdštejn v druhé polovici m síce ledna 1619 do Vídn ke dvoru císa skému, o kteréž návšt v podává dob e informovaný B. Jaquot zprávu Buquoyovi dne 29. ledna 1619 z Vídn v tato slova: »Od té doby, co jsem V. Exc. psal, došel jsem k té osob , která mi slíbila, že mi poví p í inu, pro plukovník Valdštejn p íšel sem ke dvoru. V ru stalo se tak z d vodu, který p í í se rozhodn krásným slib m, jež Žerotín u inil císa í,¹⁰⁾ nebo Valdštejn prohlásil se p ed králem i císa em, pon vadž válka eská pouze proti králi se vede, a nehodlá-li císa ho podporovati a poskytnout mu prost edk , aby na Morav se udržel, že uchýlí se dom , a aby mu císa nepokládal za zlé, že se také ihned vzdá svého pluku, a kdyby ho cht la zem jako d íve vydržovati, že by i toho taktéž se vzdal, pon vadž službou svou nechce p íjíti v nebezpe í, aby ztratil statky své; k emuž dodal, že i ostatní katolíci pomýšlejí odebrati se dom pro liknavos císa ovu i kardinála Dietrichštejna.¹¹⁾

⁹⁾ Direktorové eští v listu knížeti Lehnickému 17. prosince 1618. Skála, II. 466.

¹⁰⁾ Ve Vídni o ekávali, že Žerotín vále nou bou i stav v eských ukonejší, a že Valdštejn pošle úmluvu o p ím í; takž psal B. Jaquot Buquoyovi z Vídn dne 18. b ezna 1619. P í návšt v své ve Vídni bydlel Valdštejn »u t í seker*.

¹¹⁾ Mimo to sdílel B. Jaquot Buquoyovi: »Pan Maximilian zamítl dnes tisíc koní za touž záminkou, že jich nem že p íjmouti, nesebere-li císa nových posil na Moravu, kteráž chv je se strachem a nev rou.* (List francouzským jazykem psaný nalézá se v arch. hrab. Buquoye na Nových Hradech.) Zpráva z Vídn ze dne 3. listopadu 1618 oznamuje: »Graff Tampier seind noch alhier, will von hinnen nicht weichen, biss so lanng und vil Ihn J. M. mit Gelt, Volckh, Munition und Winterwahr versorgen, gibt vor, wann er ohne Gelt in dass lager kommen thet, seine Soldaten alle Meideinern wurden, die auch wohl gar von ihm abtrinnig und dem Feind zuelfallen mbchten.* (Státní arch. v Dráž anech.)

Vid ti z takového projevu, že Valdštejn, jako muž inu, nebyl s liknavou politikou císaře Matiaše spokojen, že neostýchal se nespokojenost svou zcela otevřeně vyslovit a že, přes všechnu horlivou ochotu a vášnivou chtivost boje, byl přede nejprve na sebe velmi opatrným, jakýž až příliš praktický egoismus a opatrnost zachoval po všechen život. Jaká mu byla píď ve Vídeuském na takovou jeho proposici dána odpověď, slovně doložit nemůžeme, víme však na tolik s jistotou, že netrpivého Valdštejna spokojili dříve již (viz jeho list Buquoyovi ze dne 13. listopadu 1618) slibovaným jmenováním plukovníka 1000 kyrysníků v. Zprávu další o tom máme z listu císaře Matiaše, kterýž dne

5. února 1619 žádal markýze Spinolu, vrchního velitele španělského vojska v Nizozemsku, aby plukovníku Valdštejnovi nápomocen byl při najímání 1000 kyrysníků, kteříž v Alsasích shromážditi se mají.¹²⁾ Dne pak 11. února 1619 oznamoval z Vídně Zeidler kurfiřtovi Saskému: že pánu z Valdštejna, nejvyššímu dosud na Moravě, svěřeno má býti vedení 1000 kyrysníků v, kteříž na doporučení císařovo k arciknížeti Albertovi v Nizozemí najímání býti mají, na což Valdštejn 40.000 zlat. ze svých peněz že vyplatí.¹³⁾ Valdštejn sám psal 14. února jmenovanému arciknížeti, že ustanoven jest plukovníkem 1000 kyrysníků v, poněvadž však takový počet mu nevystačí a sám od pluku svého vzdáliti se nemůže, žádal, aby k najímání vojáků v nejvyšší lejtnant a jiní důstojníci ještě byli na ízení.¹⁴⁾ Arcikníže však Leopold, jenž byl jako zatímním správcem Alasaska, ohlásil císaři dne 15. března t. r., že nemůže svoliti, aby v Alsasích odbývána byla přehlídka Valdštejnských 1000 kyrysníků a 6000 jiného příšího vojska. Na což císař Matiaš odpověděl, že nemůže od ustanovení svého ustoupiti, však že se postará, aby najaté vojsko rychle Alasasko opustilo. Sámž arcikníže Leopold se spokojil.¹⁵⁾

Dne 20. března 1619 zemřel císař Matiaš. Na trůn vstupoval protireformátor. •Byl-li Valdštejn toho času (při úmrtí císaře Matiaše) ve Vídni, nebo na rychlou zprávu ke dvoru císařskému z Moravy si pospíšil, nevíme. A dosud jako plukovník ve službách stavěn na Moravě, byl přede již celou duší v táboře císařských. I Valdštejn cítil, v dle vedle mnohých jiných, že panováním neústupného Ferdinanda nastane ráznější innos válečná. Dříve ještě nežli zemřel císař pohřben byl, již dne 24. března jmenoval ho také Ferdinand plukovníkem kyrysníků v i na ídil mu, aby brzy najati a do pole postaveni byli. A téhož dne napsal Valdštejn revers, že na ízenému ustanovení vedle nejlepší své možnosti jako poslušný, vrný služebník zadosti učiní. Revers Valdštejn v ze dne 24. března jest důležitou listinou z jeho života, protože zapisuje se nejen vlastnoručně k službám Ferdinandovi proti stavěnským, jež nazývá rebely,

¹²⁾ Opis souř. v státn. arch. Víde .

¹³⁾ Státní archiv v Drážanech. Jiná zpráva ze dne 23. dubna udává, že Valdštejn 40.000 zlat. na najímání vojska zapíjí. Jakož také dovídáme se z listu B. Jaquota Buquoyovi dne 18. března 1619 z Vídně psaného, že by najaté pro Valdštejna jízda nebyla z Alasaska se vypravit: mohla, kdyby nejvyšší kanclíř Lobkovic s jiným ještě šlechticem nebyl císař i jmenem A. z Valdštejna peníze opatřil, kteréž dne 20. března z Vídně odeslány byly.

¹⁴⁾ V státním archivu Bruselském.

¹⁵⁾ Konc. v státn. arch. Víde .

»
kte íž životem i statkem králi propadli a po právu mají býti ztrestáni, ale také že v domácí takové válce od vojska jeho zajatí nepřátelé nemají býti vedle obvyklého práva vojenského »šacováni*, nýbrž vrchnímu veliteli všeho vojska odevzdáni.¹⁶⁾ Vedle toho u in na byla také s Valdštejnem smlouva, mnoholi jemu jako plukovníkovi, ostatním d stojník m m sí ní služby a na z ízení praporc dáno býti má.¹⁷⁾

Z Vídn navrátil se Valdštejn jako úpisem králi Ferdinandovi zavázaný nepřítel odbojných stav v eských na Moravu, aby skv lými vyhlídkami do budoucnosti vále né podnikl se k násilnému skutku, jakýž také brzy vykonal.

Vláda císa e Matiaše mluvila, vyjednávala skrze prost edníky o smírném urovnání sporu s echy: král Ferdinand a jeho d v rníci najímali vojsko proti ech m kde jen mohli. Na 300 cizích ve Vídni shromážd ných jesuit a jiní národa eského nepřátelé, mezi kterýmiž nejvyšší kanclé království eského

¹⁶⁾ Revers te se v tato slova: »Ich Albrecht Wenzl Eusebio von Wallenstein auf Wsetin, Luckau, Rimnicz und Miloticz, der zu Hungern und Bohaimb kóniglichen Mt. Rath, Kammerer und bestellter Obrister, bekenne hiemit offentlich, nachdem der durchleuchtigist grossmechtigist Fiirst und Herr, Herr Ferdinand, Kónig zu Hungern und Bohaimb, Erzherzog zu Osterreich, mein gnedigster Herr, mich zum Obristen uber ein Tausend Kurrazierreiter fiirgenommen, bestellt und vermiig mir der heut dato zugestellten Bestallung, dieselbe alsbald zu werben und in das Feld zu bringen, gnedigist anbefohlen: ais versprich und zuesag ich bei meinen adelichen Ehn, Trauen und Glauben in Kraft dieses Reverst solcher Bestallung in allen und jeden Punkten, wie die darinnen begriffen, bestes meines Verstands und Leibsvermuglichait nach gehorsamblich, getreulich und bestes Fleiss nach zugeleben und alles jenige zu thuen, was einem gehorsamen und treuen Diener und Obristen zueignet und obliegt.

Und obwohl dem Kriegsbrauch nach, was ausser Feldobristen und Feldhauptleuten von andern Personen gefangen wurden, dass ein jeder, der dieselben niederwirft und bekommt, schätzen und darmit handln miige : weilen aber dies ein einheimischer Krieg und ohne das die Rebellen ihrer kóniglichen Mt. mit Gut und Blut heimbegefallen, auch vermiig Rechts, wann es zum offentlichen Bruch kheme, ganz billich zu strafen sein, und hóchstgedachte kónigliche Mt. gnedigist und ernstlichen bevolhen, dass die, so lebendig gefangen werden, alsbald den, so ir kóniglich Mt. mi zum Haupt fiirstellen und das Kommando zu fiíhrrn auftragen werden, iiberliefern und ausser dessen mit dergleichen Gefangenen nichts fiírnemen soli. Ais zuesag und obligire ich mich bei meinen adelichen Ehren, Trauen und Glauben, diesem allem gehorsamlich nachzukumben. Dessen zu Urkund hab ich diesen Revers mit meinen angebornen Insigl verfertigt und mit eigner Hand unterschriben. Beschehen in Wien den 24. Tag Monats Marti anno 1619. A. Waldstein, Obr. mp. (C. k. archiv minist. voj. ve Vídni.)

¹⁷⁾ Oberst Albrecht von Waldstein errichtet ein Regiment von 1000 Curazzir-Pferden; der Kaiser bewilligt: »Dem Obristen fiir Leibsbesoldung, Tafelgeld, Obristlieutenant, Wachtmeister, Proviantmeister, Caplan, Schreiber, Profoss und dessen Leute, Trompeter, Heerpauker, Koch, Wagen, die er zu halten schuldig sein soli, und andere des Obristen Valets, monatlich 1440 fl.« Jedem Capitán sammt seinen Jungen 183 fl. 20 kr., jedem Lieutenant sammt seinen Jungen 83 fl. 20 kr., jedem Fáhnrich sammt seinen Jungen 63 fl. 20 kr., 2 Trompeter, 1 Fourier, 1 Schmied 66 fl. 40 kr., ein Caplan 20 fl. Jedeš bei der Musterung gut gemachte Pferd 16 fl. 40 kr. Zur Verfertigung der Cornete (Standarten 10 St. á 40 fl.) 400 fl. »Auf jedeš weiter werbende Curazzir-Pferd bewilligen Se. Maj. bis zur Musterung zu einer sonderbaren Zuepung und fiir alles 26 fl. 40 kr.« (C. a k. archiv minist. voj. ve Vídni.)

a Pavel Michna také odbývali porady, jak by » kacíři« poražení býti mohli.¹⁸⁾ Spoléhali na to a honosili se, že na konci měsíce května 1619 bude 30.000 nových najatých žoldáků vypraveno do pole.

O takových záměrech a praktikách v dle v království českém i na Moravě. Když smrtí císaře Matiaše (20. března 1619) zhasla všechna až dosavad jako slabé světlo kmitající se nad je na mírné urovnání s Vídní, a Ferdinand o p í m í, vyrovnání nechtěl slyšeti, záleželo zejména na tom, aby moc svou sesílili a Morava k odboji se přidala, nebo i Rakušané na to očekávali. Ponevadž však rozhodným vlivem Žerotínovým markrabství stále držáno bylo v šachu smírné politiky,¹⁹⁾ rozhodli se stavové českí, aby vpádem lidu válečného do sesterské země získání byli stavové Moravští, o kterýchž se v dle, že až na několik málo osob přidali by se k odboji.

Žerotín Karel právě toho času dne 6. dubna 1619 navrátil se zech, kdež v Jindřichov Hradci s markrabím Braniborským Janem Jiřím, jako velitelem na pomoc českým stavům vyslaného lidu Slezského, o smírné urovnání s králem Ferdinandem vyjednával. Žerotín přinesl p í tel m dvoru Vídeňského postrašné zprávy, že českové chtějí na Moravu vpadnouti a stavby Moravské mocí donutiti, aby se spojili s českými. I napomínal téhož ještě dne (6. dubna) psaním kardinála z Dietrichštejna, jako od stavů v sněm ustanoveného vrchního velitele obrany zemské, aby potěbná učinil opatření, zvláště aby s Albrechtem z Valdštejna, jenž s plukem pěšího vojska v Olomouci byl ubytován, a s Jiřím z Náchoda, kterýž s jízdou v Brně byl posádkou, se poradil, co by v ní obrany hranic markrabství státi se mlo. »Nebo když českové na hranice Moravské vtrhnou hodlají, nevím, na jaký by prospěch naše vojsko v těchto místech bylo rozloženo.*²⁰⁾ Byla-li schůzka s Valdštejnem a Náchodem odbývána, anebo jaké stalo se v příležitosti ujednání, nevíme. Kardinálovi, jenž vymlouval se, že nemá tolik dané moci, nedostávalo se v podobných nebezpečných dobách ráznosti, odhodlanosti. Vojska Moravská zůstala na svých dosavadních místech v Brně a Olomouci, hranice proti království českému nebyla obsazena. Že Valdštejn, jenž každé hnutí válečné stavů českých sledoval a v stálé byl korespondenci v příležitosti s Žerotínem,²¹⁾ nerad byl a zůstal neinným, ukazuje další jeho jednání.

¹⁸⁾ Zpráva z Vídně ze dne 15. dubna 1619: »Alhier befinden sich ein Concilium zu halten viel frembder Jesuiter, und wie verlautet in der anzahl uber 300; wasselbige nun gutes neues practiciren werden, móchten ihre Friichte anzeigen. — Zu den Rathschleglen werden gezogen der Nuncius Apostolicus, der spanische Botschafter, der Florentinische Botschafter, der obriste Canzler der Cron Boheimb (so bei denselbigen vielfaltig steckt und practicirt), der Michna, bisweilen auch die Schlesischen Hofrátthe, der von Nostitz und D. Melander und etliche Jesuiten, welche Ihr. Kón. Mtt. täglich in Ohren liegen und das crucifige uber Boheimb schreien. (V státn. arch. Dráž .)

¹⁹⁾ Vedle Žerotína, Dietrichštejna i Valdštejn stavby Moravské napomínal, aby Ferdinandovi v rni zůstali a s českými se neboučili. (Beckovský.)

²⁰⁾ List Žerotína v kard. Fr. z Dietrichštejna ze dne 6. dubna 1619 v Těbíně. (Chlumecký, Karl v. Žerotín. II.)

²¹⁾ Viz list K. z Žerotína ze dne 20. dubna 1619 kard. Fr. z Dietrichštejna. (Chlumecký. II.) I po vtrhnutí stavovského vojska českého na Moravu vyzýval Žerotín Dietrich-

Dne 18. dubna 1619 na ídili direkto i eští hrab tí Thurnovi, aby vtrhl na Moravu, kterýž také již dne 23. dubna rychlými pochody p íbyl do Jihlavy, v ele byv všude na cest své uvítán. Aby zám r direktor v eských v p í in získání Moravan v spíše mohl býti proveden, cht l Thurn, a byl také úmysl direktor v eských, aby zajal »arcipapežence« Albrechta z Valdštejna, jenž všecek byl smýšlením i chováním v tábo e nep átelském, s ímž se také ne- tajil, zachovávaje se ve všem jako rozhodný stoupenec jesuit v. Takž dne 11. ledna (1619) p íšel jako nejvyšší do jes- kolleje Olomoucké, kdež s kar- dinálem z Dietrichštejna posnídal a zvolil si jes. P. Eustachia za kazatele vo- jenského a dne 14. ledna daroval téže kolleji 200 zl. Karel z Žerotína, jenž prý smírnou politikou rozpakoval a od ech v odvracel Moravské stavy, se stejným m l se potkati osudem zatknutí, aby »moudrost Šalomounova, po- n vadž více v d l než ostatní, po Moravu zachrán na byla«.22)

Posm šn pronesená slova o Žerotínovi, jehož vlastenectví nade všechnu pochybnost bylo vyvýšené, hlubokou byla pravdou. Valdštejn i Žerotín byli ve ejným mín ním za zrádce považováni. A pece jaký ohromný rozdíl mezi ob ma! Žerotín pro p esv d ení své, pro svátý úmysl, aby uchránil eský národ p ed hrozící záhubou, pokládán za zrádce vlasti jako Valdštejn, jehož veliké já a vále ná ctižádost nedovedla se tehdy již rozeh átí svátým zápalem lásky k vlasti.

Divná, zvláštní v c! Thurn cht l zajmouti Valdštejna pro zrádné jeho cho- vání, Žerotína pro rozpakování stav v: a Valdštejn hodlal sou asn podobný ješt odvážn jší kousek dokázati. Chystal se Moravské stavy na sn mu v Brn , kdež za jedno s echy prohlásiti se cht li, s vojskem p epadnouti a tak všechno protidynastické bou ení rázem udusiti. Však jedna ani druhá strana p ípravovanou akci provésti nemohla, pon vadž ob navzájem o nep átel- ských zám rech se dov d ly. Žerotín chystal prý se k út ku do Rakous,²³⁾ Thurn varoval panstvo a rytí stvo Moravské, aby k sn mu do Brna silným pr vodem se opat ili, a Valdštejn, vida zma ený plán zamýšleného p epadení i že na dále na Morav z stati nem že, a necht jako psanec ze zem uprch- nouti, odhodlal se k násilnému skutku, nad nímž ztrnuli jeho p átelé i nep átelé.

štejna, aby s Lichtenštejnem Karlem a Valdštejnem do Brna k ú ad se sešli, co by in no býti m lo. [Žerotín Dietrichštejnovi 25. dubna 1619. (Chlumecký. II.)]

²²⁾ F. Lebzelter píše z Prahy Schonbergovi 23. dubna 1619: »Der Anschlag ist, den Obristen von Wallenstein (ais einen Erzpapisten) gefangen nehmen. Da man auch Herm Carol von Zierotin ertappen khonde, móchte Ime auch dergleichen beschehen, und melt ein vornehmer Herr (dessen originál schreiben ich auch selbst gelesen) es wehre in allweg gutt, dass man lne wo moglich in verwahrung nehmen mbchte, dann weilen er (wie er sich selbstem berühmte) mehr ais alle andre wüsste und also der witzigste Mann im ganzen Lande wehre, so músste man sich bey Ime Raths erholen und wehre nicht zu verantworten, dass die Weissheit Salomonis mit Ime begraben solíte werden.« (V arch. Dráž .)

²³⁾ Lebzelter oznamuje Schonbergovi 27. dubna 1619: »Daselbsten (Olmiitz) seind etliche lateinische verš wider Herm Carol von Zierotin offentlich am Rathhaus ange- schlagen worden; der soli sehr forchtsam sein und allbereit seine beste sachen zu flucht in Osterreich zusammengerichtet haben; man wirdt aber, wie jungst angedeut, ime sowol auch dem Obristen von Wallenstein fleissig auf den Dienst warthen und sie vielleicht im Landt behalten«. (Státní arch. v Drážd.)

Vojsko p ší i jízdné najato bylo za zemské peníze na ochranu markrabství Moravského. Plukovníkem p šího v Olomouci a v kolí rozloženého vojska byl stavý Moravskými ustanoven Albrecht z Valdštejna, jízdy veleli Ji í z Náchoda a Petr Sedlnický, kte íž v Brn byli ubytováni. Pon vadž skoro žádné nebylo pochybnosti, že budoucí, na 2. kv tna do Brna rozepsaný sn m spojí se s odbojnými Cechy, bylo na snad , že Valdštejn i Ji í z Náchoda, jako rozhodní p ívrženci strany krále Ferdinanda, z hodností svých budou sesazeni a vojsko jich p ívt lí se k vojsk m eským. Když již tomu úpln zabrán no a spojení Moravan v s echy p erušeno býti nemohlo, umluvil se Valdštejn tajn s Ji ím z Náchoda, aby aspo vále ná jich moc zeslabena byla, že vojska jim pro ochranu zem sv ená v jeden a týž den p evedou do tábora nep átelského. Posledního dne m síce dubna (1019) po ob d dal si Valdštejn zavolati svého nejvyššího strážmistra a na ídil mu, aby s devíti praporci p šího lidu téhož ješt dne z Olomouce vytáhl a k hranici Uherské se ubíral, on sám (Valdštejn) že s desátým praporcem jeho následovati bude. Valdštejn zamýšlel s p ším lidem svým i s jízdou pána z Náchoda vtáhnouti na hranice Uherské mezi Skalici a Lubany, odkudž cht l s pomocí lidu uherského (od katolík pro Ferdinanda najatého), a až by Dampierre tamže také p írazil, do Moravy vpadnouti a p edních m st markrabství Brna, Olomouce i stav v tam z stávajících se zmocniti. Nejvyšší strážmistr Valdštejn v vedle na ízení z Olomouce vytáhl, nemaje však bližší ordonance, kde by na noc se položití m l, i nemoha do ekati se svého nejvyššího s desátým praporcem, a snad že také v t il zradu na zemském vojsku páchanou, obrátil se s vojskem na noc op t do Olomouce. Nad ímž Valdštejn takovou m rou se rozzu il, že nejvyššího strážmistra svého rapírem probodl, až dol s kon spadl, a ustanoviv ihned jiného, rozkázal, aby bez odkladu s vojskem z m sta vytrhl. Což když se stalo, p epadl Valdštejn téhož dne se 40 mušketéry okolo 10. hodiny v noci pokladníka zemského Birytu v posteli s hrozebnou žádostí za vydání pen z zemských. Když však týž sv ené mu pokladny zodmykati necht l, p inutil ho Valdštejn s vytaseným a na t lo nasazeným rapírem i výhr žkou uškrčení, že klí e vydati musil. Valdštejn dav otev íti truhly a vybrav z nich 9G.000 tolar širokých, rozkázal je v nejv tší rychlosti naložití a odvézti s municí, kterouž také byl zemi pobral, na osmi vozích, sám pak téže ješt noci v pr vodu desátého svého praporce vytrhl z Olomouce.

Podobnou zradu spáchal nejvyšší Ji í z Náchoda, zef K. z Zerotína, nad plukem svým 1000 jízdných, vyjev téhož dne z ležení svého z Brna za umluveným s Valdštejnem zám rem. Jel v ele svého pluku cestou k Olomouci, aby se s vojskem Valdštejnovým spojití mohl. Když již hodný ujeli kus cesty, zastavil nejvyšší lejtnant Stubenvoll u Vyškova jízdu a zasko iv s ostatními d - stojníky plukovníka, tak že ho jako do kola oto ili, tázal se ho: zdali vytáhl z Brna na rozkaz stav v? a má-li jaký, kam by táhnouti m li, aby jej ukázal. Plukovník vymlouval se na poru ení hejtmana zemského. Stubenvoll však s ostatními pop el moc takovou hejtmanu zemskému, kteráž jen stav m náleží, pon vadž je najali a jim také povinností se zavázali. Po té naspílavše mu do

sytotosti zrádc a šelem, zpátky do Brna se obrátili.⁴⁴⁾ Ji í z Náchoda s rytmistrem Vilímem Bravanským z Chob an byli rádi, že s životem vyvázli a k Vídni pospíchali. Bravanský (Brabanský) k uskute n ní zám ru, aby Moravské vojsko vedením A. z Valdštejna a Ji . z Náchoda do tábora nep átelského p evedeno bylo, nemálo napomáhal jedin za tou p íinou, aby vymstil se stav m Moravským, že r. 1599 na sn mu za odpov dníka a zhoubce zemského vyhlášen byl.²⁵⁾

Když stavové Moravští o takovém zrádném jednání svých nejvyšších se dov d li, vyslali za zrazeným vojskem komisa e s jistým po tem jízdy nejvyššího Petra Sedlnického, jenž zemi v ren z stal, aby vojáky upomenuli na p ísahu i vlastní es , kterouž sob , zemi jsou zavázáni, zrádného nejvyššího Valdštejna aby zajali, svázali a do svého ležení se navrátili. Dne 4. kv tna asn z rána vypravil hrab z Thurnu od svého vojska t i praporece p choty i na 1800 jízdy k B eclavi za tímže ú elem a aby spojení zrazeného vojska Moravského s Dampierrem a nov najatým Uherským lidem na hranicích Uherských p ekazil.²⁰⁾

Sedlnický s komisa i zemskými, doprovázen ty mi sty jezdc , dostihl p ší vojsko Moravské až na hranicích Uherských, p ed nímž nap ed Valdštejn s pen zi, municí, na osmi vozích naloženými, v pr vodu nevelkého po tu desertér k Vídni ujížd l. Po ukázání listu stav v Moravských i po ústním napomenutí, aby rozpomenuli se na svou povinnost k zemi, stav m, obrátilo se po nedlouhém vyjednávání dev t praporc a z desátého 70 muž .²⁷⁾ P i pluku jízdném Ji ího z Náchoda, p i n mž nemalá ás šlechty Moravské sloužila, nebylo žádného vyjednávání, aby se dom vrátili, zapot ebí, pon vadž d stojníci i jízda, jak již pov díno, sami pam tlivi byvše svých povinností k zemi, nejvyššího svého jako »zrádnou šelmu* v širém poli opustili a do Brna dne 3. kv tna se navrátili. P ší vojsko Valdštejnovo p ivedeno bylo do Brna dne 7. kv tna.

Odhodlanost, sm lý in ve válce vykonaný jest vojáka ozdobou: zruší-li však v dce p ísahu své zemi u in nou a sv ené mu vojsko za asu ješt trvajícího míru p evede do tábora nep átelského, nem že zrada taková jmenována býti hrdinstvím. Mnohem t žší však obžaloba spadá na Valdštejna násilným pobráním zemských sirot ích pen z. Snad v nep átelské zemi za asu

**) Pavel Skála.

4) Viz »Sn m r. 1G12 ze zápis K. zŽerotína«, jež vydal Brandl.

26) Thurn hrab tí Hohenlohovi dd. 4. kv tna 1G19 z Tasovic u Znojma: »Seidt meines jungst abgefertigten relationbriefel ist nichts dergleichen fürgefallen, welches sonders schrift-wiirdiges, ausser dessen, dass ich meinen Obristen Leutenandt mit 8 fändlein geworbenen Volcks und bei 1800 Pferden nach Lundtenburg zu, welches Herrn von Zierotin zugehöret, dahin der aussgerissene Obriste von Wallstein mit seinem Regiment einem Pass zueilet, sich mit dem Conte Dampier zu conjungiren, Ihme vorzukommen und so es m glich durch bewegliche motiven und schreiben.wieder zuruck zukehren, heut in aller friie abgefertigett.*

27) List posl v od direktor království eského na Moravu vyslaných ze dne 9. kv tna 1619 v státním arch. Dráž .

v avy vále né omluvena by býti mohla taková krádež ve ejného jm ní želez-
nou pot ebou: kdo však vlastní zemi svou, ve kteréž po drahná léta jako
obyvatel p ebývá, násiln obere o peníze sirot í, aby je nep íteli jako pomoc
proti vlastním svým krajan m v dar p inesl, páše loupež na cizím jm ní, na
svém jménu. I zde p ipojiti musíme na obranu osoby, nikoliv však v ci, že
Valdštejn odchován byl a také ídil se zásadou, že ú el posv uje prost edky,
a že nezm rná jen oddanost' k císa i, jemuž prosp ti cht l, m že také býti
jeho omluvou. Valdštejn inem svým neprosp l zájm m nep átelského tábora,
politické p átele své na Morav p ivedl do nebezpe enství života a poskv rnil
vlastní jméno své na v ky. Zrazené vojsko, jak již pov díno, navrátilo se až
na malé zbytky do svých kvartýr v, smýšlení vlažných dosud stav v Morav-
ských rozeh álo se zprávou o spáchaném takovém inu pro oposicí, politi tí
p átelé Valdštejnovi, a všichni p ed stavy Moravskými slavn se za íkali, že
o zrad ni ehož nev d li a spáchaný in rozhodn odsuzovali, byli p ece
v domích svých uv zn ní, vojskem hlídání; kardinál z Dietrichštejna, jenž jako
ochránce pokladny zemské by byl pobrané peníze nahraditi musil, s Karlem
z Žerotína a Ladislavem z Lobkovic, hejmanem zemským, m li býti pro roz-
pakování stav v, aby králi v rni z stali, po eském zp sobu, jako Slavata,
Martinic a Fabricius, s oken vyhozeni. Žerotín prý již »z okna vykoukal*,
kardinál Dietrichštejn kle e pro milosrdenství boží prosil, a jen v elou p ímluvou
eských, na Moravu k sn mu p iblyých, komisa v od smrti byli vysvobozeni.
Od toho asu p estal Žerotín býti politicky inným; smírná jeho slova jedna
ani druhá strana, v boji na život a na smr , slyšeti necht la. Uchýlil se do
svého zátiší, nevnucoval se jedn m ani druhým moudrou svou radou, neob-
t žoval žádného svým napomínáním. Byl ne inným jen divákem všech událostí
až po bitvu B lohorskou.²⁸⁾ — Valdštejn, o n mž by snad íci se mohlo, že až
do té doby mírnil se radou svého švagra, odtrhl se pronev rou svou ode všech
blízkých svých p íbuzných, katolické i nekatolické víry, kte íž povždy o smír
usilovali. Stal se nep ítelem svých p átel, zap el svou vlas , bojoval pro cizí
proti svým. »Ani jediného není na Morav lov ka víry katolické ani jiné,«
oznamuje kardinál Dietrichštejn Ferdinandovi dne 6. kv tna 1619, »kterýž
by in Valdštejn v schvaloval, a také žádný rozumný na celém sv t jej
chváliti nem že a nebude.* A hrab Thurn podáváje do ech zprávu o ta-
kové události, píše: »Wie ist diese hoffártige Bestia da gefallen,* a v jiném
listu (8. kv tna 1619) oznamuje: »Was f r ein Meineidt und Treulosigkeit
der hoffártige von Wallenstein begangen, welcher von der ganzen erbaren
Welt also titulirt und publicirt wird... Da sitzt die hoffártige Bestia, hat die
Ehre verloren, Haab und Gut und die Seel.<²⁰⁾ Na sjezdu svolaném pak ke

1

²⁸⁾ N kte í histori tí spisovatelé domnívají se, že Žerotín snad pro blízké p íbuzenství
s Valdštejnem, nebo že snad o » nepoctivosti* odbojník v proti Ferdinandovi byl p e-
sv d en, necht l p idati se ku krajan m svým víry nekatolické. Z vyprávování našeho
vid ti jasn , že první ani druhý d vod není platným, nýbrž že z hlubokého pesv d ení
vlasteneckého tak se zachoval.

²⁹⁾ Kladouce vlastní slova hrab te Thurna p vodním n meckým jazykem, jako zvláštní
charakteristik on p edáka odbojných stav v eských, kterýž vždy jen n mecky psával,

dni 2. května roku 1619 usnesli se stavové markrabství Moravského dne

11. května jednomyslně na tom, aby Albrecht z Valdštejna »pro oukladné, listivé a zlé obmysly i pevně, a poněvadž nad vlastní svou, nad poctivostí a závazkem svým se zapomenul*, na vlastní zemi ze země byl vypovídn a do markrabství nikdy se nenavracoval; statky pak jeho aby k zemi skonfiskovány byly. Stejný ortel vyknul nad Valdštejnovým soudruhem Adamem Lvem Lickem z Ryzmburka, Jiřím z Náchoda a pomocníkem jich Vilímem Brabanským.³⁰⁾ Valdštejn, o němž v Praze vypravováno, že na cestě své byl

poněvadž český psátí neumí, upozorujeme ještě na vlastnoručný, nedatovaný jeho list (asi z roku 1622), neznámé osobou psaný, v němž zrovna ztotožňuje se s německým pánem. Píše: »Das Kriegsvolk *unser teutsche Nation* hat grosse nott und elendt gelitten.* (Listina v c. k. rodin. arch. ve Vídni.) Mluvíti arci umí český, neboť na stránkách, soudech i všude jinde jen český jednáno, tudíž také náležitě českého odboje jazyk český aspoň slovem znáti musil. Dne 7. ledna 1621 píše Thurn ze Skalice choti své Alžbětě do Prahy: že navštívil vdovu »so nach dem .Geschlecht ein Witowskyn und Herrn Palfy gehabt, jetzt im Witwenstand verlassen, die haben wir aus Mittleiden und andechtigem Lieb besucht. Obwol die Frau von osterreichischen Gebluet, ihr Mutter eine Offenhamerin, so ist ihr doch die Bohmische Sprach laiffiger und anmutiger, daher die Frau zu ihrer Commoditet mit mir nit von der schonen Haare wegen, welche so gross ais der zottichen Wasserhund, máhrerisch geredt*.* (Archiv v Inšpruku.)

³⁰⁾ Na sjezdu léta 1619 ve čtvrtek po svátých Filipu a Jakubu (2. května) v Brně zahájeném zavěno: »0 vypovídní těch osob z země. Na tom jsme se všichni stavové a obyvatelé jednomyslně snesli, poněvadž Albrecht Václav Eusebius z Waldsteina, jsouce nad jedním regimentem lidu přišel na záplatu zemskou verbovaného za nejvyššího od nás nařízen, jest se netoliko nad vlastní, ale i nad poctivostí a závazkem svým zapomenul, peněz z zemských' přes devadesát šest tisíc zlatých po tu moravského, stavů markrabství Moravského náležejících, vebránímu zemskému v městě Olomouci z domu jeho no nímž asem mocn vzal a z země ven do arciknížetství Rakouského do města Vídně vyvezl; lid pak náš přišel jemu své ven z země i díl municí vyvezti jest usiloval, i jiné škodlivé praktiky proti vlastní své před se bral; s nímž Adam Lev Licek z Riesenberka po dobrém spůsobu jemu toho všeho vykonávati skutečně jest napomáhal; Jiří z Náchoda pak, jsouce nejvyšším nad jedním tisícem koní a majíce s dotčeným pánem z Waldsteina srozumění, bez v domí a dovolení nás všech stavů takový lid jest z kvartýru, jim od nás před tím ukázaných, vyzdvihl, s ním z Waldsteina a jeho lidem přišel, kdyby nejvyššího lejténanta, nejvyššího wachtmistra a jiných též mustrebefflichshaber a unterrejtter, lidí poctivých, nebylo, se strhnouti a s lidem Uherským a Dampierrovým proti této zemi a vlastní naší se spoliti chtěl. Pro takové jejich oukladné, neupřímné a listivé, zlé a škodlivé obmysly a pevně je všechny ti z země této, markrabství Moravského, jakož i Vilím Brabanského z Choban, rytmistra, kterýž k tomu zlému předsevzetí netoliko svoloval, nežli taky i napomáhal, na vlastní vypovídáme, tak aby se z nich žádný nikdy do markrabství tohoto Moravského na vlastní budoucí a vlastní nenavracoval. Statky pak jejich všelijaké, mohovitě i nemohovitě, kdež by ty koliv zde v zemi na emkoliv z stávaly aneb doptány býti mohly, což by mimo placení dluhů od nich v ústetel m spravedlivých povinných pozůstalo, nám stavům k ruce obrácíme, a kdybychom koliv osoby jejich dostati mohli, dalšího trestání jejich sobě v moci pozůstáváme.* A takové snesení stavů bylo na stránku dne 7. srpna 1619 v Brně opřít společně snesením schváleno v tato slova:

»Jakož pí minulém sjezdu obecním, ve čtvrtek po svátých Filipu a Jakubu léta přítomného 1619 zde v městě Brně držaném, Albrecht Václav Eusebius z Valdštejna, Adam Lev Licek z Riesenberka a Jiří z Náchoda a Vilím Brabanský pro jejich nad námi a vlastní svou zrazení i jiné zlé a nešlechtné praktiky ze země vypovídní jsou, a aby statkové jejich k ruce nás stavů a obyvatel v pobrání a k dobrému země obrácení byli, zavěno jest, i nyní toho pí tímž předěšlým zavěním a zůstání zanecháváme.*

zat en, svázán a do Brna jako zajatec p iveden,³¹⁾ dorazil dne 5. kv tna pozd na noc do Vídn ³²⁾ s osmi vozy, na nichž naloženo bylo n co munice, 96 tisíc' tolar , prapory jeho pluku, jež doprovázelo n co voják v, kte ř z desíti praporc u n ho z stali. Druhého dne, 6. kv tna 1619, p edstoupil Valdštejn p ed krále Ferdinanda, aby podal zprávu o p ivené ko isti. Ukazoval na své trofeje s jakousi výmluvou, že proto tak u inil, pon vadž prý Čechové do Moravy vpadli a peníze zemské pro pot eby své vále né zabrati by mohli. A proto peníze, kteréž nevzal pro sebe, i s vojskem (na n ž úpln také bezpe iti se nemohl) na bezpe njší místo p evezl a p evedl, aby Cech m do nikou se nedostaly. A koliv in takový ani ve Vídni nemohl býti z ejm p ed sv tem veleben, p ijat byl p ece Valdštejn s nemalým zalíbením, nezda ený jeho pokus považován jako znamení neobmezené v rnosti a oddanosti. Valdštejn pochvalován jako nad jiné odhodlaností vynikající kavalír.' Však když Ferdinand odpovídal dne 7. kv tna na velikou lamentaci kardinála Dietrichštejna v p í in odvezení odcizených pen z, kteréž by zaplatiti byl musil, podotknul, že taková resolucí Valdštejnova nestala se s jeho v domím, aniž že ji schvaluje a sob oblibuje; peníze že uloženy jsou v zemském dom ve Vídni a stav m Moravským odvedeny budou, p inesené pak praporce a zbytky vojska Moravského pluku, že na řdil, aby Valdštejn do jich kvartýr na Morav od věsti dal.³³⁾

Ve Vídni p i dvo e slyšel Valdštejn obšírné zprávy, že tisíc a t i sta v Nizozemí najatých kyrysník v, jimž za plukovníka ustanoven byl, již drahný as jest na cest do království eského. Arcikníže Albert, guvernér v Nizozemsku, pod jehož ochranou najímání Valdštejnova pluku koncem m síce b ezna ukon eno bylo, zvláštního vypravil posla do Vídni , aby vyjednáno bylo pojišt ní pr chodu a upravena cesta lesem pro jmenovaný pluk i jiné vojsko v Alsasích, pro krále Ferdinanda najaté. Z Vídni pak vyslali poslance v téže p í in ku knížeti Bavorskému. Pluk Valdštejn v byl velmi dobre na všem k boji vpraven, vyzbrojen; vedle zpráv do Vídni z Alsaska zaslaných sestaven byl

³¹⁾ F. Lebzelter Schonbergovi 8. kv tna 1619 z Prahy. (V královském státním arch. Dráž anském.)

³²⁾ Jaquot Buquoyovi 1619 6. kv tna z Vídni . (Arch. v Nových Hradech.)

³³⁾ Ferdinand II. kardinálovi z Dietrichštejna dne 7. kv tna 1619 z Vídni : »Was mi E. L. von dess Obristen von Walenstein furgenomener Resolution zngeschriben, fuege deroselben zu freundlicher Antwort hiemit zu vernemen, dass angedeute Resolution weder mit meinem vorwissen geschehen, noch anietzo guet gehaissen oder beliebt wiirdet; habe gleichwol beineben von Ime von Walenstein bei seiner gegen mir gethoner Entschuldigung so viel vermerkt, dass Er hierzue dahero bewegt worden, weil Er aus allerhandt umbstenden wargenomen, dass die Bohaimb in Mahrem zu fallen im Werkh seyen, und sich diss gelts bemechtigen und zu besserm fortsezung ihres feindtlichen beginens bedienen mochten, Er Ihnen dise gelegenheit abzuschneiden, und dises Gelt zusambt dem Khriegsvolckh in bessere sicherheit stellen ... Souil auch Seine auss Mahrem gefierte fendl anbelangt, hab Ich ihme alsbaldt in Gnaden anbeuolchen, dieselbige widerumb zurugckh und in Ir voriges Quartier fiiehren zu lassen, deme Er zu gehorsamen sich anerbotten und Meines verhoffens nunmehr geschehen, oder doch alle tag geschehen, und also disem auch remediert sein wirdet. (Konc. v státn. arch. Vid.)

z lidu nejlepšího, hejtmani jeho byli prý d' stojnící ádní, zejména pán z Retzu.³⁴⁾ Valdštejn a koliv nemálo obtížnou cestou, dopravou osmi voz s penzi a municí z Moravy do Vídn byl znaven, vypravil se hned druhého dne po audienci u krále Ferdinanda naproti svému pluku.³⁵⁾ Pospíchal naproti cizím kyrysník m za peníze jeho na pokojení ech v najatým, když prapor domácího eského vojska na Morav byl zradil a zabrané peníze zemské odvezl, aby snad echové užiti jich nemohli ku své obran. Pi všem svém kvapu nezapomnl Valdštejn, že na 40.000 zl., kteréž byl na najímání pluku zapj il, nedal mu císa ješt dlužný úpis; i napsal dne 7. kv tna p ed svým z Vídn odjezdem prosebný list tajnému radovi císa skému Old ichovi z Eggenbergu, aby mu dlužné upsání na jmenovanou sumu napsáno a Maximilianovi z Valdštejna dodáno bylo. Kdyby pak snad (Valdštejn) um íti m l, aby témuž 40.000 zl. vyplaceno bylo.³⁶⁾

N kdy 11. neb 12. dne m síce kv tna 1619 p ibyl Valdštejn do Pašova, kdež n kolik dní, pon vadž pro únavu t la nemohl dále, cht l si odpo inout! Ant. Miniati píše o tom z Pašova Buquoyovi dne 12. kv tna: >Velmi d ležité jest, co mi plukovník Collalto sd lil, že totiž pán z Valdštejna chce si zde nejmén osm dní odpo inouti, z ehož tisícerý m že povstati nepo ádek, pon vadž veškerý lid jeho pluku nespokojen jest s kvartýry i platem.* Podobn oznamoval sám Collalto Buquoyovi dne 11. kv tna: * Dovídám se, že jízda Valdštejnova jest umdlena a špatn zaopat ena.*³⁷⁾ Kyrysníci Valdštejnuvi p ijeli v polovici m síce kv tna do Pašova. Plukovník jich nedoprovázel je na cest do ech, pon vadž byl churav. Jenerál vojska eského Hollach hled l volný pr chod tomu pluku záseky i jinými p ekážkami na Zlaté stezce zameziti, což se mu také poda ilo, že kyrysníci zpátkem vrátiti se musili,³⁸⁾ a teprv pi druhém pokusu s jiným v Alsasích najatým vojskem, kteréž pod v dcoovstím Dampierrovým táhlo, nep ístupnými horami do ech prorazili.

Valdštejn z stával ješt 1. ervna v Pasov, »trochu churav*,³⁹⁾ však 3. t. m. ervna 1619 byl již ve Vídni. Zpráva jedna ze dne 3. ervna oznamuje, že plukovník Valdštejn ve Vídni »post magnum mot m quiescit*, pon vadž doprava pen z a municie z Moravy velice byla obtížná a nemálo ho unavila.⁴⁰⁾

**) Ant. Suarez de Aquillo Buquoyovi z Brusselú dne 9. b ezna 1619. Jaquot Buquoyovi z Vídn dne 29. b ezna 1619. (Arch. v Nových Hradech.)

³⁴⁾ Ferdinand Dietrichštejnovi dne 7. kv tna 1619 z Vídn: »Des von Walenstein Person aber betreffende, ist derselbig nit mehr alhie, Sonnder seinen aus den Niderlanden herab khommenden ain tausent Coraziern entgegen gezogen ...«

³⁵⁾ Schebek »Wallensteiniana« pag. 9.

³⁶⁾ Oba listy v arch. hrab. Buquoye v Nových Hradech. A dne 14. kv tna 1619 psal Collalto op t Buquoyovi: »Vaše Execellencí dozví se z p iloženého listu, že 500 jezdc Valdštejnských p ibude sem zítra k ve eru a jiných 800 pozejt í.* (List n kdy v Donnebaurov sbírce.)

³⁷⁾ Pavel Skála.

³⁸⁾ Ant. Miniati Buquoyovi dne 1. ervna 1619 z Pašova: »Pán z Valdštejna nachází se zde trochu churav a proto snad do Bud jovic se odebere.« (Arch. v Nových Hradech.)

³⁹⁾ Zpráva z Vídn ze dne 3. ervna 1619: »Graf von Tampier, Oberst von Wahlstein und Oberst Nachodt, wie auch Oberst Fuchs sind alhier. Post magnum mot m

Dlouho však ve Vídni neodpoíval. Brzy potom byl již v Budjovicích, kdež tábor Buquoy v obklíen byl vojskem stavěských a ástí žoldák Mansfeldových. Oblehající byli však spíše jako obleženými, pon vadž v neveliké síle sotva ubrániti se mohli útok m vojska Buquoyova, kteréž Valdštejnem sesíleno a jemuž Ferdinandem na ízeno bylo, aby do ech vpády inilo. Výpady, drancováním, ukrutenstvím císa ského vojska m la pozornost hlavního stavovského, k Vídni se blížícího, voje do ech obrácena býti.

Direkto i vyzvali Mansfelda v Plzni, aby p ed Budjovice na pomoc pospíšil. Mansfeld vytrhl z Plzn s osmi praporci p šího vojska a 450 jezdcí. Táhl k Protivínu, kdež o ekával 500 jezdc , s nimiž hrab Solnr p ithnouti m l. Jízda však nep ijížd la a d stojníci Mansfeldští žádali, aby se k Budjovic m táhlo. Mansfeld osadil na pochodu 60 mušketéry Netolice. O zám ru Mansfeldov však byl již zpraven Buquoy, kterýž v noci z osmého na devátého ervna vytrhl s 5000 jízdnými i p šími, mezi nimiž Valdštejnská jízda, proti Mansfeldovi. Dne 10. ervna ráno p ibyla p ední ást vojska Buquoyova p ed Netolice, kdež pobila state n bránící se malou posádku 60 mušketér . Na zprávu, že mušketé y v Netolicích jsou p epadeni, cht l Mansfeld obleženým pomoci, však setkal se brzy s nep ítelem mocn jším. Ustoupil k Záblatí. ást jeho jízdy a p choty, kteráž vyslána byla na vyhledání a vyzkoumání nep ítele, st etla se s uherskou jízdou Buquoyovou a svedla s nimi poty ku; musila však b*zy p ed p esilou couvnouti, když Valdštejnská jízda z úkrytu také vyrazila. Mansfeld vsko il na k , kázal vozy, jichž bylo p es dv st , zatarasiti jako hradbou vozovou vesnici, rozestavil p ší i jízdné žoldáky, a když Buquoyovo vojsko na dost el se p iblížilo, vyst eleno na n z dvou malých d l,- však s nevelikým výsledkem. První a rozhodný útok u inil o dvanácté hodin polední Albrecht z Valdštejna se svými kyrysníky na levé k ídlo jízdy p ede vsí rozestavené, kteráž proti n mu vsíc vyrazila vedením samého Mansfelda. Po krátké však se i uvedena byla Mansfeldova jízda p esilou t žkých kyrysník Valdštejnských na zmatek a utíkání. Mezitím, kdy Mansfeld s vytaseným me em shán l rozraženou, prchající jízdu, aby ji op t srazil v jeden houf, ude il Buquoy s kyrysníky na pravé k ídlo jízdy a Dampierre s mušketéry a Uhry na p chotu Mansfeldovu. Bránili se statn , i když Buquoyovským poda ilo se zapáliti ves a vytla iti je od nehotové hradby vozové. V tu dobu odjížd lo n kolik voz s pokladnou, st íbrem a archivem pod ochranou t lesné kompanie Mansfeldovy z bojišt , ku kteréž p ipojily se z n jakého snad nedorozum ní ješt jiné dv kompanie, a takž celé pravé k ídlo voje Mansfeldova bylo rozbito a tím i bitva rozhodnuta. Buquoy s pistolí v ruce v ele kyrysník znovu ude il ria p chotu nep áteľskou, proti n muž Mansfeld bez pancí e s ástí své jízdy vyrazil, a když pod ním zabit k , st ží dostal jiného. Hrab Styrum a rytmistr Heyden s 200 jezdc t íkráte ješt u inili útok proti kyrysník m Valdštejnským; dvakráte se probili, po t etí však byvše roztrženi, prchali v houfích dvacítí, t idcítí koní do blízkých les v. Mansfeld s n kolika jen

quiescit Oberst von Walstein, weil Ihm die 96 Tausend Th. auss der Ollmitzer Cassa anhero zu fiieren sehr schwer worden.* (Arch. st. Dráž .)

d stojníky a jezdcí, krví postříkan, z bojiště odtržen, probil se proti pronásledujícím ho Uhrům se sedmi jen muži a přibyl večer do Týna nad Vltavou. Ostatní vojsko Mansfeldovo, přechodem, unikla před pesilou nepřátelskou do jakési zahrady u Záblatí, kdež chráněna byla plotem a přikopem proti útoku jízdy. Několik odrazili útok, zvláště uherské jezdce vedením Dampierra. Po několikahodinné statečné obraně, když všechny kule i olověné knoflíky z vojenských oděvů svých vystřelili a žádného nemohli střílet, dali se, jsouce před pesilou vojska obklíčeni, u vyjednávání. Vyslán do tábora nepřátelského parlamentář. Buquoy provázen Valdštejnem, Dampierrem a knížetem Sasko-Lauenburským přiklusal až před ohradu zahrady a slíbil obklíčěnému vojsku s kloboukem v ruce na kavalírskou přísahu, že propuštění budou na svobodu za zaplacení jedním šestiúhelníkem žoldu. Složili zbraně.

Jako nepřítel utekl Valdštejn z českého území Moravského a jako nepřítel vkročil do království českého. V bitvě u Záblatí bojoval ponejprv na české zemi, na níž se narodil a přispěl rozhodně novým svým plukem kyrysnickým k úplné porážce dosti silného sboru 3000 mužů pravidelného, najatého vojska stavovských. Ztracená bitva u Záblatí byla těžkou ranou pro odboj český, poněvadž porážka byla úplná. Před 1200 mužů bylo zajato, ostatní pobiti, rozprášeni; na 200 vozů v se Spíží, pokladna vojenská s 30.000 zlaty, papíry kancelářské, stříbrné náčiní Mansfeldovo, ceněné na 20.000 zlaty a nemalá kořisť na penězích, zlatě a přitom zabítých vojákůch nalezená dostala se do rukou nepřátelských.⁴¹⁾ Po celý čas » české války* nebylo takové ztráty, kteráž byla nejen proto velice citelnou ranou, že tolik pravidelného vojska zničeno, že obležení tábora Buquoyova v Budjovicích bylo zmačeno a tudíž kraje jižních českých vydány v šanc vojsku nepřátelskému, ale porážka u Záblatí mohla státi se i osudnou pro Prahu i pro české království, kdyby Buquoy s celým svým táborem byl vytrhl a táhnul rychlými pochody na měst Pražskou, a takž jedním rázem snad učinil konec odbojné válce českých stavů. Hlavní síla stavovského vojska byla u Vídně, sbor Hohenlohův, utábořený v Rudolfově, po něm asi 8000 polonahých, zchátralých mužů, nemohl by odolati sesílenému, skoro na 20.000 silnému vojsku Buquoyovu. Porážka u Záblatí měla mimo výhody strategické a hmotné (kterýchž užil nepřítel takou hojnou měrou, že by direktoři ještě za kořisť, která se dostala do rukou vojska Buquoyova, všechen dlužný žold vojsku byli zaplatiti mohli) také ještě mravní veliký výsledek, že pozvedla důstojnost Ferdinanda vojska a zase že poklesla mysl i smutná zavládla obava v krajích českých.⁴²⁾ Když po bitvě u Záblatí vojsko stavovské, kteréž Budjovice oblehalo (samo však vším právem obávalo se, aby silnějším vojskem císařským napadeno nebylo a takž cesta ku Praze mu zamezena nebyla), vytrhlo na vyzvání direktora českých dne 15. června z Rudolfova, aby pospíšilo

*1) Na cest zpátky do Budjovic bylo drancující vojsko Buquoyovo přepadeno Oldichem Vchynským, kterýž mnoho vozů s loupeží jim odal a mnoho lidí pobil. (Zpráva z ležení od Budjovic v arch. Kutnoh.)

42) Při sepsání bitvy u Záblatí užito vedle povodních pramenů v spisu Rud. Reusse »Graf Ernst von Mansfeld« a Gindelyho »Dějiny českého povstání*.

k uhájení ohrožených měst Pražských, využíval Buquoy takové volnosti a dobýval v jižních Čechách známá i opevněná místa. Libějice, Kestany, Lomnice, Veselí, Týn, Hluboká, Rožmberk, Vodňany, Prachovice, Soběslav atd. vypáleny, zloupeny a hrozné ukrutenství na ubohých lidech páčáno. Žoldáci kde koho dopadli, starého, mladého vraždili, uši kleštěmi trhali, hlavy provazy zatahovali, s pohlavím ženským ohavně nakládali, kněze ze strany podobojí na kusy rozsekali a do ohně vházeli, kostely loupili, oltáře rozsekávali, mrtvá těla z hrobů vykopávali a zase dolů hlavou do hrobů strkali, zvony kradli a do Budějovic odsílali. Takovým ukrutenstvím v jižních Čechách byl lid od statků svých rozehnan, málo kde vidět bylo lovka. Až na tři míle ku Praze dojížděli uherští jezdci Buquoyovi a žoldáci jeho již se těšili, že přes Hradec Jindřichov na město Pražskou potáhnou. Thurn od Vídně na pomoc do království českého byl odvolán. Takový výsledek měla bitva u Záblatí, kterouž Valdštejn pomohl vybojovati.

Po Záblatí účastnil se Valdštejn v pravo jenerála Buquoye i při jiných výpadech. Tak při vzetí strategicky důležitého a velmi dobře opevněného místa Nových Hradů, kamž Buquoy se známým po tem Valdštejnské a uherské jízdě, přichytily a dvěma kusy hrubé stělny dne 24. června byl přibyl. Vojsko rozestavené v širém poli před Novými Hraděmi okávalo ve věra, aby město i hrad nepřepadnutí mohlo. Buquoy s jedním svým služebníkem přiblížil se ke hradbám města, aby vyzvětl, jak jest opatřeno. Když žádné nikde strážce ani na hradebních zdech nespátl, dal nařízení vojsku, aby k městu přitřhlo. Buquoy sám po al sekerou tesal do brány městské, aby otevřená býti mohla. Když vysekaný otvor dosti byl veliký, poručil tem žoldákům, aby prolezli a bránu otevřeli. Potom vešel s vojskem do města, kteréž však bylo jako po vyplenění, nebo všichni obyvatelé s ženami, dětmi uchýlili se pro svou bezpečnost do hradu, kterýž pevnými, vysokými zdmi, baštami a hlubokým příkopem chráněn byl. Posádka česká po tem 300 mužů, pod velením mladého 23letého Jáchyma Slavaty, na hradních zdech k boji připravena, vidouc nepřítelě po al do něho páliť. Po celou noc bojováno. Před svítáním musila však posádka před nepomocnou přesilou ze zdí hradebních do hradu samého se uchýliti. Buquoy nařídil tudíž útočení, dobývání hradu. Poněvadž však hrad velmi vysokými zdmi a hlubokými příkopy byl chráněn, jevílo se několikahodinné útočení a stělna beze všeho úspěchu. Komandující vyslal asi 600 vojáků, aby z města sudy, nářadí, z blízkého lesa dříví a kletší snesli a příkopy vyplnili. Což když se stalo a nový útok po čtvrté hodině odpolední za ustavené stělny se začal, ním prospěchem byl podniknut, vztyčen na hrad bílý prapor na znamení, že posádka chce se vzdáti. Mladý velitel vyšel z hradu, aby s vědcem nepřátelským o perdón vyjednával. Buquoy pochváliv statečnost posádky, svolil, aby se zbraní a co každý unesťi může z hradu Bezvěleného praporu vytáhli. Takovou však podmínku, aby posádka bez praporu věleného odtáhla, zdráhal se statečný hejtman přijíti i prosil, aby od toho upuštěno bylo. Když však jenerál žádné nejevil známky, že by povolil, obrátil se mladý Jáchym Slavata na Albrechta z Valdštejna, jenž vedle Buquoye na koni seděl, a prosil ho jako strýce svého za přímluvu, aby pohaněn také-

vého byl zbaven. Císařský velitel však neustoupil, a takž musila posádka, vidouc nezbytí, se podvoliti. Praporeník hradní odevzdal při odchodu se slzou v oku válečnou korouhev do rukou generála Buquoye.⁴³⁾

Mezi oddanými přívrženci Ferdinandovými, kteří královskou moc, autoritu slovem hájili a za dynastické zájmy bojovali, byl Valdštejn velice horlivým, inným. Víť zství zbraní císařských považovati musel také za své víť zství, pon vadž úplným odtržením se od svých krajan v všechno vsadil na jednu kartu. Se svým plukem kyrysník v bojoval sám me em v ruce s nemalou state ností při každé naskytlé příležitosti. Takž na konci druhé polovice měsíce července 1619, když najatí žoldáci uherští (kteří bez svolení stav v království Uherského pomáhali Ferdinandovi proti Čechům) dom zavalání byli a s naloupenou v Cechách a Rakousích ko istí z Buquoyova ležení po tem 2000 vytrhli, za nimi pak také jich nejvyšší Sumadi s 500 a nemalou ko istí ujeti chtěl, Valdštejn se svými kyrysníky v nich jaké úžiny těch 500 uherských jezdc v pádu epadl, skoro polovici jich po tuhém odporu pobil, zranil a ko ist bohatou (na 300.000 zl.) jim rozebral.⁴⁴⁾ Dne 1. srpna t. r. byl v Budjovicích českých, odkudž oznamoval arciknížeti Leopoldovi dne 2. t. m., že ještě 300 arkabuzár najímáti dal a kapitána Wellenhorsta za nejvyššího strážmistra ustanovil.⁴⁵⁾ Při vpádu Dampierra na Moravu, jenž hodlal > kacířské psy Moravské*,⁴⁶⁾ (kteří na sněhu Brněnském dne 11. května 1619 prohlásili se s Čechy býti za jedno), pustošením země a me em skrotiti, bojoval Valdštejn se svou jízdou dne 5. srpna 1619 ponejprv proti krajanům Moravským, však velice nešťastně. A koliv vojsko Dampierrovo bylo více než jednou tak silné po tem jako vojsko moravské pod Tiefenbachem, s nímž utkal se Dampierre v bitvě u Vistonic, dobyli chrabří Moravané vítězného vítěství. Na příležitosti tisíce muž v bylo z vojska císařského pobito, zraněno, zvláště však kyrysníci Valdštejnovi a 500 mužů jízdy Maximiliana z Lichtenštejna, kteří považováni v táboře pod praporem Dampierrovým za nejlepší vojsko, po pětihodinovém udatném potýkání s jízdou moravskou velikou vzali pohromu. Většina z nich zůstala na bojišti.⁴⁷⁾

Dne 27. srpna 1619 nařídil císař Ferdinand II. Buquoyovi, pon vadž u Mezeříčce přehlíženo býti město na 1500 voják v moravských, a shromážděný již tam lid vojenský dosud zbraní neměl, aby na něj útok učiněn byl, a bud Dam-

⁴³⁾ Viz »Karl Graf von Buquoy« od Arn. Weyhe-Eimke.

⁴⁴⁾ Zpráva z Vídně ze dne 31. července 1619 v st. arch. Dráž.

⁴⁵⁾ Státní archiv v Bruselu.

⁴⁶⁾ Zpráva Lebzelterova z Prahy ze dne 15. srpna 1619: »Der Tampier soli sich des Tages vorher gegen dem Cardinal von Ditrichstein vernehmen haben lassen, er wolle die Mährerischen ketzerischen Hunde dermassen demittigen und dempfen, dass er der Cardinal seinen lust daran sehen, und sie hienfuhro Iren konig gehorsamen werden.* (St. arch. v Dráž.)

⁴⁷⁾ Zprávy z Moravy ze dne 8. srpna 1619: »In dieser Schlacht hat sich die Wallsteinische Reutterei, item, Maxmilians von Lichtensteins 500 Pferde, des Tampiers seine Ungarn und Franzosen, auch des Hysterie mit seiner underhabenden florentinischen Reutterei, item, der Fiirst von Sachsen mit seinem Regiment zu Fuess befunden. — Die Wallsteinischen und Lichtensteinische Reutterei, welche die beste ist, ist meistentheils blieben.«

pierre s Valdštejnem, anebo Valdštejn sám, jako zem a všech tamjších okolností znalý, takové p epadení aby podnikl.⁴⁸⁾ Žádných nemáme zpráv, bylo-li takové p epadnutí provedeno.

Když došla Buquoye zpráva, že Bethlen s etným vojskem Uherským táhne Cech m na pomoc a již u Prešpurku mešká, opustil echy, aby chránil Víde , kteráž tažením Bethlenovým byla ohrožena. Na pochodu k Vídni vtáhl Buquoy dne 3. íjna ii ve er do. m sta Roh , odkudž protestantští stavové, kdež sch ze své mívali, p ed p íchodem Buquoyovým se rozejeli. V družin vrchního velitele vojska byl Valdštejn a pod prapory císa skými jeho kyrýsníci. Buquoy projel m sto se svou družinou až do hradu, odkudž zase dol jel, aby seznal polohu místa. Když však na dvo e hradním uz el Reinharda z Buechheimu, sestoupil s kon a zavolal na Valdštejna (jenž taktěž s kon sesko il), aby prost ednictvím jeho jako tlumo níka Buechheimovi oznámil, pro m sta toho se zmocnil. P í rozmluv v hradním dvo e šel cestou svou jakýsi Konrád Sax, o n mž známo bylo, že zám ry stav v Rakouských dob e zná. Buquoy dal. jej zavolati a Valdštejnem se vyptávatí, jaké jest chování, smýšlení stav v Rakouských. Když položena byla otázka: pro stavové z m sta, kdež se byli sešli, ujeli, a p án z Buechheimu na míst tázaného odpovídal a vyvolené stavy Rakouské direktory pojmenoval, vsko il mu Valdštejn do e i: »Což máte také direktory jako na Morav ?« Slovo »direkto i < vyvolalo rázn jší rozhovor a Valdštejnovi vzbou ilo krev, jenž rozho en vzpomínkou, že mu od direktor v statky na Morav zabaveny byly, ostrými slovy dorážel na Buechheima: »Bohdejž bych nikdy t ch direktor v byl nepoznal, kte íž mn statky byli vzali. Vy, pánové, vy jste toho p í inou, že nám naše bylo vzato; však musíte s námi tancovati, dokavad vláti budou naše prapory a kdybyste se i krví potiti m li. Nau íme vás Špan lsky,⁴⁹⁾ jestliže neumíte a nevíte, co jest ‚citadella‘«. Omluvu pána z Buechheimu, že Rakušané nebyli p í inou bou í vále ných, nýbrž že v echách ti zmatkové vzali sv j po átek, odmítal Valdštejn ostrými slovy: že Rakušané, zvlášt však Hornorakouští, všeho zlého jsou p vodové a ti praví praktiká i. A pro že nechť králi, pánu svému holdovati? Arciknížete Alberta že by rádi za pána m li, pon vadž v dí, že z Nizozemska se nevrátí. Posupnou svou e skon il Valdštejn, že císa a král jest jediným svrchovaným pánem zem Rakouské. — Zpráva o rozhovoru v Rozích jest zajímavým p ísp vkem charakteristiky Albrechta z Valdštejna z tehdejší doby.⁵⁰⁾

Dne G. íjna 1619 vytáhlo vojsko císa ské z Roh , aby po spojení se s Dampierrem (19. íjna) bránilo Víde proti armád eské, kteráž se byla spojila s Uherským vojskem Bethlena Gabora. Dne 21. íjna vtáhl Buquoy s Valdštejnem, Dampierrem a Marradasem do Vídni , odkudž však již ná-

⁴⁸⁾ List Ferdinanda II. ze dne 27. srpna 1619 v arch. v Nových Hradech.

⁴⁹⁾ Jenerál císa ského vojska Karel Bonaventura Buquoy byl v špan lské škole vy-cvi ený voják.

⁵⁰⁾ Zpráva nachází se v státním archivu Víde ském sub »Unterschiedliche Akten, V.«

sledujícího dne op t do pole vytrhli.⁴¹⁾ Dne 24. října ude ilo vojsko eské a spojené s ním Uherské u Ulrichskirchenu na Buquoye. Bitva zapo ala o t etí hodin odpolední st ílením z d l, kteréž trvalo až pozd do noci. Druhého dne na to ustupovalo vojsko císa ské p es Dunaj. P echod vojska a p evoz velikého množství zavazadel p es p ípravený most byl nemálo obtížný, pon - vadž eskouherské vojsko úto ilo na náspy, kterýmiž most na jedné stran byl chrán n. A p í takovém p epravování vojska na druhý b eh chránil Valdštejn se svými kyrysníky náspy zp sobem znamenitým, takže ústup vojska p es most za st elby nep átelské v po ádku nejlepším udržel.

V m síci listopadu byl Valdštejn v Novém M st , kamž Buquoyem vyslán byl, aby bezpe nost cesty p í návratu císa e Ferdinanda II. z Hradce Štýrského do Vídn v t ch místech dob e byla opat ena.⁵²⁾ Odtudž psal Valdštejn vrchnímu svému veliteli hrab ti Buquoyovi list dne 27. listopadu, kterýmž mu oznamoval: »že sedm sctnin v Ebenfurtu nem že se užíviti a držeti, dv pak, které ležely v Schottwienu a z na ízení císa ského odtud vyzdviženy, nem ly kvartýru, procházely se od vesnice k vesnici, které je do bytu p ijati se zdráhaly, a násilně necht l jsem obyvatele k tomu donucovati. I poslal jsem je do Neukirchenu, kdež se ubytovali, však velmi špatn jsou opat eni, v tší ás jich jest bez p íst eší. Pro lepší bezpe nos požádal jsem plukovníka Fuggera za pomoc 50 mušketýr , kte íž byli také posláni do Glognic na stráž, aby vojáci utéci nemohli. Prosím za na ízení, co bych m l initi, kdyby nep ítel z stal u Vídn . Kvartýry mé (v Novém M st) dob e opatruji, vyslal jsem n které ety na obhlídku, kde jest nep ítel, ješt se nevrátily.«⁵³⁾

Zmínili jsme se, že v bitv u Vistonic na Morav (5. srpna 1619) velká ás kyrysník v Valdštejnových byla pobita: p í hájení p echodu vojska císa ského u Vídn i v jiných šarvátkách také nemálo jich padlo, takže z 1300 p - vodn najatých jezdc a v m síci srpnu 1619 nov najatých 300 arkabuzár ani polovice pod praporem nez stala. Valdštejn hled l tudíž pluk sv j nejen doplniti, ale i rozmnožit, za kterouž p í inou požádal Ferdinanda II., aby nových 500 kyrysník a 200 arkabuzár najmouti mohl. Po daném svolení císa ském a u in é závazné smlouv k najímání vojska, kteráž Valdštejnovi od arciknížete Leopolda z Alsas k podpisu zaslána byla, vypravil svého podplukovníka Torquata Contiho do Porýnska k najímání vojska, a listem daným v Novém M st dne 11. listopadu 1619 prosil arciknížete Alberta, aby nají-

⁵¹⁾ Zpráva z Vídn ze dne 23. října 1619 v st. arch. Dráž anským: »Den 21. dies abends, darauf Bucquoi, Tampier, Don Balthasar und Obrister von Wallenstein herein in die Stadt... und heut alles Kriegsvolck und beuehlshaber, hoch unh niederstands, hinaus in's Láger gemiisset.«

⁵²⁾ Arcikníže Leopold psal dne 8. listopadu 1619 z Vídn Buquoyovi: »Pon vadž jízda nejvyššího z Valdštejna jest p í vás, bude snad nesnadné i nepohodlné poslati ji do Nového M sta a nechati ji tam. Však vy sám uznáte, jak by nejp íhodn ji bezpe nos cesty J. M. C. opat ena býti mohla.« (List n kdy ve sbírce Donnebaurov .)

⁵³⁾ List vlašský n kdy v archivu hrab te Buquoye na Nových Hradech, potom ve sbírce Donnebaurov , odkudž prodán do Berlína. Psaní zape etíno malým sekrytem, na n mž znak Valdštejn v, ' nad korunou na štítu písmena '»A. z W.«

mání vojska pro služby císařské všemožně podporoval.⁵⁴⁾ Smlouva ze dne 30. října 1619, kterouž arcikníže Leopold, jenž toho času v Alsasích se zdržoval, svolil, aby 700 jezdců najato býti mohlo, ukazuje, jaké závazky i v tom Valdštejnovi uloženy byly. Najímání mohlo dít se od 15. až do 31. dne měsíce března roku 1620; posledního dne t. m. po vykonané prohlídce mohlo najaté vojsko, kdyby i určení počet nebyl dosažen, anebo ještě snad někdo mohl později přijíti, bez odkladu z místa ustanoveného odtáhnouti. Zbraně a peníze pro vojsko mohly dne 31. března na místě připraveny býti, aby snad najaté vojsko dále na místě zdržovati se nemusilo se škodou obyvatelstva, kterouž, kdyby se stala, Valdštejn musil by nahraditi. Rovněž zodpovědným byl Valdštejn za všeliké násilné počinání si vojáků; písemný nářad na místě sbírání vojska udržovati mohli na úzení jeho důstojníci. Kdyby snad za času najímání mír byl uzavřen a vojska více nebylo zapotřebí, měl Valdštejn nově najatým vojákům žold za jeden měsíc zaplatiti!⁵⁵⁾ Podobá se však, že přes všechny závazky, Albrechtovi z Valdštejna uložené, jednání v příčině najímání 700 jezdců nedalo se hladce beze všech obtíží, nebo posledního dne prosince prosil Valdštejn císaře Ferdinanda za přímluvné pípsání ke kurfirštu Kolínskému, aby mu dovoleno bylo v jeho území vojsko najímati, vévoda pak Lotrinský aby najaté vojáky skrze zemi svou propustil. A poněvadž také nezdá se stávalo, že nově najatí Nizozemci a Valoni, když měsíční žold byl jim napřed vyplacen, od praporu utekli, žádal také Valdštejn císaře za vydání rozkazu n kterým mohlo státi, aby bez přechodního listu odběhli vojáci byli zadržáni, poněvadž dovedl se, že již mnoho jich takovým způsobem proběhlo.⁵⁶⁾ Ze zprávy takové

⁵⁴⁾ List v státn. archivu Brüsselském.

⁵⁵⁾ Současný opis listiny nalézá se v arch. minist. vojenství ve Vídni. Za přípis dáváme p. t. panu Fr. Krejčímu, úředníku přípisném archivu finančním ve Vídni.

⁵⁶⁾ Pokládáme sem list Valdštejnov z dne 31. prosince 1619 v předloženém znění slovo za slovem, bychom poznali, jak psal císaři až příliš jednoduše bez obvyklých frází zvláštěního způsobu vyjádření účty a povinné šetrnosti. Upozorujeme na to za touto příčinou, poněvadž nejvyšší kancelář království českého (personaggio grande) sdělil P. Alexandrovi, kapucínu, kteréhož byl kurfiršt Bavorský Maximilian jako agenta svého do Vídně vyslal, aby stížné zprávy proti Valdštejnovi vyslyšel, že příliš zhrdlý Friedland nešetřil ani povinné účty a obvyklé zdvořilosti nejen proti ministrom, nejvyšším úředníkům, ale ani k císaři samému. I Ferdinand II. podobně roku 1630 pronesl: »Der Herzog von Friedland sei gleichwohl in Reden und Moribus etwas grob.« Viděti však, že Valdštejn choval se stejně, i když byl ještě pod úzeným vojákem, jakž list svděl: »Allergnädigster Kaiser! Bitt unterthenigst, Euer Matt. wollen an den Kurfürsten von Colln ein Recommendationsschreiben than lassen, auf das er erlauben thete in seinem Land dem Cap. Pietro Ferrara zu werben, welcher vor die reeruta meines Regiments aldar werben will, auch vor demselbigen Capiten an den Herzog von Lothringen schreiben, auf das er ihme mit den Soldaten, so er mit sich bringen wird, den Pass lassen und alle Befürderung erzeigen wolle. Tuhé auch Euer Matt. gehorsamts berichten, das ich mich befahren theue, das die Soldaten, wann sie dies Monatsoldt werden empfangen haben, viel von ihnen möchten weglaufen. Bitt Euer Matt, wollen an die von Bruck an der Mur, an die von Liieben und Rotenman mir ein schreiben geben lassen, auf das sie alle Niederländer und Wallonen, so ohne Passport weg ziehen, bei hochster Ungnadt aufhalten und mich alsbalden auf die Neustat avisiren sollen, denn ich vernimb, dass sie ihr viel durchgelassen haben. Euer Matt. unterthenigster Diener Albrecht von Waldstein.* (Za sdělení listu ze státního archivu Vídeňského, na němž in

poznáváme, že nejen najímání 700 jezdců dalo se mnohem dříve, nežli ve smlouvě ze dne 31. října arciknížetem Leopoldem ustanoveno bylo, ale že přehlídka „mustrování“ vojska v Alsasích nebyla provedena, poněvadž novonajatí vojáci pro svou odbíhatí mohli. Tomu také nasvědčuje žádost Dolnorakouských místodržících k arciknížeti Leopoldovi ze dne 18. března 1620, aby pro Valdštejnovi najatý vojenský lid (jenž měl do Nového Města v Rakousích k přehlídce přitáhnouti a jehož příchodu skrze zemi Rakouskou obyvatelé jako »nemustrovaných« vojákův bez kázně a bázně se obávali) v Burgundsku byl přehlížen a potom teprve do Rakous vypraven. Nemalé obtíže naskýtal se novonajatým jezdcům Valdštejnským, jak do Rakous se dostanou, nebo markrabě Badenský zpoval se přes žádost Rakouských místodržících vojsko pod prapory císařské najaté přes mosty Rýnu propustiti, poněvadž unie evangelická se usnesla, aby žádné takové cizí vojsko skrze zemi její puštno nebylo.⁵⁷⁾ Konečně však jmenovaný markrabě povolil. Kdy jezdcové Valdštejnští do Rakous přitáhli, nevíme.

Z dosavadního vypravování vidíme, že dosti sporé máme zprávy o Valdštejnovi z pole války. Příčiny toho vysvětlují se jednak tím, že Valdštejn, a koliv nejvyšším kyrysníkem, přece byl podřízen velení vrchního velitele a konaje svou povinnost samostatně vyniknouti nemohl, tudíž také mnohý podání in písemnosti, jakož i v životě obyčejně bývá, za zásluhu velícího v děci; jiný pak důvod, že máme dosud velmi málo dopisů A. z Valdštejna z téže doby, na kteréž pozdější asy nemálo jsou bohaté.

Ani z osudného roku 1620 až do měsíce listopadu nemáme delší zprávy, kteráž by nám oznamovala o nějakém zvlášť pamětném skutku války Albrechta z Valdštejna. Sotva že nějaké nevýznamných událostí nalezi jsme zaznamenaných ve spoustě válečných zpráv. Takž z Vídně ze dne 2. února 1620 píše neznámý zpravodaj: že Valdštejnovi kyrysníci oloupili kurýra, jenž do Španělska byl vypraven, a jiného, kterýž od arciknížete Alberta z Nizozemí do Vídně byl poslán. Podobá se, že takové lupičství páchali všichni císařští vojáci, nebo jsou asné zprávy oznamují o hrozném loupení a pustošení, kteréž prováděl vrchní velitel Buquoy, poněvadž vojsku nebyl vyplácen žold.⁵⁸⁾ Dne 10. února t. r. sústnil se Valdštejn se svou

rubro připsáno jinou rukou »ultimo Decembris 1619« a »Praes. 4. Januari 1620«, dle kterého je elep. t. panu dvornímu radovi dr. H. Hallwichovi.)

⁵⁷⁾ Zprávy o tom ze dne 16. a 18. března 1620 v míst. arch. Inšpruckém.

⁵⁸⁾ Zpráva z války českého ležení dd. 21. ledna 1620 oznamuje: »Der Bucquoi hauset jämmerlich jenseits der Danau, plüindert und verwiist alles« ... a v bezejmenném psaní z Vídně dd. 22. ledna 1620 čteme: »Freytags Abents ist der Conte de Bucquoi wiederumb alher komben, der will kurzumb geldt vor seine Wallonen haben, wo nit, so wolle er das Land verhergen, verterben und sich selbsten bezahlt machen, massen er zu Crembss, Stein, Mautern und umb Ipsen herumb taglich grossen Schaden thut.« (Ob listiny v král. státn. arch. Drážďany.) Jiná o něco starší zpráva (ze dne 8. listopadu 1619 Jana Mario) vypravuje, že mezi Dampierrem a Buquoyem nemalé povstalo nepřátelství, poněvadž Buquoy Dampierrovi za přítomnosti arciknížete Leopolda vytýkal, že pro jeho loupení a vraždění zbaven byl všeho proviantu a že proto zechytáhnouti musil. Ale i císař Ferdinand II.

jízdou v bitvě u Langenloisu, jakou mrou nevíme, poněvadž, jakž jsme se již zmínili, nebyl samostatným. Iny jeho zakrývají se jménem vrchních jeho velitelů. Na začátku měsíce března t. r. servali se Valdštejnovi jezdci s polskými kozáky v císařském táboře velmi ztuhla, tak že jich z obou stran dosti na místě ležeti zůstalo.⁵⁹⁾ Příčinou k takové krvavé potyčce zavládli kozáci, kteříž píci, potraviny jízd Valdštejnské škáje před sebou brali nebo pálením vesnic kazili. — V nepřítomnosti pro Buquoye bitvě u Maisavy dne 11. března 1620 s vojskem českým, padl nejvyšší lejtnant valonských jezdců Adam Lev Licek z Ryzmburka, již z mládí v jiný druh a přítele Valdštejnů.⁶⁰⁾ V bitvě u Sitzendorfu dne 13. dubna 1620, kdež vojsko české poraženo a jeho maršálek polní Linhart Kolona z Felsu výstřelem z pistole od Buquoye zabit byl, komandoval Valdštejn zálohu císařského vojska. Souasně též ná zpráva o této bitvě⁶¹⁾ vypravuje, že Valdštejn po zabití Kolony z Felsu na koni jeho jezdil; stalo-li se tak ještě v bitvě, byl snad pod Valdštejnem souasně zabit, nebo až po bitvě, kdy koistvále ná byla prohlížena, nevíme. Jakož o úasten-

sám píše arciknížeti Maxmiliánovi Bavorskému dne 20. května 1620 z Vídně, že vojsko jeho vyjelo si na loupež a drancování, v tato slova: »... Dieser Tagen sein auch meine leidt auf der Futerung auss gewesen, und weilien Sie mehrers auf das Rauben und Plündern, ais anderss sich begeben, also seindt sie von etlichen Ungarn uberfallen und in die 33 umbgekommen und gefangen worden.« (Orig. v st. arch. Mnich.)

⁵⁹⁾ Zpráva ze dne 8. března 1620 v st. arch. Drážd.

⁶⁰⁾ Zprávy z Vídně ze dne 15. a 18. března 1620 v arch. Inšpr. a Drážd. Skála III. 479. Adam Lev Licek z Ryzmburka, jenž oženil se s Esterou Zeidlicovou z Šenfeldu, kteráž horlivou byla vyznavatelkou víry bratrské, zanechal dvě sirotky v Ladislava a Annu Marii. Valdštejn k vlastní jejich žádosti jmenován dne 26. října 1622 jejich poručníkem. N kdy zna ně jim ní ztenilo se velice, poněvadž Licek při vojenském živobytí nemohl hledět si hospodářství na panství Pernštejnském, kteréž byl se svou manželkou Esterou roku 1609 zakoupil od Katarýny z Katarnu. Statek byl velmi zadlužen. Vdova paní Estera po r. 1620 obrátila se na víru katolickou a provdala se za katolického pána, hraběte Kristofa Pavla z Lichtenstejna, později hejtmána markrabství Moravského. Syna Ladislava dal Valdštejn ve školách cvičiti, přijal ho za páže k dvoru svému, daroval mu statek Temešnou a zapjal mu na opatření šat a jiných potřebných v cí 10.000 zlí, o němž všem r. 1628 dne 27. prosince G. Taxisovi napsal: »Ich hab euch zuvor geschrieben, dass ich das Guet Trzemeschno dem Lizek, so mein Knab ist, geben hab, derowegen dass ihr sollet die Wirtschaft wol bestellen lassen, auch alle die Einkumens aparte than, auf das er sich derselbigen gebrauchen könnte. Nun will ich, dass bei diesem unverrenderlich verbleiben solle. Izt hab ich befohlen ihn ausmustern und damit ir ihm kleider und andere Sachen, so er von nothen haben wird, verschaffen kondt, so hab ich ihm uber das, was ich den Knaben pflege zu geben, wenn sie ausgemustert werden, 1000 f. leihen lassen ...« Ar. 1629 dne 22. února opatř svému regentu připomíná: »Im bemelten Guett lasst ihm wol die Wirtschaft versehen ...« Když páže do mužských let povyroستlo, vzal je Valdštejn na vojnu; povýšil Ladislava Licka pro dobré služby za hejtmána a ustanovil ho nejvyšším komorníkem nad poklady státními svého dvora. Zeměl v mladém ještě v květnu r. 1632 na začátku měsíce listopadu v Jihlíně. Sestra jeho Anna Marie Lickovna byla komorní dámou kněžny Isabelly, manželky Valdštejnovy, v Mostě nad Litavou. Vidět, že Valdštejn dovedl býti v dny dobrodincem sirotek mívajícího svého drtiha a přítele.

⁶¹⁾ Warhaftige Relation der glückreichen bei Egenberg und Sitzendorf erhaltenen Victorie oc. Augspurg, 1620: »Kolona von Fels Leibrosz Herr von Wallenstein jetzt reitet...«

ství A. z Valdštejna v jmenované bitvě, mimo chudou tuto zmínku, nemáme žádné zprávy.

N kdy v prvních měsících roku 1620 nebo již léta 1619 zajat byl u Budovic českých rytmistr stavovského vojska Jan Habart z Vesovic, kterýž ze zajetí nepátelského vysvobodil se slíbenou výplatou 1500 dukát. Valdštejn velkomyslně, a byl z nepátelského tábora, za n ho se zaručil.⁰²⁾

V dubnu 1620 rozstonal se Valdštejn na dnu. »Das Podagra habe ich a. 1620 im April bekommen* p ipsal vlastnoručně k horoskopu Keplerovu. A téhož měsíce hned v prvních dnech, když vojsko císařské pro neplacení mu žoldu zpouvalo se konati svou povinnost, roznesla se zpráva, že dvě kompanie jízdy Valdštejnské k vojsku českému se přidaly, kteréž prý Anhalt, v dle českého vojska, do Prahy vypravil, aby tam ubytovány byly.⁰³⁾ Ze by skutečně deserce dvou kompanií od valonského pluku za nepřítomnosti churavého Valdštejna byla se stala, pochybujeme, poněvadž žádných jiných zpráv o tom, krom jediné bezejmenné, nemáme.—Jak dlouho dne Valdštejna trápila, nevíme. V měsíci červenci t. r. 1620 schvátla ho však jiná nebezpečná nemoc, o kteréž dovídáme se opět z vlastnoručního jeho poznamenání, kteréž byl připsal k horoskopu slovy: »Ao 1620 in Julio bin ich uf den Todt krank gewest, und die Krankheit, vermein ich, dass ich mirs mit drinken causirt hab; hat auch sollen die Ungerische Krankheit werden, aber die Expcrienz und Fleiss der medici den bald bevorkommen.« Nemoc trvala dosti dlouho, nebo ještě 13. srpna 1620 oznamuje A. Miniati Buquoyovi z Vídn: »Navštívil jsem pána z Valdštejna připsal kležitosti odevzdání dvou listů. Nalezl jsem jej na lžku s náplastí na žaludku, bez zimnice. Vypadal dosti dobře.⁰⁴⁾

Kdy Valdštejn (jenž mezi tím vyznamenán byl novou hodností, jmenován císařským válečným radou) do tábora zase vstoupil, pro nedostatek zpráv přesvědčen, že nemůže. Setkáváme se s ním až v době, kdy vojsko císařské, sesílené mocným vojem arciknížete Bavorského, na konečné pokoleníech v do království českého bezpříkladně vkrácelo a místo za městem, krajinu za krajinou si podmanovalo.⁰⁵⁾ U Plas dne 26. října 1620 postihlo se vojsko české s císařským a dne 30. října byla obě vojska u Rakovníka. Odtud, když dne 2. listopadu vysláno bylo 4000 jízdných Uhrův z tábora českého, aby proviant vojsku,

⁰²⁾ Když však přišel čas k placení výkupného, zdráhal se Vesovec i po upomínání Valdštejnovi platiti. Dne 20. července 1620 žádal K. z Anhaltu krále Bedicha (Falckého) za nařízení nejvyšším úředníkem zemským, aby Vesovec k placení přinucen byl třeba i vzením. (St. arch. Mnich.)

⁰³⁾ Zpráva z Vídn 3. dubna 1620 v stát. arch. Dráž.

⁰⁴⁾ List v arch. v Nových Hradech.

⁰⁵⁾ Eliška Žerotínská, rozená z Valdštejna, píše dne 20. října 1620 z Nových Dvůr Kateřin Žerotínské, rozené z Valdštejna: »Jest proslejšchatí, že by měly mandáty jíti, kteří nemohli na vojnu pro starost a nemoc jíti, aby se dali do Prahy vzíti a tam zstávali a Prahy brániti pomáhali... Nyní jsou velice mnoho stavu rytířského ženského pohlaví v Praze, a kteří jsou evangelíků mužského pohlaví, ti taky jsou v Praze; než kteří jsou katolíci, ti tam v Plzeňsku na svých statečích přece zstávají a jsou pod mocí již Bavorského knížete. Slyším, že pan Albrecht z Valdštejna také tam mezi císařskými jest.« (Zemský archiv v Brně. Za laskavé sdělení této zprávy děkujeme p. t. panu dr. prof.

Fr. Kamení kovi.)

císařskému z Bavor vedený, zabrali, kyrysníci Valdštejnovi s jiným ještě vojskem po prudkém boji odrazili Uhry a zachránili vojsko císařské před katastrofou; nebo vojsko by buhla hladem zmírati, nebo od dalšího útoku něho tažení upustiti bylo musilo.⁶⁶⁾

Dne 4. listopadu, když proviant (dne 3. večer přivezený) rozdělán byl, vyslán Valdštejn, jako v zemi české dobře obeznalý, z nařízením obou vrchních velitelů, arciknížete Bavorského a Buquoye, s jistým počtem jízdného (s částí svých kyrysníků) i předsího vojska od praporek císařských i bavorských a s houfem polských kozáků do města Loun, aby je i jiná města krajů Slánského, Zateckého i Litomického císaři v poddanost uvedl, proti Mansfeldovi, jenž v Plzni s posádkou zstával, opatroval a proviant pro vojsko císařské započítával.⁶⁷⁾ Téhož ještě dne přitřhl Valdštejn do Loun, kdež loupeživí kozáci polští, jako lehká jízda napřed cválající, bez nařízení Valdštejnova o své vůli zapálili velké i malé předměstí, chmelem, slady zásobené a takž městu nenabytou škodu způsobili.⁶⁸⁾ Valdštejn vyzval město, aby se vzdalo. Svolaná rada městská vidouc, že žádné pomoci nadíti a sami brániti se nemohou, po krátké úvadě město na milost vzdali, přýsahou ohlášením, že zvláště rádi arciknížeti Bavorskému se poddávají. Brány města se otevřely, a Valdštejn vtáhl z hocihociho předměstí s vojskem do Loun, i uložil městu 35.000 kop výkupného. Poněvadž však Lounští sehnali jen 1G.250 kop a hotových pen z nebylo, nabídli Valdštejnovi 750 sudů vína po 25 kopách, kteréž později do Prahy převezeny byly. Rada městská, všechna obec na radnici svolaná i jeden každý z všelijakých závazků a přisáh, předešle proti králi Ferdinandovi učiněných, propustiti a novou přisáhou císaři a králi Valdštejnem zavázání, i přísahou napomenuti, aby žádnému rozpakovati se nedávali a pod těžkým trestem všeho rocení a bouření se zanechali. Pro všechnu pak jistotu, aby město proti vojsku nebo po jeho odchodu proti císaři »puntovati« se nemohlo, rozkázal Valdštejn, aby obyvatelé města všechnu zbraň na radnici snesli, což se také stalo.⁶⁹⁾ A takž císařská posádka vojenská usazena, město v poslušnost císaři uvedeno a odzbrojeno. Po odbytém obsazení Loun vyzval Valdštejn i jiná severní města

⁶⁶⁾ »... Anderen Tags haben sich bei 4000 Hungarn auffgemacht, in willens uns den Proviant zu nemmen (daran wir grossen Mangel gehabt und unser keiner kein Bissen Brodt in fiinf Tagen gesehen) dass also, wann sie uns das abgeschnitten hetten, wir miisten erhungern, oder aus dem Lande ziehen. (Bayerischer Feldzug, tisk 1G21.)

⁶⁷⁾ Ve zprávě »Verlauf alles dessen* teme: »4. Novembris haben Ihre Durchl. und der Graf von Buquoy den Obristen von Wallstein mit etlichen wenig sowol Kais. als Bayer. Volek zue Ross und fuess nach der Stadt Laun geschickt, solche Stadt aufzufordern; welche nach genommenen bedacht sich diesen Tag guetwillig ergeben und die Besatzung eingenommen, auch sich, das sie zu Gnaden ufggenommen worden, erfreuet, sonderlich aber das sie sich dem Herzogen aus Bayern gem ergeben geruefen.* Memorabilní kniha Kutnohorská udává, že Louny 5. listopadu podmanily byly: »kterak nepřítel předešlého týhodne ve čtvrtek k Lounu se dostal a již je také pod svou moc podmanil*.

⁶⁸⁾ Wolfgang z Vessovic kurfiřtu Saskému z Loun dne 18. listopadu 1G20: »Allhier von freien Stucken die Cosagken wol so ein grosse Vorstadt in Grundt verbrennet.*

⁶⁹⁾ D jiná města Loun od R. Vunše, kdež v seznamu úcty roku 1G20 zaznamenány výdaje vzešlé při obsazení města Valdštejnem. Mimo výkupné odvedli měšťané za dobytek, který vojsko odebralo, 5142 kop; vydržování vojska stálo skoro 9000 kop.

v echách, aby k poslušství císaře se vrátila. Žatec, Most, Chomutov, Litomice, Ústí nad Labem, Kadaň, Slavkov, Slaně, Locket stihl v několika dnech podobný osud jako Louny, jenže vše odbyto bez zbytečného pálení, kteréhož v Lounech polští kozáci svévolně se dopustili. Zeptali se takové okupační nepřátelské cizí vojsko přes všechny rozkazy a zákazy surovým způsobem si popínalo, o tom nemluví ani pochybnosti, že by však vojáci zvláště pod vedením Valdštejnovým bezuzdným útlakem, drancováním nad jiné tehdy vynikali, Valdštejn pak sám zvláště nějakou bezohledností, až tyranským jednáním od těch kterých mu popínaným, se byl vyznamenával, o tom nejsou žádné zprávy. Jsou však doklady, že Valdštejn brzy po vítězství na Bílé Hoře, kdy v drcové i vojsko císařské nelidskou zdivočinou a loupežím jeden druhého předstihoval, přísně dával rozkazy svým důstojníkům, aby lid netiskovali, škody nečinili a dobrý úlad vojenský drželi.⁷⁰⁾ Za jeho nepřítomnosti, bez jeho v domě jednotlivými žoldáky, zvláště loupeživými kozáky polskými páchané násilnictví popínateli nemluvíme za vinu Valdštejnovi. Mnohem hrozdilo se jiným místům, kteráž dobývána, obsazena byla cizími condottieri z císařského tábora, jakož o tom přesvědčivě ukazuje historie svatoděví na místech Netolicích, Prachaticích, Týnu nad Vltavou, Písku a jiných, kteráž nejen ohněm spálena, vydrancována, ale také obyvatelstvo vyvražďeno a do ohně vmetáno.⁷¹⁾ I dosti kruté výkupné, jakéž Lounám uloženo, musila stejná ostatní města po jménem popínky císaře »bez odporu« shledati a do Prahy místodržícímu Karlovi z Lichtenštejna odeslati.

⁷⁰⁾ Valdštejn hejtmanovi svému Taxisovi domsta Mostu dne 21. listopadu 1620.

⁷¹⁾ Klasické svatoděví o loupeživosti císařského vojska, kteréž na pochodu do království českého nejen ecky, katolíky i nekatolíky, loupilo, vraždilo, páliło, ale i na spojené s ním logistické vojsko loupeživé útoky činilo, podává arcikníže Maximilian Bavorský, jenž dne 19. října 1620 píše z ležení od Plzně císaři v tato slova: »...Ich khann aber E. M., wie ungeru ich sonst dieselben mit dergleichen behellig, so pflicht ais gewissens halber nit verhalten, das derselben armada uneracht meiner vilfeltigen wolmainender Erinnerungen mit rauben, blinden und sonderlich dem hochschedlichen erbarmlichen brennen, ja sogar niderhauung der Unschuldigen Catholischen Personen beiderlei geschlechts, so E. M. protection mit verlangen erwartet, rancioniren der gehorsamen, entfierung der weibspersonen und Junkfrauen, ohn allen unterschied der art, dan weder Khirchen noch Khlöster verschont wiert, auch unangesehen der Salua guardia fort fährth, mein eigens volckh und Proviant angreiffth und spoliert und also iibl hauset, das der gemain Man auf dem Landt aufs hechst und euserist ruiniert und desperiert wirt, und in vilen Jaeren nit mehr uber sich khommen khan, da auch der Allmechtig den verhofften Sig gnedigst verleihen, E. M. doch dessen bey so verderbten und hechst devastierten Khönigreich in vilen langen Jam wenig zuegeniessen haben werden, die gehorsamen unschuldigen landstend aber dessen unwiderbringlichen schaden, dessen sie bei dem gegentail geübrigt gewest, gesezt werden; zue geschweigen, das entzwischen dises so uberhandt nemmende muetwillige landverderben sowol E. K. M. als meinem volckh und Pferdten an Proviant und fourage ein merkhlichen schaden bringet und die quartier verderbt werden, darauss hernach der mangel an proviant notwendig erfolgen muess. Ich schreib es E. M. umb sovil ausfrierlicher, weil mi dergleiche Clag von unterschiedlichen orthen schier taglich einlangen und tailss selbst mit augen sehe ...« (St. arch. Mnich.)

III.

Když Valdštejn podma oval císař i severní msta v echách, p itrhlo vojsko eské v noci na den 8. listopadu na Bílou Horu a za ním p irazila z rána téhož dne císařská a bavorská armáda.⁷²⁾ Mezi rozestavenými šíky císařského vojska k bitv nálezalo se v tverhranu Neapolitán v po stranách 800 Valdštejnských kyrysníků⁷³⁾ pod velením nejvyššího lejtanta Lamottea, kterýž vrchními v dci spojeného vojska vyslán byl p ed bitvou, aby zákopy eského tábora prohlédl. Což když u inil a zprávu p inesl, že zákopy vojska eského nejsou hluboké i snadno k dobytí a velitelové již se na tom usnesli, aby bitva svedena byla, vzk i knul arcikníže Bavorský Maximilian heslo »svatá Maria* a dal znamení k útoku. Kyrysníci Valdštejnovi ú astnili se hned p i za átku bitvy.⁷⁴⁾ V prvním nep átelském voji, jenž úto il na Bílou Horu, byly valonské p ší pluky hrab te Buquoye a Verduga provázeny švadronami Gauchierovými a kyrysníky Valdštejnovými velením nejvyššího lejtanta z Lamotte. Jízda p edstihla p chotu, a když dostoupila výšiny Bílé Hory, u inila útok na krajní levé kídlo královského vojska. Proti úto ícím švadronám Gauchierovým a kyrysníků m Valdštejnovým rozjeli se útokem t i kompanie hrab t z Solmu, velením nejvyššího lejtanta Isselsteina a šest kompanií Jana z Bubna, kterýmž v elo postavil se hrab Jind ich Matiaš z Thurnu.

N kte í historikové udávají, že jízda Valdštejnova zvlášt prý vyznamenala se, když u královského letohrádku Hv zdy rozrazila, pot ela voje Moravan v, kte íž poslední zoufalý inili odpor vojsku císařskému. Nebylo však tak. Na poslední zbytek královské armády, na Moravany, kte íž necht li jako za-

⁷²⁾ Zesnulý badatel fará Mottl udává, že dne 7. listopadu p itrhla ást Valdštejnova vojska od Loun do Kladna, aby spojila se s vojskem císařským, táhnoucím ku Praze na Bílou Horu.

⁷³⁾ Listina dvorské knihovny v Mnichov , kteráž vypo ítává sílu vojska císařského v bitv na Bílé Ho e, udává 800 jezdc Valdštejnských.

⁷⁴⁾ Maximilian z Lichtensteina píše dne 9. listopadu roku 1620 z Prahy bratrovi svému Gund. z Lichtensteina o zapo etí bitvy na Bílé Ho e: »Solches ins Werk zu richten hat man von Unserer Armada zween Squadron Fuessvolkh gemacht; in einem war des GraffT Bucquoi und Verdugo Regiment, im andern des Preyners und des von Tieffenbachs, welchen 1800 Pferdt zuegeordnet wurden, die Wallsteinische, des Gauschiers und des von Meggaw, welche den Feindt ritterlich angriffen.*

koupení žoldáci s bojišti utíkati, aby zachránili est eského jména, ude il Vilím Verdugo s jízdou plukovníka Lóbela. Když však prudkou p ívítán byl palbou a seznal, že s jízdou samotnou na tak nep íležitě poloze rychlého vít zství nedocílí, poslal pro p chotu k Maxmiliánovi z Lichtenštejna, jenž na pomoc vypravil Neapolitány, kte íž s hroznou zu ivostí útok u inili. Strašné nastalo vražd ní, jež skon ilo, až všichni Moravané, mimo nepatrnou ást, se zbraní v ruce padli a mrtvými t ly svými pokryli zemi, pro kterouž byli do posledního dechu bojovali. Kyrysníci Valdštejnovi vyznamenali se mimo za átek bitvy ješt jiným zp sobem pod v dcem Lamottem na Bílé Ho e, jenž za osv d enou v bitv udatnost vyznamenán byl císa ským pochvalným listem ze dne 20. listopadu 1620.⁷⁵⁾

Zmínky v sou asných zprávách o udatnosti kyrysník Valdštejnských v bitv »u Prahy*,⁷⁶⁾ a n kolikeré pochvalné uznání zásluh Albrechta z Valdštejna v p í in té v majestátních listech císa e Ferdinanda II. z r. 1622, 1623 a 1624,⁷⁷⁾ zavedlo n které starší historiky, jakoby Valdštejn sám osobn byl také p ísp l k tak neo ekávanému vít zství císa skému na Bílé Ho e.⁷⁸⁾

⁷⁵⁾ te se v tato slova: »Lieber getreuer. Wir haben aus des hoch- und wohlgebornen Unsers General-Feldobristenleittenants, obristen Feldmarschalcks, Cammerer und lieben getreuen Carlen von Longeval Grafen von Bouquoj gethanen Relation sonderst und gnadigst gern verstanden, wie mannlich, tapfer und ritterlich du sambt deinen unterhabenden Haupt-, Befehls- und Kriegsleuten sich in den jingst mit Unsern Rebellen und Widerwartigen fúr-gangenen Treffen und erlangten so ansehnlichen Sieg dich verhalten und gebrauchen lassen. Und wie nun dieses dir von Uns und maniglich zu Lob und Ruhmb gereicht, also Wirs von dir sambt deinen Unterhabenden zu gnädigsten Dank an- und aufnehmen, wollen auch auf jede begebende Gelegenheit gegen dir und deinen Unterhabenden mit gnadigster Erkenntnus zue erwidern eingedenk verbleiben, und sein dir mit kais. Gnaden wohlgewogen. Geben in Uns r Stadt Wien den 26. Novemb. A. 1620, Unserer Reiche des Romischen in andern, des Hungarischen in dritten und des Bóhmischen in vierten. Ferdinand. (V genealog, sbírce bar. Wunschwitz v esk. arch. zensk.)

⁷⁶⁾ »U Prahy* nebo »p ed Prahou* nazývaly oby ejn ú ední a jiné zprávy sou asné bitvu na Bílé Ho e svedenou.

⁷⁷⁾ Císa Ferdinand II., když 1. 1622, 15. zá í vedle jiných milostí ud lil Valdštejnovi právo, aby ze svých statk v echách z íditi si mohl d dický »majorát«, vypo ítává v majestátu zásluhy Valdštejnovy o d m Rakouský: že hned z mládí v Uh ích proti Turku bojoval, rovn ž v jiných válkách, proti Benát an m, p í »vzpou e« stav v eských a Moravských domu Rakouskému platné služby prokazoval, zvlášt ale »in der des versienchen 1620 Jahrs vor Prag erhaltenen Feldschlacht und Wiedereroberung unsers Erbkonigreichs Bbhmen gehorsamst assistiret*. V stejná slova od vod uje Ferdinand II. milost Valdštejnovi danou 1623, 7. zá í, aby mohl psáti se knížetem, a podobn i 1. 1624, 12. b ezna, když panství jeho Friedlandské s ostatními p ípojenými statky povyšuje na knížetství: »Bevoraus bei Wiedereinnehmung und Eroberung unser Haupt- und Residenz-Stadt Prag und des ganzen Erbkonigreichs Bbhmen assistiret...* (V arch. esk. místodrž.)

⁷⁸⁾ V. ervenka píše: »Inde (od Loun) ad proelium cruentissimum Albomontense ad diem 8. Novembris reversus, cum legiones Moraviae adversus caesarem eductae, ad extremum singulari pertinacia in acie non procul palatio regio Stella dieto constantes perstitissent et, contempta omni jam vitae cupidine, mori potius quam de turpi fuga cogitare constituissent, in illas Albertus Waldsteinus invectus, longum et acre certamen subiit: sed quae demum virtute Waldsteiniorum militum oppressae sunt, et victoria penes caesarianos stetit.* Petr Burgus v knize »Mars Suecogermanicus*, 1611 a 1645 vydané, také p í vypo ítávání zásluh

Valdštejn osobně na Bílé Hoře nebojoval, ale cizí kyrysníci konali se jménem jeho pluku svou povinnost. Kde Albrecht z Valdštejna v osudný pro národ český den 8. listopadu 1620 meškal, s jistotou určitě nemůže, poněvadž dosavadně neznáme žádné autentické listiny, kteráž by zprávu o tom podávala. Pravděpodobně se, že působil v Lounech, odkudž po došlé zprávě o Vítězství na Bílé Hoře odebral se 11. listopadu do měst Pražských, kdež na který málo den pobyl. Jaké bylo všechno jeho řízení v Praze, nevíme. Přinesl osobně vrchnímu svému veliteli Buquoyovi dříve již došlou ho zprávu o podání se města Loun a jaká učinil v příslušné opatření. Byl přítomen památnému holdování v Praze zbylých osob ze stavu panského a rytířského arciknížeti Bavorskému Maximilianovi, jakožto od císaře ustanovenému komisaři v království českém. Dne 12. listopadu 1620 kočil se Vilém starší z Lobkovic (za Falckého nejvyšší hofmistr království českého) v čele nemalého počtu panstva a rytířstva českého před arciknížetem Bavorským a chvilicím se hlasem až s plátem pro Boha prosil a několikrát poníženou opakoval prosbu za přímluvu k císaři o udělení milosti, přiznává se, že zhešili a veliké nepravosti se dopustili.⁷⁹⁾ Valdštejn vlastním na to patřil o číma jako vítěz, když koruna Svatováclavská (kteráž uvečer dne 8. listopadu po ztracené bitvě na Bílé Hoře z hradu Pražského na voze do dvoru radnice Staroměstské převezena byla) s insigniemi a privileji království českého arciknížeti Bavorskému odevzdána. Mladý ještě muž zíral sebevdomně na mnohé snížené hlavy starých známých, na bílý vlas a dlouhou šedivou bradu, kterouž si pohlazoval bývalý přítel Zerotín v Václav Budovec, na probalou kšticí Krištofa Haranta (jemuž na kdy před císařem Rudolfa jako komoťmu se klanival), na Michalovice, Dvorského, Fruweina i jiné, a divil prý se, že takoví rebellové tolik mají ještě odvahy se presentovati.⁸⁰⁾ Valdštejn viděl, jak pánu z Lobkovic slzy tekly po tváři, jak všichni skroušeně srdce nou lítost vyznávali, že proti císaři a králi koruno-

Valdštejnových o číma Rakouský zaznamenal, že spraesertim in Pragensi conflictu ita strenue se gessit, ut oc...« A Khevenhiller v »Annales Ferdinandeí 1640-4G« praví: »Waldstein wohnete 1620 der Schlacht bei Prag bei.«

⁷⁹⁾ J. Miinich nejmenovanému (Vilému Slavatovi) píše dne 18. listopadu roku 1620 z Prahy: »Den 3. Tag hernách (totiž po 9. listopadu, tudíž 12.) haben die noch iibrigen Landoffizirer, Stände und Stádté Ihr. Dchl. Herzog in Bayern gehuldigt zu Handen des Kayser, so sie ufs Allstádtér Rathhauss salvirt, wieder hierauf iiberantwortet, die Confederation zerrissen und geschworen die Zeit ihres Lebens kein andern Kbnig zu begehren, ais ihren gekronten gesalbten erwählten Kbnig, Kayser und Herm Ferdinand m. Herr Wilhelm Poppel hat geredt, dass ihme die Zeher uber die Wangen herabgeflossen und Ihr Dchl. gebeten umb gnadt, auch dass er fiir sie bei Ir. Mtt. gnadt erbitten solle, dann sie bekennen, dass sie gesiindigt und gross Unrecht gethan hatten, und solches vielmal mit weinenden Augen umb Gottes Willen repetirt...« (Listina v státním arch. Drážď.)

⁸⁰⁾ Wolf. z Vesovic kurfirštu Saskému z Loun dne 18. listopadu 1620 píše: »Bericht auch weiter, dass er (Waldstein) zu Prag die vornehmsten Redelfihrer gefunden, welche vergangen Sonnabend auch geschworen haben und ebenfalls sich auf Gnad und Ungnad ergeben, unter welchen seindt gewest der Wilhelm Popel, Landthofmeister, der alte Budowecz, der Michalowicz, der Dworzeczky, Friiwein und gar viel andere, dass es gewiss zu verwundern ist, dass solche Leut sich understehen diirffen sich zu praesentiren, wissend dass sie soviel iibel gethan haben. (Listina v státn. arch. Drážď.)

vánému se pozdvihli, jak kajícni závazky, sliby za Falckého in né odvolali a p ísahou ku v rnosti Ferdinandovi II. se zavázali. Albrecht z Valdštejna, jenž vid l, slyšel dohru exposice k tragedii národa eského, v níž také sám za ínal hrátí vynikající úlohu, zajisté netušil, že kone n bude sám nejtragi t jším v tragedii eské hrdinou.

Ústní vyznání, poko ení a p ísaha v rnosti také písemn dne 13. listopadu 1620 dv ma sty pán v a rytí v podepsaná a upe et ná do rukou arciknížete Maximiliana odevzdána.⁸¹⁾ T etího pak dne na to 16. listopadu napsali páni, rytí ové i Pražané vyzvání k m st m královským i jednotlivým stav m, aby se vzdali a milosti p i arciknížeti Bavorském vyhledávali.⁸²⁾

Pravili jsme, že Valdštejn po uvedení císa i v poddanost m sta Loun vyzval i jiná m sta, aby se poddala. Vyzvání taková d la se jen písemn , beze vší pomoci vojenské,⁸³⁾ nebo tolik nem l Valdštejn vojska, aby byl mohl n kolik hražených m st sou asn osaditi a, kdyby se vzdátí zdráhala, dobývatí. Podobá se, že m sta na takové vyjednávání neodpov d la a až teprv po bitv na Bílé Ho e dala se do vyjednávání — s kurfirštem Saským, jemuž, jako spojenci, císa em již za asu odboje, vedle kurfiršta Bavorského, také

⁸¹⁾ Listina v arch. knížete Lobkovic v Roudnici.

⁸¹⁾ Z žalostivého vyzvání a napomenutí stav v panského, rytí ského a Pražan, dosud neznámého, pro nemalou zajímavost ást sem klademe. te se v tato slova: ^Slovutní p átelé naši milí! Zdraví i jiného všeho dobrého p ejeme vám v rn rádi. Oznamujeme vám, kterak v ned li po svátém Linhartu, 8. dne listopadu, pán B h všemohoucí, z jistého uložení svého božského a soudu spravedlivého, J. M. C. nad lidem naším vojenským vít z-ství dáti rá il, tak že týž lid na hlavu poražen, rozehnná a na r zno rozplašen jest; po kteréžto porážce osvícené kníže Friedrich, falckrab p i Rejnu, s jinými nejvyššími generály a ostatním lidem vojenským, co se ho tak ještě shromáždilo a shledalo, z m st Pražských pry ujeli, nás opustili a tak vší ochrany, od nich nám p ípov d né i p ísahami stvrzené, zbaveni jsouce, v nejvyšším nebezpe enství zanechali. A necht jíce my dokonalé zkázy a záhuby na sebe do ekati, hrdla, manželky, d ti i state ky naše jako v šanc vsaditi, ponížen jsme se k J. M. osvícenému pánu, panu Maximilianovi Bavorskému knížeti, jakožto od J. M. C. s plnou mocí na ízenému panu komisa i utekli, milosti vyhledávali, kteréž jsme také užili i v tom se prohlásili a p ísahu vykonali, že J. M. C. Ferdinanda Druhého za pravého, po ádného, posloupného, korunovaného, pomazaného krále eského a pána držíme, máme a známe, i v rní, poslušní, poddaní J. M. C. a královské z stávatí chceme. Protož i vás p átelsky žádáme a v rn , up ímn napomínáme i od budoucího zlého vy-st íháme, chcete-li záhuby a zkázy, která již již na vás nam ena jest, ujiti a to zlé p ed-jiti, manželky, dítky i jiné sousedy, obyvatele a stavy okolní v dokonalé pot ení neuvozovati, tehdy že ihned, jak vás toto naše psaní dojde, p íkladem naším, Pražan i jiných m st, podobn se zachováte, a p i J. M. knížecí ponížen a asn milosti vyhledávati budete oc« (V arch. státn. Dráž .)

⁸³⁾ Takž psali purkmistr a rada m sta Slaného Lounským dne 12. listopadu 1620: sP í ina, že jsme V. O. minulého dne odpov di nedali, zašla tato, že J. M. osvícené kníže Bavorské pán p. Maximilian z boží milostí . . jest nám o podobném poddání m sta (vyzvání) v témž asu u initi a jinou osobu k ujetí téhož m sta jmenovati rá il, jakž tomu z p ípisu psaní J. M. knížecí p íležit vyrozum ti rá íte; po kteréžto psaní J. M. za prop j ení lh ty také do t etího dne jsme žádali a J. M. jistou odpov dí spraviti nepomineme. Protož o tom nepochybujeme, že J. M. vysoce urozený pán p. Albrecht z Valdštejna na resoluci J. M. kn. o ekávati rá í a lidem vojenským na nás pospícháno nebude.«

sv ena byla komisí, na kolik možno echy, zvlášt v pohrani ných k Sasku krajích, p ívésti k poslušenství.^{85*)}

Ztracenou bitvou na Bílé Ho e byly všechny svobody, práva království v nebezpečí. Za nejdražší však svobodu považovali echové svobodné vyznání náboženské, a protože také vypravila m sta Most, Litom ice i šlechta z téhož kraje, Ústí nad Labem a kraj Loketský vyslané své k protestantskému kurfirštovi Saskému, aby jemu k ruce císa i poddanost, poslušnost slíbili a za p ichrán ní privilegií, zvlášt však svobodného náboženství prosili, doufající spíše od protestantského kurfiršta obhájení svobodného vyznání dosíci. Což jim také slíbeno na tak dlouho, až by císa jim to potvrdil, ehož se jim však nikdy nedostalo.⁸⁵⁾

Dne 16. listopadu pozd u ve er dodána byla Valdštejnovi, již v Lounech meškajícímu, odpově od m sta Mostu na jeho vyzvání v p í in poddání se císa i. Mostští oznámili, že již ke kurfirštu Saskému posly vypravili, aby za zachování svobod prosili a jemu k ruce poslušenství slíbili.⁸⁶⁾ Po p etení takové odpovědi vyslal Valdštejn ihned hejtmana n mecké p choty Gerharda z Taxisu do Mostu s listem purkmistra a rad nadepsaným, aby v jeho p ítomnosti p ísahu poslušenství u inili a vedle na ízených hejtmanovi rozkaz se zachovali, jinak že by s nimi jiným zp sobem na nemalou škodu jich »procediroval«. A k listu tomu p ípsal Valdštejn vlastnoru n ješt výhr žné napomenutí, aby, nezasílající se posláním ke kurfirštovi Saskému, povinnou císa i p ísahu bez otálení složili, jinak že by toho, až by bylo pozd , litovali.⁸⁷⁾

⁸⁵⁾ Kurfiršt Saský Albrechtovi z Valdštejna dne 28. listopadu 1620: »Wie wir uns nun der uf das Konigreich Böhmen habenden Kayserl. und Kóniglichen Commission und dass vermóg derselben uns gepiiren wolle, die Stánde so viel miiglich zu Ihr. Kays. und Konigl. Mtt. gehorsam zu bringen, erinnert* oc. (V státn. arch. Dráž .)

⁸⁵⁾ Nejenom m sta, kteráž utekla se prosebn ke kurfirštovi Saskému, ale i jiná, kteráž Maximilianem Bavorským ku vzdání vyzvána byla, prosila, aby jim svobodné náboženství propušt no bylo. Takž dne 9. listopadu m sto eský Brod, dne 12. listopadu m sto Slané atd. Podobn i Kutnohorští, když vypravili zástupce své do Prahy k arciknížeti Bavorskému, aby o podmínky vzdání se vyjednávali, na ídili jim: aby obzvlášt na duši a náboženství pamatováno a nezapomínáno bylo, aby každý pánu Bohu víru a dobré sv domí zachovati mohl a zachoval. (Pam tní kniha Kutné Hory.)

⁸⁶⁾ Vyslanci Mostští m li vedle instrukce radou m stskou jim dané (dnem 16. listopadu 1620 datované) p í kurfirštu Saském žádati, aby p í evangelické augspurské konfesí a farním starém kostele, privilegiích, statcích, koupeném zámku zachování a proti všelikému loupení, ko ist ní chrán ní byli, do rady m stské aby osoby sub utraque voleny byly oc. (Státn. arch. Dráž .)

⁸⁷⁾ List Valdštejn v Mostským jest první, kterýž známe ze samostatn íjí jeho p sob, nosti. Na poznání jeho charakteru, smýšlení jest takové psaní nemálo závažné. te se v tato slova: »Ehrsame, wolweise, insonders liebe gute Freunde! Laut meines vorigen Schreibens iibersende zu Euch den Edlen und Gestrengen Herrn Gerhart von Taxis, Róm. Kais. Mtt. uber ein Fandel hochdeutschen Fuessvolcks Hauptmann, in welches Beywesen Ihr der Róm. Kays. Mtt. eigen schuldtpflichtigen Aidt leisten und vollbringen, auch was mehr euch obgemelter Herr Hauptmann in meinem Nahmen befehlen thett, aufs vleissigste

Velitelský, bryskní tenor listu ukazuje nám, jak se dovedl Valdštejn chovati v první již době, kdy po ústřední samostatnosti. »Damit durch das Widerspiel mir kein Ursach geben werden mochte, mit euch zu euern grossen Verderben anderst zu procediren« a »im widrigen solíte euch sehr gereuen, aber zu spat«: kdož v cíti znalý nevidí v slovech těch budoucího Friedlanda?

Taxis přijel do Mostu dne 17. listopadu. Po odevzdání psaní napomínal shromážděnou radu mostskou jménem Albrechta z Valdštejna, aby císaři přísahu poddanosti složili, nebo císař že je pro jejich starověkých privilejiích, statečích i náboženství z staviti chce. Na ež purkmistr a rada po krátkém uvažování rukou dáním slib poddanosti učinili.

Sotva že hejtman Gerhard Taxis z Mostu s dobrým posláním se navrátil, došla Valdštejnovi jaká postranní zpráva, že Mostští v Ústí nad Labem lid najímati dali a za nohobí do mostu je vpustili. Pon vadž však pro přísahu poddanosti císaři rukou dáním se zavázali, že všelijakých »puntů«, rocení zanechají, cizí lid vojenský nepřechovávatí a níímž fedrovatí nebudou, vyslal Valdštejn opatru d stojníka, šlechtice, k Mostským, aby v c vyšetřili, purkmistra i radu napomenul a varoval před takovým pro ně nebezpečenstvím. Mostští vyvrátili omluvným listem ze dne 20. listopadu 1620⁸⁸⁾ Valdštejnovi takové obvinění, oznamující, že ani jediného najatého vojáka v mostu nepřechovávají, přibylý dne 19. listopadu praporec jízdy lužické a praporec pších do mostu (krom rytmistra se 13 muži) ani nevpustili, nýbrž na předměstí ubytovali. Stráž v mostu a na hrad Mostském že vykonávají mšané a poddaní mostu na tak dlouho, až roty pobhlíkv, kteří v kolní vesnice pustoší, lidi zabíjejí, toulatí se přestanou, jakož dne 18. t. m. takovou »bandu*, kteráž na dvoře a vsi Tebušicích nemalé škody zdělala, přisudu vína celou noc popíjela, kostelními svíčkami přitom si svítila, do vení vzali. Dříve však nežli odpoví Valdštejnovi došla, nařídil Mostským, aby vyslané své kněmu do Loun v dležitě přin vypravili; kterýmž, když přijeli, oznámeno, že v mostu jejich i jinde nový lid vojenský najímati se bude. Valdštejn pozval je k obědu, velmi přívítiv k nim se zachoval i k žádosti jejich salvu quardii pro mostu jim povolil. O emž vyslanci dne 22. listopadu doma rad mostské zprávu učinili a vypravovali o Valdštejnovi, jak velice jest přívítiv, však také nemálo přisný, tvrdý a ostrý pán, nebo co provésti chce, od toho že neupustí. I co přistole také ekl, oznamovali: jak s dobrou se potázali, že dobrovoln císaři se vzdali,

verrichten und exequiren werdet, damit durch das Widerspiel mir kein Ursach geben werden mochte, mit euch zu Euern grossen Verderben anderst zu procediren. Hiemit Gottes Gnadt mit allen. Datum in Quartier zue Laun den 16. Novembris a. 1620.

A. v. Waldstein.

Gleich itzunder hab ich ewer Antwort bekommen, dass ihr zu Ihr Kurfürstl. Gnaden geschickt habt: ist gar recht geschehen, aber der Kaiserl. Mtt. zu schwehren seit ihr schuldig, undt das excusirt euch nicht gehorsamb zu leisten, dass Ihr zu Ihr Churfürstl. Gnad geschickt habt, denn dieselbige begehren auch, dass ihr dem Kayser, euerm Herrn, solit gehorsamb und unterthenig sein. Derowegen ermahne ich euch nachmals, dass ihr kein einzige Dilation nicht nimbt, sondern alsbalden den schuldigen Aidt leistet, im widrigen solíte euch sehr gereuen, aber zu spat. (Státní archiv v Drážanech.)

⁸⁸⁾ List v státním arch. Drážanech.

jinak kdyby se bylo nestalo, že by p ísnou ruku byli pocítili; nebo již p t petard do Loun p ivezeno, aby jimi brána m sta Mostu rozražena byla.⁸⁹⁾ A takž moud í a opatrní konšelé m sta Mostu až dosud se vším spokojeni byli. Všechno velmi hladce se odbylo, žádného ublížení se jim nestalo, aniž výkupné, od nich požádáno a k tomu ješt m li psanou salvu quardii s velkou Valdštejnovou pe etí a jeho podpisem. Skoro ní ímž je neobt žoval, leda že hejtmana Gerharda Taxise s n kolika mušketýry a 16 jezdcí do Mostu k najímání vojska vypravil, kteréž stravovati musili. I když Valdštejna došlo ná ízení, aby Most i jiná severn jší m sta posádkou opat il, vyslal jen 26 mušketýr v, aby hrad Mostský obsadili, nebo necht l obyvatele Mostu velkým po tem obt žovati a p i tom ješt na izoval, aby p i vojácích dobrý po ádek zachováván byl, žádnému aby nijaká škoda se nedála, ani najatým jezdc m zv le se nedopoušt la.⁹⁰⁾ Ale panu purkmistrovi a rad m stské nebylo takové ná ízení Valdštejnovo zrovna po chuti. Ctyry žejdlíky piva, bochník chleba a libru masa m li každému mušketýru denn dávatí a dv ma kaprál m n co p ilepšiti. I vyslali svého zámeckého hejtmana s t emi ješt obecními staršími k hejtmanu Taxisovi, jenž u nich najímal, aby takové obsazení jich pomezního hradu (kterýž domácí zámecký hejtman s n kolika ozbrojenými m š any opatroval) cizím vojskem se nestalo, nebo aspo odloženo bylo, až jak si to u kurfiršta Saského vyjednají. Hejtman Taxis však, jemuž od nejvyššího Valdštejna obsazení hradu ná ízeno bylo, p imlouval se, aby v odpory se nedávali, nebo co mu bylo ná ízeno, že státi se musí, jinak že by to zle vypadlo a mnohem v tší po et vojska do m sta i na hrad položen byl. A aby reputace hejtmana zámeckého a ozbrojených soused v zachována byla, slíbil jim Taxis, že 26 mušketýr v pod jurisdikcí jich hejtmana z stávati má a týž se sousedy i na dále stráž hradní spole n s mušketýry vykonávati m že.

) Purkmistr a rada m sta Mostu svým vyslaným p i kurfirštovi Saském dne 23. listopadu 1620: »Es haben uns auch die Abgesandten berichtet, dass er Herr Albrecht von Waldstein gar ein freundlicher Herr, aber daneben so scharf und ernst sey, wass er in Sinn nehme das miisse seinen Fortgang erreichen und liesse nicht nach; wie er denn soli gesagt haben, wir hetten recht gethan, dass wir dem Kayser uns gutwillig ergeben hetten, denn so es nicht geschehen were, solíte die Schárffe furgenommen sein worden, zu dem Ende dann albereit fiinff Petarden nach Laun geholet worden, die Thor alhier darmit zu eröffnen.c (St. arch. Dráž .)

⁹⁰⁾ Albrecht z Valdštejna píše Gerhardovi Taxisovi dne 21. listopadu 1620: »Ich thue euch zu wissen, dass ich gleich diese Stundt ein Befehlich bekommen hab in die Stadt ein guete Guarnizon zu legen, dieweil ich aber nicht gem die Herm von Briixen mit einer starken Guarnizon beschweren wollte, so ist hiemit mein Befehlich, dass ihr alsbalden in -Angesicht dieses diese Knecht auf das Schloss zu Briixen leget. Ifn iibrigen schauet wol auf ein gut Regiment zu haldten, auf dass niemanden kein Schaden zuegefiigt wirdt, den Reittern dass man durchaus keine starckerey nicht passirt.« V dané Mostu salva quardii teme: »Will demnach alle und jede meines unterhabenden Kriegsvolks hóhere und niedrige Befehlichshabere, sowohl auch die gemeinen Soldaten zu Ross undt Fuess, hiemit gewarnet auch ernstlich anbefohlen haben, obbemelten Biirgermeister und Rathe sambt der ganzen Biirgerschaft, Dorffern und Unterthanen keinen einigen Schaden nicht beizufugen, vielweniger anderen beizufugen gestatten. Im fall aber wurde Jemandt hieriiber ergriffen, soli dersilbe an Leib und Leben strafet werden.c (St. arch. v Dráž .)

A na to vše, že tak se stane, dva desátníci mušketyřtí hejtmanovi zámeckému a Taxis všem ty em vyslaným ruku podali. A takž na tom p estali. Hrad byl 26 mušketyřy osazen. Valdštejna, jenž až dosud s Mostskými za asu trvající války íkaje po domácku jednal, taková malom stská umín nost, když mu zpráva o tom podána byla, popudila. Mostští spoléhali se na protektorát kurfiršta Saského a Valdštejn jednal vedle rozkazu, aby do m st v severních echách silné posádky položil. Byl vojákem, konal povinnost mu uloženou. Ze Most necht l, jakž sám pravil, v tším po tem vojska obt žovati a jen 24 mušketyř v s dv ma desátníky do hradu položil, bylo p ece nemalou známkou benevolence. Malicherné však vyjednávání konšel v bylo mu na nejvyšše odporné. Proto, když došly zprávy, že Bed ich Falcký na út ku z Prahy ve Vratislavi se usadil, sn m držel a k nové vále né výprav do ech se chystá, položil Valdštejn n kolik set vojska do hradu a m sta Mostu, odzbrojil m - š anstvo i dal všechnu municí v m st se nalézající do hradu dovezti. Mostští byli zavedením takového tuhého regimentu skoro pod šeni. I napsali dne 9. prosince 1620 list kurfirštovi Saskému, kterýmž zt žovali si, že nejvyšší Albrecht z Valdštejna »opovážil se« do m sta jich položití posádku n kolika set jízdy i p choty všelijakého národu, aniž by na ízení císa ské nebo arciknížete Bavorského jim ukázáno bylo; municí i proviantem opat ený hrad že osazen a místnosti v n m pro ubytování vojska násiln otev eny, munice m štanstvu vzata, zbran jich na vozích do hradu odvezeny a hejtmanem Taxisem jim na ízeno, že n kolik set sud vína odvesti musejí, kdyby i m š anstvo p i tom hladem pom íti m lo, a jestliže se tak nestane, že m sto bude zloupeno. Z celé artikulované lamentací vidíme, že Valdštejn neopovážil se ni eho, což by mu za asu války v zabrané zemi za > opovážlivost* mohlo, sm lo byti vytýkáno. Pro sebe nežádal ni ehož. Výhr žky hejtmana Taxise, kdyby i m š ané hladem pom íti m li, anebo že m sto bude zpusošeno, obyvatelstvo pobito, byly tehdy •p i vojsku jako oby ejné a netýkají se Valdštejna. Kurfiršt Saský Jan Ji í p i mlouval se listem ze dne 21. prosince 1620 k Valdštejnovi, aby m stu Mostu uleh eno a hejtmanu Taxisovi na ízeno bylo mírn jší po ínání. Ze Valdštejn až dosud neohlížel se mnoho na vyjednávání Mostských s kurfirštem Saským, jesti zcela od vodn no na ízením mu daným. Jaký prosp ch p ímluva kurfiršta Saského Mostským p inesla, nevíme, Valdštejn toho asu již byl opustil Louny; kronika smlouvání Mostských s Valdštejnem jest zav ena, nemáme více žádných zpráv.

Zmínili jsme se, že m sta v severních echách na vyzvání Valdštejnovo v p í in podrobení se císa í, vyjednávatí za ala až po bitv na Bílé Ho e. Dne 18. listopadu 1620 obsadil Valdštejn nevelikou posádkou m sta Zatec, Kada a Chomutov⁹¹⁾ a zaslal obci každého m sta napomenutí stav v

⁹¹⁾ Wolfgang z Vesovic přeše kurfirštovi Saskému ze dne 18. listopadu 1620 z Loun: »Berichte ich, dass ich heut spat bin alher nach Laun kommen und den Obristen von Walstein antreffen, welcher mich bericht, er hette ais heut Sacz, Kad n und Komotau besetzen lassen und alle die Stedt, sowohl Prag, hetten sich ohne alle Condition auf Gnad und Ungnad ergeben.« (Arch. Dráž .)

evangelických v Praze shromážděných ze dne 16. listopadu s vlastnoručním psaním, aby msto císař i postoupili a k milosti císařské se pvinuli. Zate tí ihned dobrovoln poddanost císař i slíbili a pro dokázání poddanosti *na zaplacení vojenského lidu císařského* patnácte tisíc kop míše ských na hotov odvedli a na dvacet tisíc kop císař i p i nejbližším sv. Jiří (1621) zap j iti se zavázali. S poslaným napomenutím a listem Valdštejnovým p ijel »názžený nejvyšší* Jindich Hysrle z Chod v s lidem jízdným i p ším, kteréhož Zate tí do m sta také p ijali a každého týhodne na hotových pen zích jistou část pen z na stravování vojska odvád li. Když však vojenskou posádkou Hysrlovou byli vysáti, prosili listem ze dne 9. prosince 1620 na ízeného komisa e Karla z Lichtenštejna, aby 20.000 kop, kteréž zap j iti slíbili, dokud byli vojska prosti, odvesti nemusili, pon vadž by k žebrot p ivedeni byli. Mimo to žádali, aby st elbu, muškety, prachy a olovo vedle na ízení Albrechta z Valdštejna na hrad Mostský odvesti nemusili. V kancelá i knížete Lichtenštejna však žádost takovou zamítli slovy: »že se jich omluva nep íjímá a že k dokázání v rnosti J. M. C. jistou sumu proti pojišt ní neprodlen zap j í.*

Dne 21. listopadu 1620 odeslal Valdštejn purkmistru a rad m sta Litom ic vyzvání pán v, rytí v i Pražan ze dne 16. listopadu s napomenutím, aby ihned vyslané své do Loun vypravili, kterýmž oustn n co p ednes chce.⁹²⁾ Litom i tí nevyslali žádného, nýbrž odpov d li, že stav rytí ský i m š ané vypravili ty i vyslance své (mezi kterýmiž p edního Pavla Stránského, známého historického spisovatele eského) dne 15. a 18. listopadu k nejvyššímu hofmistru Adamovi z Valdštejna, jenž toho asu v Budyšín se zdržoval, aby p ímluvou p i kurfirštovi Saském jim zachování svobod jich vyprosil. Zárove s odpov dí Albrechtovi z Valdštejna zaslali Litom i tí poštou list svým vyslaným do Budyšína, kterýmž oznamovali, že Valdštejn již po druhé k vyjednávání do Loun je citiroval, aby tudíž stvrzení jich privilejí, zvlášt svobodného vyznávání konfesse augšpurské brzy vymohli.⁹³⁾ Vyslanc m kraje Litom ického bylo dne 25. listopadu radami kurfiršta Saského slíbeno, že perdon dosáhnou, když však jim psaní z m sta Litom ic dodáno, obnovili op tn dne 27. listopadu prosebnou žádost svou ke kurfirštu Saskému o zachování jich svobod.

Pro království eské na ízený komisa Lichtenštejn napomínal však listem ze dne 29. listop. Litom ické, aby od ostatních stav v království eského v p í in poddání se císař i se neodlu ovali, ochrany prost ednictvím kurfiršta Saského

eský list Valdštejn v te se v tato slova: »Moud í a opatrní páni p átelé moji milí! P íležit vám psaní od p. stav v království eského nyní spolu v Praze shromážděných posílám. Pon vadž pak vám n co oustn p ednášeti mám, vás napomínám, abyste ihned n které osoby z prost edku vašeho sem do m sta Luna vypravili. S tím pán B h ra býti s námi. Datum v m st Luna 21. Novembris ao. 1620. A. z Valdštejna.* (Státn. arch. Dráž .) Vyzvání Valdštejnovo u in no bylo v p í in vzdání se m sta a aby posádka do Litom ic, vedle na ízení mu daného, položena byla.

⁹³⁾ Vedle jiných m st p íhlásili se listem ze dne 21. listopadu i M lni tí »jako jeden oud v kraji Litom ickém* prosebn v p í in zachování náboženství, svobod, manželek a dítek, aby je Litom i tí mezi sebe jakožto oudy p ípojili.

nevyhledávali, ale vedle daného jim Valdštejnem na ízení se zachovali. Podobné oustní vzkázání p inel jim kurýr dne 9. prosince od Pavla Michny, aby ve všem jen rozkazy císa skými se ídili. P ed vánoce m r. 1620 p ijeli od Lichtenštejna vyslaní komisa i císa ští do Litom ice a dali zvonem svolati celou obec na radnici, obnovili radu m stskou, ustanovili císa ského rychtá e a na ídili odvesti v devíti dnech 5000 kop m. p j kou na zaplacení vojenského lidu. Litom i tí žádali op tn 24. prosince 1620 kurfiršta Saského za ochranu a instrukcí, jak se zachovati mají, jaká jim dána odpov , nevíme. Musili se brzy všemu podrobiti.⁹⁴)

Mimo Louny poddala se císa i m sta Slané, Zatec, Most, Chomutov, Ústí nad Labem, Kada , Slavkov, Litom ice a jiná místa. Což když beze všech bou í vykonáno, vzty eny na v ích kostelních bílé prapory a m š ané nositi musili na kloboucích bílé stuhy a š ry. A takž velká ást severních Cech císa i v poddanost Valdštejnem uvedena.

Ne tak lehce a bez obtíží provedeno bylo vzdání se m sta Lokti a kraje Loketského. Valdštejn vyslal také k »hrabat m, rytí m a m st m Loketská* i do m sta Lokti komisa e s listem, aby vedle p íkladu jiných m st a vyzvání v Praze shromážděných stav v císa i se poddali. Zástupcové stav v kraje Loketského sešli se na výstražné vyzvání Valdštejnovo dne 4. prosince a poslali z obecného usnesení odpov knížeti Lichtenštejnovi do Prahy, pon vadž jim brzy po vyzvání A. z Valdštejna dodán byl také list Lichtenštejn v stejného obsahu. Stavové Loketští odvolávali se, že jako ke korun eské p ivt lený kraj ídili se svými od král v eských stvrzenými výsadami a právy m stskými, že nesú ast ovali se sn m v, volby a korunovací krále, nýbrž vždy jen krále eského jako pána svého uznávali. Nikdy že na to ani nepomyslili, aby od panujícího krále a pána odtrhnouti se cht li, nýbrž na to o ekávali, až by jim, jako bývalo v oby eji, zvláštním posláním z komory královské oznámena byla nová vláda královská. I prosili, aby v milostivé zachování byli pam ti, zvlášt však, aby vedle jich privilejí p i svobodném náboženství augšpurského vyznání z staveni byli. A protož aby plukovníku Valdštejnovi a jiným jeho pod ízeným v litel m na ízeno bylo, aby ni eho proti obyvatel m kraje Loketského vojensky nepodnikali a posádkami jich neobt žovali. Na takovou odpov vyslal Lichtenštejn do Loketská zvláštní ješt komisa e, kte íž po t ídenním (29. až 61. prosince 1620) jednání p inesli

⁹⁴, Zprávy o tom všem v státn. arch. Dráž . Podobn jako m sto Litom ice žádali Ji í Sezima z Oustí a Adam Kostomlatský z Vesovic, jako zástupcové rytí stva z kraje Litom ického, kurfiršta Saského za p ichrán ní v téže v ci, oznamující dne 19. prosince 1620: »Dass Herr Fiirst Carol zum Lichtenstein kays. und konigl. CommissariUs, zwei sonderliche Commissarien entzvvischen nach Leuttmeritz abgeordnet, nicht allein ein gewiss gelt von Herrn und Ritterstand zu urgiren und einzubringen, sondern auch schriftlichen zu begehren, dass uf Praga man cheist sich gestellen und die Pflicht ablegen solle und dessen sich schriftlichen zu erkleren, wie auch etzliche, so aus der Ritterschaft man daseibst angetroffen, gethan, beides án gelt nehmblich erlegen und dergleichen begeherten schriftlichen Schein von sich stellen miissen.« 'Státní arch. Dráž .)

do Prahy odpoví stav v Loketských, že na potěby válečné 3000 zlatých. pro jistou a po obnovení jejich privileji k holdování novému králi že se uvolují.

V Lokti očekávali na vyřízení z kanceláře české. Nepřicházelo. Za to však poslán jim z Prahy a souhlas od Valdštejna píši, aby přijali posádku vojska Valdštejnova pod velením nejvyššího lejtnantsa z Neuhausu, kteráž již k nim táhne. Purkmistr a starší obecní Loketští na takové nařízení vyslali ihned rychlého posla k jmenovanému nejvyššímu lejtnantovi, aby s vojskem zpátky se obrátil a posádkou je ušetřil, poněvadž jim vyživiti nebudou moci, a také loupení se obávají, jakož již ti jezdcí, kteříž na řízení Valdštejnova k nim přinesli, předem stem jednu paní oloupili. Na takové vzkázání nedostali žádné odpovědi, ale docházely je zprávy, že prohlášeni jsou za neposlušné rebelly, proti nimž mocí vojenskou musí býti zakročeno. I poslali v příčině té prosebné listy knížeti Lichtenštejnovi do Prahy a hraběti z Nogaroly, veliteli Valdštejnova vojska v Kadani; a když oproti žádná jim nedána odpověď, tím více strachovali se před výhrůžnými zprávami, že vojáci ani dít te v život mateřském šetřiti nebudou. Mimo pomoc boží na nebi nevěděli kam se o pomoc obrátiti, poněvadž císař a král v zemi nebyl. I uchýlili se ke kurfirštovi Saskému »jakožto na tom šířím svít jedinému pomocníku a na řízeném vrchním komisaři«, aby je při jejich privilejiích a »pravém, istém, nezkaženém náboženství augšpurského luterského vyznání přichránil, poněvadž nikdy k žádnému jinému se nepřiznávali a nikdy po čas všeho života k jinému nepřiznávat se nechtějí*. Prosili dále za přímluvu k Lichtenštejnovi a Valdštejnovu d' stojníku hr. z Nogaroly, aby před vtržením císařského vojska a posádkou uchráněni byli. Jaké další bylo jejich jednání, o tom nemáme zpráv. Valdštejnské vojsko k nim nepřitáhlo, ale vrhnul do Loketská generál Tilly, jemuž po delším obléhání msto Loket dne 6. května 1621 se poddalo.⁹⁵⁾

Plukovník bavorský Heimhausen žaluje dne 1. prosince 1620 arciknížeti Bavorskému Maximilianovi, že Buquoy již celých 14 dní nadarmo se svým vojskem a jen za tou příčinou v městech Pražských prodlévá, aby bohaté měšťanstvo Pražské »šacovati« a v kolní kraje »plundrovat!« mohl, i že vedle jeho zdání není jiné »intence«, než aby celé království české zkaženo bylo. A proto také že Valdštejnovi z města Loun a Zátce, kteráž ještě brániti se mohla, když dobrovolně se poddala, nejbohatší měšťané víc než 80.000 tolar

⁹⁵⁾ Jan svobodný pán Tilly oznamuje z Lokte dne 7. května 1621 císaři Ferdinandovi: »Loketští nechtějí poddati se, postavili se na odpor, musel jsem tudíž je obléhati, a a koliv každého dne myslím jsem, že se poddají, přece ve své zarputilosti do té doby nechtějí vytrvali. Vojáci jejich se chtějí vzdátí, měšťané ale vždy je napomínali, že pomoc zajisté přijít musí, a aby vojáky spíše v poslušnosti Bedřicha Falckého zachovali, peníze i jiné dary jim dávali. Když ale vojáci žádného vysvobození nevidějí, a silně od nás na nás bylo stěněno, pošli Ghó toho města sice vyjednávat. I poslali s podmínkami ke mně lejtantsa, a a koliv jsem nechtěl k jejich podmínkám pro jejich tvrdost povoliti, však když mne zrovna mezi tím vyjednáváním zpráva došla, že Mansfeld s pomocným táhne vojskem, povolil jsem a dovolil, aby hrabě z Ortenburku s d' stojníky a vojáky odtáhnouti mohl.* (Výtah z listu nalézájícího se v míst. arch. v Inšpruku.)

a 700 sud v vína odvesti musili.⁹⁶) Pavel Skála v »Historii eské* píše: •Albrecht z Valdštejna, nejvyšší, vzal sob zimní ležení v kraji Žateckém, jemuž sama obec Zatecká musila vy isti na jisté termíny rancionu nebo výplaty za ušánování jí v loupeži 36.000 kop míše ských.* Ze zpráv takových, kteréž viní Valdštejna, že p i i oval se také o hmotné zni ení, zkažení království eského, vidíme, jak opatrn , kriticky posuzovati máme, musíme i sou asné prameny. Plukovník Heimhausen snad, jak byl slyšel, napsal arciknížeti Bavorskému, a Skála b žnou zprávu do »historie« své položil. Skute nost však jinak pravdu ukazuje. Z vypravování našeho vedle autentických pramen v sepsaného vid ti, že Albrecht z Valdštejna jednal a choval se jako voják ve všem správn , vedle daného na ízení. Mimo zapálení p edm stí v Lounech (kteréž stalo se, jak již pov díno, bez v le, na ízení, loupeživými kozáky polskými) žádné není zprávy, že by n jaké loupění, drancování, zabíjení obyvatel v v m stech jím opanovaných se bylo p ihodilo. Že mimo m sta po vesnicích rozb hlí žoldáci, zvlášt nevázaní polští kozáci rozli ných lotrovství se dopoušt li, toho omlouvati nechceme, nem žeme.⁹⁷) Žádnému m stu, krom

) Plukovník Heimhausen píše arciknížeti Bavorskému .Maximilianovi dne 1. prosince 1620 z Prahy: •Conte Buquoy ligt nun mer uber die 1+ Tag mit seinem Volkh vergebens alda zu keinem andern endt, ais man auss den Taten spieren khan, dan das reiche Burger der stadt Prag nit allein geschaczt und geplundert, sonder entzwischen auch diejenige Crayss verderben, dahin Er nunmer gar nit mer khomen soli noch derfte .... Ich kann aber anderst nicht erachten, die intention sey, das ganz Kónigreych auszupeuten und die neuen Freund und gehorsamen wieder zu Feind zu machen, wie dan nyemandt gehalten, was zu gesagt. *Deswegen* der Wallstein, alls sich die 2 stett Saatz und Schlan (má býti sLaun*, pon vadž Slané poddalo se arciknížeti Maximilianovi Bavorskému, na vyzvání jeho ze dne 9. listopadu na bojišti Bílé Hory p i sv. Markyt dané, dne 12. listopadu 1(120) die sich sonst noch woll halten khunden, guetwillig aufgaben, alsopalt die reychesten Burger liber 80.000 Taler und 700 fass Wein ranzionirt.* (Arch. íšsk. v Mnichov .)

⁹⁷) Wolf z V esovic píše dne 21. listopadu 1620 kurfirštovi Saskému z Prahy: »Aber der Jammer in der Stadt [Prag] ist nichts gegen dem auf dem Lande, dann obwohl sich alle ohne einige Condition ergeben, so seindt doch die gottlosen Cosagken so unersettig, dass sie schon in allen Kreissen gewest, gepliindert, wen sie gefunden gefangen genommen und hoch rantionirt; da hilfft kein Glauben, Catholisch oder Calvinisch, muss alles gelt geben, nehmen Mann und Weib. Dann man mi alle meine Güiter also verderbt, meine Underthanen niedergehaut, dass kein Tiirk erger hausen kiindt . . .* Jako v Lounech dvoje p edm stí polští kozáci vypálili, cht li i áslav zapáliti. Aby tomu zabrán no bylo, dalo jim m sto na pen zích výplatného 1970 zl., mimo dobytek, který byli zajali. Hrozný padl na obyvatelstvo strach ve všech krajích, kamž se byli rozlétili. Takž oznamuje zpráva ze dne 23. listopadu 1620, že u Loun jistá žena s dv ma dítkami, z nichž jedno na zádech nesla, p ed nimi utíkala, a když p išla k jednomu rybníku, ob dítky do vody hodila a za nimi sama také do rybníka vsko ila. Však nejen vojsko pod Valdštejnovým velením, ale všechno vít zné vojsko císa ské po bitv na Bílé Ho e. tyransky v království eském si po ínalo. A nebylo také divu. Byla to sebránka Špan l , N mc , Francouz , Valon , Polák , p ed nimiž lidé se t ášli, utíkali. Vyslanec kurfiršta Saského vypravuje, že vojsko císa ské na pochodu svém od Rakovníka p es sto m ste ek i vesnic vyloupilo a s ženami i dítkami spálilo,mladá ješt d v átka t lesn až k smrti zkazilo nebo do t žké nemoci p ivedlo. Mnohým p ed žoldáky prchajícím ztratily se ženy, vypadly z voz dítky. Zpráva nejmenovaného z Prahy dne 20. prosince 1620 udává, že vojsko císa ské po Bílé Ho e u Kolína, áslav a Brodu eského na 10 mil m ste ka, vesnice zpustošilo. — Dran-

v Lounech, Valdštejn osobn nediktoval, jakou sumu p j kou císa i na zaplacení lidu vojenského odvésti mají, nýbrž d stojníci od n ho vyslaní,⁹⁸⁾ také takové peníze k rukou svým nepřijal, byly odvedeny vedle na ízení Lichtenštejnovi. O Valdštejnovi neplatí jako o jiných i nejvyšších v dcích vojska císa ského, že by byl la ným, hltavým po ko isti, že by plen ním m st⁹⁹⁾ cht l se obohatiti Mimo to máme sv dectví, že Valdštejn v náhled sm oval k tomu konci, jako úmysl arciknížete Bavorského Maximiliana, aby vojsko císa ské co nejd íve vypravilo se na Moravu a do Slezska na udolání dalšího odboje.¹⁰⁰⁾ Ano Valdštejn pozd ji císa i radil, aby jízda jeho z 2000 koní

cován! bylo tehdy tak obvyklé, že nejen vojsko císa ské v dobyté zemi, ale i žoldáci Bed icha Falckého, kte řž doprovázeli ho na út ku z království eského, vozy jeho oloupili. Takž píše Eliška Žerotínská z Valdštejna paní Kate in Žerotínské z Valdštejna 15. listopadu 1620: »I svému králi, když z Prahy pry ujřd l, jeho mezky, co nesli, i n které vozy pobrali, vyplundrovali, že dukáty po zemi trousili.* (Arch. Brn.) Zpráva z Prahy ze dne 18. listopadu 1620 oznamuje: »Quales permiscuae exiguo quoque respectu fidelium catholicorum habito depraedationes, rapinae, oppressiones ac ruinae bonorum et hominum post eam victoriam divinitus datam de facto fiant per milites, nulla dies, neque nox praerit, qua horribiles domorum et possessionum excussiones non fiant, videtur omnia rapinis et praedis esse propinata.* (V státn. arch. Dráž .) Jan Rudolf Tr ka píše Zde kovi z Lobkovic dne 23. listopadu 1620 z Hradce Králové: »...0 škodách, drancování m st, m ste ek, lidí mordování, které se nyní od lidu JMC. na vše strany d jí, vypsati nikterakž možné není, a takž již tato zem eská dokonce v zkázu p išla, politujž se samému pánu Bohu a tresciž ty lidi zde asn i v n , kte í toho zlého p vodem jsou; neut šit je i potomky jich pán B h.« A známý Pavel Michna psal dne 18. í ezna 1621 Zde kovi z Lobkovic: »Takto lid Bavorský znamenité škody zde [v Praze] inil a iní a špatné exequací až posavad na asté napomínání jsme se dovolati mohli; domy plundrují, na rynku prejs iní, lidi šacují, vn z Prahy nic není bezpe no . . .« (Orig. v arch. Roudnickém.) Kradlo se tolik, že dne 5. února 1621 musil býti vydán Karlem z Lichtenštejna patent proti krádeži ty ek na vinicích, chmelnicích i jinde od vojska iné. Ano i d íví z dom ve dne, v noci trhali a prodávali.

⁹⁸⁾ Jan Mikuláš z Hochhausenu zt žoval si kurfirštovi Saskému dne 5. prosince 1620: »Undt weil zu allem Oberfluss der Rom. Kays. auch zu Hungem und Böhmen Konigl. Mtt. Kriegs Rath und bestalten Obristen Herrn Albrecht Wentzel Eusebii Herrn von Waldstein Hauptmann, Taxis genannt, mi durch meine nach Briix abgefertigte (indeme mir wegen Leibes beschwerung und hochsten Bek mmernuss zu reisen unmoglich gewesen) miündtlichen zu entbieten undt ansagen lassen, dass ich meine Güter uber allen erlittenen Verlust und Plünderung mit f nfzig Tausendt Thalern zu ranzioniren schuldigt sein solíte, endlichen aber dass es bey fúnfundzwanzig Tausend Thalern verbleiben möchte, sich verlauten lassen.* . . Neodvedl však, pokud víme, ni chož. (Orig. v státn. arch. Dráž .)

⁹⁹⁾ Arn. Weyhe-Eimke zmi uje se ve spisku »Schlacht am weissen Berge* o vlašském listu Albrechta z Valdštejna Buquoyovi poslaném a v archivu Novo-Hradském chovaném, v n mž sám velice trpce zt žuje si na výtržnosti žoldák v.

¹⁰⁰⁾ Wolfgang z Vesovic oznamuje kurfirštovi Saskému dne 18. listopadu 1620 z Loun: »Oberst Walstein vermeinet, dass man das meiste Volk wirtt gegen Máhren diesen Winter losieren, weil man mit Mahren gerne wollt fertig balt sein.« Mostští oznamují dne 17. listopadu 1620 kurfirštovi Saskému, že hejtman Valdštejn v Gerard Taxis téhož dne je ujistil: ». . es solíte gar kein Kriegsvolk hieher gelegt werden, denn innerhalb zweien Tagen aufs lengste w rde alles Kriegsvolk von da herumb aufbrechen und nacher Prag, von dannen aber die ganze Armada in Máhren ziehen.* (Orig. v státn. arch. Dráž .)

Nedatovaný, vlastnoru n psaný, n kdy na za átku r. 1622 daný list Valdštejn v, aby pluk jeho pro ušet ení vydání i zem zmenšen byl, te se v tato slova: »Nachdem

zmenšena byla, čímž by nejen vydání, ale také zem ubytováním menšího po tu vojska se ušetřila.

Pohle me ještě na 80.000 tolar, kteréž prý Valdštejnovi z Loun a Zátce jako ranci odvedeny byly. Z úst msta Loun roku 1620 víme, že Valdštejnovi vyplaceno bylo, když s vojskem tamže pítáhl, od sousedů jako výkupné 16.750 kop a 750 sud vína po 25 kopách, což uinilo 18.750, dohromady 35.500 kop míše ských, Zateřtí odvedli 15.000 na zaplacení lidu váleného a 20000 p jkou, tudíž 35.000 kop míše ských. Se teme-li, co Lounští i Zateřtí odvedli, máme sumu 70.500 kop, a pídáme-li k tomu i útraty na vojsko v obou mstech, shledali bychom Heimhausenem jmenovaných 80.000 tolarů v. Vřak o penzích Zateckých víme s uritostí, že na zaplacení vojska císařského odvedeny byly,¹⁾ a v prosebném listu purkmistra i konšel ze dne 9. prosince 1620 (tudíž osm dní po datum listu plukovníka Heimhausena) není nejmenší zmínky, že by bohatí mšané n jakou ranci Valdštejnovi byli složití musili, což by v žádosti za slevení p jkou císař i upsaných 20.000 kop m. zajisté byli uinili, uvádíje, že lid vojenský v mstjich ubytovaný stravovati a na vychování d stojník m a voják m týhodn jistou sumu odváděti musili. Valdštejn tudíž peníze od Zateckých na zaplacení vojska císařského odvedené (žold vojsku platil císař) a p jkou císař i zapsané zabráti nemohl. Ze i v ústech msta Loun jako výkupné uvedených 16.750 kop m. také na zaplacení vojska císařského odvedeno bylo, souditi mžeme skoro s jistotou.

Podobn odvedla Kutná Hora dne 14. prosince 1620 hraběti Buquoyovi, když skrze Horu na Moravu se ubíral, 5000 kop m. jako p jku císař i.²⁾

sich Euer Matt. gnedigst resolvirt haben meine zwey Walonische Regimenten in zehnen Compagnien zu reducieren, als sehe ichs vor gutt an, doch ohne mein untherthenigst masgeben, das Euer Matt. dem Fürsten von Lichtenstein ein befelich geben solche mustern zu lassen, alsdann wegen des nachlass zu tractiren undt in weniger compagnien zu reduciren; dardurch wirdt der unkosten, so Euer Matt. uber zwey tausent pferdt sampt den befelichshabern und dupelten stab auffgeht, gemindert und auch das landt mit einquartirung nicht so beschwert. Euer Matt. allerunterthenigster Diener Albrecht von Waldstein mp.« (V arch. esk. místodrž.) Z listu takového viděti, jak nepodstatná byla zpráva neznámého denuncianta, jakýchž vždy v takových p evratných dobách hojnost se vyskytuje, jenž podal císařské radě ve Vídni »Memoriál jezžígen Zustandts in Prag«, v kterémž píše: »Obřt von Walstein befleisst sich alle andere soldatesca ausser der seinigen dem Land zu bringen, damit er alsdann mit den seinen darinnen guberniren kont nach seinem Gefallen.« (V státn. arch. Vid.)

¹⁾ Žateřtí v prosebné žádosti za slevení p jkou císař i zapsaných 20.000 kop oznamují Karlovi z Lichtenštejna dne 9. prosince 1620: že nejvyššího Jindřicha Hysřle z Chod do msta s lidem jízdným i p chotou p jiali, vojsko stravovali »a aby chom naši k J. M. C., jakožto k králi a pánu našemu nejmilostiv jšímu, povinnou a poslušnou poddanost na sob ponížěn pronesli a prokázali, na zaplacení n jakého dílu téhož lidu, mimo to co jsme každého týhodne na hotových penzích od obce naší pán m oficír m a jich voják m odvozovali, 15.000 kop míše ských na hotov odvedli.« (V arch. esk. místodrž.)

²⁾ Na Kutnohorských žádal He man ernín z Chudnic, jenž s dvma ještě jinými komisaři do Hory Kutné p jbyl, dne 25. listopadu 1620, aby na potěby císař i 30.000 kop míše ských zap jili. Uvolili se 5000 kop m. zap jiti, kteréž na poruěni knížete Karla z Lichtenštejna dne 14. prosince 1620 Buquoyovi odvedeny byly. Více odvedli p jkou podobným zp sobem Hradec Králové 4003 kop, Slavkov 1800 kop, Jarom 500 kop gr. a j. v.

Komisa m do Rakovnicka, Litomice, Oustí n. Lab., Žatce, Lomí, Slaného, Kadan, Chomutova, Mělník, Mostu oc vyslaným bylo dne 30. listop. 1620 »plnomocným komisařem* Karlem z Lichtenštejna nařízeno, aby msta ta jistou sumu peněz z císaře proti pojištění zapůjčila a do msta Pražských knížeti Lichtenštejnovi odeslala.³⁾ V útech msta Loun, císař již toho času poddaného, nenacházíme žádné položky, kterouž by msto císař bylo zapůjčilo; bezpe- ně že odvolali se k odevzdaným již 16.750 kopám, jež byli Valdštejnovi odvedli. Valdštejn pak v i komisí a nařízením knížete z Lichtenštejna nemohl by peníze takové na zaplacení vojska určené pro sebe podržeti,⁴⁾ nebo komisaři zajisté o všem zprávu podali. Zbývá jenom nkolik set sudů vína, o kterýchž nemáme autentických zpráv, jak jich bylo užito.

Abychom však spravedlivě posoudili chování se Albrechta z Valdštejna, pe- ně si musíme n které zprávy, jak »nezištně, poctivě* chovali se jiní i nejvyšší v dcové vojska císařského po bitvě Bělohorské.

Veškeré souasně zprávy přátelské i nepřátelské vypravují o strašném ú- řádění vítězů po bitvě na Bílé Hoře. Po vzetí Prahy vydali se prostí žoldáci, d stojníci i přední v dcové na zjevné loupení, vybíjení, plení za dne i času nočního dom Pražských,⁵⁾ nejprve těch, kteréž mli na seznamu napsané, totiž direktorů a předních úředníků v odboje, brzy ale neohlíželi se na vyznání náboženské, loupili napoád katolické i nekatolické, v domech, na ulicích, a p i tom i vraždili. »Krv a peníze* bylo heslem zuřivých vítězů.⁶⁾ Hrozné, až k neuvěřitelnému tyranství páchali, aby na lidech peníze,

³⁾ V instrukci ze dne 30. listopadu 1620 uloženo bylo knížetem z Lichtenštejna komisařem Markvartovi z Hrádku, Václavu Vratislavovi z Mitrovic a Václavu Mladotovi z Solopisk do jmenovaných mst vypraveným, aby po uvedení lidu v poslušnost císaře a úřadu v starý poádek p i každé obci o to jednali, aby »pro dokázání volnosti a vřné poddanosti jistou summu peněz, kteréž by tiž komisaři od nich požádali, bez odpornosti mezi sebou shledali, proti jistému pojištění zapůjčili, a po páních komisaře do mst Pražských J. M. knížecí odeslali*. Dne 5. prosince 1620 dána byla knížetem z Lichtenštejna plná moc v téže písmě, zapůjčení peněz z císaře, Štěpánovi ze Šternberka a Bohuchvalu Valkounovi z Adlaru pro kraj Slánský, Litomický a Žatecký. Snad na takovou »půjčku* vydlužili si také Mosteští od Bohuslava Fictuma z Fictum 1500 kopěských dne 16. prosince 1620. (Archiv Jindřichohrad., esk. místodrž. a Drážb.)

⁴⁾ Z uvedených důkazů vidíme, jak bezpodstatná byla r. 1621 císařem Slavatou podaná žaloba na Valdštejna, v níž se praví, »že po vítězství na Bílé Hoře, na kterémž neml žádného ústeství, mnohá msta královská pro sebe vykořistil« atd. K takové denunciaci, kterouž diktovala nízká závist, zášť, poněvadž Valdštejn nad jiné se povzněl, nkolik jen přidáme slov. Že Valdštejn sám osobně na Bílé Hoře nebojoval a bojovati nemohl, povdli jsme; vykonával iako voják povinnost mu uloženou na prospěch v císařské na jiných místech s nemalou horlivostí a dovedností. Bohužel s plným úcím žeme p- svdění, že by zajisté raději byl se svými kyrysníky osobně bojoval v rozhodném boji, aby se hrdinsky proslavil, než aby podmaoval msta, odzbrojoval obyvatelstvo, shánl proviant a p j ky císaře. Ze pal: uloženo výplatu a p j ku na zaplacení vojska císařského do komory královské v Praze odváděnou pro sebe nevykořistil, dokázali jsme.

⁵⁾ Pavel Skála.

⁶⁾ Psaň nejmenovaného z Prahy 1620, 10. prosince: »Des Blindern und mordens ist alhie kein endt, sie haben erstlich angefangen der Direktoren und Calvinisten Heuser zu blindern, jetzo geh s schon durch die Bankh ohne Unterscheidt gleies rauben auf der

poklady, skvosty vynutili, pi tom pro oslavu boží vraždili, mu ili » eské kací e«, že ješt po stoletích pi slyšení, tení takových zpráv stydne krev v žilách.

Neslýchané ukrutenství, plen ní sprostých žoldák v, kte í nejen p fbytky ale i kostely loupili a zvony s v ží kradli, vypisovati nem žeme, pohle me jen na n které vyšší i nejvyšší velitele. Takž hrab z Sulzu pi loupení Martina Fruveina z Podolí na Starém m st Pražském, pon vadž málo klenot v a pen z našel, celé l no mu vypáliti dal, podobná muka zakusili na Novém m st Bartolom j Zlatý a Václav Vlaverín.⁷⁾ Kníže Saský s n kolika žoldáky pleníl za no ní doby, na nejvyššího zbrojmistra bavorského vojska pro jeho krádeže jako na lupi e na ulicích Pražských lidé prstem ukazovali. A takové plen ní, zajímání a vykupování lidí za veliké peníze provozovali osobn i jiní mnozí vyšší hodnostá i vojenští. Arcikníže Bavorský Maximilian vyzval jenerála císa ského vojska Buquoye, aby takové turecké hospodá ství zastavil, kterýž, jak biograf jeho Konstantin Peregrinus vypravuje, postonávaje na ránu u Rakovníka utrženou, pi ipomínal k loži jeho svolaným plukovník m, aby k loupežím voják v nepohádali a jich se nezú ast ovali. Napomínání takové nem lo a nemohlo míti dobrého ú inku, pon vadž Buquoy sám špatným byl p íkladem. Vedle spolehlivých zpráv víme zcela ur it , že jako nejvyšší velitel s ostatními jenerály bral podíly z konaných loupeží.⁸⁾ Takž teme-ve zpráv nejmenovaného z Prahy ze dne 14. listopadu 1(520., že z domu Bohuchvala Berky ukolist ná veliká suma pen z odevzdána býti musila hrab ti Buquoyovi.⁹⁾ Nejedna

Gassen .. . Das morden gehet nunmehr auch ahn und gerewet Jedermann, das man sich anfangs nicht lieber bis auf den letzten Mann gewehret. (St. arch. Mnich Vyslanec kurfiršta Saského lí e loupežení císa ského vojska v echách, píše 14. listopadu 1 (320: »Sie begehren nichts, ais Geld und Blut.c (St. arch. Dráž .)

7) Pavel Skála.

8) Zpráva nejmenovaného z Prahy v prosinci 1620: »Graf Buquoy hatzwar sein volkh aus Prag geschikht, Er aber und andere officir zue Prag bis den 11. Dezembris verbliben, alda noch teglich und nachtllich starkhe gewaltthaten und plinderung bey katholischen und uncatholischen fiirgangen, die er nit allein auf anklagen nit remedirt, sondern davon participiren soll.« (St. arch. Mnich.)

9) íBericht uber die Einnahme von Prag, dd. 1020. 14. Novembris. (St. arch. v Dráž .) Heimhausen píše dne 9. prosince 1G20 Maximilianovi Bavorskému: »Buquoy ligt nit allein selbst alhie (in Prag), sondern behelt alle Obersten und hohe Befehlshaber bey sich, last die Soldaten gegen Merern, und zwar in und umb Prag, wie sye selbst en wellen, umb keiner anderen Ursache, dan das er die Prager stedt, uber allen Raub noch, umb vil 1000 Taler schätzen will. Will alsdann gegen Merern nur auf die Frontier mit dem Volk, er aber selbst zu Ir. Maj. ziehen und nach Nyderlande auf etlich Monat Erlaubnus nemen; gedenk fiir meine Person den grossen Raub ainsmals abzuladen und da ime aufs Jar die Sach nit gleich sihet gar oder lang genug auszupleiben.« Takové na knutí Buquoye Heimhausenem, že totiž s ko istí svou odebě e se do Nizozemska, ukázalo se býti nepravdivé, jesti ale charakteristické pro ocen ní zpráv Heimhausenem podávaných. A protož m žeme bez ublížení pravdy podobnou m rou posuzovati i jeho výrok o Valdštejnovi. — Eliška Žerotínská z Valdštejna píše paní Kate in Žerotínské, rozené z Valdštejna, dne 4. prosince 1G20 z Hradce Králové: ... »Aby císa svému lidu nedal takových hrozných ukrutností a tyranství provozovati, nebo jeho lid to d lá, Bavorskýho knížete lid takových škod nikdež ned laj jako ti Buquoyovi... Je zde v Hradci pan He man ernín, kterýž taky s Bavorským

zpráva vypravuje, že p ed odchodem císa ského vojska na Moravu za dne i v noci loupeny domy katolíků v i nekatolíků v Praze, a že Buquoy takovému ád ní p es všechny ho došlé žaloby p ítrž neu inil, pon vadž sám na loupežích jako podílník byl ú astným, ano že p ed svým odjezdem požádal Pražany, aby mu po všem drancování ješt nemalou sumu pen z jako estný dar odvedli.¹⁰⁾ A nejvyšší jenerál ligistického vojska, arcikníže Maximilian (jenž napomínal Buquoye i císa e žádal, aby hrozné plen ní, hanebné ád ní vojska, kteréž eskou zemi h e nežli Turek pustoší, zastaveno bylo), dal vzítí k svým rukoum z domu knížete Kristiána z Anhaltu p t centné st íbrného nádobí, 200.000 dukát , a když dne 17. listopadu 1620 na zpáte ní cestu z Prahy do Mnichova se vypravil, vyprovázelo 1200 jízdných a 2000 mušketýr v arciknížete a 1500 nákladních voz , na nichž také naložena konst jako trofeje z vále ného tažení do království eského.¹¹⁾ W. z Vesovic píše dne 21. listopadu 1620 z Prahy kurfirštovi Saskému: »Veliká panuje mezi jenerály vojska císa ského závist, však o veliké, krásné loupeže shodnou se vždycky, nebo jeden bé e více nežli druhý.*¹²⁾ Jakým jeví se v i t m všem i nejvyšším v dc m vedle autentických zpráv Albrecht z Valdštejna

Když Valdštejn hned po bitv na Bílé Ho e z Loun do Prahy se odebral, umluvil se s nejvyšším císa ským v dcem Buquoyem, že na míst u královského letohradu Hv zdy skoro úpln pobitého pluku Moravan v, jehož n kdy býval velitelem, nový pluk císa i najmouti chce. Snad že také za svého v Praze pobytu vyjel si na osudnou Bílou Horu a popat il v obo e královské na zbitá, jako hromady pokáceného d íví ležící mrtvá t la n kdy jemu nev rných hrdin v Moravských. Valdštejn v m stech Pražských poznal, vid l, že na hrobech poko eného odboje št stí mu vykvete. K dv ma tisíc m kyrysník v po al najímati t i tisíce p ších. Vedle daného mu na ízení, aby jmenovaná již m sta, kraje v poddanosti císa i uvedl, pe oval o nové vojsko. Již dne 18. listopadu píše W. z Vesovic kurfirštovi Saskému, že nejvyšší z Valdštejna nový pluk najímá.¹³⁾ A 21. listopadu požádal Valdštejn kurfiršta Saského, pon vadž v e chách sotvy by tolik vojska sehnati mohl, aby mu dovolil v zemi jeho najímati; na ež kurfiršt odpov d l, že tono dopustiti nem že, protože sám pro

knížetem, když Prahu vzali, p i tom byl a není ky jezdí po m stech JMC. a zase rychtá e císa ské, jak prvé bývali, ustanovuje, a o peníze, aby m š ané p j ovali, též jedná, zde v Hradci 4000 m š ané se uvolili p j iti; velice nad tím pan ernín sám zarmoucen jest, vidouce a slyšíce, co se v echách d je a praví, že Buquoy tím vším vinen jest.« (Arch. Brn.)

¹⁰⁾ Zpráva nejmenovaného z Prahy v prosinci 1620: »Buquoy hat vor seinem abzug von den Prager Stetten ein starke Summa gellts zur verehrung begert.* Adam z Valdštejna oznamuje 24. prosince 1620 kurfirštovi Saskému: »Was den Grafen von Buqoy betrifft, berichte Euer Churf. G., das derselbe mit seiner Armade nach Máhren gezogen undt ohne Zweifel bei der angefangener Prágerischen Wirtschaft gerne lenger verblieben wehrc.* (Státní arch. Dráž .)

¹¹⁾ Zpráva z Prahy 10. prosince 1620 v státn. arch. Víde ském a Pavel Skála.

¹²⁾ Státní arch. Dráž anský.

¹³⁾ St. arch. Dráž .

rozmožnění vojska svého lid najímání dáti musí.^{15*)} Musil tudíž Valdštejn v Cechách samých t itisícový pluk p ších najmouti, což se mu také poda ilo. Však p es zákaz kurfiršta Saského p icházely p ece tlupy žoldák v do Cech, aby se k Valdštejnovi najímání daly, mezi t mi i mnozí z bývalého vojska Bed icha Falckého, kte íž po bitv na Bílé Ho e prchajícího krále p es hranice provázeli, nebo až do Sas p ed vojskem císa ským se zatoulali.

V druhé polovici m síce prosince 1620 p ibyl Valdštejn s polským n jakým rytmistrem do Prahy,¹⁵⁾ aby se lé il.¹⁶⁾ Jaká to byla choroba, nevíme, však asi nic t žkého, pon vadž i p i nemoci dovedl se o jiné v ci starati, kteréž nemalé pé e vyžadovaly.

Z Valdštejnova pobytu v Praze od druhé polovice m síce p ísíce 1620 zaznamenáváme totiž zprávu, kteráž, a jeví se nám jako stín vedle sv tla, jest nemálo výraznou známkou jeho života. Valdštejn byl, jak známo, nejen velice znamenitý organisátor vojska, nad jiné vynikající vojev dce, ale i geniální finan - ník a hospodá . Prozíravý jeho duch vid l, eho se má v p ítomnosti chopiti, co by mu do budoucnosti prosp ti mohlo. Když vít zná vojska B lohorská do m st Pražských vtrhla, obyvatelstvo oloupila, vyjedla, v kolní krajiny zpusto- šila: po ínaly býti potraviny, zvlášt víno, kteréhož si žoldáci p ehajnou m rou dop áli, vzáctn jší, dražší. A pon vadž loupežení na silnicích, cestách, nejen v blízkém v kolí Prahy, ale i na n kolik mil cesty žoldáky i všelijakou jinou lotrovinou se rozmáhalo a potraviny do m st Pražských, na kolik bylo pot ebí, dováženy býti nemohly, nastávala drahota, nedostatek. Aby takovému nedo- statku áste n pomoženo býti mohlo, zvlášt však, aby vysokou cenou hodn vyzískal, dal Valdštejn z Moravy do Prahy p ivoziti 1300 velikých sud vína, kteréž v Starém m st Pražském na prodej uložil.¹⁷⁾ Oby ejný sud vína tehdy platil 50—60 kop, veliký sud 200 kop groš . Prodal-li Valdštejn všech 1300 velkých v Praze uložených sud , stržil za n veliké peníze. Kdyby polovici jen sumy na vín , zajisté na Morav za laciné peníze skoupeném, byl vy- získal, vyda il se Valdštejnovi takový vinný obchod znamenit . Mimo to m l n jakou asi nevelikou ást vína p ed mrazy v zim uschovanou, složenou v Slaném a 40 sud v Lovosicích, kteréhož sud nabízel Slánským po 200 ko- pách k prodeji. Na ež mu odpov d la rada m stská, že vina koupiti nemohou, pon vadž v dluzích z stávají a ubraní sousedé za koupiti nemají.¹⁸⁾

Když do Vídn došla zpráva o vít zství na Bílé Ho e, radily se všechny eln jší osoby p i dvo e císa ském, jakým zp sobem by království eské pro

*) P vodní list Valdštejn v s konceptem vy ízení v arch. Dráž .

“) Nejmenovaný píše dne 23. prosince 1620 z Prahy sekretá i a radovi kurfiršta Saského: »Der polnische Rittmeister, so mit Herm von Wallenstein neulich anhere kommen . . .« (V státn. arch. Dráž .)

¹⁶⁾ Valdštejn Buquoyovi z Prahy dne 9. ledna r. 1621. (Schebek »Wallensteiniana« pag. 9.)

¹⁷⁾ Elvert XXII. 90. »Aus Prag 10. Janner 1621. Dieser tagen hat der Oberst von Wahlstein 1300 grosser Fass Wein aus Mahren bringen, und in die Altstadt sollich zu ver- kauffen legen lassen*. (Státn. arch. Vid.)

¹⁸⁾ Notulá m sta Slaného.

odboj ztrestáno a jaký ád zaveden by býti m l, aby pro nejbližší i budoucí doby odboj úpln byl udušen a vícekrát opakovati se nemohl, i jaká opatření proti Morav a Slezsku u in na býti by m la. V Praze m ly z íditi se dv nové pevn stky (na Pet ín a Vyšehrad), m sta Plze , Tábor a Kladsko m la býti opevn na a jak by obsazena býti m la n která místa v krajích Hradeckém a Chrudimském, o tom podal Valdštejn, jako krajin t ch dob e známý, své dobrozdání. I navrhoval, aby do Jarom e proti Slezským a Lužickým hranicím dána byla p ší posádka 300 muž , do Ji ína dva praporce žoldák v a dv kompanie jízdy, do Boleslavi Mladé dva praporce p ších a dv kompanie jízdy; proti Slezsku a Morav aby do Hradce Králové položen byl prapor p ší, na Kun tickou Horu a do Pardubic pak ješt dva praporce p ších a dv kompanie jízdy, do Mýta Vysokého rovn ž dva prapory p ší a dv kompanie jízdy, do Litomyšle t i praporce p ších a t i jízdy, do Chrudimi dva prapory p ší a dva jízdy, do Landškrouna dva p ší praporce a dv kompanie jízdy.¹⁹⁾

Vále ný duch Valdštejn v rostl, po ínal býti samostatn jším. Pe oval nejen o najímání, postavení, rozložení vojska, ale pamatoval také na uhájení obsazených již m st, jako Zátce, Kadan i jiných, kteráž Mannsfeld výhr žnými listy l sliby bou ití cht l proti vojsku císa skému. Ubraná, posádkou vojenskou zb dovaná m sta, kdyby i nejrad ji byla cht la, nemohla sob pomoci, pon vadž zbran ím odebrány byly. Zate tí odevzdali takové psaní Mannsfeldovo ze dne 27. ledna 1621 v m st ubytovanému veliteli pluku Valdštejnské p choty hrab tí z Nogaroly, kterýž posla na šibenici p ed radnicí postavené ob siti rozkázal, aby jiní ustrašení byli a takové listy po m stech neroznášeli. O emž když Valdštejnovi do Prahy zpráva dána byla, zaslal Zateckým psaní, kterýmž je pochvaloval i vyzval také knížete Lichtenštejna, aby jim pod koval, že tak v rn se zachovali a na hrozby Mannsfeldovy nedbali.²⁰⁾

Valdštejn jako voják radil, jak by rozechv né obyvatelstvo udrženo bylo vojskem v poslušenství, moci vít zného císa e a jakoby jmenované kraje chrán ny býti mohly proti Slezsku a Morav , kdež odboj ješt nebyl udolán. Hrozný však návrh u inil Vilím Slavata »v nevj tší tajnosti* již d íve k vyzvání Ferdinandovu, aby celé odbojné království eské konfiskováním statk nekatolické šlechty i m st na žebrotu bylo p ivedeno. Však i návrh takový zdál se a byl nedostate ným, slabým pro vít ze; soudcové Víde ští byli po vít zství zbraní císa ských p ísn jší. Nejen jm ní m lo býti ech m zabráno, svobody politické, náboženské zvráceny, ale i životy vynikajících ú astník v odboje m ly býti utraceny. Již 11. dne m síce prosince rozkázáno bylo knížeti z Lichtenštejna, aby ná elníky odboje, kte íž v Praze z stali, na dobrém m l pozoru, aby prchnouti nemohli, a kte íž by z království utéci cht li, aby je zajal a uv znil. V službách policejních však p ehorlivý Lichtenštejn vykonal,

¹⁹⁾ Vlastnoru ní poznamenání Valdštejnovo lidu vojenského v kraji Hradeckém a Chrudimském nalézá se v arch. místodrž. král. eského.

²⁰⁾ Adam z Valdštejna oznamuje kurfirštovi Saskému dne 31. ledna 1621: »Dass an die Stadt Soz, weilen sie so woln sich' gehalten (Mannsfeld v list Žateckým poslán byl ze Slavkova dne 27 ledna 1621) vom Fiirst Carl von Lichtenstein, sonderbar aber von ermeltenn Herrn Obristen Waldstein ein Danckbriefl wirdt abgehen.* (St. arch. Dráž .)

eho si ve Vídni p áli, již o dva dni d íve, nežli rozkaz mu poslaný byl napsán. Dal totiž dne 9. prosince n které osoby zatknouti, mezi kterýmiž slavného e níka Dra. Jesenského, jež do n jaké díry na radnici Starom stské vsaditi dal. A když dne 20. února 1621 dodán mu byl mandát císa ský ve Vídni dne 7. února datovaný (kterýž však zvláštní divnou náhodou do Dráž an zaslán byl, odkudž teprva do Prahy odeslán), které osoby by zatknouti m l, vyzval téhož ješt dne jenerála Tillyho, nejvyššího hofmistra Adama z Valdštejna, jenerálního komisa e Pavla Michnu a plukovníka Albrechta z Valdštejna k společné ú ad , jak by rozkaz takový proveden býti mohl. Po u in ném v rad uzav ení na ízeno, aby všechny z císa ské kancelá e vyznamenané osoby téhož ješt dne zatknuty byly. Mimo Prahu na hrad Pecce meškajícího Krištofa Haranta z Polžic m l zajmouti Albrecht z Valdštejna.²¹⁾ A takž konati musil ve služb císa ské úlohu právního pochopa, aby zatknul a do v zení doprovodil pána eského, jenž vypsáním cesty své do zem svaté nemalé získal si slávy u sou asník v doma i za hranicemi. Valdštejn p ibyl s ástí své jízdy dne 23. února 1621 na hrad Pecku, odkudž téhož ješt dne odvedl z náru í manželky Anny Salomény šlechtného chot a od pla ících dítek starostlivého otce a jel s ním do Ji ína. Když prý Valdštejn s Harantem z hradu vyjžd l, strhl veliký vítr panu Krištofovi klobouk s hlavy a manželka jeho paní Anna Saloména, kteráž z okna nad branou na smutný odjezd svého chot se dívala, vidouc takové zlé znamení, na manžela svého zvolala, aby dal pozor na hlavu. A Harant prý jako v n jaké také zlé p edtuše ekl: »Kdybych byl ímanem (vyznání ímského), ihned bych se vrátil a dnes bych nešel z domu ani krok.«²²⁾ V Ji ín zdržel se Valdštejn s Harantem n kolik dní a dovezl v zn do Prahy teprv na za átku m síce b ezna 1621.

O n co pozd ji p ivezen do Prahy z Zátce Maxmilián Hoš álek z Javo ice, n kdy direktor eský, pro kteréhož poslán byl rytmistr Gradyn od jízdy Valdštejnské, tehdy v Lounech ležící, jenž p íbytek zajatého zloupil, pobrav nemálo dukát v i jiných zlatých v cí, na ež manželka i dítky jeho, pla íce, dívati se musily. Taková loupež d stojníka, jenž z rozkazu Valdštejnova tam vyslán byl, p ítána astokráte na ú et plukovníka, pod nímž d stojník sloužil.

Po návratu svém do Prahy zam stknával se Valdštejn nemálo vlastními záležitostmi svými, zvlášt p j kou pen z na konfiskovaná panství. Mimo to staral se o najímání, p ehlížení p šího i jízdného vojska, kteréž v Ho ovicích, Slaném, Rakovnice, Zatici, Ji ín a Hradci Králové bylo ubytováno. V polovici ledna byly najatým žoldák m Valdštejnovým i jednomu tisíci p ších Maximiliana z Lichtenštejna vydány zbran , kteréž Karel z Lichtenštejna Pražan m dal odníti²³⁾ Halapa'tnaini, mušketami a jinými zbran mi na obhájení Prahy

⁵¹⁾ Zpráva knížete z Lichtenštejna císa i ze dne 23. února 1621. (V st. arch. Vid.)

²²⁾ Viz A. Sedlá ka »Hrady, zámky a tvrze« V., 108.

²³⁾ Karel z Lichtenštejna píše císa i dne 16. ledna 1621 z Prahy: »Wass von denen dreien Prager Statten für allerhand Wehren und Riistungen abgenomben und im bemelte Zeughaus eingantwort worden und werden zwar beeden Eur kai. Mai. Obristen Herrn Maximilian von Lichtenstein und Herrn Albrechten von Wallenstein die nothwendigen Rustungen zu Bewehrung deren, auf Eur Kai. Mait. Befelch, anjezo werbenden vier Tausend

a vlastní zjednanými ozbrojeno bylo první Valdštejnovo v echách najaté vojsko.²⁴⁾ Již 3. dne února 1621 oznamoval Karel z Lichtenštejna císaři Ferdinandovi, že 2000 najatých p ších voják v Valdštejnových v p íležitých místech bude p ehlíženo²⁵⁾ a v Boleslavském kraji na Slezských a Lužických hranicích ubytováno.²⁶⁾ Pomýšlelo se také na to, aby praporec lidu Valdštejnova dán byl posádkou do Litom íc.²⁷⁾ V m síci dubnu byl nový p ší pluk Vadštejn v úpln pohromad .²⁸⁾

Jaké nesnáze a svízele p í takovém najímání a p ehlížení (mustrování) vojska n která m sta vyhrp tí musila, toho smutným obrazem jest m sto Slané. Hned druhého dne po bitv na Bílé Ho e (9. listopadu) vyzval Maxmilián Bavorský listem na bojišti p í sv. Markyt daným Slánské, aby Ferdinanda za krále, pána svého, uznali; pokud by pak toho neu inili, že by na nich p íklad, jako na jiných »rebelích«, jiným k výstraze ukázán byl. Psaní dodáno jim bylo teprv 11. listopadu. Svolali obec a po p e tení listu snesli se spole n na odpov di: že Ferdinanda za krále svého uznávají a prosí, aby p í privilejiích svých, zvlášť pak p í svobodném náboženství zachováni byli. Souasn s vyzváním arciknížete Bavorského poslán jim p ípiš Valdštejn v od m sta Loun, aby ihned v poslušensství, poddanost císa e Ferdinanda se poddali, jinak že vojskem k tomu donuceni budou. Slánští odpov d li Lounským dne 12. listopadu: že již Maxmiliánovi Bavorskému v p í in té posla vyslali, na jeho »resolucí« o ekávají a protož že »vysoce urozený pán, pan Albrecht z Valdštejna* s lidem vojenským na n pospíchatí nebude. M sto obsazeno nebylo, ale 10. prosince p íbyli císa ští komisa i, aby s m stem o p j ku pen z na pot eby vále né jednali. Ubezpe ovali Slánské vedle instrukcí jim dané, že, když m sto k v tší p j ce se uvolí a ji složí, p ed další obtížností a posádkou vojenskou ušet eno bude. Slánští svolili 3000 kop, komisa i odejeli. Druhého však již dne (11. prosince) p ítrhl do Slaného dosti velký po et lidu jízdného i p šího, kte íž nechtíce na tom p estali, co jim sousedé vedle

Mann von solchem Vorrath, jedoch aber allein von solcher Gestalt geliefert, dass da Eur Kai. Mait. hierzu nit verwilligen, sie solche inner drei Wochen widerumb zuruckgeben und dahin erstatten sollten.* (V íšsk. fin. arch. Vid.)

^{s4)} I Slánští museli prach, olovo a luntý mezi lid nov najatý Valdštejnský k rozd lení vydati. (Arch. m sta Slaného.)

²⁵⁾ Elvert XVII. 13.

²⁶ⁱ⁾ Elvert XVII. '27. V p í in jích vychování na ízeno, jak K. z Lichtenštejna císa i psal: »Bey albereit angeordneter und anjezo fiirgehender Musterung des Obristen von Wallepsteins nevgeworbenen Regiment Knecht, ist gleichmessige Anordnung und fursehung geschehen, dass denselben Soldatten im Punczler Craiss, dahin solch Kriegsvolck gegen der Schlesischen und Laussnizischen Graniz losiert wüirdt, die Undterhaltung der gemachten ordinanz und Tax nach geraicht, solches aber alles vleissig notirt und kiünftig an Ihrem Verdienst defalcirt werden solle.*

³⁷⁾ Wolf z Vesovic psal dne 8. února 1621 kurfirštovi Saskému: že mu Tilly sd lil, pon vadž vojsko své musí mítí pohromad a posádku v Litom ících vyzdvihné, aby kurfiršt n co svého lidu tam položil, kdyby 'však nemohlo se státi, že by praporec p ší A. z Valdštejna do m sta toho dán býti musel. (Orig v st arch. Drážd.)

^{s5)} K. z Lichtenštejna císa i dne 7. dubna 1621. (V íšsk. fin. arch. Vid.)

možnosti dali, s nimi se rvali, bili, je loupili, kon jim pobrali; na 3000 kop s nimi obec utratila a na hotových pen zích jim odvedla, veliteli nad tím lidem 200 kop a rytmistrovi Vil. Brabanskému 100 kop dáno. Od t ch pak dob každého tém dne nemálo jízdy i p ších z vojska Valdštejnova skrz m sto Slané projížd lo, procházelo. Všichni své pohodlí míti cht li, nic neplatili, co v hospodách protrávili, obec zaplatiti musela. Vínem a páleným »nemím « se opíjeli, nepokojn se chovali, hospodá e, hospodyn , eládku bili a sekati cht li, takže Slánští nev d li, co s nimi po íti by m li. Purkmistr a rada p i všem tom ješt se obávali, aby n který z soused v proti takovým nepokojným voják m brániti se a tak k v tší škod p íjiti nemusel. I prosili dne 23. ledna Lichtenštejna, aby d stojníci i vojáci, kte íž od n ho knížete i od Valdštejna vysláni jsou, pokojn se chovali a nad pot ebu svou pokrmy a vínem soused v a obce nesušovali. Mimo to odvozovati museli od 6. ledna 1621 kontribucí na p t kompaní Valdštejnské jízdy v Ho ovicích a okolních vesnicích rozložené; i odvedli do 25. ledna 500 zl. r. a 60 korc ovsa. Na míst uleh ení k žádosti jich ze dne 23. t. m. odpov dno novým na ízením Lichtenštejnovým, aby p ší lid Valdštejnský pod velením hejtmana Mosta, kterýž nej prvé do Rakovníka poukázán, z jistých však p í in Slané k p ehlížení mu vykázáno bylo, do m sta beze všech výmluv a obran p íjali a ubytovali. Slánští byli astými takovými pr chody vojska a .velkým na n vydáním i áste ným oloupením dosti již znuzeni a ochuzeni, však všechno to byl jen za átek utrpení, jakéž potom teprv snášeti museli. A koliv jim poru eno bylo> aby Valdštejnský lid k p ehlídce »bez omluv a obran* p íjali, napsali p edce prosebný list Lichtenštejnovi, kterýmž odvolávali se na sliby jím dané, že vojsko do m sta jich položeno nebude, i vylouvali se, že by potraviny do m st Pražských, kteréž dosti draho a s velikou obtížností od okolních souse- sed v skupovati musejí, na ú et svolené p j ky dodávati nemohli, a protož aby takovým t žkým b emenem vojenským obt žování a dokonce k záhub p ívedeni nebyli. M stský posel s psaním do Prahy vypravený ješt ani s odpov dí se nevrátil, a již dne 26. ledna na noc mimo všechnu nadálost lid vojenský pod velením hejtmana Mosta do Slaného p itáhl, kterýž v m st ubytovati a stravou opat ovatí museli. Hejtman p inesl s sebou »taxu«, co voják m dávano býti má, kterou by se vojáci íditi m li, aby sousedé Slánští nad pot ebu sužování nebyli, již také odevzdal purkmistru a rad m stské, aby v d li, dle eho se spravovati. Však taková »nemustovaná« sebránka vedle ur ené »taxy« chovati a spokojiti še necht la. Ráno cht li míti pálené, k ob du »strojená« jídla a víno, jímž se »nemírn p epl ovali*, a když se spili, divoce si vedli, hospodá e i hospodyn byli, z domu vyhán li, lidi na cestách z šatstva loupili a sekali. A k té vši domácí bíd poslal jim rytmistr Valdštejnský z m sta Loun Antonín Gradyn výhr žku, pon vadž ást lidu vojenského k p ehlídce do ležení císa ského okolo m sta Slaného táhnoucího zloupiti a »pomordovati« dali, že také za odplatu me em a ohn m jim se odm ní. Slánští omluvili se Gradynovi, že ni ím vinni nejsou, však rytmistr v íti necht l a novou pohr žku jim u inil. Mimo to došla je zpráva, že hejtman Gerstorf k žoldák m Mostovým ješt jeden praporec voják v k nim

ubytovati chce. V takovém soužení a strachu prosili 30. ledna 1121 knížete Lichtenštejna, aby lid vojenský od nich vyzdvižen a jinam obrácen byl, rytmistru Gradynovi aby zakázáno bylo je sužovati a d nového ubytování lidu hejtmana Gerstorfa aby »pro Boha* ušet eni byli. Po odeslání listu do Prahy, dne 1. února, dodán jim list Albrechta z Valdštejna, kterýmž t žkou pohr žku jim inil, že vedle zprávy rytmistra Gradyna vojenský jeho lid okolo m sta táhnoucí zloupitt a pobiti dali. Na takové psaní Valdštejnovo odpov d li, že o tom nic nev d li a ni ím vinni nejsou. Mimo to však obrátili se ješt prosebn k »jenerálnímu proviantmistru* Pavlovi Michnovi z Vacinova a prosili ho »jako svého d v rného a laskavého pana p ítele*, aby Valdštejna, pon vadž žádnému vojáku nic neublížili, z takové omylné zprávy vyvedl. Na omluvu Slánských a k p ímluvám za n in ným na ídil Valdštejn, aby lid vojenský s hejtmanem Mostem odtáhl k p ehlídce do Ji ína, Gradynovi pak výhr žné po ínání proti Slánským zakázáno. Díve však nežli hejtman Most s vojskem Slané opustil, p inesl již Ferdinand z Gerstorfu na ízení Valdštejnovo, aby nový prapor najatého lidu p šího v m st ubytovali. Slánští žádali ho za malé strpení, až by lid Most v z m sta vytáhl, a zatím Gerstorfa v hospod náležit vychovati poru ili. Snad že ubytováním v hospod rytí Gerstorf byl uražen, poru il všechny »ložumenty« v m st i na p edm stí pro vojsko, které s ním nep ítáhlo, zapisovati a ihned se prohlásil, že na té taxe, která purkmistru a rad odeslána byla, p estátí nemíní, ale žádá na vychování osoby své a d - stojník na každý den 20 tolar širokých. Slánští ekli, že jim to u initi možné není. A hejtman podal svému nejvyššímu A. z Valdštejna zprávu, že Slánští jeho, Gerstorfa, do m sta p íjítí a jemu lidu ubytovati dáti necht li, psaným pak na ízením Valdštejnovým že zhrzeli.

Ze zprávy Gradynovy i Gerstorfovy vid ti, že d stojníci, jimž se jednalo o napln ní m šce zlatém a žaludku vybraným jídlem, na ád a taxu se neohlíželi, a když zástupcové m st proti jich požadavk m bránili se na ízením jim daným, poštváli svého nejvyššího proti ubohým obyvatel m. Rozumí se, že i Valdštejn na zprávu Gerstorfovu zaslal Slánským domluvu dne 3. února, však podobá se, že nep íliš ostrou, pon vadž v témže psaní je žádal, aby v opatrování vína, které v m st jich p ed mrazy schované a složené m l, nápomocni byli a za to jim slíbil, že lid vojenský nov u nich ubytovaný, brzy zase vyzdvižen bude. Slánští odpov d li Valdštejnovi dne 5. února, že »k obzvláštnímu jeho zalíbení* rádi pro opat ení vína všechno u iní, i prosili zárove za slíbené vyzdvižení lidu vojenského, aby k dokonalé zkáze nep íšli. Vedle toho omluvili se ze všech nepráv na n s ítaných obvin ní.

Najatý lid pod hejtmanem Mostem odtáhl a noví vojáci Gerstorfovi p i-trhli. K svízelm, jichž Slánští zakoušeli se zahál ivou vojenskou eládkou, p íbylo na za átku m síce b ezna »vzáctných* p t císa ských komisa v s nemalým po tem svých dvo an v pr vodu kompanie jízdy Tillyho do Slaného se zvláštním poselstvím. Ukázali purkmistrovi a rad patenty a napomínali je, aby pro dobrý p íklad jiným a pro uvarování »ohavné rebelie* všechny zbran , ru nice, muškety, halapartny i ošt py složili a k tomu obec, sousedy také p idrželi. Purkmistr a rada oznámili jednou i podruhé na ízení císa ských ko-

misa v celé obci, aby jeden každý, co má jakých zbraní, nechce-li »k pokut a k starosti přijítí*, na místo ur ené je složil. A sousedé poslušn podle poru ení se zachovali a, co kdo zbraní m l, je snášeli, skládali, odevzdávali. Rada m stská hned p i odevzdávání a po odevzdání zbraní p edkládala komisa m a také knížeti Lichtenštejnovi do Prahy, že po odevzdání zbraní m sto jako obnažené z stane, a p i m st nemálo podruh v, p ístavné eládky i rozli né chasy nádenní se nachází, mnozí pak z nich za vojáky najmouti se dali a již vyhrožují, že p i nejmenší p íležitosti p íbytky bezbranných souseď v »odrancovati« a nad nimi svou v li provesti cht jí; že ani po hospodá ství z m sta vyjití a chleba sob »p es sv t« vyhledávati nebudou moci. I prosili •ponížen , uctiv , jako v rní, up ímní poddaní císa ští*, aby jim zbran op t vydány byly; pozď ji žádali, není-li možné všecky, aspo na ty icet osob, které na stráž pro ochranu m sta vyslány bývají, aby jim navráceny byly, však všechno nadarmo. Ano hejtman a jiní d stojníci u inili oznámení do Prahy, že n kte í souseď ještě zbran v domích ukryté mají, kterýchž proti najatému vojsku užítí by mohli; na ež p íbytky souseď v z na ízení Gerstorfa zahál ivou »nemustrovanou* eládkou vojenskou prohledávány byly. A když ni ehož nenalezli, aby zahanbení u svého nejvyššího nebyli, podvrhl »feldšerer« Gerstorf v do p íbytku Mat je Špitálského, radního m stského, »nemoha ku své zlé v li manželky jeho dostati*, ru nici, aby ho »k t žkosti a starosti* p ivesti mohl.

Po odvedení zbraní p íbyl ještě jeden nový vojenský komisa do m sta. I po ali op t s radou m stskou vyjednávati, co by obilí do proviantu Pražského dodati a odvezti mohli. Slánští nemohli žádnou omluvou, že m sta Pražská a dv r knížete Lichtenštejna obilím a potravinami zásobovati mají, komisa e odbytí a k outrpnosti pohnouti, museli s p inucením 80 korc zapsati. A tak mimo ztrátu zbraní, kterýmiž n kdy m sto své proti nep íteli chránili a SO korc obilí, ještě komisa e vojenské s houfem jich dvo an v i kompanií jízdy p es týden s nemalým obtížením vychovávati museli.

Když vojenský lid, kterýž hejtman Gerstorf najímal, do Slaného na za átku února položen byl, slíbeno, že brzy do Hradce Králové vytáhne, mimo to dáno Valdštejnem ujišt ní, *budou-li knechti a befelichshabrové n jak neslušn se chovati, že mají jiným ku p íkladu trestání býti*. Však vojáci na t i m síce v Slaném leželi, p es na ízení a >taxu* jim od nejvyššího danou bez kázn i trestu souseďy dle libosti obírali, loupili, bili a ve všem hrozn sob vedli. Již nep estávali na t ech nebo ty ech krmích, ale zrovna »pankyty« sob strojiti porou eli. Pstruhy, ptáky, zajíce a za mnoho kop vína každého dne míti cht li, k tomu pak ještě pozvali si na ú et hospodá e velký po et tovaryšstva, a když hospodá tomu sta iti a pen z na sp ch sehnati nemohl, tehdy ho i hospodyní sekali, ven z domu vyhán li. Jiní zase místo stravy na hospodá i peníze míti cht li, a tak vysoce si stravu »šacovali*, že souseďé pen z odkud shledati nev d li. D stojníci pak skoupivše nebo pobravše vína souseď m, aby snad v zahálce as si krátili i peníze vyd lávali, víno za peníze »šenkovali«, a takž »živnost« m stskou souseď m z rukou brali. A aby bída Slánských v tší byla, p ítáhl do m sta ještě jiný lid vojenský z Zátce hejtmana Bernarda z Salzu, kterýž pomáhal je také týrati, nejprve tím, • že zmocnil

se m sta: klí e od bran m stských musely mu býti odevzdány. A takž taková opilá, zlod jská eládka vojenská, kteráž na potkání obyvatelstvo zbraní tloukla, na cestách p ed m stem lidí loupila, obírala, sedlák m potraviny pro vojsko vezoucím kon vyp ahalá, vozy vykradla, u inila se strážcem m sta. P es sto koní a nemálo voz v v krátkém ase jenom Slánským pobrali a více nevrátili. Mimo to in ny výpady do vesnic okolních, aby sedlák m dobytek odvedli, omastek a co mohli pokradli. Pro takové loupeže obyvatelé v kolní obilí, potraviny a d íví do m sta voziti, nositi nemohli, a takž v m st nemalý byl nedostatek. Mimo to, když jarní nastal as, nedostávalo se koní, sousedé Slánští ani sedláci v kolní role orati a osívati nemohli. Co ješt koní k n - kterým zbylo, s t mi municí a jiné v ci voziti museli. Hrozné nátisky a soužení od voják v i jich d stojník v snášeti museli. Jestliže n kdy sousedé voják m, d stojník m hned po jich v li, co míti cht li, zjednati, dáti nemohli, byli bití, nábytky jim odneseny, jednomu ruku u ali, jinému zuby vytloukli, n které ochromili, mnohé do v zení dali, aby se jim vyplatiti museli, d átku na ulici, kteréž matka na rukou nesla, luza vojenská halapartnou hlaví ku rozrazila, i jinak všelijak t žce »až prý líto pánu Bohu žalovati i se slitovati*, sousedy sužovali. Za ty i m síce pronaloženo na lid vojenský, na asté skvostné i nákladné panketování d stojník v i jiné jich pot eby p es 24.000 kop, dluhy pak obecní vzrostly p es osmdesáte tisíc. Bída, trápení dostupovaly již vrchole. N kolikráte prosili Slánští knížete Lichtenštejna, po dvakráte Valdštejna, jako nejvyššího, aby obec, m sto dokonce zahubiti nedopustili a lid vojenský jinam obrátili. Což na konci m síce dubna na ízením Valdštejnovým se stalo. D íve však k návrhu knížete Lichtenštejna uvoliti se museli ješt v druhou p j ku císa i, jen aby zbaviti se mohli vojenských trapi . Vojsko kone n dne 30. dubna, když bylo p ehlédnuto (zmustrováno), ze Slaného odtáhlo, zanechalo však nemalý po et voják v všelijakou nemocí stižených, kte íž na cestu vypraviti se nemohli, mezi sousedy ubytovaných, v m st na lé ení.

Mustrovaní* trapi i vojenští odtáhli, po nedlouhém ase však, když Slánští trochu se zotavovali a pracn zaseté obilí na polích již v klasích se vlnilo, po ali z v kolních i vzdálen jších míst na vojnu najímaní »rejta i« Valdštejnští na desíti i více koních na silnici blízko Slaného vyjížd ti, aby lidi loupili, kon , dobytek na polích vyp ahalí, zajímali, s takovou loupeží p es pole skrz obilí harcovali a tak »dary boží* v nic obraceli. »Kamenn prý by srdce býti musilo*, které by pohledem na takové zdupané obilí ko lítostí se nepohnulo. P ší pak najímaní vojáci i s jezdcí ledakomus »palety* na ubytování sob napsati a k nim »sekrety« p itisknouti dávali a s t mi do Slaného p icházeli, p ijížd li, v hospod vždy se ubytovali a svou moc a v li provád li, jídel mnoho strojiti a drahá vína k pití dávatí si porou eli. A když k placení p išlo, vyhrožovali, jestliže od obce za n zapláceno nebude, že knížeti Lichtenštejnovi anebo svému nejvyššímu pánu z Valdštejna to oznámí a na m st vojenským zp sobem toho vymstiti se cht jí. A obec, obávajíc se výhr žek, pro samý pokoj útraty zaplatila. A takovým vojenským trápením, když i Valdštejnovo vojsko proti Kladsku a do Moravy odtáhlo, Slánští op t od jiných byli sužováni.

Nemén než o vále né v ci staral se Valdštejn i o sebe. S me em v ruce odtrhl se od svých p átel, krajan v, dal v šanc všecy statky své, a jen s me em v ruce mohl op t dobytí všeho jm ní svého i vypln ní slíbené mu hojně od- m ny císa ské. Valdštejn jako d v rník dvoru císa ského v d l o tom, jaké porady konaly se ve Vídni po celý rok 1620, jak by »rebelové« po vít z- ném ukon ení války m li býti potrestáni, znal hrozný návrh císa i podaný, aby všech eských odbojník statky byly skonfiskovány. Valdštejn v d l, že skoro celé eské království m lo býti ožebra eno, aby napln ny býti mohly prázdné pokladny státní a odm n na v rnost oddaných, Valdštejn vid l, jak hltav jako supové vrhli se Ferdinandovi služebníci, sotva že B lohorská bitva byla dobojována, na statky ješt neodsouzených stav v. Takž žádal Jaroslav z Martinic dne 13. listopadu 1620 arciknížete Maximiliana Bavorského, aby mu statky jednoho nebo dvou »zatvrzelých rebel v* darovány byly.²⁹⁾ Dne 17. t. m. a roku prosil Adam z Valdštejna nejvyššího kanclí e Zde ka z Lobkovic za p ímluvu k císa i, aby, co jest komu v echách dlužen, od toho byl osvobozen, a aby mu Kaplí v statky Sulevice, ížkovice dány byly; k žádosti své p i- pojil ješt slova: že tím zp sobem nic neslušného nevyhledává.³⁰⁾ Dne 25. listo- padu 1620 p ípomenuto bylo Vilímovi Slavatovi z dvorské komory, pon vadž »rebel m« eským statky budou konfiskovány, aby také on na cenu jednoho nebo dvou statk se vyptal a s Lichtenštejnem další si vyjednal. Dne 19. pro- since 1620 prosil Wolf z Vesovic kurfiršta Saského za p ímluvu, aby mu statek Žitenice Václavovi z Roupova náležející postoupen byl, kterýž však již dne 14. listo- padu t. r. dal císa kapitole Vyšehradské. A dne 31. prosince 1620 vy ízena žádost v kancelá i knížete z Lichtenštejna He mana ernína z Chud nic, aby se ucházel o statek Falknov Albínu Šlikovi náležitý, až císa do Prahy p íbude.³¹⁾

P ed tím již dne 6. února 1. 1620 darovány byly Buquoyovi statky Svam- berské, a sice: Nové Hrady, Rožmberk, Lib jovice, Zumberk a jiné; Marra- dasovi také již roku 1620 placeno za služby vále né, císa i konané, zástavou mnohých statk v v jižních echách.³²⁾ Mimo to oznámeno a na ízeno V. Slavatovi

²⁹⁾ Maximilian p ímlouval se k císa i již dne 23. srpna 1620, aby nejvyššímu minc- mistru Vilímovi z Vesovic, jako v rnému služebníku, za utrp né škody od nep ítele statky Václava Budovce darovány byly. (St. arch. v Mnich.)

³⁰⁾ V archivu Roudnickém.

³¹⁾ P ípisy v eském archivu zemském.

³²⁾ Marradas psal již v prosinci 1620 císa i, že »rebel m«, kte íž se o milost císa - skou nep íhlásili, statky skonfiskoval. A císa ská odpov mu na izovala, aby zabavené statky nikomu zatím nevydával. Don Balthasar byl tak horlivým v konfiskován! a využit- kování své innosti, Xe Lichtenštejn zt žovati si musil císa i na Marradase, pon vadž po své libosti na poddané kontribuce ukládá a konfiskované jim statky zastavuje. (Hallwich »Don Balthasar Marradas.) V bec zavládla pozd ji taková konfiska ní mánie, že katolické duchovní i svltské vrchnosti i abatyše jeptišek u sv. Anny v Prase statky menší šlechty, mSSCanfi a svobodní samy k ruce své konfiskovaly, o emž pro zajímavou zvláštnost dovolujeme si položití sem kus zprávy komory eské v p í in té císa i dne 24. kv tna 1625 u in né: »... Nemben wir ursache E. Mt. nachfolgendes unterthánigist vorzubringen. Wie nemblichen unter gewehrter Confiscations — Commission etliche sowol Geist - ais Weltliche die Jura Fiscii fiir sich selbst usurpiret und die auf Ihren Stiftts- und Amtsgrunden sesshaft und begiit-

a Lichtenštejnovi dne 25. listopadu 1620, pon vadž všechny statky »rebel v« konfiskovány býti mají, aby vyšet eny byly p edešlé jich odhady a zprávy podány, zdali za asu odboje byly spustošeny. A dne 9. prosince 1620 vyslal Lichtenštejn komisa e, aby statk v odbojných stav v v moc císa - skou se ujali. P i dskách zemských, v knihách m st Pražských slíd no po jistotách, statcích »rebel *. Na ízeno dne 5. prosince 1620, aby podány byly zprávy o ukrytých klenotech, pen zích a jiných svršcích odbojník v za bohatou odm nu. I do íše N mecké zaslány listy císa ské, aby všechny v ci rebel m náležící a tam zavezené byly zabaveny a císa i vydány. P ípravy ku konfiskování statk v v eském království byly v plném proudu. Mnoho, velmi mnoho m lo býti zabráno, nebo nemalý byl po et cizích condottier a jiných po kací ském jm ní la ných duší, kte íž bohat m li býti odm n ni za poko ení národa eského.

I vojáku Valdštejnovi, jenž byl v služb nep átel svého národa a smýšlením, p esv d ením svým stal se nep ítelem p átel svých v království, za nepopiratelné zásluhy o d m Rakouský slíbena císa em odm na. Zpráva z Prahy ze dne 22. prosince 1620 oznamuje, že Valdštejn statky Smi ické si prohlížel, jemuž prý od císa e, jako nejbližšímu po paní Markyt Salom. Slavatové poru - níku na rozumu nedostate ného J. Smi ického, slíbeny byly.³³⁾ Ze by takový slib císa em Valdštejnovi u in n byl na všechny statky Smi ické, pochybujeme, snad vztahovalo se takové p ípov d ní jen na panství Kostecké, o kteréž císa e požádal a jež Ferdinand II. skute n mu se Smi ickým domem v Praze postoupil. Valdštejn d koval císa i a sliboval, že za takovou velikou milost po všechen as života krví i statkem odsluhovati se chce. Vedle toho prosil, aby mu císa jmenované panství i s domem v Praze do desk zemských zapsati

terte vom Adel, burgere und freisassen, welche der rebellion theilhaftig, *in Ihre stray gezogen* und Ihnen ihre Lehen, griinde, heuser, felder und Weingarten confisciret und abgenommen haben. mit dem praetext, dass solche grundstucke nicht freie giitter, sondern nur Zinssgiitl weren, dass auch die rebellion sowol wider dieselbe Ihre grundtherrn, alss Ihre Mt. veriiibet worden sei. Inmassen dann etliche Praelaten, ais der Abt auffm Strohof, Probst zu St. Veith des Prager Thumbstieffts und andere, ingleichem des verstorbenen Obr. Burggraffens Witib und Erben, etliche Weingarten zu Ihren handen confisciret; Graff von Martinicz hat in Zeit gehabt den Burggraff-Ambts zum Carlstein, wie vorkombt, alle zur Herrschafft gehörige adeliche Lehensleuthe daselbst gestrafft, dass Sie sich de novo bei Ihme zum thail haben einkauffen oder abfinden müssen. Welcherlei ohne Zweifel viel andere auch gethan haben mogen. Wie dann gleich heute von dem Primass der Neuen Stadt Prag beiligende Clag einkombt, dass die Abtissin zu St. Anna in der Alten Stadt Prag einen Weingarten, welchen der Primass von Ihrer Fürstl. Gn. von Lichtenstain, ais Stadthaltern, vor lengst ordentlich erkaufft unnd in E. Mt. Rentambt bezahlet, ansprechen und unterm schein, dass derselbe Weingarten auf des Closters grunden gelegen, und derwegen nicht E. Mt. Fisco, sondern dem Closter ais ein straf haimbgefallen sei, wieder einziehen zulassen sich unterstehe.* (Arch. místodrž. král. eského.)

³³⁾ Zpráva z Prahy ze dne 22. prosince 1620 oznamuje: »Die Smirsitzkischen Guter thuet derzeit der Herr von Wallstein ausJ áhrern besichtigen, welchem Sie von Ihr Kays. Mtt. zuegesagt worden sein sollen, ais der ohne das nach der Frauen Slawatin, geborner von Smirsitz, Wittiben, der negste Vormunder des blóden Herm von Smirsitz und nach ihme der rechte Erbe darzu seye.« (V státn. arch. Dráž .)

dal, aby tím spíše spustošeným a vypáleným poddaným pomáhati mohl. Valdštejn jako rozený Cech dobe v d l, že vedle zákona zemského m že po ádného držení práva k statku stavovskému nabyti jedin tím, když bude ve dsky jako majitel zapsán, ímž také zaru ena mu jistota majetku i jiných práv. Mimo to neostýchal se Valdštejn v témže listu císa i p ipomenuti, že vedle majestátu císa e Rudolfa II. z r. 1608, císa em Matiašem »i V. C. M. stvrzeného, nemají a nemohou býti statky žádnému konfiskovány pro jakýkoli in, nýbrž mají na nejbližší p íbuzné p ipadnouti. I a koliv já nároky mám na všechny Smi ické statky, chci takového práva svého se vzdáti a tudíž pomoci, aby jiní V. C. M. v rní n eho podobného žádati nemohli a tudíž V. C. M. v konfiskování statk v neobmezilic. Psaní ukon il »s nejponižen jší nad jí*, že císa jiným zp sobem v c takovou mu vynahradí.³⁴⁾ Z listu vid ti, jak nezm rn Valdštejn byl oddaným, v rným služebníkem císa ovým, že i právních svých nárok v na ohromné statky Smi ické se vzdal, jen aby tím císa ská moc nebyla n jak obmezena. Poznáváme však také, jakého byl Valdštejn p ímého sm lého ducha, že v dob úplného již skoro poko ení odboje, kdy prázdné pokladny císa ské, nezaplacené vojsko, celé houfy služebník v a cizích dobrodruh v ekali na zlatý děš konfiskace, že v takové dob , kdy právo, spravedlnost byla pošlapána, odvážil se voják p ipomenuti císa i, že vedle majestátu dvou císa a také panujícího vít ze Ferdinanda císa ským slovem stvrzeného statky rebel v pro velezrádu nemají býti konfiskovány, nýbrž na p íbuzné p ipadnouti.³⁵⁾ Nápadné ale jest, že Valdštejn písemn p íká císa i, že upouští

³⁴⁾ »Wallensteiniana* od Dra. Edm. Schebka. — Není to zvláštní, divný osud, že Valdštejn p i první odm n za služby císa i proti národu eskému konané, p ipomínal Ferdinandovi II. majestát císa em Rudolfem II. daný, Matiašem i jím samým stvrzený, že ani rebel m pro velezrádu odsouzeným statky nemají býti brány, ale na p íbuzné p ipadnouti ? Jako statky skoro veškeré nekatolické šlechty eské po bitv na Bílé Ho e skonfiskovány, takž za t inácte let bylo p es všechny majestáty a potvrzení Valdštejnovi dané i knížectví Friedlandské z konfiskovaných statk složeno pro stejné p í iny ještě h e cizí rukou rozšápáno.

³⁵⁾ Na žádost stav v na sn mu l. 1608 od 20. kv tna do 27. ervna shromážd ných upustil císa a král Rudolf od pokut v z ízení zemském na est, hrdlo a statek se vztahujících, tak aby nikdy na ztracení statk v se nevztahovaly, nýbrž, kdo by hrdlem propadl, statky jeho na krevní p átele aby p ipadly. Pro d ležitost a objasn ní v ci klademe sem z majestátu královského dne 20. listopadu 1608 vydaného doslovný vý atek: »My Rudoll oc Oznamujem, že k snažné žádosti stav v království našeho eského . . . p istupujeme . . . Komužby koli bu na est a hrdlo spole n , aneb obzvlášt a rozdíln na est neb na hrdlo toliko šlo, takového každého pokuta z ízením zemským vym ená následovati bude, však statk v žádných aby na nás neb budoucí naše na v né asy nep íházelo a p ícházení nemohlo, než toliko na nejbližší krevní p átely, podle vejš dot ené milosti nadepsaného p edka našeho krále Vladislava. P ipovídajíce a p ikazujíce slovem naším královským za sebe i budoucí krále eské, že se zase na takové pokuty stracení statk v v z ízení zemském obsažené nižádným vymýšleným sp sobem navracovati a na n nastupovati chtíti nerá íme a moci nebudeme; jakož pak i budoucí krále eské v tom vysoce zavazujeme, aby asto psané stavy království našeho eského p i této naší jim u in né a na nás dobe a v a rn zasloužené milosti jim li, drželi a neporušitedln (a se cht jí božím trestání uvarovati) zachovali. Anobř jestli by kdo z budoucích král v eských n co takového, co by nejmén ji proti této naší milosti elilo neb vztahovati se cht lo, pod jakouž koliv barvou a sp sobem

od svých práv k Smi ickým statk m, kterýchž za krátký as se domáhal a také domohl. A pro tuto pí inu zdá se nám, že list císa í p edložen nebyl, snad jej zadržel v páteřském dorozum ní s Valdštejnem nejvyšší kanclí Zden k z Lobkovic, mezi jehož rodinnými papíry beze všech poznámek kancelá ských list se nachází. A již byl í nebyl císa í podán, u in né naše vývody z stávají pí své váze. Valdštejn stal se tudíž majitelem domu, kterýž byl památným tím, že v n m p íbuzný jeho Albrecht Smi ický s jinými pány eskými radil se o osudném vyhození místodržících královských s oken hradu Pražského. Valdštejn byl sice prvním, kterémuž postoupeno bylo z ohromného jm ní Smi ických panství Kostelecké, nez stal však na dlouho jediným pretendentem na statky svých p íbuzných, nebo již po ínala se hlásiti celá ada žadatel v o statky, kteréž po uprchnutí paní Markyty Salom. Slavatové rozené Smi ické, z stávaly opušt ny a pro hladový jícen konfiska ní jako, p ipraveny.

Pro jasné poznání a spravedlivé posouzení v ci musíme ohlédnouti se po osudech posledních len v rodu Smi ických. Kšaftovním po ízením ustanovil Zikmund Smi ický ze Smi ic r. 1605, že svobodné, zpupné (allodní) statky jeho rozdleny býti mají stejným dílem mezi jeho syny Jaroslava, Jind icha Ji ího a Albrechta Jana, dcerám pak Elišce Kate in a Markyt Salomen aby v na dáno bylo po 12.000 kopách a 4000 k. na výpravu svadební. O synu Jind ichovi na rozumu nedostate ním u inil po ízení, aby pí mate í své Hedvice z Hazmburka z stával, když by však první syn Jaroslav k let m svým píšel, u n ho aby náležit chován byl; pakli by Jaroslav d íve nežli Jind ich se sv ta odešel, pí nejmladším Albrechtovi aneb pí tom každém, kdož by statk v v držení a užívání byl, aby opatrován byl. Otec Zikmund zem el

1. 1608, za ním pak za nedlouho na onen sv t odešel nejstarší syn Jaroslav r. 1611. Z stali mužští d dicové Jind ich a Albrecht, jimž r. 1614 po úmrtí otcova bezd tného strýce Albrechta Václava Smi ického, jich poru níka, pí-

obmejšleli a píed se bráti cht li, nebudou povinni stavové království eského, nyn jší í budoucí, k tomu povolití, nýbrž mají se této naší milosti stále a pevn držeti a od ní nikoliv neupoušt íti. Ano také kdo by koliv z obyvatel v království tohoto k tomu radil, neb napomáhal, ten a takový každý aby píedn svou est ztratil a potom z zem beze vší milosti vyhnán byl a na v né asy í s d dící svými zase nežádáným vymyšleným sp sobem (v emž jim duchovní ani sv tské právo sloužití moci nebude a nemá) do tétož království navracovati se nemohli, a to pod propadením hrdla; statek pak takového aby na zemi pípadl. Nad to vejše í tomu pro lepší a v tší ješt bezpe nost milostiv chtítí rá íme, aby majestát tento náš královský k v né a neumírající slavné památce naší netoliko k jiným privilejiám a svobodám zemským na hrad Karlštejn píložen, nýbrž í také do z ízení zemského (kdyžby koli vnov vytišt no býti m lo) slovo od slova vepsán a to tak na budoucí v né asy za právo neprom nitedln držáno a zachováno bylo. Zatím pak, dokavadž by dot ené z ízení zemské k vytišt ní nep íšlo, milostiv porou eti rá íme v tším í menším ou edník m desk zemských království našeho eského, nyn jším í budoucím, v rným našim milým, aby tento náš majestát královský do týchž desk zemských, podle po ádku a oby eje, tolikéž slovo od slova vepsati rozkázali bez zmatk v a všeliké odpornosti.* (Desky zemské.) Podobnou milost ud lil císa Matiš stav m markrabství Moravského listem ze dne 26. ervna 1614. Na sn mu eském r. 1627 byl majestát na opušt ní od všelijakých pokut, ztracení statk v jako »vynucený« za zrušený, neplatný vyhlášen.

padla ještě tyry panství, a sice Náchod, Ryzmburk, Tebešov, Škvorec a d m v Praze. Pon vadž Jind ich pi zdravém rozumu a pam ti nebyl, vládl všemi statky Albrecht Jan, kterýž v odboji stav v eských ú astnil se vynikajícím zp sobem. Hned pi sjezdu stav v strany pod obojí v pí in ochrany náboženství dne 21. kv tna 1618 do kolleje Veliké svolaném, císa em však zapov zeném, byl ú asten; dne 23. kv tna 1618 pomáhal vyhoditi královské místodržící Martinice, Slavatu i sekretá íka Fabricia s okna kancelá e eské na hrad Pražském; dne 25. kv tna t. r. zvolen, a teprv 23 let stár, mezi t icet direktor v; byl ú astníkem vyjednávání s falckrabím Bed ichem o p íjmutí koruny eské; vypravil svého hofmistra a radu Dominika Porsia jako vyslance eských správ v zemských ke kurfiršt m, stav m N mecké íše i k stát m Nizozemským, aby podána jim byla zpráva o odboji eském a zároveň , aby požádání byli za pomoc, podporu. Na vedení války proti císa i zap j il 50.000 tolar , »pon vadž lépe jest ástku jm ní svého ob tovatí s poctivostí, nežli potomn s velikou hanbou a posm chem p íjítí o všecko*, na ež z ízena defensí zemská. Dne 18. zá í t. r. p ímlouval se v rad direktor v, aby domy katolík v v m stech Pražských prohlíženy byly za pí inou jich odzbrojení. V odboji stavovském byl ve všem vždy rozhodným a ze všech nej ob tav jším. Ve sch zi direktor v a zástupc v stavovských dne 19. zá í, když Karel z Žerotína se p ímlouval, aby stavové eští císa i se pokou íli a za milost prosili, a kdy souasn zpráva pí nešena byla ze Slezska, že Slezané díve pomocí vojenské, kteráž již byla na pochodu, ech m neodešlou, dokud pí nastávajícím sjezdu společné o to usnešení se nestane, povstal Smi ický a mluvil velice horliv mezi jinými: »Že vždycky v t ch lahodných slovích se kocháme, a jak nám je kdo zapíská, tak hned mu také jeho písni ku tancujeme.* V pí in pak Slezák doložil, aby echové na n ani na jiné nespolehali, však i bez jich pomoci »v íme pánu Bohu, že hromem za nás bojovati bude*. Na sv j groš vypravil do pole proti nep íteli 1100 lidu p šího, sám pak odebral se z Prahy dne 29. zá í t. r. s houfem dvo an v a eládky v národních barvách, bíle a erven od ných s 90 ko mi do ležení eského. Takové rozhodné zastávání se národních povinností a okázalé vystupování zjednaly mu nemalé sympatie mezi lidem, kterýž si povídal, že Smi ický pán snad bude eským králem. Nebylo mu však dlouhého života p áno. V ležení eském p ed Bud jovicemi zachvátila ho pal ívá zimnice, kteráž mezi vojskem ádila. Dovedli ho t žce nemocného do Prahy, kdež dne 18. listopadu 1618, nedosáhnuv ještě 24. roku v ku svého, mladý život sv j dokonal. Mrtvé t lo skvostn od né uloženo bylo do cínové rakve, na kteréž vedle zlatého znaku zlatými slovy napsáno úmrtí Smi ického pána. Na hlavu mrtvolý položen v ne ek rozmarinový drahými perlami vyzdobený, do rukou dána zav ená kniha, na krk zav šen et z zlatý, na n mž visel a na srdci mrtvého odpo íval zlatý peníz s vyrytou podobiznou jeho nev sty hrab nky Amalie Elišky Planavské, kteráž všechny tyto v ci do Prahy jako poslední pozdrav zaslala mrtvému svému ženichovi.^{afí)} Poh eb odbýván teprv až dne 19. ledna 1619 s knížecí okázalostí za p ítom-

⁸⁶⁾ Genealog, sb. bar. Vunšvice v esk. arch. zemském.

ností velikých zástup ze všech tří stavů a poddaných z jeho panství, nejprve z domu Smičkého na Malé Straně do kostela sv. Mikuláše, odkudž po vykonaných pobožnostech se vzácným, velectným přívodem dovezeno bylo mrtvé do Kostelce nad Černými lesy, kdež v kostele zámeckém do hrobu k pánkům svým uloženo.

A takž zbyl poslední na rozumu nedostatečný potomek rodu Smičkých Jindich Jiří a dvě jeho sestry Eliška Kateřina a Markyta Salomena. Starší Alžběta byla toho času ještě uvažovala na hradu Kumburce, kamž již před smrtí otce svého pro nepoctivé chování s Jiřím Vágnerem z mstečky Hodkovic, panským kováčem v Kostelci nad Černými lesy, dána byla. Mladší její sestra Markyta, provdaná za Jindicha Slavatu, užila vhodné chvíle a prostřednictvím tehdejšího nejvyššího kancléře království českého, Václava Vil. z Roupova, ujala se poručství nad bratrem svým Jindichem a slíbila dne 21. listopadu 1618 před úředníky desk zemských statky jeho opatrovati, aby »zboží neumeňšovala, ale raději přivážovala*. Byla tudíž vládkyní všeho ohromného jmění Smičkého, kteréž za hospodářství otce jejího, Zikmunda, mimo všechny otraty rodinné a jiná potěbná vydání, každého roku tolik vynášelo, že sto tisíc kop m. do pokladnice bývalo ukládáno. Markyta domáhala se také přímo českých, později přímo královským Bedřichovi, i přímo radě města Frankobrodu, aby jí vydány byly klenoty a 300.000 dukátů, které bratr její Albrecht, když válečný odboj stavů českých začal, do Frankobrodu nad Mohanem prostřednictvím svého rady Dominika Porsia dal uschovati. Vedle Markyty žádala i paní Kateřina hraběnka Hanavská, matka Amalie Elišky, nevesty Albrechta Smičkého, za vydání dukátů i klenotů, kteréž prý zasnoubené své nevestě posledním pořízením byl odkázal. Nedostaly však ni jeho. Klenoty i dukáty byly r. 1621 biskupem Spýrským Filipem Křištofem konfiskovány a císaři Ferdinandovi II. odevzdány.

Vlastní paní Markyty Slavatové nad všemi statky Smičkými porušeno bylo r. 1619, kdy sestra její Eliška Otou z Vartemberka, příjímím Kulhavým, vdovcem, z vzení hradu Kumburského osvobozena byla a jeho za manželku pojal. Paní z Vartemberka chtěla po dobrém s mladší sestrou svou se vyrovnati.³⁷⁾ Markyta však zamítla všechno vyjednávání. A takž zmocnila se nová paní Smičkého panství Kumburského, Oulibického a k nimmu náležejícího města Jiřína o své moci. Jindich Slavata, manžel Markyty Smičké, jenž s odbojnými stavy byl za jedno, vznesl na direktory české žalobu v příčině na Otou z Vartemberka, kterýž na obeslání soudní vymlouval se, že manželce jeho Elišce, jako starší sestře, spíše náleží poručství nad bratrem, na rozumu nedostatečným, nežli sestře mladší. Když pak Bedřich Falcký dosedl na trůn český, obeslán byl Vartemberk po dvakrátě před soud na hrad Pražský, odkudž bez dovolení královského nesměl se vzdáliti. Na to podala paní Eliška Vartemburská prosebnou žádost, aby jí v příčině poručství nad statky Smičkými povolena byla audience přímo králi: úředníci

³⁷⁾ List Otty z Vartemberka ze dne 27. března 1620 k císaři v arch. hrab. Valdstein v Praze.

zemští vyslovili se však o takové jim předložené prosb, že vedle usnesení sn movního z r. 1575 nemá žádného práva na takové poru enství.³⁸⁾ I vysláni komisa i s Jind ichem Slavatou do Ji ína, aby v statek Kumburský, Oulibický a m sto Ji ín k ruce paní Markyty Slavatové op t se uvázali. Což když proti v li paní Vartemberkové se stalo, udál se známý výbuch prachu a vyhození zámku Ji ínského dne 1. února 1620., p i kterémž zahynuli vedle jiných osob také Jind ich Slavata a Eliška Vartemberková. Po smrti manželky své domáhal se Ota z Vartemberka statk v Smi ických, však marn , žádost jeho byla dne 9. kv tna roku 1620 zamítnuta. Z stávala tudíž mladá vdova Slavatová v držení všech statk v Smi ických až do bitvy B lohorské. Paní Markyta byla v d v rném skoro p átelství p i dvo e krále Bed icha a zvlášt královny Alžb ty,³⁹⁾ a stejn rozhodného byla smýšlení vlasteneckého jako bratr její Albrecht. Za ochotné pak zastání, kteréhož se jí dostalo ve p i proti Otovi z Vartemberka, vždy a ve všem horliv podporovala vládu Falckého. Po bitv na Bílé Ho e z království utekla a statky bez opatrovníka z stavila. U inila tak zajisté ze strachu, kterýž na m sta Pražská i všechno obyvatelstvo skoro celého království nenadále byl padl. Máme o náhlém jejím p íjezdu dne 8. listopadu 1620 z Prahy na erný Kostelec troje sv dectví, a sice Ji íka Ku ete, jenž byl štolbou v Kostelci nad ernými lesy, Petra Sv tlého, pomocníka p i koních tamže a vlastního jejího lokaje, kterýž s paní Markytou z Prahy ujížd l. Všickni vysv d ili 1. 1663., když jednalo se o restituování nárok na zabavené Smi ické statky, že v chvatu ve dvou »karucích«, s osmi ko mi, s dítkem, bratrem, hofmistrem a se dv ma »kolesami«, každá o dvou koních, v nichž eládka její sed la, na Kostelec p ijela; na t i vozy drahé v ci naložití, t i potahy (12) koní do nich k zap ažení p ipraviti dala a druhého dne asn ráno s t mi karucemi, kolesami a vozy k Náchodu odjela. V jakém leknutí a chvatu út k její se stal, vyznali jmenovaní sv dci, že 12 tisíc kop m., kteréž jí z panství (pro v tší jistotu) k berni zemské v Praze odeslány byly,

³⁸⁾ V arch. místodrž. král. esk.

³⁹⁾ Zpráva z Prahy dne 3. prosince 1619 oznamuje: »Den 28. Novembris hat Ihr Kón. Mt. Brueder sambt dem Kónigl. Frawenzimmer und Landtofficieren beim Herren Schlabata, so des Schmirsitzkí g eter besitz, das mittagmal gehalten und bis Abents 4 Uhr alda verhart.* 'St. arch ve Vídni.) — Ji í z Náchoda, n kdy ze Karla st. z Žerotína, jenž posledního dubna r. 1619 s Valdštejnem p evéstí cht l vojsko stav v Moravských do nep átelského tábora, po ínal se roku 1620 se svou v mostík k císa i Ferdinandovi n jak viklati. Nikoli snad p esv d ení, nadšení pro v c národní, ale dvo ení se mladé a p ebohaté vdovi ce paní Markyt Slavatové bylo by ho bez mála p evedlo mezi odbojné stavy eské. Známost jeho s krásnou Markytkou musela již býti d v rn jší, i p i dvo e krále Bed icha dob e známá, pon vadž Falcký jmenoval ho svým komo ím, dav mu doru iti pánem z Donína klí takové hodnosti. Z lásky však kone n p ece svatba nebyla, pán z Náchoda zase vrátil se do tábora císa ských. Když pak po bitv B lohorské r. 1621 vin n byl z takového obojetného, pochybného jednání, omlouval se ve zvláštním obšírném spise císa i, že proto od paní Markyty Slavatové, kterouž již za cho pojmuti mohl, upustil, jen aby službám císa ským se neodcizil a p íhodný pro n as nezmeškal; hodnost pak komo ího že od Falckého proto p ijal, aby sympatie p i dvo e eském a u lidu si zjednal, a tudíž císa i spíše a vydatn jí sloužití mohl. (V státn. arch. Vid. fasc. 416.)

s sebou vzít zapomená.⁴⁰⁾ I v Náchod na více voz dražší v cí naložiti dala a p es Kladsko do Vratislavi odjela. Ze jako matka vzala s sebou jednorodné své d átko a blbého bratra svého, jest v cí zcela p irozenou, pon vadž tím ob ma i sob byla povinna. Byla poru níci jediného mužského potomka rodu Smi ického, a tím poru enstvím vládla všemi hojnými statky Smi ickými. Záleželo jí tudíž na tom, aby blbého bratra svého m la s sebou. Lichtenštejn vinil ji brzy potom v listu císa ovi zaslaném,⁴¹⁾ že když po bitv B lohorské s nejlepšími svými v cími byla na út ku, uchýlila se pod ochranu nep ítele do Kladska a že na Smi ické statky, zvlášt pak do Náchoda, nep átelskou posádku vojenskou p ijala.

Strach p ed rozrušeným vít zným vojskem císa ským, kteréž neznalo milosrdenství k ženám ani k dítkám, o n mž po krvavém vražd ní v Písku, Prachaticích i jinde strašlivé roznášeny zprávy, hrozný strach a v domí, že ani nová ú ední správa vít z v nebude s ní mítí slitování, pon vadž rozhodn byla odána vlád Bed icha Falckého, pobízely ji k út ku. Snad také domnívala se, že zemským zákonem postoupené jí poru enství nad statky nem že bez její p ítomnosti anebo právní obrany býti vzato; nev d la a v d ti nemohla, že všechny právní rozsudky i jiná ú ední na ízení z doby Falckého budou zrušeny a všechno staré právo za neplatné prohlášeno. Snad doufala v brzký p íznivý obrat št stí vále ného, že Bed ich Falcký op t království eského dobude a ona panství statk v op t nastoupí, jakož mnozí nejen v první dob po vít zství císa ském u Prahy, ale ješt pozd ji takovou marnou kojili se nad jí.

Jestliže n kdo k út ku ji pobádal,⁴²⁾ nebyl a nemohl to býti Albrecht z Valdštejna, pon vadž — jakž již pov díno — se všemi p íbuznými, kte íž byli v tábo e odbojných stav v eských, všechno p átelské jednání p erušil, a toho asu, dne 8. a 9. listopadu (když bitva svedena a král Bed ich z Prahy utíkal) dlel od 4. listopadu v Lounech, tudíž nev d l a v d ti nemohl o tom, že bitva byla prohrána. Ani vlastní udání paní Markyty Slavatové (v podané r. 1657 k císa i prosebné žádosti za navrácení jí n kterých statk v po bratru jejím): že totiž p ed pronásledováním Valdštejnovým až do Hamburku se utéci

⁴⁰⁾ V arch. místodrž. království eského.

⁴¹⁾ Lichtenštejn v listu císa i dne 14. ledna 1621 zaslaném: »Dass sie nach erlangter Euer Kai. Majt. Victoria mit bester Ihrer' Haab und Mobilien, nit allein flichtig worden und sich in des Feindes Schutz nach Glaz, so von den widerwertigen besetzt, begeben, sondern sie hat auch in die anderen Smirziczkischen Gutter, furnemblich zu Náchod, des Feindes Besatzung und Guarnison auf und eingenommen und dardurch verursacht, dass zu Versicherung derselben Refier theils Euer Kai. Mt. Kriegsvolk dahin abgeordnet werden miissen.* ^Orig. v íšsk. fin. arch. ve Vídni.)

⁴²⁾ Mimo paní Markytu Slavatovou uprchlo ihned po bitv na Bílé Ho e nebo o n co málo pozd ji ješt mnoho jiných vzáctných paní šlechtických z království eského, a sice: paní Anna Maxmiliana Švamberková, rozená z Operstorfu, Mandalena Berková, rozená Slavatová, Alena Roupovská z Ryzmburka, Markyta Budovcová, roz. z Hod jova, Voršila Benigna z Michalovic, roz. z Vrtby, Kate ina Myllerová z Mildenštejna, Judyta Škretová, manželka Daniele Škrety, Lidmila Oršinovská, Lidmila Fruveinová, Lidmila, manželka Adama Samuele z Veleslavína, Dorota Habervešlová, manželka Ond eje Habervešla, a jiné více, bu samy nebo s manžely svými.

a na statcích jen úředníky zanechati musila, nem že míti žádné podstaty, pon vadž taková po smrti zrádcovaného Valdštejna uvedená slova byla, m la jí býti omluvou, uleh ením, pro z Cech uprchla. Nebo jak a kým mohl ji Valdštejn pronásledovati, když vojsko císařské a tudíž také Valdštejnovo p ed bitvou, ani dne 8. listopadu, kdy již utíkala, po bitv v Praze ještě nebylo ? N jakého snad vzkazu nebo výhružného listu p ed tím poslaného, o emž nevíme pro by se státi m lo a žádné o tom není zprávy, nebyla by se, a mladá, však rázná paní ulekla, pon vadž ještě žádný s jistotou v d ti nemohl, jak konec nejisté války vypadne. A Valdštejnovi zajisté ani nenapadlo, aby p ed vít zstvím zbraní císařských n jakým zp sobem statk v Smi ických se domáhal. Ostatn vid ti jasn , že udání paní Markyty Slavatové se skute nými tehdejšími událostmi se nesrovnává. P idáme-li, že Valdštejn nároky Markyty Salomeny Slavatové respektoval, s ní skute n vyrovnati se cht l a p i císa i roku 1624 povolení zjednal, aby do Cech p ijeti a na jeho (Valdštejnských) statcích, kde by se jí líbilo, ve vši jistot z stávati mohla, poznáváme jasn , že Valdštejnovi nezáleželo na tom, aby v cizin prodlévala. Markyta však nabídnutí takového nep ijala, ani povolení císařského (ze dne 1. zá í 1624) neužila

Paní Slavatová prchla z Kladska do Vratislavi, odkudž až do Hamburku se odebrala. P ebývala v Dánsku a Holandsku. Nad je její, že op t v rodné zemi své, v království eském, se. usadí, byla klamná.' N kolikráte, však vždy jen na krátký as, do vlasti své se vrátila. Takž 1. 1631., kdy Sasové do ech vtrhli a s vojsky jich mnoho vyhnanc eských p išlo, i paní Markyta p ibyla do Náchoda, kdež úředník m panství i svolaným poddaným jako d di ná paní se p edstavila a slib v rnosti od nich žádala; brzy však po vypuzení Sasík v echy opustila.⁴³⁾ Roku 1639 dne 5. prosince uvedena byla na ízení Švédského generála Jana Banéra v držení svých i Smi ických statk , však na krátkou jen dobu. Léta 1645 se synem svým Albrechtem Slavatou, toho asu rytmistrem ve vojšť holandském, p ibyla do Kostelce erného, kdež nejd íve poptávala se po bývalé své služebnici Dorot Svobodové, s kterouž, když se shledala, se slzami v o ích jí vítala a objala, potom vzkázala na zámek hejtmánovi panství, zdali by mohla, n kdy paní toho panství, p ed svým snad navždy odjezdem z vlasti, ještě jednou za svého živobytí zámek i hrobku svých p edk v spat iti. Což jí povoleno. Druhého dne op t odjela.⁴⁴⁾ Paní Markyta zem ela vzdálena od své vlasti na cizí zemi. astokráte, pon vadž statk svých v echách byla zbavena, hledala pomoci i se synem svým p i Amalii Alžbt hrab nce Hanavské, n kdejší nev st bratra Albrechta, kteráž po smrti prvního ženicha, asi za rok, provdala se za lantkrabího Vilíma V. Hessen-Kasselského. Po smrti svého manžela vlada ila jako poru nice s nemalou obez elostí, moudrostí. Jméno její zaznamenáno jako slavné lantkrabinky Plessenské. Syn Markyty Slavatové Albrecht Jind ich zem el v mladém ještě mužském v ku jako d stojník holandský n kdy r. 1655.

*3) Památky Náchoda od J. Ludvíka 1857.

Památky Náchoda od J. Ludvíka.

Po uprechnutí Markyty Salomeny hlásili se o bohaté opuštěné ddictví Smiických p íbuzní i cizí nápadníci.

Po smrti Albrechta Václava Smiického, jenž v 23. roku v ku svého dne 24. dubna 1614 zem el, p ípadly statky jeho Náchod, Ryzmburk, T ebešov, Skvorec a d m v Praze, vedle posledního po ízení Jaroslava ze Smi ic (zem elého 1597), na nejstaršího mužského d dice rodu Smiického Albrechta Jana (pon vadž starší jeho bratr Jind ich Ji í nebyl rozumu zdravého), kteréhož d dictví v držení také se uvázal. Vlastní matka však jmenovaného Albrechta Václava paní Dorota, podruhé provdaná za Kryštofora z Firštenberka, pohnala ještě téhož roku 1614 dne 20. listopadu Albrechta Jana Smiického k soudu zemskému, aby jí jmenované statky, d m v Praze postoupil, i všechny svršky, klenoty, peníze, šest koní, dvě d v at a živého jelena, kteréž jí syn její oustn dáti p íslíbil, vydal. P edkládala, že Albrecht Jan i bratr jeho Jind ich Ji í Smi i tí k takovému d dictví po Albrechtovi Václavovi, jako dalecí jeho strýcové, p ed ní práva nemají a že jí jako vlastní mate i spravedliv náleží.⁴⁵⁾ Paní Dorota zapomn la na kšaft Jaroslava Smiického, kterýmž odkazovalo se fideikomisní jm ní vždy nejstaršímu d dící mužského pohlaví z rodu Smiického. Mohl tudíž býti jen právní spor o svršky, klenoty a peníze ústn jí p íslíbené. Rozep e trvala delší dobu nerozhodnuta. Zatím držitel všeho toho d dictví Albrecht Jan zem el r. 1618. Pro bou i vále nou nemohla paní Dorota Firštenberková nárok svých se dosuzovati. Kdýž však vojsko císa ské na Bílé Ho e z stalo vít zem, obrátila se s prosebnou žádostí k císa i Ferdinandovi, kterýž listem ze dne 8. ledna 1621 slíbil jí k jmenované poz stalosti vedle práva nápomocen býti.⁴⁶⁾

Nebezpe n jším a neodbytn jším nápadníkem statk v Smiických nežli paní Dorota Firštenberková, rozená Holická z Šternberka, byl známý Ota z Vartemberka, n kdy manžel z v zení osvobozené Elišky Kate iny Smiické, kterýž psanými suplikacemi, ústními prosbami pomalu by byl zbou il polovici potentát v Evropy a vynikajících osobností, aby »své spravedlnosti k statk m Smiickým se domohl«. A koliv »troufal si s pomocí boží a po zákonu tolik ukázati, že žádný na sv t p ed ním nemá lepšího v tšího práva na jmenované statky*, p edce byl dosti skromným, nežádal ani, aby mu ihned všechny v d dictví, nýbrž jen k užívání a na tak dlouho dány byly, až by spravedlivý nárok sv j p ed soudem dokázal. A kdyby císa ani na takovou prosbu nep istoupil, aby mu t ebas ne po právu, ale jako náhrada za jeho utrpení a jeho devotní v rnost n které aspo prop j eny byly.

»Po nešt stí a bídných útrapách, kteréž pro nejponížen jší v rnost k císa i snášení musil*, poda ilo se mu zjednati si »ve vyhnanství« od kurfiršta Saského na ústní prosbu p ímluvný list k arciknížeti Bavorskému Maxmiliánovi v p í in postoupení mu statk v Smiických, s kterýmž na rychlo do m st Pražských se vypravil. Na nešt stí však »svého nejmilostiv jšího pána* v Praze již nenalezl; i uchýlil se k jeho nám stku jenerálovi Tillymu, kterýž mu dal za od-

⁴⁵⁾ Desky zemské království eského, kvat. obesl. blank. a kvat. sv d. 68.

⁴⁶⁾ Opis v arch. místd. král. esk.

pově , že p ímluvu takovou bude mít na pam ti a žádost jeho že vedle práva vy ízena bude. Nebyla ale vy ízena. »Jeho nejmilostiv jší kníže a pán Lichtenštejn« (Vartemberkovi byla každá vynikající osobnost »m j nejmilostiv jší pán*) vyslal ho ješt s jinými komisa i do kraje Boleslavského a Hradeckého, aby v statky rebel v »k ruce císa ské* se uvázal. Ale práv v t chto krajích byly statky Smi ické, kteréž p ívlastniti m l komo e císa ské, na n ž sám inil nároky. Podrobil se takovému úkolu, však s protestem, že p ívlastn ní statk v k ruce císa ské i vykonávání jeho p i tom ú adu není a býti nemá na škodu jeho nárok , práva a spravedlnosti. Lichtenštejn protestací p íjal a také mu na to list doru il. Vartemberk pak p i p ívlast ování každého Smi ického statku císa i a Valdštejnovi v zástavu také nároky, právo své »slavnostn * osv d oval.⁴⁷⁾ Však p es všechnu prokázanou císa i v rnost, služby a a , po p ívlastn ní Smi ických statk v komo e císa ské, kojil se nad jí, že mu postoupeny budou, nestalo se. I odebral se op tn do Dráž an a podal prosebný list kurfirštovi Saskému, v kterémž všechno Své namáhání vylí il a prosil za op tnou p ímluvu k císa i a knížeti Lichtenštejnovi, zvlášt ale k Adamovi z Valdštejna, nejvyššímu hofmistru, aby mu n které statky Smi ické k užívání jen postoupeny byly.⁴⁸⁾ Mimo kurfiršta Saského uprosil Vartemberk i arcibiskupa Pražského Jana Lohelia, že zaslal nejvyššímu kanclí i království eského, Zde kovi z Lobkovic, a císa skému tajnému radovi z Eggenbergu listy, aby za n ho k císa i se p i-

⁴⁷⁾ Ota Jind ich z Vartemberka kurfirštovi Saskému dne 2G. b ezna 1621: ».. So hab ich solche Commission zue allerunterthenigsten Gehorsamb auf mich genommen und allein dabei protestiret, dass solcher gehorsamb und occupatio mir und den meinen an meinen uf und angedachten Smirsitzischen Giitern habenden praetension, Rechten und Gerechtigkeit ohne Nachtheil sein solle. Inmassén dann dero Furstl. Gd. von Lichtenstein solche meine protestation in Gnaden admittiret, mir daruber lauts inliegender Copey Nro. 1. Recognition ertheilen lassen, ich auch bei allen und jeden Smirsitzischen Giitern und dero Einnehmungen de jure meo solenniter protestiret...« (Orig. v státn. arch. Dráž .)

⁴⁸⁾ V listu ze dne 26. b ezna 1621 obvi uje také paní Markytu Salomenu Slavatovou, jak nesestersky k Elišce Kate in paní Vartemberkové se chovala, slovy: »Ungeachtet nun aller solcher meiner erwiesener Trew und dass ich Ihr Kay. Mtt. nicht allein von Anfang hero trew und bestendig verblieben, mein Haab und Gueter, meine liebe Gemahlin neben der Frucht im Leibe, die zwar nicht im Feuer und Rauch mit ufgangen, sondern durch Stranguliren undt Teufflische Bossheit und practiciren ihrer eigenen Schwester und derer Anhangs, eben umb dieser Guter willen, so jámmerlich umbs Leben bracht undt gleichsamb ais ein Ahss verworffen worden, dergestalt dass ich auch auf mein oft embsiges Bitten und begehren ihren verblichenen todten Corper nicht habe theilhaftig werden noch erlangen mogen, damit derselbe ihrem Stande nach christlich und ehrlich zu Erden bestattet hette werden konnen, welches auch von Turken und Heiden nicht erhbret worden, und ich solches Gott, ais dem gerechten Richter, habe heimbstellen müssen, vorliehren und in die Schanze setzen müssen.« Nevíme, je-li napsané obvin ní pravdivé, však souhlasíme s dalším p ípomenutím, že manželce jeho z bohatých statk v otcovských vedle posledního jeho po ízení nebylo dáno ani v no ani svatební vybytí. Pro t lesné její provin ní v mladistvém v ku spáchané nemohl a nebyl by jí otec v n u v zení, kamž mate í svou Hedvikou Smi ickou z Vartemberka dána byla, držel, zajisté že byl by jí od-
 pustil a na svobodu propustil, jakož také v kšaftu svém podílu otcovského jí nezbažil, nýbrž ej jmenovit vykázal.

mluvili.⁴⁹⁾ Žádosti jeho nebyly však plněny. Na opatování prosby Vartemberkové poslal císař list dne 1. října 1622 místodržícímu Lichtenštejnovi, aby žádost jeho uvažena a zpráva o tom podána byla. Však ani tentokrát mu žádný statek Smičický k užívání postoupen nebyl; a koliv Vartemberk všemožně se píjíoval, aby stal se oblíbeným.⁵⁰⁾

Mimo jmenované pretendenty na statky Smičické vyjednával plukovník Jan Euseb Khuen z Belasy pí císaři, aby mu za 181.466 zlatých na vojsko vynaložených postoupeny byly statky Smičické Dymokury, Žlunice a Chotlice. Dne 5. června 1621 oznámil Ferdinand II. knížeti Lichtenštejnovi, aby žádnému zastavování, prodávání nebyly, poněvadž Belasymu je postoupení * chce, což také se stalo listem císařským ze dne 5. července t. r.⁵¹⁾

Zmínili jsme se již, že vedle příprav válečných 'hned na začátku odboje českého bylo v radě Vídeňské usneseno, aby statky »rebelů* českých byly skonfiskovány. Již dne 6. srpna 1619 nařízeno listem císařským, aby statky odbojníků od císaře byly převlastněny, a 21. srpna t. r. poručeno Breunerovi, aby vyšetřil, zdali by na statky české již zabrané nebylo možno vzdlužit se peníze na zaplacení lidu vojenského a kdo by takové statky koupiti chtěl⁵²⁾ Po bitvě pak Bělohorské, když vedle návrhu V. Slavaty skoro tímto tvrditiny celého království českého měly býti skonfiskovány, usoudila rada Vídeňská, že nestane se zabavením statků nic proti právu a spravedlnosti, »nebo jednalo se o to, aby císař, jenž přes první druhého léta žádných nepožíval důchodů z království českého od doby, kdy zbaven byl trůnu a jež o pět letem vybojovati si musil, veliké dluhy, do kterýchž pro takovou vojnu upadl, zaplatiti, duchovním úřadům utrpěné ztráty i škody nahraditi a vrnout, oddané pomocníky odměniti mohl*. A poněvadž v pokladnách císařských peněz nebylo, víť zně vojsko placeno i jiné výdaje uhrazeny býti musily, neekali ve Vídni, až právní proces proti odbojníkům bude zaveden a vinníci odsouzeni. Aby vydatná pomoc peněžítá mohla býti ihned zjednána, sazeno nejprve na statky bohatších, kteréž buď prodány nebo zastaveny.⁵³⁾ A aby žádné právní p

⁴⁹⁾ Koncept listu arcibiskupa Pražského v arch. arcib. Pražsk.

⁵⁰⁾ Vartemberk píjíoval roku 1621 víru katolickou, prodal statky své Tuchomice a i ovíce jesuitům, oženil se opět s katolickou Markytou Alžbetou z Helmdorfu a trávil život svůj na zámku erveném Dvoře u Markvartic v Litoměřicku. Pro tvrdou, krutou povahu byl u poddaných svých velmi neoblíbeným, bral sedláky nejlepších koní, krávy za pokutu neprávem ukládanou, emeslníkům, dlníkům neplatil za práci píjíoval se všemožně, aby stal se až na nejvyšší míru nenáviděným, což se mu také podařilo výhrůžným, násilným doháněním svých poddaných k víře katolické. Poddaní žádali v píjíování té za shovívání: Vartemberk však dal nkolik poddaných zatknouti, v železa ukovati a bití s hrozbou, že je dá postínati. Takové jednání rozeštvalo utráněný, popuzený lid k pomstě z pouhé, píjíoval Vartemberk i s manželkou svou dne 28. října 1625 zlý konec vzali.

⁶¹⁾ Listy císaře Ferdinanda II. z 5. června a 5. července 1621 Lichtenštejnovi zasláné v arch. esk. místodrž.

⁵¹⁾ Viz D. jiny konfiskací od T. Bílka.

⁵³⁾ Potrestání náelníků v odboje, kteří hrdla i statků byli zbaveni, nenáleží do našeho vypravování. Dne 10. března 1621 psal Lichtenštejn císaři, že zabaveno již statků uvězněných a ze země uprchlých »rebelů« přes pět milionů tolarů. ». . . Im andern haben Eur Kai. Mtt. die jetzt begehrte Specification, sowol der gefangenen und verarrestirten ais

kážky nebylo, zrušeny dne 26. prosince 1620 všechny výmry úřední za asu direktor v a Bedicha Falckého uině.⁵⁴⁾ Na základ tohoto dekretu zrušeno také poru enství paní Markyty Salomeny Slavatové nad nerozumným bratrem Jindichem Ji ím i nad statky Smi ickými, kteréž za asu direktor v jí bylo prop j eno. Statky Smi ických považovány tudíž za majetek d di ný po Albrechtovi Janovi, jenž velikou mrou odboje se sú astnil, bohatství jeho nejen v Cechách i za hranicemi známé bylo vedle sv dectví úředních doklad d íve konfiskaci propadlé, nežli pokutování ú astník v odboje bylo na ízeno a odsouzení jich provedeno.⁵⁵⁾

V takovém stadiu, a to na pam ti mítí sluší, byly statky Smi ické, když Albrecht z Valdštejna se svými nároky, vedle cizích ne z krve Smi ických pošlých nápadník v, jako blízký p íbuzný o n se p íhlásil.

Toho asu po uprchnutí Markyty Slavatové, rozené Smi ické, syna jejího Albrechta Jindicha a Jindicha Ji ího Smi ického i Michala Slavaty, syna Anny, rozené Smi ické, provdané za Albrechta Slavatu, z stávali v echách ješt blízcí p íbuzní Smi ického rodu: Albrecht z Valdštejna a Jan Albrecht Slavata, bratr uprchlého Michala. Valdštejnova matka, paní Markyta, byla dcerou Albrechta Smi ického, jediný pak bratr její Václav byl otcem jediného syna Albrechta Václava, po jehož smrti r. 1614 p ípadly fideikomisní statky na Albrechta Jana, bratra blbého Jindicha Ji ího Smi ického. Byl tudíž Valdštejn po krvi rodu blízký p íbuzný. Na Morav pak žila ješt paní Kate ina í anská, rozená ze Smi ic, a dcera její Anna Voršila z Roupova.

Dne 18. b ezna 1621. vydán patent, jímž Karel z Lichtenštejna volal poz stalé d dice zem elých 22 'zpronev ílých rebel v*, kte íž by ku poz stalosti t ch z sv ta sešlých jaké právo m li, aby na hrad Pražský osobn »k do slýchání se dostavili, kterak památka takových rebel v podle práva pobráním statk v jejich zma ena bude*. Mezi vyjmenovanými 22 zem elými rebely byl

auch der entwichenen Rebellen Guter, bei jungst zurtick gefertigten Curier sonders zveifels bereits empfangen und dass sich der darauf gesetzte beilaufige Werth uber fünf Million erstreckt allernádígist verstanden.* (Orig. v íšsk. fin. arch. ve Vídni.) Na doklad však, že skute n p íhlíženo k tomu, aby bohaté statky nejd íve byly skonfiskovány, uvádíme ze zprávy konfiska ní komise císa í dne 15. kv tna 1630 zaslané: »Weiln schon die reichsten im Anfang des Process furgezogen und bestraft worden, anjetzo nur die schlechtesten .... jedoch ist zu hoffen, dass under so grossen Haufen noch eine ziemliche Summa zu Wege gebracht werden mochte.* (Arch. místodr. král. esk.)

^{M)} Pro d ležitost v ci pokládáme sem z dot eného mandátu doslovné zn ní: »My Karel . . Oznamujem tímto listem naším otev eným všem v bec i jednomu každému, kdež ten nebo touc! slyšán bude, jakož od po átku této roztržitosti mnohá nepo ádná, skrze dekrety, pod titulem zjevných bu í v a nep átel J. M. C., též i pod jménem Fridricha kurfiršta, falckrab te p í Rejnu, ku právu ve v cech právních a rozep ech lidských jsou se na ízení stala, . . nicmén í p í právích jsou se na to ortelové, výpov di a nálezové inili, a mnohé v ci ve zlý zp sob uvedeny byly: a protož jménem a na míst J. M. C., krále a pána, pána nás všech nejmilostiv jšého, ty všechny resolucí, dekrety, na n p í právích u in ná na ízení, ortele, výpov di, nálezky a exekucí právních, jakožto v c nepo ádnou, moc! J. M. C. zdviháme, mo íme . . .« (Archiv m sta Prahy.)

⁵⁵⁾ P í prodeji konfiskovaných statk Smi ických psáno bylo vždy v úředních zápisech, že vzaty byly Albrechtovi Janovi ze Smi ic pro jeho provin ní proti císa í.

na t etím míst Albrecht Jan Smi ický ze Smi ic. Na takové obeslání dosta-
vili se d dicové na v tším díle, mezi nimi Albrecht z Valdštejna (zda-li osobn nebo
prokurátorem, nevíme) dne 26. dubna 1621 p ed komisí na hrad Pražském. Císa -
ský prokurátor P íbík Jeníšek z Ujezda podal a písa em p e isti dal d dic m
obeslaným žalobu proti 22 zem elým »nev rným, císa i zpronev ílým* osobám.
D dicové pak námitky, obrany své proti obžalob ústn nebo písemn p ed-
ložili. Zdali Valdštejn námitky, nároky své ústn nebo písemn u inil, o tom
nemáme žádných zpráv. Potom uváživše komisa i »všechno to p e vedení jako
slunce na obloze patrné*, u inili výpov , že památka >Petra z Švamberka,
Linharta Kolona z Felsu, Albrechta Jana Smi ického* a jiných ostatních »pro
jich p et žké, všemu sv tu, královstvím a zemím známé p e in ní v p í in
rebellie, pokoje obecného rušení atd. na v né asy se mo í, za proklatou,
nepoctivou se odsuzuje,- a statkové jich mohovití i nemohovití JMC. korun
k dobrému ihned skute n se p ívlast ují a obracejí*. K výpov di ješt p í-
dáno, že prokletí, zavržení památky t ch zem elých rebel v, vedle zvláštní
milosti císa ské, d dic m neb budoucím jich nemá býti k ujm cti a dobrého
jich jména. Za chvíli potom byla obžaloba i ortel herolty císa skými na ná-
m stích m st Pražských ve ejn vyhlášeny.

Statky Smi ické, o nichž jsme pov d li, že propadly konfiskací d íve nežli
odsouzení jich majitele bylo provedeno, byly tudíž soudem císa ským dne
26. dubna 1621 se vší zákonitou tehdejší formálností zabaveny a k ruce cí-
sa ské p ívlastn ny, obráceny. Statky byly by najisto ztraceny, žádný z p í-
buzných nebyl by dovedl vychvátiti je z jícnu bezedné konfiskace, kdyby
Valdštejn v tehdejší bohopusté v av mocnou rukou svou na n nebyl sáhl
a nároky své na jich zachrán ní nebyl p ívedl k platnosti. N kdejší poru nice
bratra svého a vládkyn nejbohatšího majetku rodinného v království prchla ze
zem a prodlávala v cizin . Na hlavu její s ítaná r zná provin ní, zvlášt
pak, že p í út ku svém postarala se, aby do Náchoda dána byla nep átelská
posádka, u inila jí všechnu obranu nemožnou, nároky její jako ^zpronev ílé*
osoby byly by tehdy beze všeho p e vedení zamítnuty. A kdyby i nakrásn
ve vlasti své byla z stala, ni eho se byla nedopustila, ni ím se byla nikdy
proti nep átelské stran neprojevila, což arci p í takové rozhodné nekatoli ce
a horlivé podporovatelkyni vlády Bed icha Falckého ani mysliti se nem že:
komisí konfiska ní bylo by posta ilo, že berní odvád la, na ízenou zemskou
hotovost ze svých statk vypravila, anebo že n kdy proti tehdejším nep átel m
národa eského n co slovy pronesla. Jakož skute n obžaloba »pro takové
p e in ní* na více než 120 paní vyššího stavu r. 1622 podána byla. Slabá její ruka
ženská ni eho by byla nesvedla proti tehdejšímu železnému, krvavému ramenu.⁵⁶⁾

⁶⁶⁾ Podobné, skoro analogické osudy s paní Markytou Slavatovou m la paní Anna
Maxmiliana ze Švamberka, o níž zmi ujeme se proto, abychom ukázali, že p es všechnu
nevinu i úsilné domáhání se zabavených vlastních jejích statk v a v na ni ehož jí na-
vráceno nebylo. Manžel paní Anny Maxmiliány pan Petr ze Švamberka byl z prvních
ná elník v stavovského odboje. Statky jeho byly za tou p í inou hned p í prvním vpádu
vojska císa ského do ech k ruce císa ské p ívlastn ny a Buquoyovi darovány. Po náhlém
úmrtí p ebohatého pana Petra užívala paní Anna od kv tna 1620 dvou statk v, kteréž sta-

Paní Markyta však odsouzena byla komisí konfiská ní 1. 1623. k ztrát hrdla, cti i statk v svých. Jiný v Cechách z stávající p íbuzný len rodu Smi ického Jan Albrecht Slavata byl lov k slabého ducha a pro tehdejší dobu bezvýznamný. Paní Kate ina, sestra mate e A. Valdštejna, podruhé provdaná na Morav za Jana Kavku z í an, nejoddan jšího služebníka vlády Ferdinanda II. a p ehorlivého katolíka, sotvy by bez svolení a ú ady s Valdštejnem do sporu s vládou císa skou se byla pustila. A na jediného tehdy žijícího d dice, blběho Jind icha Ji fho Smi ického, kterýž odboje nijakž ú astniti se nemohl a nesú astnil, posledním po ízením otce svého z d dictví statk v vylou en nebyl a tudíž z stával držitelem statk Smi ických, arci pod poru enstvím, tehdejší nové právo zapomn lo, anebo jeho ani všímati si necht lo.

P ipomenuto, že nevíme, zdali Valdštejn p i prohlášení rozsudku nad Albrechtem Janem Smi ickým dne 26. dubna 1621 námitky, obranu proti zabavení statk Smi ických ústn nebo písemn u inil, a žádné také nemáme zprávy, jakými slovy toho dovozoval, že fiskus k statk m t m práva nemá. Z dalšího však jednání Valdštejnova vid ti, že byl práv eského národa znalý, že je vykládati um l, jakož již také ukázal soukromým listem, psaným císa i (p í emž zajisté neradil se s žádným advokátem), kterýmž d koval za postoupení mu panství Kosteleckého. Nejprvé vyjednal si p i knížeti Lichtenštejnovi, aby mu jménem císa ským dán byl reces v p í in u iného rozsudku, kterýž ke

vové jako náhradu Švamberkovi byli dali za zabrané mu panství v jižních echách. Po bitv na Bílé Ho e uprchla s králem Bed ichem a z stávala po n jaký as se sedmi dítkami svými ve Frankobrod nad Mohanem. A koliv ní ím podstatným vin na nebyla, než že z království eského prchla a se nevrátila, konfiskován p edce vlastní statek její Ronšperk. Marné bylo její po mnohá léta namáhání (pon vadž rozsudek komisí konfiská ní proti ní vyhlášen nebyl), aby jí statek i jiné vlastní v cí, jako v no atd., vydány byly. P es všechny p ímluvy za ní in né i krále Polského, v jehož zemi se zdržovala, nebylo jí ani povoleno, aby k vy ízení svých v cí do ech odebrati se mohla; op tovaná pak její žádost za navrácení zabraného jí majetku na vždy byla odmršt na.

⁵⁷⁾ Rozsudek nad paní Markytou nebyl sice po rozhodnutí císa ském ze dne 10. února 1623 uve ejn n, však statky její p edce zabaveny, prodány a vráceny jí nebyly. Vedle paní Slavatové bylo r. 1622 k obžalob zaznamenáno p es 120 paní vyššího stavu. Na poznání jich provin ní klademe ze zprávy konfiska ních komisa (tak zvané transak ní komise), dne 15. kv tna 1630 císa i u in né, tato slova: »So befinden sich auch in den rebellischen Rullen eingeschrieben uber 120 Weibs-Personen hoheren Standes, welche bei voriger, anno 1622 gehaltener Executions-Commission ad notám genommen; auch etliche aus ihnen in particularibus vom vorigen E. K. Mt. Procurator angeklagt worden, sie auch darauf ihre Antwort gegeben. Aber es ist diessfalls bis anhero keine Erbrterung der Sachen geschehen. Die anderen aber, so (wie obgemelt) in den rebellischen Rullen stehen, hat man vermeint zue accusiren in diesen Puncten: dass sie námlich nicht allein vermúeg des Aufboms ihre ausgeriestete Leute fortgeschickt, sondern auch mit Contribuirung des Geldes zum rebellischen Krieg gutwillig und geme geholfen und zue deme (welches das árgste ist) E. K. Mt. sambt dero ganzem hochlbblichstem Haus Osterreich und deroselben getreue, vornehme Rathe offentlich geschmáhet und gelastert, auch mit solchen ihren falsch gieftigen Nachreden ihre Männer, Sohne, Briieder, Vetter und andere Freunde von E. K. Mt. abwendig gemacht und zum Rebellieren verhetzt und angetrieben, aber niemals bei E. K. Mt. sich reuentlich eingestellt und umb Genad, oder Perdon, nicht gebeten.« (Arch. c. k. esk. místodrž.)

diskám dodal; potom požádal ú ad desk zemských, pon vadž byl churav, aby k n mu do domu nejvyššího hofmistra království eského, Adama z Valdštejna, vyslány byly ú ední osoby. Což když se stalo, ujal se Albrecht z Valdštejna dne 30. dubna 1G21 »jako nejstarší a nejbližší p ítel v království eském p ítomný podle majestátu krále Vladislava poru enství nad Jind ichem Ji ím Smi ickým z Smi ic, na rozumu nedostate ným a statkem jemu náležitým, takže podle toho majestátu královského a vedle práva a z ízení zemského byl poru níkem a ochrancím Jind icha Smi ického a statku jemu náležitého*. Po zákonu slíbil nap ed Albrecht z Valdštejna a spolu s ním Adam z Valdštejna, Jan Rudolf Tr ka a Diviš Markvart z Hrádku, i zaru ili se vším jm ním svým, že dot enému Jind ichovi Smi ickému statku umenšováno a ukráceno nebude.⁵⁸⁾ Dne 14. ervna 1G21 zapsáno bylo do desk zemských uvedení Valdštejna jako poru níka do statk Smi ických.⁵⁹⁾

Po ádu a právu byl Valdštejn poru níkem a ochráncem blbého Jind icha Smi ického, i bylo tudíž také povinností jeho o n ho pe ovati a ruku nad ním držeti. A pon vadž kšaftem Jaroslava i Zikmunda Smi ického ustanoveno bylo, aby na rozumu nedostate ný Jind ich Ji í na statku Smi ickém chován byl,⁶⁰⁾ musil Valdštejn o to se starati, aby pod dozor jeho skute n do ech byl navrácen. I požádal prost ednictvím knížete Lichtenštejna císa e za na ízení knížeti Ji ímu Lehnickému, jako vrchnímu správci knížetství Slezského, aby Jind ich Smi ický od sestry své paní Markyty Slavatové ve Vratislavi vzat a do ech v bezpe í p ivezen byl. Ferdinand II. listem ze dne 11. ervna 1G21 zaslal takový rozkaz Lichtenštejnovi, kterýž dne 15. ervna t. r. prosil s odesláním listu císa ského jmenovaného knížete, aby Jind icha Smi ického do Friedlandu vypravil, odkudž že do Prahy dovezen bude.⁶¹⁾

Markyta Slavatová však, nejspíše že o ujetí se poru enství Valdštejnem zprávu m la, prchla s bratrem i synem svým až do Hamburku. Na to, že Valdštejn jako poru ník Jind icha Smi ického žádal v echách pod dozorem svým míti a že od sestry své vzat býti m l, vztahovati se mohou slova paní Markyty, jež po zavražd ní Valdštejnov na omluvu svou uvedla, pro do ech se nevrátila, že p ed pronásledováním Valdštejnovým až do Hamburku utíci sc musila. Na ízení císa ské tudíž vykonáno býti nemohlo.

⁵⁸⁾ Desky zemské, . 140.

⁵⁹⁾ Desky zemské menší 61.

⁶⁰⁾ V posledním po ízení Jaroslava Smi ického z r. 1597, 24. listopadu: ». . . Však trefilo-li by se to kdy z dopušt ní božího, že by n kderý z rodu mého, aneb strejc m j, jsouce nejstarší, rozumu zdravého nebyl, tehdy jinej strejce, kterýž by po n m nejstarší byl, bude se moci v týž statek m j výš dot eným sp sobem uvázati, však téhož strejce rozumu nemajícího bude povinen v tomž statku náležit jídlem, pitím, od vem, jakž na pána náleží, chovati, jemu v ni emž neublížovati, až do jeho smrti;« a v kšaftu Zikmunda ze Smi ic ze dne 7. b ezna 1605 psáno: ». . . O synu mém Jind ichovi Ji ím pak toto po ízení: iním: pon vadž z dopušt n! p. Boha a p íinou t žkých nemocí na tento as p i zdravém rozumu a pam tí dobré není, aby na zámku Skalách z stával a náležit , jakž by od pán poru ník za dobré uznáno a na ízeno bylo, opatrován a chován byl.« (Desky zemské 138. a 134.)

⁶¹⁾ Listy v arch. místd. král. esk.

Všechno bylo p esn podle zákona provedeno, poru enství i uvedení A. z Valdštejna, jako opatrovníka, do statk Smi ických v deskách zapsáno; statky podle všech p edpis v práva náležely tudíž zase Jind ichovi Ji ímu ze Smi ic, jenž od držení statk v posledním po ízení m otce svého vylou en nebyl: však dlouhá, t žká ruka fiskusova ležela posud na všem tom bohatství. N které statky, jako Dymokury, Zlunice a Chot lice postoupil císa za dlužné peníze plukovníkovi Janovi Khuenovi z Belasy, s paní Marií Tr kovnou vyjednáváno o zástavu a prodej panství Náchodského, asto jmenovaný Ota z Vartemberka prosbami svými stále nabíhal na kancelá císa skou, aby mu n který statek Smi ický zatím k užívání pop án byl; paní Dorota z Firštenberka, kteréž císa listem ze dne S. ledna 1621 byl slíbil, že jí k poz stalosti Smi ických nápo mocen býti chce, zatímn odstr ena, pon vadž také zapsána byla na listin obžalovaných vdov; i Valdštejnovi samému postoupeny hned v prvních m sících roku 1621 n které statky Smi ické.

Po starém, odv kém, dotud nezrušeném právu náležely stativy jedinému mužskému d dící a správa zákonitá také to p iznala: však nová moc neptala se po právu a brala, eho pot ebovala. Valdštejn nebyl vychováním svým zrovna zastancem starých utvrzených práv, jako voják náležel nové dob , kteráž železem a krví na z íceninách starých ád zakládala svou násilnou moc, a p ece musil a byl nucen podniknouti kancelá ský boj za'pomoci starého práva, zákona proti novému ádu, aby statky Smi ické nedostaly se do rukou cizích. Nikoliv snad p átelská láska k p íbuznému lenu rodiny, nýbrž zdravý jeho v p í in té egoismus vedl ho k tomu, aby konfiskaci propadlé statky postoupeny mu byly v poru enství. S uvážením všech okolností íci m žeme, že jednal opatrn , politicky, t ebas, op tujeme ješt jednou, veliké jeho já nemalou p i tom hrálo úlohu, když nároky své p ivedl k platnosti. Bylo by to s n jakým prosp chem zbývajících ješt len v rodiny Smi ické, kdyby statky jich byly staly se vlastnictvím n jakých cizích condottier v ?

Spor Valdštejn v o statky Smi ické s fiskem a jinými ú ady císa skými trval po celý rok 1622 a byl ukon en teprv resolucí Ferdinanda II, ze dne 17. února 1623. Nenáleží tudíž do období našeho vypravování.⁶²⁾ N kolik jen ádk o dalším ú edním jednání a kone ném výsledku. Valdštejn napsal a císa i podal v p í in statk Smi ických promemoria n kdy v prvních m sících r. 1622, kteréž bohužel dosud neznáme. Z projednávání záležitosti té p i ú adu místo-držícího království eského dovídáme se však, že Valdštejn na základ námi již uvedeného majestátu Rudolfa II. z r. 1608 žádal za navrácení veškerých statk Smi ických, aby je jako poru ník spravovati a jimi vládnouti mohl. Pam tní spis zaslán byl císa em Lichtenštejnovi dne 18. kv tna 1622, kterýž podal jej královskému prokurátoru a komisi konfiska ní, aby podali své dobrozdání. Komise v nemalých byla nesnázích. Valdštejn, jenž jako poru ník nároky své hled l p ivosti k platnosti, nemalé již m l zásluhy o d m Rakouský, a také nepadno bylo odpírati jeho zákonitým d vod m. Majestát Rudolf v,

⁶²⁾ Viz o tom A. Gindely: Waldstein während seines ersten Generalats I. a T. Bflek: Beiträge zur Geschichte Waldsteins.

stvrzený císařem Matiašem i Ferdinandem II., byl zákonem nikým nezrušeným, kdyby však z statků měl v platnosti a znovu rozsudkem měl být prohlášen, utvrzen, nemohl by fiskus nejen na statky Smičké, ale ani na žádné jiné sáhnutí, a tudíž by p i pravovaná a již nemalou měrou prováděná konfiskací všechna musila být zrušena, zastavena. Musily tudíž jiné d vody nalezeny být, aby žádost Valdštejnova dobe byla vyřízena. I radili se o tom místodržící Lichtenštejn, nejvyšší úředníci zemští, císařští radové, Martinic, Jan Rudolf Trčka i jiní, a usnesli se na tom, že privilej Rudolfa II. stavu království českého daná nemže, nesmí mít pro tu dobu žádné platnosti z d vod již uvedených; Valdštejnovi pak, aby jako poručníku postoupena byla polovice statků v Smičkých. Císař schválil takové usnesení a dal požádati Valdštejna, aby od dalších nároků v upustil, že mu jinak nahrazeno bude, což také od něho přijato bylo. Císař i p i padly statky Dymokury, Žlunice, Chotělice, Náchod, Riesenburg, Těbešov a peněžité pohledávky 65.000 kop gr.; Valdštejnovi jako poručníku z staly Skvorec, Semily, Skály, Trosky, Kumburk, Hořice, Dub, Černý Kostelec a dva domy v Praze. Se svolením císařským prodal Valdštejn panství Černý Kostelec Lichtenštejnovi, ostatní pak statky koupil od císaře r. 1023 za 502.325 zl.; kterých peníze přijal císař k své ruce jako jistinu pro d dce se závazkem, že právní nároky mohou být in n y nikoliv na statky, nýbrž na peníze v pokladnici císařské uložené. Zároveň in n závazný slib, že císař a nikoliv Valdštejn bude zástupcem proti právním nárokům d dce v statcích Smičkých.

Zmíniti se ještě musíme o konečných osudech posledního mužského potomka rodu Smičkého Jindicha Jiřího ze Smič, právního majitele statků Smičkých, kterýž od asného mládí svého p i inou těžké nemoci p i nedostatečným rozumem a pamětí po celý další as svého života z stával. Teprve roku 1628 byl nešťastný Jindich Smičký z Hamburku do Čech přivezen a na Hrubé Skále náležitě chován a opatrován. Dlouhého života nebylo mu však dáno. Zeměl dvacet let po návratu svém do Čech dne 7. měsíce dubna r. 1030. Valdštejn nařídil, aby mu okázalý pohřeb vystrojen byl. Měl pochován být v kostelíku městečka Rovenska, však děkan Turnovský nechtěl k tomu svoliti, poněvadž Smičký nebyl naroden katolíkem. Vrchní správce statků Valdštejnských Taxis předkládal děkanovi, že na rozum nedostatečný Jindich živ byl a choval se jako dítě, poněvadž smyslu byl pozbaven, tudíž že ani v dětství nemohl, že jest nekatolíkem a že nepoznal víru katolickou: děkan nepovolil. Regent obrátil se tudíž prosebně k arcibiskupovi Pražskému, aby dal svolení k jeho pohřbu; kdyby však tak učinil se zdráhal, aby aspoň zatím doyoleno bylo mrtvé tělo v kostelíku uložiti a nějakou zídrou ohraditi, dokud by Valdštejn, kníže Friedlandský, sám za svolení nepožádal.⁶³⁾ Pohřben konečně

⁶³⁾ Gerard Taxis arcibiskupovi Pražskému 23. května 1630: »... . Dass selbiger todter Leichnahm ... in die Kirche des Marckts Rovensko sepeliret undt beigesetzt werden mochte... der itzige Dechandt zue Turnau, nicht gestatten undt eingehen will. ... Weilen dann vornemblich, hochgedacht mein gnädiger Fürst undt Herr, in consideration dero Fürstl. Gnaden, durch diesen Herm von Smirsitz den meisten Theil ihres Wohlhabens undt reichthumes erlanget, ihn stettigs in ihrer curatel undt Vormundschaft gehabt, zu

v Týn nad Rovenskem a na hrob jeho položen kámen s obráceným znakem rodu Smi ického a latinským nápisem, kterýž oznamoval datum jeho úmrtí.

Podotkli jsme, že když Valdštejn vezl českého pána Krištofa Haranta jako v zn do Prahy, zdržel se n kolik dní v Ji ín . as pobytu svého v tomže m st v noval Valdštejn pilnému prohlížení panství Ji ínského, n kdy Albrechtovi ze Smi ic náležejícího, pon vadž prost ednictvím knížete K. z Lichtenštejna vyjednával s dvorskou komorou, aby mu za p j ené peníze v zástavu dáno bylo. Císa totiž hned po p íšlé do Vídn zpráv o vít zství na Bílé Ho e žádal Lichtenštejna, aby mu sehnal 100.000 tolar na cestu do Prahy. Lichtenštejn odpov d l dne 11. prosince 1620, ^a koliv pro veliké spustošení v m stech Pražských i na mnoho mil ve v kolí na venkov peníze hotové nemohou býti shledány*,⁶⁴⁾ že však p edce ihned po vít zství sehnal na 300.000 zl., z nichž 200.000 odevzdal na zaplacení vojska Buquoy-ovi a 100.000 v dci bavorského vojska Tillymu, kteréž však vedle dané mu sm nky, kdy a kde by císa po ru il, Tillym mají býti odvedeny. Tím však nemohlo býti císa i spomoženo. I na ízeno op tn Lichtenštejnovi, aby vyjednal n jakou p j ku na statky »rebel *». Valdštejn vid l listy, kteréž z kancelá e císa ské Lichtenštejna docházely, v nichž jmenovit nejednou uveden byl, aby u n ho p j ky zjednány byly, v d l, že hladová pokladna státní pohltí mnoho, velmi mnoho »rebelských« statk v: a proto jako dobrý stratég a geniální finan ník hled l si toho v as, jak by nejjist ji a s nevelkými ob mí nashromáždití si mohl mnoho, velmi mnoho statk pozemských v království eském. Vále ník Valdštejn, jenž nabýval již zvu ného jména, po ínál také operovati na poli národohospodá ském. Zna né p j ky dosud císa i u in né, uschované ve Vídni st íbro rodinné, dukáty a hotové peníze i krásné statky na Morav byly pro uskute n ní zám r takových velice vydatnou pomocí. Valdštejn p j il císa i Ferdinandovi mimo 40.000 zl. v druhé polovici r. 1618 (za n ž najat v Nizozemí pluk kyrysník v) léta 1620 dne 1. ledna na nutné a d ležitě pot eby op t 80.535 zl, kteréž z d chod komorních statk m ly býti zaplacený.⁶⁵⁾ Zna ným byl již v ítelem

dem selbiger Herr der allerletzte dieses lob!. Geschlechts ist, Ihme ein ehrlich und ansehenlich Begrábniis, zu welchem Ende schon viel undt grosse expensen aufgewendet, auszurichten undt zu bestellen gnädig anbefohlen ... So bitte Euer Hochfürstl. Gnaden ich unterdienstlich, dieselbe, weilen schon alle Nothwendigkeiten zur sepultur verschaffet, hierein gnädig zu verwilligen geruhen wolle, damit dessen todter Leichnahm in obgenanntes Kirchel zur erden bestattet werden mochte ....« (Orig. v arch. arcib. Pražsk.)

⁶⁴⁾ Kníže Karel z Lichtenštejna píše císa i dne 11. prosince 1620: »Nun bericht Eur. kais. Mt. ich gehorsambist, dass es dieser Orten mit Aufbringung und Erhandlung Gelder bei jezigem Zustand ein viel schwerers Werk, ais man etwa anderst wo einbilden mochte, sintemal bei denen bis dato stets continuirten Pliinderungen, sowol allhie in den Stadden, ais auch auf viel Meil wegs herumb, die vermóglichsten Heiiser und Güter ganz spolirt und ruinirt, alle Commerciens und Handlungen umb der Unsicherheit willen ganz zu boden gerichtet, ja fast alles oedt und wust, und da auch schon der Rebellen Güter zum Verseczen oder Verkaufen ausgeboten, jedoch ainicher Vorrath oder Baarschaft hinter den Leuten, oder doch kein Vertrauen verhanden.* (íšs. fin. arch. Vid.)

⁶⁶⁾ »Wir Ferdinandt oc thuen khundt meniglichen. Nachdem uns an jezo auf unsser genedigistes begehren der Wohlgeboren unsser Rath, Cammerer, bestelter Obrister und

Ferdinanda II. na za átku roku 1620 a p edce ješt m l nemalou ást pen z, zlata i st íbra ve Vídni dob e ukrytou.⁶⁰⁾ O emž všem dobrou m l v domost Lichtenštejn. I po al smlouvatí se s Valdštejnem, 'aby »k vysoce znamenité pot eb na zaplacení lidu vojenského a pro spomožení obyvatel m království eského od v tší zhouby a zkázy jistou sumu pen z, co by nejvíceji býti mohlo, zap j il na zástavu statk rebel *. Na ež nabídl se Valdštejn, že pro • dokázání v rné, up ímné poddanosti a stálosti k císa i ihned 60.000 zl. zap j í, a sice 10.000 zl. na hotovosti a 50.000 zl. v dukátech a nádobí st íbrném, kteréž p ed svým od stav v eskomoravských odtržením z Moravy do Vídn si byl zavezl,⁶¹⁾ s tou však výminkou, aby mu taková suma na panství Ji ín ,

lieber Getreuer, Albrecht Wenzl Eusebius von Wallenstein auf Wssetin, Luckau, Rymnicz und Mileticz, zu unseren furgefallenen nóttigen ausgaben aine Summa gelts, benántlichen achtzig tausent funf hundert funf und dreissig gulden Reinisch in Miinz, d. i. zu funfzehen pažen oder sechzig Kreuzern gerechnet, vermóg diss Briefs auf ein Jahr lang unterthanigst dargeliehen, so dass wir demnach solch sein von Wallenstein gehorsambiste threue Willfahrigkeit nit allein zu genedigisten gfallen angenomben, sondern ime auch darauf zuegesagt und versprochen haben. Thuen solches auch wissentlich und in Craft diss Briefs, dass wir gedachtet von Wallenstein, seinen Erben, oder der von ime auf diese Verschreibung ain ordentliche Cession haben wiirdet, beruerte achtzig tausent funf hundert funf und dreissig gulden, nach Ausgang obbestimbtén Jahrs, aus denen gefollen und einkhomben unserer Cammergueter wiederumben zu seinen gueten benieigen neben sechs per cento Interesse gewiss und unfállbar entrichten und bezahlen lassen und diss Orths ohne allen schaden halten sollen und wollen. Zum Fahl aber die vollige Contentierung nach Ausgang obberiierten Jahrs nit beschache, so solle gedachter von Wallenstein gueten Fueg, Macht und Gwalt haben, wegen seines Darlehens der achtzig tausent funf hundert funf und dreissig gulden, die Execution auf unsere Cammergueter alsbalden und unverhindert unser und meniglichs fiihren, wie wir uns dann auch dieselb kaineswegs zu suspendiren oder einzustellen, sondern Ieren gestrackten Lauf zu lassen, hiemit genedigist verobligiren thuen oc.* Alles genediglich und ohne gefehrde. Zu Urkund geben wier ime diese Verschreibung und obligation mit unserer hierunter gestelten Handschrift und kaiserlichem Insigl becreftiget. So beschehen in unserer Statt Wien den ersten Januarii anno 1620. Unserer Reiche des rómischen im ersten, des hungerischen im andern und des behaimbischen im dritten. (C. k. íšsk. finan. arch. ve Vídni.)

⁶⁰⁾ O pokladech na st íbe, zlat v domích pán , rytí v i bohatších m š an v podávají nám r zné staré písemné památky hojných doklad v. Purkmistr a rada Starého m sta Pražského, když r. 1624 p edkládali komo e eské své stížnosti, napsali: »Jest každému dob e v domé po slavném JMC. nad Prahou vít zství, že v Starém m st Pražském nejbohatší a nejmožn jší domové, v kterýchž se více našlo, nežli nyní v padesáti i ve sto domích, vydrancováni, žebráni a obloupeni jsou.* (Arch. . míst.)

⁶¹⁾ Lichtenštejn císa i dne 14. ledna 1621: »Nun habe ich Euer Kai. Majt. Cammerem, Hoffkriegsrath und bestellten Obristen Herrn Albrecht Wenzel Eusebien von Wallenstein, Freiherrn, auf beschehene Unterredung dahin gebracht und vermoget, nachdem er in der Stadt Wien an Silbergeschier eine Summa, bis in funfzig Tausend Gulden werth, liegend habe, dass Euer Kai. Majt. zu gehorsamen Gefallen er dieselben neben noch anderen zehen tausend Gulden, und also bis in sechzig tausend Gulden, gegen Versicherung darleihen und herumbfolgen lassen wolle.* V ujišt ní Valdštejnovi daném píše Lichtenštejn, že zaplacení jmenované sumy mimo hotové peníze a st íbro také dukáty se stane. ». . . Erstlichen alsald bei Einhandigung dieser unser Versicherung 10.000 fl. r. in Ihrer Mt. Rentmeisteramt an baarem abzuf hren und 50.000 fl. r. in der Stadt Wien demjenigen, welchem es von Ihrer Mt. anbefohlen w rde, an Dukaten und Silber geb hrlicherweise zu

n kdy Albrechta ze Smi ic, ujišt na byla.* Což Lichtenštejn s výhradou schválení císařského dne 11. února 1621 také uinil a císař o tom zprávu podal. Nabídnutí Valdštejnovo bylo s jistými změnami po vzájemném se dohodnutí s komorou císařskou přijato a panství Jiřínské v zástavu mu dáno, později prodejem postoupeno. Nedlouho potom dne 22. března 1621 uinil Karel z Lichtenštejna na místě císařském opět zatímní smlouvu s Valdštejnem o nové půjce 50.000 zl. rýnských na potřeby války, kteréž také Valdštejn na hotov odvedl na zástavu a užívání statků Dubu, Skal a Temeš dle města Turnova, Semil a Holic, n kdy Albrechtovi Smiickému náležejících. Ve smlouvě (eským jazykem psané) opět podotknuto, že Valdštejn na pilné a snažné jednání Karla z Lichtenštejna »v tom* se ohlásil, (nikoliv snad jako by se sám bez vyjednávání nabízel) žádanou sumu zapůjčiti.⁶⁸⁾ Však přes všechny takové půjčky císař Valdštejnem, Marií Trčkovou, Štěpánem ze Šternberka a jinými poskytované peníze stále se nedostávalo. Za tímto sice od bitvy na Bílé Hoře vydáno z eských dle chod Lichtenštejnem jen na zaplacení vojska na 350.000 zl, za mnoho milionů bylo císařským a bavorským vojskem na penězích, klenotech i jiných svršcích lidem pobráno, Praha i jiná města, zámky, tvrze, dvory na kolik mil spustošeny, zloupeny, města, vesnice vypáleny, hospodářství byla pustá, neosetá, obchod pro loupeže vojenské zastaven, peníze, zlato, stříbro vojskem ze země vyneseny.⁶⁹⁾ Těžko, velmi těžko bylo peníze

erlegen . . .« (Opis v říšském fin. arch. ve Vídni.) Vidíte tudíž, poněvadž na zaplacení 60.000 zl. by 10.000 zl. na hotovosti a 60.000 na nádobí stříbrném bylo stažilo, že musil mít značnou zásobu dukátů .

⁶⁸⁾ Lichtenštejn císaři dne 16. března 1621: »Eur. Kai. Mt. Cammerem, Hofkriegs Rath und Obristen H. Albrecht Wenzeln Eusebium von Wallenstein vermaine ich zu be wegen, dass er bei Andern noch von funffzig inn sechzig tausend Gulden aufbringen, da die Versicherung auf Dub und Skala gelaistet wurde.* V smlouvě ze dne 22. března 1621, nalézající se v archivu esk. místodržitelství, téme: »My Karel z boží milosti kníže, vladař domu Lichtenštejnského, kníže Opavské, Jmčí říšského císaře, Uherského a eského krále tejná rada, jakožto od JMCské. plnomocenstvím nařízený komisař, známý iníme tímto listem naším vobec přede všemi a zvláště tu, kdež její ústí a slyšení náleží, že jsme jménem a na místě nejjasnějšího, nejnepřemoženějšího a velikomocného říšského císaře, Uherského a eského krále a pána, pana nás všech nejmilostivějšího, s urozeným pánem, panem Albrechtem Václavem Eusebiusem z Valdštejna, JMCské. komorníkem, válečnou radou a nejvyšším nad dvěma tisíci kyrašířů lidu jízdného, o to s pilností jednali, aby pán k této vysoce znamenité potřebě JMCské., na zaplacení lidu vojenského pro spomožení obyvatel města království eského od vřetší zhouby a zkázy, jistou summu peněz, co by nejvíceji býti mohlo, zapůjčil: na kteréžto naše pilné a snažné jednání v tom se ohlásil, že by chtěl pro dokázání JMCské. své vřetné a upřímné poddanosti, stálosti 50.000 fl. rejnských zapůjčiti a takovou summu ihned po ztvrzení toho našeho pojištění že by chtěl do rent-hauzu JMCské. na hotov odvésti . . .«

⁶⁹⁾ K. z Lichtenštejna psal dne 7. dubna 1621 císaři: »Und wann man auch lezlich die Sach eigentlich bedenken will, so befindet sich kein sondere Paarschaft in Behemb mehr verhanden zu sein, alldieweil die langwirige Continuation des Kriegs das Geld dem Land entzogen, indeme auch viel Millionen bei denen von Eur. Kai. Mt. und dem bairischen Volk, sowohl auf dem Land als in den Stadten, geiibten Pliinderungen hinweg und aus dem Land kommen, die Wirtschafthen verwiistet, die Leut abgebrannt, also dass an vielen Orten das Land an Leut und Viehe odt und unangebaut zusehen. Ueberdies alle Commencien umb der auf der Strassen und Státtin continuirenden Unsicherheiten willen gesperrt, wie

p j kou sehnati, pon vadž jich nebylo, anebo d v ry se nedostávalo, ani zástavu konfiskovaných statk v nebylo lehké za v tší hotové sumy uskutečnit. Ve Vídni však peníze vždy víc a více »na mnohé nutné výdaje potřebovali*, a pon vadž po dvou léta očekávali, že zabavením českých statk pokladny státní se naplní, protože upomínal císař Lichtenštejn astokrát, aby horlivě a usilovně se staral, jak by peníze opatření býti mohly. Buquoy žádal zadržal vojenský žold 600.000 tolarů a hrozil vzbouřením vojska, jestliže mu ihned nebude aspoň 200.000 tolarů zasláno; na zaplacení loupeživých kozáků v potřebovali ještě přes 200.000 zlatých, na zakoupení hrdiny Mansfelda měla býti vynaložena suma 400.000 zlatých, a skoro to všechno měla býti z českých peněz shledáno. Dvorská komora a tajní radové navrhli, pon vadž na zástavu statk v v Čechách peníze sehnány by býti nemohly, aby některé prodány byly.⁷⁰⁾ A když císař listem ze dne 29. května 1621 opět žádal Lichtenštejna, aby 600.000 tolarů vybráním peněz napřed na konfiskované statky bez prodání zaplatil, zaplatil Valdštejn a dne 11. června 1621 na hotov Janovi Matyášovi, odchodnému císařskému, odvedl 110 000 zlatých, a sice na zástavu statk v Friedlandu a Liberci 58.000 zlatých, ostatních pak na panství Velíšské a Svijanské, kteréž statky mu dne 21. června t. r. zástavou zapsány byly.

Pozoruhodná věc při případech Valdštejnem císaři na zástavy konfiskovaných statků učiněných, že vyhledal si v zástavu statky, jež později zakoupil a kteréž tvořily jako hlavní základ knížetství Friedlandského. Mimo to koupil Valdštejn dne 15. března 1621 zahradu od Anny de Bois za 2000 kop, a od paní Mandaleny Trkové dva domy dne 24. března t. r. v Menším městě Pražském za 30.000 kop gr. m., kteréž naproti a jako na úpatí královského hradu se nalézaly. Pro zřízení domácího jednoduchého obydlí v Praze asi sotva takové dva domy a oddělenou od nich zahradu zakoupil; nebo toho času již soukromně vyjednával s Lichtenštejnem i před císařem o nároky své na jmenované Smičké, kterým muž náležely také dva domy v Menším městě Pražském, z nichž jeden veliký, prostranný (nyní u Montágo), vrchovat by měl postačil k panskému pobývání. Snad již tehdy v první polovici r. 1621 vystupovaly v myslí hrdého, geniálního Valdštejna mohutné obrysy pozdějšího knížetství Friedlandského,

dann auch ohne allen Zweifel ein ansehnliches Gut aus dem Land geflehet, auch bis anhero in die zweimal hundert und dreissig Tausend Gulden, wie beigelegte Verzeichnus ausweist, baar hinaus kommen, also dass nach Gelegenheit jezciger Leuff kein Wunder, dass es mit den Gelderhandlungen so schwer hergehet und fast nirgend mehr was aufzutreiben . . . .« (Orig. v říšsk. fin. arch. Vid.) Jaká panovala bída, nesnáze peněz žití i v Praze, toho zvláštním svědectvím jest Staré město Pražské, kteréž když po popravě r. 1621 vykonané nemohlo zaplatiti kontribucí na lid vojenský, »pocitivého katolického purkmistra* Pražského jako zástavu dovezl jim odvedli. O čemž Staroměstští podávají zprávu komoře české: »V tom případě išla nad těmi, kteříž v pokutu JMC. upadli a justificirování byli, exekucí, a tu nemalý počet lidu vojenského, jízdného i pěšího v Praze za n kterej čas z stával a jak od obce Staroměstské, tak i od sousedů za mnoho tisíc nákladů na týž lid jízdný vycházelo, a s velikým a neslýchaným k tomu posmíchem, když z města JMC. hlavního a residencí císařské pocitivý a katolický purkmistr odvezen, Staré město se potkalo.« (Arch. místodrž. král. česk.)

⁷⁰⁾ Listina ze dne 7. dubna 1621 v c. a k. říšsk. fin. arch. ve Vídni.

snad již tehdy pomýšlel na to a konal p ípravy, aby uskute nil; o em n kdy jako mladík sníval, po em dor stající v mužský v k toužil, aby z ídil, vystav l sob velkolepou budovu, jaké n kdy v Itálii a jinde na cestách svých byl spat il. Koupené dva domy Tr kovské a zahrada (k níž ješt r. 1622 a 1623 p ikoupeno p es dvacet menších, v tších dom) byly na míst , kde Valdštejn vystav ti dal stavitelem Vlachem Pironim velkolepý palác, kterýž sou asníky i pozd jšími obdivovateli porovnáván byl se sv toznámými stavbami ímských imperator v:

Úpisy na zástavu panství Ji ínského, Dubského i Skalského, Friedlandského, Velfšského a Svijanského zap j il Valdštejn císa i v první polovici léta 1621 220.000 zl. P í teme-li k sum této d ív jší dlužní úpis císa ský ze dne 1. ledna 1620 na 80.000 zl. a 40.000 z druhé polovice r. 1618 na najímání pluku kyrysnického, dále 95.000 zl., kteréž byl na za átku r. 1621 vynaložil z vlastních pen z na najímání p šího pluku 3000 muž v a 1000 jízdných, jež císa em mu dne 18. zá í 1622 jako spravedlivý dluh k výplat na statcích skonfiskovaných poukázány byly,⁷¹⁾ vidíme, že již v první polovici roku 1621 pá ily se pen žité p j ky císa i na hotovosti u in né na 435.000 zl., kteréž byl vyplatil, jak ukázáno, z žádného olupování, okrádání obyvatel v v Cechách, nýbrž z vlastního uschovaného jm ní, z vyzískaných pen z na prodeji vína a z ko isti vzaté v bitvách Uhr m (v ervenci 1619) i jiným, kteráž po ádu vále ném spravedliv mu náležela (Revers ze dne 24. b ezna 1619 týkal se vykupováví ve válce zajatých »rebel «). P idáme-li k tomu spravedliv mu p í knutou náhradu 156.000 zl. za ušlé mu d chody a spušt ní statk jeho na Morav , kteréž mu stavové Moravští r. 1619 v kv tnu byli skonfiskovali, shledáme, že spravedlivé, listinami stvrzené požadavky Valdštejnovy p í císa i obnášely již v prvních m sících l. 1621 velikou na tehdejší doby sumu na 600.000 zl. Mimo to m l Valdštejn nemalé ješt pohledávky p í císa i za vydržování jízdy, kteréž také za správné uznány a prodejem statk v roku 1622 nahrazeny byly. Vedle takové zna né hotové jistiny m l Valdštejn ješt tyry nezadlužená panství na Morav , a sice Vsetín, Lukov, Rymnice, Milotice, jichž cena pá iti se mohla p es 400.000 zl. a d m ve Vídni. A takové jm ní, kteréž na hodnot našich pen z osm až deset milion obnášelo, bylo základem geniálních operací finan ních Valdštejnových, kterýmiž dovedl sob zjednati veliké bohatství v království eském laciným skupováním konfiskovaných statk v.

”) Ú ty Valdštejnem p edložené tou se: »Erstlichen wirdt gesetzt auf 1 Regiment zue Fuess von 3000 Man. Jeden dass Lauffgelt 2 f. thuet 6000 f. Regiments Werbung Uncosten 1000 f. Das gebrauchige fandelgeldt 400 f. Der darauf gegebne Monatsoldt 28102 f. Das ander Regiment von 2000 Man. Lauffgeldt Jeden 3 f. thuet 6000 f. Regiments Werbung Unkosten 1000 f. Weilln nicht mehr alls 5 Fandi gemusstert worden, ist Fandelgelt 200 f. Die 5 Fandi ohne den Statt, der nicht passirt worden, Erstes Monatsoldt auf ein Fandi 2000 f. thut auf 5 fandi 10000 f. Auf 1000 Pferdt Anrittgelt auf iedes 15 f. thuet 15000 f. Adiuto di costa 8000 f. Das Cornetgelt, weilln nur 5 Compagnien gemusstert worden 200 f. Von diesen 1000 Pferdten seint 5 Compagnien reformirt und die andere 5 gemusstert worden, hat sich ieder Compagnia Monatsoldt, sambt der Capittan Vortlgelt, auf 1940 f. beloffen und auf alle 10 der Reformirten und gemussterten Compagnien zusamben 19400 f. Summa 95302 f. (Orig. v c. a k. íšsk. fin. arch. ve Vídni.)

I jiní stejným zp sobem pomáhali si k zámožnosti, bohatství, jen že nem li tolik pen z a tolik prozíravosti, a proto nemohli a nedovedli tak bohat využítkovati své doby.⁷²⁾

”) Sou asná závist napsala žalobu, kterouž v p í in statk vinila Valdštejna: »Es werden Giietter confisciert, so hiebeuor per drei oder vier hundert Tausend geschecz worden, und Herm Obr. von Waldstein gegen 60 und 70 Tausend eingeraumt . . . . Paul Michna hat dem Obr. von Waldstein diesen Rath geben, dass er bei J. Mt., ehender sie nach Prag kommen mochten, umb Ratification der confiscirten Giietter, so viel er in Possess, anhalte, und solches alsdann der Landtaffel umb mehrere Bekrefftigung lasse einverleiben, damit J. Mt. ins kunftig keine Enderung mit denselben vorzunehmen in Acht hetten. (Státní arch. ve Vídni.) K tomu podotýkáme: vlastními slovy knížete Lichtenštejna císa i napsanými ukázali jsme, pro a jak t žko bylo v tší sumy pen z p j kou po bitv na Bílé Ho e sehnati; změnili jsme se, že Ferdinand II. v listech, kterýmiž Lichtenštejna žádal za zjednání p j ky, vedle Tr kovny, št. Šternberka zvlášt n jmenoval A. z Valdštejna, kterýž p j ky inil k *vybídnutí* knížete Lichtenštejna na zástavu statk v více mén spu stošených, z nichž veliký d chod nemohl se o ekávati. Z panství Ji ínského Valdštejnovi zástavou zapsaného, pon vadž výnosn jšího, bral jen úroky z pen z p j ených. Ostatn zastavené statky r. 1622 za odhadní cenu zakoupil, tudíž jich za menší p j ku sotva jeden rok užíval. Nebyly však jen Valdštejnovi konfiskované statky r. 1621 zastavovány, nýbrž také jiným v stejné pom rn cen , zejména Jaroši. Bo itovi z Martinic 1621 panství Chomutovské za 220.000 zl., které zap j il na statky konfiskované; plukovníkovi Bavorskému Theodorovi Heimhausenu 14. kv tna 1621 Chodová Planá po Joštovi Širntingarovi z Širntingu; plukovníku Timonovi Lintelovi z Lindelau statek P imda po Maxm. Lidlovi z Lidlova; Janovi Eusebiovi Khuenovi z Belasy Zlunice, Dymokury, Chot lice; Wolfovi z Lammingenu, vesnice Chodovské obci Domažlické náležící; dne 22. dubna 1621 Zuzan Chrtové ze Rtína k užívání postoupen statek Zvolin ves; Judyt Kolovratové ze Šternberka zastaven statek epice oc. V p í in rady Michnovy, aby p ed p íjezdem císa e Ferdinanda do Prahy (v ervnu 1621) vyjednal si na držení konfiskovaných statk ratifikací císa skou a do desk si ji zap sati dal, nemohl Valdštejn více u initi, než co se vším právem u inil, že prosil císa e za stvrzení postoupení mu panství Kosteleckého; ostatních zástavou mu postoupených statk nebyl ješt v držení, když je zakoupil, byly mu vedle právního oby eje do desk zapsány. Valdštejn nevyhledával zakupováním konfiskovaných statk v ochuzení jiných, nýbrž k prodeji nabízené statky kupoval a zaplatil.

IV.

N eš astný odboj stav v eských smutn , bídň dokonal. Dne 26. b ezna 1621 podepsána smlouva o vzdání zakoupené Mansfeldovy posádky v Plzni, a kapitulace Tábora, T ebon , ' Zvíkova rozbila se p i vyjednávání, že o n kolik tisíc císa ští mén podávali, nežli »rytí ští« najatí obhájcové žádali. Jedinou výminku inilo Kladsko. I ostatní zem koruny eské brzy se poddaly. Dne 1. ledna 1621 vtáhl Buquoy s vojskem císa ským do hlavního m sta markrabství Moravského Brna a stavové knížetství Slezského podepsali dne 28. února 1621 »akord«, kterýmž uznávali Ferdinanda za krále a pána svého. Z stávali tudíž vedle n kterých m st, hrad v echách (mimo již jmenované ješt Orlík, Falknov, Loket) jedin markrabí Krnovský a Bethlen Gabor rozhodnými ne p áteley vít zného Ferdinanda. Byla to jen malá vojna velikého za átku.

V Kladsku bylo pomocné vojsko Slezské, na hrad Náchodském chránilo pr smyk sto mušketýr . Vedle smlouvy, kterouž Slezané císa i se podrobili, m la konfederace Slezska s královstvím eským zrušena i ozbrojený lid na pomoc ech m vyslaný odvolán, rozpušt n býti, tudíž také mušketý i z hradu Náchodského odtáhnouti a císa ským vojskem nahrazení býti m li.

M sto Náchod bylo za krátký as od bitvy na Bílé Ho e nenasatnými žoldáky dosti zb dováno. P i út ku Bed icha Falckého, jenž pobyl dva dni a poslední prospal noc v Náchod na území království eského (kdež prý také k jeho ztratil podkovu), bylo m sto vojenským lidem, kterýž zna ným po tem (Náchodští praví ve svém listu, že n kolik tisíc na koních i p ších) za utíkajícím králem se shromáždil, hrozn zloupeno, lidé až do naha svlékáni. Po jich odchodu p išel velký houf žoldák ze Slezska a z Kladska, aby obsadili hrad Náchodský, kdež až do konce m síce b ezna roku 1621 sto mušketýr z stávalo, kte iž obyvatelstvo do zbytku zloupili a na mizinu p ivedli. Náchodští dozv d li se, že vojenský lid Slezský ze zámku Náchoda odtáhnouti má, teprv prý tehdy když již všechen jako k utíkání p ipraven byl, z ehož nemálo by byli pot šeni bývali, kdyby sou asn jim nebyla dána zpráva, že zase ihned jiného lidu vojenského a sice císa ského na sebe o e káváti mají. Nad je jich, že po odchodu Slezan se zotaví, obrátila se v nemalý strach, aby císa ské vojsko ješt h e s nimi nenakládalo, pon vadž byli a dosud z stávali poddaným m stem vrchnosti (paní Salomeny Slavatové, rozené

Smi ické), kteráž všecka byla oddána králi Bed ichovi Falckému a také s ním ze zem uprchla. V takové ouzkosti obrátili se ku kapitánovi nad lidem Slezským u nich ubytovaným o radu, co by initi m li? Dal jim za odpov : aby ihned po jeho odjezdu k nejvyšším d stojník m nad lidem císa ským vyslali, se poko ili, milosti hledali a tudy svého zahynutí se uvarovali. Uposlechli takové rady a dne 22. b ezna 1621 napsati dali list, kterýmžto jako »v rní a poslušní poddaní* ponížen prosili Albrechta z Valdštejna, jako pána k es anského a s vrchností jich »ve krevensství sp ízn ného*, aby je p i císa i omluvný u inil. Náchodští dovolávající se své nevinu, že nikdy ni ehož proti králi, císa i Ferdinandovi nepodnikli, jej vždycky za pána svého uznávali, prosili a p edkládali Valdštejnovi, kdyby po odjítí Slezského vojska op t jiným ztížení býti m li a je p ijmouti musili, že by, jak by se trochu oteplilo, na v tším dfle domy své opustiti a žebrotou po sv t jiti musili protož aby je p ed dalším ubytováním vojska p ichránil. Psaní purkmistra, konšel , starších obecních a celé obce m sta doru il a nevinu Náchodských oustn p ednášel Valdštejnovi (nejspíše v Praze) Jan st. Kostelecký z Sladova, jenž »ve v cech vále ných dosti znalý a zkušený, velikým pán m a lidem rytí ským prý p íjerriný a známý byl*.⁷³⁾ Na ež poslán Náchodským z kancelá e knížete Lichtenštejna rozkaz, aby nikomu poddanost neslibovali, až jak s nimi císa naloží; zároveň jim oznámeno, že vojenský lid Slezský brzy od nich odtáhne, aby více žádného cizího vojska nep íjímali na hrad ani do m sta.⁷⁴⁾ Zachovali se vedle na ízení knížete Lichtenštejna ze dne 26. b ezna 1621, aby totiž nikomu poddanost neslibovali a žádného cizího vojska nep íjímali, i dovolávali se v p í in té pozd ji jako živého sv dectví, »že o tom JM. pán, pan Albrecht z Valdštejna nejvyšší, dobrou v domost míti rá í*.⁷⁵⁾ Náchodští t šili se, že spolusoused jich Kostelecký > lepšího bezpe enství, nežli se nadáli, jim vyzejskal*: blízcí však jich sousedé v hrabství Kladském, zvlášt v m st Hrádku (W nschelburg), jim takovou omluvu a prosbu Valdštejnovi zaslanou za zlé m li; n kte í ze soused v, zvlášt pak synové m stší a chasa elední o celé obci Náchodské zle smýšleli, mluvili a »velmi nep íjemn je pomlouvali a v zlou pov st je oblá eli, k nim i zlý vzkaz u inili, že jsou zrádci a zpronev ílí lidé, kte íž nad králem zradili a proti n mu nev rn se zachovali, a že na n ze všeho hrabství Kladského táhnouti, je všechny dokonce

⁷³⁾ Jan starší Kostelecký ze Sladova byl 1. 1594 v dcem žoldné z panství Náchodského proti Turku vypravených, pozd ji stal se sousedem Náchodským.

⁷⁴⁾ Památky Náchoda od Ludvíka.

⁷⁵⁾ List purkmistra, rady i celé obce m sta Náchoda Lichtenštejnovi ze dne 7. ervna 1622 v p í in ud lení milosti. Vztahovalo se takové sv dectví, kteréhož se Náchodští dovolávali, na Valdštejna, že jako císa em brzy potom ustanovený poru ník blbého Jind icha Smi ického a prokurátor jeho statk (tudíž také Náchoda) o všem, co na panstvích se dálo, v d ti musel; nebo byl snad Valdštejn n kdy na konci b ezna a za átku dubna 1621 v Náchod osobn p ítomen, aby ohledal statek, ježž snad také koupiti cht l, jakou cenu by míti mohl a vyskoumal, jaké vále né opat ení proti Slezsku a Kladsku by u in no býti m lo?

povraždití, ohn m pohubiti, a tak krále pomstíti musejí a cht jí*.⁷⁶⁾ Náchodští, kte iž tak hrozne pohr žky a pomity jakživi .se nenadáli a nezasloužili, žádali Hrádecké, aby takové »nesnesitedlné pohr žky* zastavili a »takové nevážné lidi* strestati dali. ehož se jim bohužel brzy dostalo, když císa ské vojsko do Kladska vypraveno bylo.

N které zprávy vypravují, že sedláci na ja e r. 1621 v kraji Hradeckém »zv ivše se* pán m svým d di ným, vyvstali z vesnic a zdržovali se ledakdes po lesích, vraždíce a obírajíce vinné i nevinné, kde na koho trefili, beze všeho rozdílu a ostychu; k nimž prý i mnozí ze zeman v eských ochuzených a p ed trestáním císa ským ucházejících se p idali.⁷⁷⁾ Po et srocených sedlák v pá il se na 6000 osob. Chudé sou asné prameny o takovém zapomenutém vzbou ení z r. 1621 ani neudávají, pro vlastn sedláci se bou ili. Pro náboženství a proti útisk m katolické vrchnosti, jakož pozd ji ne na jednom míst se d lo, tehdy výhradn státi se nemohlo, pon vadž na za átku a ani v polovici roku 1621 s p evracováním lidu poddaného na víru katoli kou ješt se neza alo a v kraji Hradeckém p iznávala se až po jmenovanou dobu skoro všechna šlechta k ví e pod obojí a Brat í eských.⁷⁸⁾ Hlavní asi p í inou bou ení selského r. 1621 byl útisk vojenský, kteréhož doznávali sedláci v odboji stavovském i po jeho ukon ení od vojsk p átelských i nep átelských A proti takovému vzbou ení sedlák v okolo Hradce vypraven byl Valdštejn s 1000 mušketýr v a n kolika kompaniemi jízdy. Dlouho taková vojna prý netrvala, Valdštejn s vojskem na r zno je rozplašil. Nemalá ást rozehnaných sedlák v p idala se pod prapor markrabího Krnovského, kterýž, když Slezska a Kladsko osadil, vpadl i do Cech s nemalou ástí ozbrojeného lidu, mezi nímž bylo na 4000 sedlák v z kraje Hradeckého, a p epadl Risenburk, Kostelec a pustošil jiná místa na panství Náchodském.⁷⁹⁾

Mezi p ípravami k exekucí nad » rebely« eskými, na kterouž ve Vídni již v prosinci 1620 se chystali, bylo také rozmnožení vojenské posádky Pražské, aby možnému snad bou ení se lidu vyvarováno býti mohlo. Za kterouž p í-

⁷⁶⁾ List Náchodských ze dne 3. kv tna 1621 do m sta Hrádku. (Opis sou . v arch. m sta Náchoda.)

⁷⁷⁾ Underschiedliche Schriften und Zeitungen des Rom. Reichs und des Erzhauses Oesterreich Zustand und Verlauf betreffent von 1620 bis 1627. Elvert XXII. Pavel Skála V.

⁷⁸⁾ Sou asná skoro píse historická o život Albrechta z Valdštejna praví: »V tom lid kraje Hradeckého, jenž byl bludu luterského, vzbou il se v samých vesnicích, až v n - kolika tisících. Ti mnohým m st m hrozili, katolíky tloukli, bili, zámky spurn vybíjeli, a pobrali, co vid li. Na ty Valštejn sp šn táhl a jak na n zbrojn sáhl, pobil jich 500 na míst , p es 600 schytil zajisté. Pak v Praze a v jiných m stách, nejprvé sed li v arestách, potom cejchem potrestáni, mnohým nosy u ezány.« Takové drakonické potrestání, i že do 500 jich bylo zabito, shoduje se p íliš nápadn s pacifikačí provedenou nad pozdvíženými sedláky r. 1628 okolo Opo na, Nového M sta a Smi ic (také v kraji Hradeckém), tudíž zdá se, že dvojí vzbou ení z roku 1621 a 1628 jako za jedno považováno a bez udání roku v písni položeno bylo.

⁸⁾ Elvert XXII.

inou na ízeno Valdštejnovi, aby s nov najatým p ší m plukem svým, jenž po krajích byl ubytován, do Prahy se vypravil, kamž také jízda vévody Saského poslána býti měla. O emž když Valdštejnovi oznámeno bylo, žádal dne 6. dubna 1621, aby pot ebný ješt po et jízdých pro Prahu vybrán byl z jízdy pod plukovníkem Paradiesem, pon vadž se obává, že by mezi d stojníky eského jeho pluku p šího a n meckými d stojníky jízdy saské sváry nastaly.⁸⁰⁾

P í dvo e císa ském ve Vídni zabývali se tajní radové také návrhem, aby císa za p ínou velikého zmatku a zavedení po ádku v Cechách do Prahy se odebral, soudu nad odbojníky p edsedal a poprav p ítomen byl: však pro velikou prý zimu a vyjednávání o mír s Bethlenem Gaborem císa cestu odložil.⁸¹⁾ A p í takovém odkladu z stalo, i když zima pominula. Císa rozhodl se, že do m st Pražských p ijede až po vykonání poprav. I na ídil knížeti Lichtenštejnovi, aby exekucí co nejd íve vykonána a všechno v po ádek a bezpe nost uvedeno bylo, aby od obyvatelstva a poddaných tím spíše radostn ji byl uvítán.⁸²⁾ Lichtenštejn však (jenž n kdy v odporu proti císa i Rudolfovi na Morav byl p edákem nespokojených stav v a jehož chování se v odboji stav v eských i moravských ješt i proti Matišovi a Ferdinandovi bylo n kdy záhadné) p es na ízení císa ské s popravou odkládal až do 21. ervna pro podstatné p í iny.⁸³⁾

Ferdinand II. m l tudíž do Prahy p ijeti; pro v tší pak okázalost císa ské družiny o ekávali císa ští také p íchod vít ze B lohorského jenerála Buquoye, kterýž toho asu bojoval v Uh ích proti Bethlenovi. Valdštejn, jenž myslil, nevíme vedle jaké zprávy, že Buquoy ve Vídni mešká, poslal mu list daný dne 28. kv tna 1621 v Praze po Jind . Paradiesovi, kterýž v p í in z ízení svého nového pluku do Vídni se ubíral. Paradies m l vedle ústního pov d ní sd liti Buquoyovi o všem, co v Cechách se d je, zvlášt o velikých nepo ádcích, kteréž p sobí vojsko Bavorské. »Jestli V. Ex. neu iní v tom nápravu, zem bude zpustošena i vojsko V. Ex. velice utrpí. Ozámil jsem již o tom V. Ex.,

⁸⁰⁾ Vlašský list Valdštejn v ze sbírky Donnebaurovy v Praze, jenž prodán do Berlína.

⁸¹⁾ List císa e Ferdinanda kurfirštovi Saskému ze dne 7. února 1621 v státním arch. Víde ském.

⁸²⁾ Ferdinand II. Lichtenštejnovi dne 29. kv tna 1621 v arch. místodrž. kr. eského.

⁸³⁾ Listem ze dne 3. kv tna 1621 Janovi z Eggenbergu, císa skému tajnému radovi, nadepsaném, omlouvá se Lichtenštejn tvrdými slovy: >Ihr Mt. haben wegen des hierigen Process an mich auf ein solche manier geschrieben, ais wären wir darin nachlässig; ich kann aber den Herrn versichern, dass auch in dieser mate i kein Tag ohne sein líni abgangen. Ich láugne nicht, dass, wenn es nach meinem Sinn hätte gehen sollen, dass ich vielleicht schon lángst fertig wáre, denn zu wo sein 228 Artikel pro examine et inquisitione in notoriis vonnbthen, und wáre meines Erachtens genug gewest, das jenige zu inquiriren, aus wo ferner und anderswo man Nachricht nehmen kann n ... Es solle sonst, wills Gott, noch diese Woche Ihrer Mt. das Haupturtheil zugeschickt werden und sobald die resolution ankommt, auch die Exekution geschehen... Ich argwohne, es seien gar viele der Meinung, dass allein die Haupt-Delinquenten zu strafen, ich meine aber, wie die gradus delictorum, so sollen auch gradus der Strafen sein, insonderheit communitas, so consentiendo auch hoch sich vergriffen, nicht gar bar ausgehen ... (Orig. v Herbersteinském arch. v Eggenbergu.)

však nevím, zdali V. Ex. list m j obdržela, nebo žádné nedostal jsem odpov di. A pon vadž J. Cis. M. a snad také V. Ex. sem p ijede a mn na ídí, abych V. Ex. byt zaopat il, zdá se mi, že kdyby V. Ex. p ijeti rá ila, aby se ubytovala v dom Svamberském, k n muž by pro ele , ko stvo V. Ex. ješt i jiné domy p idány a všeliké pot eby p ipraveny býti mohly.* A jako post scriptum p ípsal Valdštejn: »V ten okamžik dovídám se, že vyslanec špan lský ubytuje se v dom Svamberském.* Paradies m l »s políbením ruky« ústn sd liti Buquoyovi: kdyby skute n vyslanec v jmenovaném dom se ubytoval, že Valdštejn ochotn mu sv j d m p enechá. Mimo to žádal Valdštejn Buquoye za na ízení Maxmiliánovi z Lichtenštejna, aby mu poslal kompanii jízdy, kteráž aby dopln na a v po ádek uvedena býti mohla. O všem tom zaslal J. Paradies dne 3. ervna 1621 zprávu Buquoyovi do Uher.⁸⁴⁾ Z listu vid ti, jak p i uctivé oddanosti byl Valdštejn v i Buquoyovi chevalereskn úslužným. Buquoy do Cech s císa em nep ijel. Padl dne 10. ervence 1621 u Nových Zámk .

V tuže dobu poslal Valdštejn se strýcem svým Adamem z Valdštejna, nejvyšším hofmistrem Karlovi Harrachovi do Vídn p ímluvný list, aby dcera jeho Kate ina zasnoubena byla Maxmiliánovi z Valdštejna. Otec nev stin, Harrach, jenž s celou svou rodinou jenerála Buquoye velice si vážil i v d v rném s ním byl p átelství, aby projevil vzáctný k n mu d kaz šetrné úcty, prosil ho zvláštním listem v p í in té za radu a za oznámení, co by ínití m l, »pon vadž rodina moje dle v le V. Ex. se ídí*.⁸⁵⁾ P ímluva Valdštejnova i otce Maxmiliánova byla s dobrým výsledkem. Svatba Maxova odbývala se dne 16. ledna 1622 ve Vídni za p ítomnosti císa e Ferdinanda slavným zp sobem.

Když dne 26. kv tna 1621 potvrzeny rozsudky nad zatknutými i uprchlími osobami odbojných stav v eských a poprava v Praze m la býti brzy vykonána, cht l císa , aby vojenská posádka Pražská pro všechnu jistotu p i exekuci rozmnožena byla ješt cizím vojenským lidem bavorským, na ež odpov d l Lichtenštejn císa i dne 12. ervna 1621, že toho není pot ebí, pon vadž pluk Valdštejn v v Praze jest ubytován a nejvyšší Valdštejn na p ísnou káze a po ádek zajisté dob e dbá.⁸⁶⁾ Smutné takové povinnosti, býti totiž na stráži p i poprav ná elník v stav eských, byl Valdštejn sprošt n rozkazem mu daným asi 12. ervna, aby s vojskem svým ve t ech dnech na hranice Slezské vytáhnul, což prý s ostatními, jimž na ízeno bylo, s veselou myslí vykonal, pon vadž v tam jších ješt nezpustošených krajinách dobré hodlali nalezti ubytování.⁸⁷⁾

⁸⁴⁾ List Valdštejn v i Paradies v v arch. hrab. Buquoye v Nových Hradech.

⁸⁵⁾ Nedatovaný list K. Harracha v archivu hrab te Buquoye v Nových Hradech.

⁸⁶⁾ Lichtenštejn císa i dne 12. ervna 1621: »Was von Euer Kay. Mayt. umb mehrer versicherung willen, wegen der Execution etzlich Bayrisch volem herein zu verordnen, auf den Fall, da es von nótten sein wird, gnedigist angedeutet, da hat sich in gehabter Berathschlagung soviel befunden, da es deroselben assistenz fiir dissmaal nicht bediirfe, in sonderlicher Betrachtung, dass des Obristen von Wallsteins Regiment allhier ist, welcher gewiesse gutte Disciplin und Ordnung heltt.* Elvert XVII. 76.

⁸⁷⁾ Zpráva Ludvíka Hahna kurfirštovi Saskému z Prahy dne 12. ervna 1621: »Die beyden Herzoge von Sassen, sowol der Herr Obrist von Walstein, haben Ordinanzen be-

Valdštejnova výprava vále ná na hranice Slezské proti Kladsku nestala se n jak náhle, jak by z na ízení mu daného souditi se mohlo, nebo již v druhé polovici ledna 1621 o v ci té v Praze bylo jednáno. Adam z Valdštejna psal dne 29. ledna t. r. kurfirštovi Saskému, »že jízda jenerála Tillyho p i hranicích Slezských na tak dlouho bude ponechána, až Valdštejnem bude vyst ídán, kterýž také neotálí a pluk sv j po íná p ehlízení (müstrovati), aby tím spíše tam vytrhnouti mohl.⁸⁸⁾ Valdštejn sám pak jako voják živ sledoval všechno vále né hnutí na Morav i knížete Krnovského, jakož ukazuje list, kterýmž nejmenovaný mu oznamuje, že Krnovský dne 11. dubna 1621 s jedenácti prapory p ed Nisu p ítáhl.⁸⁹⁾ D íve než do boje se vypravil vyžádal si od císa e Ferdinanda, jako roku 1615 od císa e Matiaše, mocný list na kšaftování svých statk (kterýž mu také dne 7. ervence 1621 vydán byl).⁹⁰⁾ Mimo to poslal plnomocníky do Olomouce, aby mu zbran , jež n kdy jako nejvyšší v markrabství Moravském v radnici Olomoucké si byl uložil a kteréž mu stavové Moravští roku 1619 z hradu Vsetína, když zrady se dopustil, vzali, vydány byly.⁹¹⁾ Z vojska pak Valdštejnova byly již p ed tím dva praporece na pomezí Slezské vyslány.⁹²⁾ Dne 15. dubna p ítáhl praporec lidu p šího pod velením Kašpara z Nayhauzu do Nového M sta,⁹³⁾ odkudž do Náchoda poslán; dne 7. ervna p íbyl op t do Náchoda praporec p ší vedením hejtmána Petra Mosta, jenž p ed tím ubytován byl s nov najatými vojáky Valdštejnskými v m st Slaném.⁹⁴⁾ Valdštejn sám p íbyl do Náchoda po 24. ervnu 1621.⁹⁵⁾ Dne 11. ervence p ítáhl za

kommen innerhalb 3 tagen mit ihrem unterhabenden Volek sich auf die Schlesische Granizen zu begeben, dahin sie dann mit grosser Lust (soviel ich vormerke) ziehen, weil sie aldar noch ein voli und unverdorben Land zu finden vermeinen.* (V státním arch. Dráž anském.)

⁸⁸⁾ List Adama z Valdštejna v Praze daný nalézá se v státním arch. Dráž .

⁸⁹⁾ Palm, Acta publica 1621.

⁹⁰⁾ Opis sou . v arch. musea království eského.

⁹¹⁾ Plnomocníci Valdštejnovi p íbyli do Olomouce dne 17. ervna a ujednali s ouadem m stským, n kdy od direktor v na ízeným a již sesazeným, že veškerá zbra Valdštejnovi náležitá, mimo což na rozkaz p edešlého hejtmána markrabství Adamovi z Ví ková odvedli, vydána býti má beze všeho dalšího zam stknání plnomocník m Valdštejnovým dne 5. ervence 1621. Vedle seznamu v archivu zemském Brnnském bylo zbran , kterouž Valdštejn v Olomouci si byl uložil, mimo »munici« ze Vsetína: hakovnicejedna, mušket 320, zbroje a sturmhauby 83, partizana 1, halaparten 55, kordulá 1, olova kusy 4, vidli ek mušketných 325, bubny 2 a pantalí v mušketných 135.

⁹²⁾ Hrab Zollem psal dne 2. kv tna 1621 císa i Ferdinandovi o návrzích arciknížete Bavorského Maxmiliána, aby s najatým vojskem (3000 p šíích a 2000 jízdy), kteréž na hranicích Moravských rozloženo jest, a s plukem Albrechta z Valdštejna, jenž nedaleko odtud, do Horního Falcka vtrženo bylo. (Orig. v arch. státn. Vid.)

⁹³⁾ O emž dne 3. dubna 1621 na ízení knížete z Lichtenštejna paní Justin Štubengerové, jako vrchností na Novém M st , u in no bylo. (Arch. Nového M sta nad Met.)

⁹⁴⁾ Z archivu m sta Náchoda.

⁹⁵⁾ Náchodští na íkajíce, že již lidem' vojenským od asu sv. Martina 1620 u nich z - stávajícím ze všeho jsou vytráveni a tudíž že vojsko z eho vychovávatí nemají, utekli se k »svým milým pán m soused m* s p átelskou žádostí ze dne 25. ervna 1621 do Nového M sta, Dobrušky, Jarom e, Skalice, Police a Levína, aby do m sta Náchoda všelijaká špíže,

ním do města deset praporců lidu p šího na cest do Kladska. V týž den zaslali purkmistr, konšelé i starší obecní na míst vši obce Police Valdštejnovi, »jako pánu k es anskému a lidí katolických velice ochran! i věrnu*, p ipiš, kterýmž »všickni jednomysln i s manželkami a s dítkami malými, též s vdovami a sirotky, s nejnížší poklonou a s nejvyšší prosbou, pro Boha a pro milosrdenství boží prosili, pokudž by ten lid vojenský skrze m sto Polici táhnouti m l a musil*, aby je chudé, poho alé poddané politovali a s nimi snesitedln nakládali.⁹⁰⁾ Dne 13. ervence r. 1621 vytrhl Valdštejn s dot enými desíti praporci z Náchoda a spojil se s jinými ješt dv ma prapory p ších a n kolika kornetami jízdných v Novém M st ; pon vadž však hory nad Levínem v Kladsku osazeny a hájeny byly vojskem, Bed ichovi Falckému oddaným, musilo vojsko Valdštejnovo zajiti p es Polici až ke Broumovu, odkudž vpády inili na Kladské. Všeho vojska pod v dcovstvím Valdštejnovým proti Kladsku vypraveného bylo 3000 p ších a 600 jízdných.

Ze města Náchod, Nové M sto a jiné obce v kolní, kde takové vojsko bylo ubytováno (p es to všechno, že Valdštejn na káze a po ádek p ísn dbal), veliké až nenabytné škody utrp ly, snadno uv iti m žeme, uvážíme-li, že skrovná obec, Nové M sto, kteráž v m st mezi hradbami všeho všudy 36 dom po ítala a na p edm stí n co malých domk , za jeden rok a tvrt léta, od polovice m síce prosince 1620 do b* ezna r. 1621, nemalou sumu na 54.000 kop na stravování vojska zaplatiti musila. Mimo to žoldáci soused m okna vytloukli, kamna pobo ili, truhly, komory vyloupali, svršky, kon , dobytek hov zí pobrali a lesy, stromoví okolo m sta posekali, pro kteréž soužení n kte í m šané od živn stek svých, jež sob krvav vypracovaly pry odejiti a žebrotou živiti se musili. Dne 14. ervence 1621 podali Náchodští stížný spis Valdštejnovi, že téhož dne ženy ze vsí v kolních shlukly se do m sta na íkajíce, kterak jim císa ští vojáci muže s ko mi zajali a od nich, od žen, výplatu žádali, a jim díve všechno pobrali a n které do naha svlekli.⁹¹⁾

Valdštejn poslán byl do Kladska, kteréž ze všech m st v zemích císa e Ferdinanda II. poslední bránilo se vít zným zbráním císa ským a poddalo se teprv tehdy, když brány, zdí m stské byly rozst íleny, hrad, domy pobo eny, posádka s velké ásti pobita, hladem zmo ena a když ostatním zbylým obránc m již nijak možné nebylo hájiti se s úsp chem. Brán ní Kladska zapsáno z stane v historii jako sv dectví, že kdyby odboj stav v eských proti Ferdinandovi ádn byl organisován a schopnými v dci veden, že by také byla probudila se stará state nost a síla eského lidu a kone né p išlo vít zství.

Na osv tlení situace, díve než Valdštejn do Kladska p ítáhl, n kolik jen slov. Když léta 1618 stavové eští postavili se v odpor proti náboženskému

provianty, obilí, žito, pšenice, hrách, je men, oves, mouku, chleby, maso, ryby, ptactvo, slepice, husy, kachny, vejce, máslo, sejry, pivo, vino a jiné v ci hodné každodenn svobodn na prodej vezeny, neseny a dobytek v tší, menší hnán byl. (Opis sou . v arch. m sta Náchoda.)

⁹⁰⁾ Opis sou . v arch. m sta Náchoda.

⁹¹⁾ Z m stského archivu Nového M sta a Náchoda.

útisku, bylo Kladsko s odbojnými stavy za jedno. I zvolení evangelického kurfiršta Falckého Bedicha za krále českého vítali Kladští s nemalou radostí, jemuž byli a zstali v rni i v době nešťastí, když po bitvě na Bílé Hoře stavové císaři se poddali. Královská posádka odtáhla, Kladští obsadili se sto namatými mušketéry pevný hrad a zavázali se slibem pod širým nebem, že vyznání evangelické do poslední krp je krve budou brániti. Takové jejich předsevzetí schválil král Bedich, když na útěk svém 15. a 16. listopadu v Kladsku prodléval, ustanoviv jim za v dceď stojníka, kterýž ho s 1000 Nizozemců až do Kladska byl provázel. Na začátku pak měsíce prosince 1620 poslal z Vratislavi do Kladska jako posádku vedením plukovníka Segra šest vojáků, kteříž v zářijí a říjnu Budyšínské avšak marně bránili. Když stavové Slezští prostřednictvím kurfiršta Saského 28. dne měsíce února 1621 císaři se poddali, mělo býti i vojsko Slezské v Kladsku a Náchod ležící propuštěno. Z Náchoda vytáhlo 100 Slezských mušketérů koncem března 1621, však na hrad Kladsku zůstávalo vojsko Slezské velením plukovníka Segra ve zbrani, kteráž zatím byl do služby své najal markrabí Jan Jiří Krnovský, jenž z »akordu« mezi Slezskými stavy a kurfirštem Saským jediný z knížat Slezských vymíněn byl a kterémuž nebylo odpuštěno, nýbrž císařem do klatby dán. Když 24. března 1621 vyslanec Slezský Jan Debitsch do Kladska přibyl, aby vojsko někdy Slezské rozpustil a od velitele žádal vzdání pevnosti, dal mu plukovník Seger, jinak Spee, za odpověď: že již vstoupil do služby Bedicha Falckého a rozpustěné vojáky k své službě najímá. A poněvadž i obyvatelé města Kladska prohlásili se pro Falckého, musil vyslanec Slezský odejiti. A v tuže dobu byl již Valdštejn s vojskem na pochodu do Kladska. Přibyl do Náchoda. O němž kníže Karel z Lichtenštejna dne 24. března 1621 oznámil hejtmánovi hrabství Kladského Tschirnhausenovi: »Poněvadž Jan Jiří Krnovský i jiní v dcově opovažují se v hrabství Kladském proti císaři vojsko najímati, na izujeme jménem císařským, aby takové sbírání vojska dovoleno nebylo, a aby v dcově zatknuti byli. Za kterouž příčinou vypraven byl Albrecht z Valdštejna s dostatečným počtem vojska přes říhu i jízděného v ta místa, aby stav města hrabství Kladského přitom byl ve všem pomocníkem.*⁹⁸⁾

V tuže dobu (dne 7. března 1621) zaslal arcibiskup Pražský Jan Lothelius Valdštejnovi a zároveň kurfirštovi Saskému prosebnou žádost, aby přičhránil katolíky hrabství i města Kladska před útliskem vojenským, poněvadž v odboji stavů českých dosti byli utlačováni a vyssáti; o němž všem děkan hrabství Kladského a farář v Starém Vilímově (Alt Wilhelmsdorf), Jeroným Kheck, že bližší podává mu zprávu.⁹⁹⁾

Dne 12. března 1621 vyzýval Valdštejn listem daným v Náchod stavy Kladské, aby ke dni 15. března na Hrádek (Wunschelburg) se sjeli a s ním o obranu hrabství se uradili, kdo by nepřišel, takového každého že považovati bude za odpadlíka a nepřátel císaře.¹⁰⁰⁾ O jednání v Hrádku nevíme nic

⁹⁸⁾ Palm, Acta publica 1G21.

⁹⁹⁾ Konc. v arch. arcib. Pražsk.

¹⁰⁰⁾ Palm, Acta publica 1021.

blížejšího, beze vši však pochyby íci m žeme, že stavové Kladští v ur itý den se sjeli, pon vadž již 12. února 1621 prost ednictvím kurfiršta Saského císa í se poddali.¹⁾

Další osobní ú astenství Albrechta z Valdštejna p ed Kladskem p estalo. Sotva vále nou innost zapo al, byl jinam povolán. Bylo mu ná ízeno, aby na Moravu s vojskem se vypravil²⁾ k obran zem proti vpádu markrabího Krnovského a s ním spojených Uhr .

Po sch zi se stavy hrabství Kladského vytrhl Valdštejn se 3500 p íích a 600 jízdných na Moravu. A sice s 1800 Maxmiliana z Lichtenštejna, s 900 Fu-xova pluku, se 400 od nedávno najatého pluku Paradiesova, se 400 Slezského lidu p šího a se 600 jízdy vévody Julia Jind icha Saského.³⁾ Jízda Valdštejnova z stala p ed Kladskem, ást byla již d íve na Moravu poslána.⁴⁾

Dne 15. ervence m l Valdštejn ješt sch zi se zástupci hrabství Kladského na Hrádku (Wúnschelburgu) a 19. ervence byl s vojskem na pochodu do Moravy již v Zamberku. Táhl rychlými pochody p es T ebovou, Mohelnici a Litovel k Olomocí. Ze Zamberka poslal Valdštejn rychlého posla s listem do Landškrouna kZdeslavovi Hrzánovi, na jehož nadpisu napsáno bylo: »V nebytí pán v dom , ou edníku, nebo komu správa poru ena, k otev ení.« A pod tím ješt : »Cito, cito, citissime.® Bylo na sp ch, jakož vid ti z listu esky psaného, jež pro d ležitost a zvláštnost doslovn sem klademe. te se v tato slova: »Muoj pane brat e! Velice prosím, ra se p i initi, aby lid, kderej se mnou táhne, profianty opat en býti mohl, a pon vadž k T ebovej, k Mohelnici a k Litovli potáhnu, prosím, pošli n koho správního, aby pro nás profianty tam opat il. Tuto ti patent od pana kardinála posílám, dej ho tomu, koho tam pošleš, tak aby mu tím lépeji v íno bylo. M j pane brat e! Již to n jak dob e zaopat , nebo JMC. v tom velikou službu prokážeš. A s tím oc. Z stávám tv j sluha oc.«⁵⁾

¹⁾ Palm, Acta publica 1621.

²⁾ K. z Lichtenštejna kurfirštovi Saskému dne 24. ervence 1621: »Wallenstein, der 3500 zu Fuss und 600 Reiter habe, sei beordert, nach Olmütz zu rücken.® (Palm, Acta publica 1621, pag. 184.)

³⁾ List K. z Lichtenštejna ze dne 28. ervence 1621 kurfirštovi Saskému v státn. arch. Dráž .

⁴⁾ Zpráva nejmenovaného ze dne 21. ervence 1621 daná ve Fulneku: »Ich halte das ganze Fuessvolkh zu Fulnek und ein Theil Wollensteinische Reutter.« (Opis v arch. místodrž. v Inspruku.)

⁵⁾ Zdislav Hrza z Harasova byl synem Adama z Harasova, kterýž zem el 1. 1619, a brzy po n m nejmladší jeho syn Vilím. O statky otcovské rozd lili se zbylí dva synové Zdislav a Jan. Jan dostal panství ervený Hrádek a Blatno, Zdislav pak Landškroun, Landšperk, Skalku, Stolinky a d m v Starém m st Pražském. Otec jich Adam, a katolík, zap j il 1. 1618 direktor m stavovským na vedení války 303.600 kop gr. m., synové pak všichni po smrti otcov 1. 1619, p iznávající se k ví e pod obojí, podepsali konfederací a hlasovali pro zavržení krále Ferdinanda í zvolení Bed icha Falckého. Otec í synové zú astnili se tudíž odboje stavovského, Valdštejn zase byl vším smýšlením í jednáním dynastickým, císa ským bojovníkem. Kdy a jak se Zdislavem Hrzan m v d v rné vešel p átelství, že mu psal »Milý brat e®, pro nedostatek pramen v pov dítí nevíme.

Valdštejn zmiňuje se v písních o opatření zásob pro vojsko o patentu kardinála, kterýž datován byl dne 15. srpence 1621 v Brně. Dietrichštejn, jako císařem na Moravě ustanovený nejvyšší komisař, oznamoval, že Albrecht z Valdštejna z nařízení císařského k obhájení markrabství Moravského a pohraničných zemí proti jakémukoli nepřátelskému vpádu do Moravy s lidem vojenským, peším i jízdným, táhne. Aby pak vojsko jeho spíše zaopatřeno býti mohlo, nařízeno jménem císařským všem obyvatelům, aby bez všelijakého odporu lidu vojenskému, kde by se koliv nahodil a dostal, ubytováním, potravními potřebami i jiným všelijakým způsobem ku pomoci přispěli a do ležení nebo tábora spíše dováželi. Kdo by pak v písních této poslušně se nezachoval, že by v tísňi škodu utrpěl a ještě v trestání upadl. Valdštejn pak zase, že lid vojenský v dobrém řádu a kázni držeti bude.

Morava zakoušela hrůzy války odboje stav v českých skoro od začátku. Již při vpádu císařského vojska velením Dampiera pronásledováni byli Moravané hrozným ukrutenstvím, země pustošena. Po odtahnutí Dampiera do Rakouska k ochraně Vídně plenilo zase stavovské vojsko česko-moravské spojené s pomocným vojskem uherským Moravu. Hrozilo jim ještě dříve na pomoc císaři vyslaní polští kozáci, kteříž v měsíci únoru 1620 skrze Moravu táhli, a neméně strašliví si vedli, když po bitvě na Bílé Hoře domů propuštěni byli a opět přes markrabství se vraceli. I vojsko Buquoyovo, po vítězství císařském na Moravu k podmanění země vypravené, lid, země hubilo. Žoldáci byli na konci roku 1620 a v zimě 1621 porůznu v markrabství ubytováni, a poněvadž žádného platu nedostávali, musilo je stravovati obyvatelstvo, kteréž neslýchaným způsobem týrali, trýznili. Kardinál z Dietrichštejna, jako vrchní komisař markrabství, podával zprávy císaři, že vojsko bez všeho milosrdenství pustoší, loupí země a vydírá peníze na obyvatelstvu. Císař slíbil odpomoc Dietrichšteinovi, že nařídí vrchním v dělnictvích vojenských, aby pustošení, loupení obyvatelstva přetrženo bylo, i vyslal ku pomoci komisaře zemského císařské rady Jana Unterholzera, Schmidta, později ještě Křištofa Breunera, jak by všechno uspořádáno a peníze i potraviny pro vojsko sehnány býti mohly. Bída a trápení lidu však zůstaly. Vojsko zásoby potravin pobralo, prodalo, kontribucí od lidu vybíralo a od císaře také proviant míti chtělo. Císař žádal k zaplacení vojska 300.000 zlatých, na což Dietrichštejn na 217.000 zlatých s největší obtížností sebral, s čímž ve Vídni nebyli spokojeni a vyzývali, aby mimo první sumu 300.000 zlatých ještě 100.000 zlatých na rychlo sehnáno bylo.

Vedle takových nespořádaných, bídných poměrů v peněžitých i špižnických byly i válečné vyhlídky vojska císařského na Moravě dosti smutné. Ze smlouvy stavů s kurfiřtem Saským v písních poddání se císaři vymínilý a císařem do klatby daný markrabě Jan Krnovský stal se rozhodným nepřitelem císařovým. Sebral pod svůj praporek zech rozprchlé, na Moravě propuštěné žoldáky i každého, kdo chtěl vbec býti vojákem. Asi se 6000 mužů vypravil se 27. února 1621 z Lužice, na dobrodružnou výpravu proti císaři, aby spojil se s Bethlenem Gaborem. Zabral své knížetství, vtrhl do Opavska, obsadil Kladsko, pustošil Moravu, staral se o zaplacení svého vojska násilnými

rekvisicemi, až konečně dne 13. července 1621 vytrhl s žoldáky svými, asi 8000, kteří s moravským lidem na 12.000 vzrostli, přes Nisu a Krnov k posile Bethlenovi do Uher. Císařští však zasekali pro smyk Jablunkovský a osadili je posádkou, aby Krnovský tudy nemohl táhnouti; musel tudíž jít jinou stranou, a sice k Olomouci. V tuže dobu, kdy Olomouce zmocnili a žádné výplatné na obyvatelích města vynutiti chtěl, přitřhl Valdštejn dvě hodiny dříve než Krnovský do Olomouce. Markrabí spokojiti se musil opanováním, pustošením, vypálením okolních měst a hradů. Malé sváděl tu a tam s císařským vojskem pod velením Valdštejnovým potyčky, zvláště zničil dne 22. července císařskou posádku v Tišnově. Karel z Žerotína, jenž po všeckenas odboje stav v českých radách k míru, i tenkrát, poněvadž Morava od císařských, žoldáků Krnovských a Uher v nečekánsky sužována byla, vedl k tomu, aby nějaké smírné narovnání s Krnovským se stalo. I kurfiřt Saský znaje bídňavý stav císařského vojska a obáváje se, že po smrti generála Buquoye (u Nových Zámku v Uhersku 10. července 1621) nemalé hroziti by mohlo nebezpečí z Uher, napomínal císaře k míru. A koliv přý Dietrichštejn návrhu takovému odpíral, přece přiměl Žerotín rozhodující osoby k tomu, aby zástupcové císařští i markraběho k němu (Žerotínovi) se sjeli a zkusili přátelské narovnání. Valdštejn, Dietrichštejn, císařský tajný rada Breuner skutečně k Žerotínovi odjeli a když před koncem července, však ze všeho sešlo.⁸⁾

Na konci měsíce července 1621 vytrhl Krnovský přes Valdštejnské panství Vsetín Bethlenovi do Trnavy na pomoc. Valdštejn ani jiné císařské vojsko nemohlo mu při odchodu překážeti ani na neschdných horách Vsetínských ho pronásledovati, poněvadž všeho vojska císařského na Moravě po tom nebylo ani tolik jako Krnovského a mimo to bylo po Moravě roztroušeno a bídňavě organizováno. Takovému nedostatku, zvláště však pustošení země císařským lidem chtěl Valdštejn, jako krajan Moravský, odpomoci náležitým zásobováním vojska.

Víme již, že dříve ještě, nežli na Moravu přibyl, postaral se o to, aby hejtmánem zemským Dietrichštejnem uveřejněny byly dne 15. července 1621 patenty v příčině zásobování vojska pod jeho velením, a 5. srpna t. r. vydány opět otevřené listy, aby potraviny svázeny byly do Hodonína. Po et vojska císařského na Moravě měl vedle nařízení císařského rozmnožen býti najímáním nového pěšího i jízdného lidu, pro kteréž i ostatní v zemi ubytované žoldáky měly veškeré zásoby obilní uprchlých i doma ještě z stávajících »rebelů« semlety a z mouky chleby napečeny býti.

Po odchodu Krnovského do Uher ubytoval se Valdštejn v Uherském Hradišti, aby vpádem Uher do Moravy mohl překážeti. V příčině též asté mívál písemní i ústní úady s Tom. Caracciolim, vrchním velitelem španělského, na pomoc císaři vyslaného vojska, kteréž toho času v Kroměříži bylo rozloženo. Pomocníkem a důvěrným rádcem jich byl Zdeněk Žampach z Potensteina.⁷⁾

Skála V. 153. Elvert XXII. Zpráva z Brna ze dne 31. července 1621.

Zdeněk Žampach z Potensteina po všeckenas odboje stavovského zůstal v něm císařem, za což ze země vypovězen a statky mu skonfiskovány. Po udolání odboje jimní jeho mu vráceno a ustanoven proviantmistrem císařského vojska.

jenž jako majitel na hranicích Uherských ležícího panství Hodonína i jako zásobovatel vojska znamenité mohl konati služby vrchním velitel m vojenským. Takž psal mu Caraccioli dne 30. ervence 1621, aby pr smyky Lanžhot a Novou ves naproti hranicím Uherským poddaným lidem svým dobe osaditi dal; kdyby pak pomoci vojenské pot eboval, že mu ihned dnem i nocí poslána bude. Za touže p í inou psal Caraccioli dne 3. srpna t. r. Valdštejnovi, že k n mu s ástí vojska se vypraví, aby o velmi d ležitě v ci s ním se uradil. Zárove prosil, aby mu blíže nazna il pr smyky, o nichž v p edešlém psaní se zmínil, které by na hranicích osazeny býti m ly. Z p ipomenutí o osazení pr smyk soudíme, že i vyzvání Caracciolim ze dne 30. ervence Zampachovi v p í in Lanžhotu a Nové vsi stalo se z pobídky Valdštejnovy, pon vadž jako v zemi osedlý a voják z povolání znal zajisté všechna nebezpe ná místa, kteráž zvlášt n obrany vyžadovala proti nep íteli, kdežto z cizích krajin na Moravu p ibylý voják, jenž nedovedl ani smluviti se s domorodým lidem, neznal a v d ti nemohl tehdy, kde by ochranného opat ení bylo zapot ebí. Když pak velitel špan lského vojska do Uherského Hradišt se odebral, poslal Valdštejn dne 11. srpna 1621 rychlým poslem list Zampachovi na Hodonín n kolika jen slovy napsaný. »Velice d ležitá a nezbytná jesti pot eba, abychom pan Caraccioli, já a VM. pospolu se shledali. Prosím tudíž VM. snažn a na nejvýše, aby VM. sem do Hradišt na rychlo a co nejd íve p ijeti rá ila. Záleží na tom nemálo VM. a velmi mnoho J. C. M.« oc.⁸⁾ Poradní sch ze v Uh. Hradišti týkala se zajisté osazení pr smyk proti Uhr m na Hodonínském panství, (kudyž by nejsnáze vpád na Moravu státi se mohl), a pot ebného zásobení vojska císa ského, kdyby tam v tším po tem vypraviti se musilo.

Po ú ad u inil Valdštejn d tklivé p ipomenutí Breunerovi, císa skému radovi, aby v p í in ádného placení a zásobování vojska kone né bylo u i-n no opat ení. Breuner a císa em vyslaní radové Unterholzer a Schmidt cht li k porad do Hradišt se odebrati, však Valdštejn p ijel sám do Brna, kdež za p ítomnosti vrchního komisa e markrabství Dietrichštejna d ležitá v c taková dne 16. srpna projednávána.⁹⁾ Jako zkušený voják a prozíravý duch p edložil Valdštejn návrh: má-li vojsko císa ské, na obranu zem a hranic proti Uhr m vyslané, v kázni a dobrém ádu býti zdržáno, aby tím spíše povinnostem svým dostáti mohlo, má-li zem p ed pustošením a loupením od zdivo ilých žoldák býti uchrán na, a nemá-li obyvatelstvo k zoufalství a vzbou ení dohnáno býti, že železná jest pot eba, aby vojsko náležit placeno a špízí opat eno bylo.

Od doby (dne 4. listopadu 1620), kdy Valdštejn s ástí vojska od prapor císa ského a ligistického vyslán byl, aby císa i podmanil severní m sta v Cechách, vyniknul samostatn ji, pon vadž nebyl pod ízen již vrchnímu velení, jakož také vid ti z výsledk v. Na Morav však rozvinul se jeho organisatorský

⁸⁾ List Valdštejn v i psaní Tomáše Caraccioliho uve ejn ny ve »Wallensteiniana* od Dr. Edmunda Schebka.

⁹⁾ Elvert XXII. 228.

duch ještě bohat jí, i vrhal již paprsky na budoucího genia. Byl Valdštejn jako vrchním v dce všeho na Morav rozloženého vojska.

Chceme-li náležit a po zásluze oceniti podrobný návrh Valdštejn v p í in zaopat ování vojska, musíme t ebas jen mžikem ještě pohlédnouti, jaký ád panoval za jenerála Buquoye i po jeho do Uher odchodu. Vojsko ubytováno bylo v m stech a po vesnicích. Obyvatelstvo musilo je stravovati, jak vojáci si poru ili. Jaký ád p i tom zachováán byl, snadno si pomysliti. Zpupné, až k zdivo ilosti rozzu ené žoldáctvo loupilo, kradlo, trýznilo, vraždilo a p ivád lo obyvatelstvo k zoufalství. Všeobecné hrozilo za tou p í inou povstání lidu. Císa na stížnosti mu pedkládané odpovídal nejedním na ízením, aby káže ve vojšt udržena byla a aby mu jmenování byli plukovníci a jiní velitelov vojska, kte íž obyvatelstvo v m stech i po vesnicích olupují a zemí pustoší. Komisa markrabství Dietrichštejn oznamoval, žc vlastn neví, které pluky tak si vedou, však že císa dov d li se m že, když na ídí, aby podány mu byly zprávy, v kterých m stech a obcích vojsko nek es ansky se chovalo. Nejlepším však sv dectvím zlo ádu, nekázn vojska císa ského jest žaloba na Morav toho asu p ebývajícího vyslance špan lského, kterýž vinil bývalého vojáka špan lského jenerála Buquoye, že nedbalostí svou hubí vojsko císa ské, i žádal, aby k zaopat ování vojska vedle n ho ještě jiný v dce ustanoven byl.

Koncepcí lapidární a zase až do podrobností vypracovaný rozvrh Valdštejn v ukázal s uvážením všech daných okolností, jak by takové bíd obyvatelstva a zlo ádu vojska odpomoženo býti mohlo. Valdštejn p ednesl návrh sv j v p í in opat ení vojska na Morav ve sch zi dne 15. srpna ústn , kterýž však ihned za p ítomnosti již jmenovaných císa ských rad a komisa e markrabství sepsán byl. Rozpravy o tom s astnil se p ítomný císa ský tajný rada Breuner, jakž o tom všem Dietrichštejn hned druhého dne, 16. srpna, i s p i loženým návrhem Valdštejnovým císa i zprávu podal.¹⁰⁾

Návrh Valdštejn v vypo ítává nejprvé jasn , mnoho-li vojska p šího, jízdného i p i d lost electvu ná Morav se nacházelo, mnoho-li žoldu (mimo chléb, municí, po t ech zlatých m sí n p ším a jízdným po šesti zlatých) voják m, d stojník m dáno býti má a mnoho-li špíže m sí n pohotov býti musí. M sí ní náklad pá il se na 38.400 zl. Prost edky, kterýmiž by peníze i špíže sehnány býti mohly, navrženy: aby m sta Olomouc, Jihlava odvád la po 4000 tola ích, Brno a Znojmo po 3000 tola ích m sí n , což by u inilo

¹⁰⁾ Zpráva kard. Dietrichštejna ze dne 1G. srpna 1G21 císa i: »Was nun gedachter Obrist von Wallenstein wegen des vorhandenen und ankhomenden Krigsvolkh mundjich furgebracht, wie hoch diselb an der Manschaft zue Ross und Fues sein, und noch an kommen sollen, dann auch was Er darauff fur furlehen und Prouiandt begerth, was in parn gelt und Prouiandt monatlichn darauff lauffen wirdt, woher solches zuenehmen und zuegewarthen, auch was beinebens fur Prouiandt, Zahlung und Mussterofficier vonnben, dan auch wessen sich der Obrist von Wallnstein absonderlichen freiwillig wegen Haltung guetes Regiment, monatlicher Musterung anerbotten: das alles in ein besondere Verzeichnuss und uberschlag hiebei verfasst worden, und daraus in einem und andern die beschaffenheit weitleunffigen zuersehen.c Elvert XXII. str. 228.

16.333 zl. a 20 kr. Ostatních 22.000 zlatých m lo platiti království eské, pon vadž od ostatních m st a poddaných na Morav nemohla se pen žitá kontribuce pozadovati pro spustošení zem a obtížení jinými dan mi.¹¹⁾ V p í in spíže, chleba pro vojsko (denn pro každého muže 1 y,₂ libry) navrženo, aby každý poddaný odvedl jednou za vždy m ici žita a ovs. Jako zásobárny spíže ustanoveny Hradišt , Ostrava, Veselí a Hodonín.

Aby pak špíže ádn odvád na a sú tována byla, jmenování ú edníci; na s l pot ebnou také nezapomenuto. Valdštejn zavázal se slibem, když žold vojsku mu pod ízenému ádn vyplácen * a špíže dodávána bude, že vojsko na hranicích v každém p ípadu, i ve službách za hranicemi v ádu, kázni do boje pro císa e povede, markrabství Moravské vedle nejvyšší své možnosti p ed pustošením, loupením uchrání a veškeré vojsko na Morav i 2000 jízdných, kteréž císa na Moravu vypraviti hodlal, každého m síce na dobrý p íklad jiným k p ehlídce p edvede, aby císa vždy v d ti mohl, mnoho-li vojska jest ve skute nosti a mnoho-li na n beze všeho podvodu placeno býti má.

Ze závazku Valdštejnova v p í in ádného udržení vojska na hranicích Moravských i v bojích za hranicemi, v zabrán ní pustošení i loupení zem a p edvád ní vojska každého m síce k p ehlídce, vid ti jasn , že Valdštejn dbal nejen o ád a káze ve vojšt , že další zkázu zem cht l zameziti a že jako v rný služebník císa ský m l na z eteli, aby císa podvody p í placení vojska nebyl poškozován. Stávalo se totiž velmi asto, že pluky p ších i jízdných najaty a p ehlíženy byly na 1000, 2000 nebo 3000 muž , na kterýž po et také žold z císa ských pen z vyplácen; když však ztrátami v bitvách nebo nemocemi pluk zmenšil se o t etinu, n kdy i více, po ítán p í vyplácení vojska plný po et, ímž státní pokladna ošizena, a v dce vojenský, jenž peníze bral, bohatnul. Nevíme, jest-li který z císa ských v dc v po t i léta trvajících války pro dobrý p íklad jiným tak u inil, však zaznamenání a p ípomenuť hodná v c jest, že Valdštejn skute n jako v rný služebník tak se zachoval.¹²⁾

Valdštejn v návrh ¹³⁾ byl ve Vídni dob e p íjat, císa ské rozkazy Dietrichštejnovi zasláné s ním se shodovaly. Zvlášt list Ferdinanda II. ze dne 11. zá í 1621 taktěž kardinálovi nadepsaný na izuje, aby s Karlem z Žerotína a jinými dob e smýšlejícími osobami se uradil, jak by obtížnostem v p í in zaopat o-

¹¹⁾ Karel kníže z Lichtenštejna odpov d l dne 27. zá í 1621 císa i na zasláný mu p ípiš v p í in pomoci m sí ních 22.000 zlatých na vychování »auf des Obristen von Waldsteins unterhabendes, in Mahren liegendes Kriegsvolk*, že není možné, tak u initi, pon vadž na pluk Valdštejn v a Marradas v v echách ležící na 30.000 zl. m sí n , mimo jiné velice obtížné dan , odvád no býti musí. (Orig. v íšsk. arch. finan n. ve Vídni.)

¹²⁾ Ze ve Vídni takového dobrého p íkladu si povšimli, vid ti mimo jiné i z listu dvorské komory dvornímu radovi vojenskému dne 4. zá í 1621 zasláného, kterýmž p ípomenuť se iní, aby v p í in p ehlídky vojska d stojníci na Moravu posláni byli, pon vadž zna ná ást lidu tam se nachází, a Valdštejn se nabídl, že každého m síce vojsko své p ehlížení dá. T. r. dne 6. zá í psal písa dvo'rské komory »dvornímu colmistru vojenskému*: »Dass er wegen der Zahlungen an Wallensteins Kriegsvolk in Mahren einen tauglichen Amtsdienner nach Briinn absende und an Kardinal Dietrichstein weise. (Elvert XXII. 159.)

¹³⁾ Návrh v ú ad dne 15. srpna 1621 v Brn p íjatý otiskl Elvert XXII. 229—234.

vání vojska na Moravě odpomoženo býti mohlo, »na němž ušetření země od zkázy záleží; nebo kdyby tomu zpomoženo nebylo, nebude moci zbránno býti vojsku, aby násilným loupením a pustošením výživu samo si nevyhledávalo, čímž by však země na úplnou zkázu připravena byla a k zoufalství přivedené obyvatelstvo k všeobecnému povstání dohnáno bylo«. Viděl, že v kanceláři císařské uznali a opakovali dle vůle Valdštejnova návrhu. Provedení však takové navržené válečné kontribuce zemské bylo nemálo obtížné. Dietrichštejn ukázal na to a projevil pochybnosti, zdali vedle rozvrhu Valdštejnova bude moci všechno zařízeno býti, již v listu k císaři ze dne 15. srpna 1621. Dvě třetiny Moravy byly spustošeny, vypáleny, obyvatelstvo na mizinu přivedeno; kde ještě něco špíže zůstalo a rostla tráva zelená, tam usazeny posádky vojenské nebo pohlídky novonajatých žoldáků a obyvatelstvo vesměs vojenskou kontribucí bylo přetíženo. Mimo to byla že roku 1621 nevalná nepohodě pro nedostatek dobytka (jejž vojáci pobrali) nemohla pole býti dobře vzdělávána a oseta. Dietrichštejn oznamoval dne 23. září 1621 císaři, že poddaní v markrabství dosti nuceno do vánoc budou moci se vyživiti, potom však že nebudou míti od něho živu býti. Smutný to byl obraz, neveselé vyhlídky do budoucnosti. Však neméně těžké, ano obtížnější bylo postavení válečného v děle, jenž s nevelkým počtem vojska 7000 mužů měl chrániti hranice Moravské proti vpádu nepřítelů z Uher a zabrániti hrozícímu povstání obyvatelstva, zvláště Valachů v v horních krajinách. Vojáci nedostávali žold, nebyli opatřeni špíží. Ani železná ruka nedovedla by zabrániti vojsku, aby nevybíhalo z ležení a loupením lidu, pustošením země nebralo si potravu, peníze. A s takovým zležením rozbitým, po jídle, penězích shánějším se vojskem těžko jest bojovati. Dietrichštejn chtěl šetřit znuzované obyvatelstvo před válečnou kontribucí, Valdštejn však jako v děle na Moravě rozloženého vojska měl vedle povolání svého zabrániti vpádu nepřítelů a chtěl zameziti loupění, pustošení země vojskem. Nastal spor mezi politickým a válečným náčelníkem.

Valdštejnem navržená špíží kontribucí byla patentem císařem řízena, však pomalu se jí scházelo, lidé na úkali; Dietrichštejn chtěl obyvatelstvu polehčiti, kontribucí zastavil. Peněz na žold také se nedostávalo, nepohodě na místě potřebovaných 38.000 zlatých na místě sotva 16.000 zlatých se sehnalo; z Čech peníze na Moravu (jakž navrženo bylo) posílati nemohli. A takž byl nedostatek na špíži i penězích. Valdštejn však jako voják žádal oboje. Prosil, upomínal stokrát, až denně, domlouval se slovy, až horlivými, aby vojsku placeno býti mohlo. Korespondence Valdštejnova s Dietrichštejnem v téže věci přichází ještě v prachu archivním ukryta odpovídá. Z jediného však již listu Valdštejnova ze dne 7. září 1621 poznáváme, jakou byl roznícen horlivostí, aby povinnost na něho vzloženou vykonati mohl, jakým v něm byl služebníkem svého pána a jakou měl o to péči, aby země pustošením vojenským nebyla přivedena na konečnou zkázu.

»Oznámil jsem již prve V. kn. M.,« píše Dietrichštejnovi, »že dle mého zdání očekávati máme všeobecné povstání lidu v zemi. K utišení takové bouře potřebujeme vojska, my však se ho nedostáváme, nemám ani tolik, abych pro smyky obsaditi, nad to pak, abych zvláštní vojnu s Valachy podniknouti

mohl. Vyslal jsem v téže p í in Bravanského s kompanií jízdy do m sta Hranice, aby takové zlo, na kolik možno, zamezil. Kdyby nezachoval se vedle kázn a ádu, neprominu mu toho. Na kolik však tý e se pen z pro vojsko: abych p í císa i o n se staral, ra iž mne V. kn. M. v tom omluvná u iníti, nebo císa nebude mé vojáky jinak traktirovati nežli jiné vojsko v poli. Žádal jsem za placení vojsku pro dobro zem : nebo nebude-li vojsko ádn opa- t eno, rozb hne se v nepo ádku z ležení a vezme kde co bude, ehož jim zabrániti nebudu moci, pon vadž samou vodou a chlebem na vojn živiti se nemohou Takovým však zlo ádem nejen zem bude úpln spustošena, ale i t etí díl vojska bude mimo ležení shán ti se po lupu, a p í náhlém vpádu nep átelským mohl bych i porážku utržiti. Kdyby V. kn. M. nebyla kontribucí zemskou zastavila, mohlo vojsku slušné vychování na ú et žoldu dáváno býti a poddaným by bylo snadn jší a s prosp chem, aby odvád li kontribucí, než aby dokonce byli zloupeni a o všecko p ipraveni. Jiná e jedná poddaný, když nem že vojáka zbýti s krku a vidí, že musí ho vyživiti, nebo by mu všechno mocí vzal, a jiným zp sobem na sn mích o kontribucí se disputiruje. Já pro osobu svou ni eho jsem nežádal a dosavade nechci nic jiného, než abych povinnou službu císa i v rn konal a vojsko v kázní a ádu udržel. Pon vadž však toho zde nelze docílití, doufám, že budu omluven. Na tolik však vím s jistotou, že všude, kdež sedes belli jest, kontribucí s ochotou odvád na bývá, aby zem zcela spustošena nebyla. A pohledati by se musil jiný takový, kterýž by žádal kontribucí na ú et žoldu vojska jako já. V. kn. M. píše, že ko stvo k d l m zaopat ití nem že: nemám na ten as ješt tolik vojska, abych do pole s d ly vytrhnouti mohl, kdyby však více vojska sem posláno bylo a nep ítel se vší silou anebo i jen s ástí své armády sem vpadl, bude koní zapot ebí. Nebudu-li jich míti, nebudu moci nep ítele potírati. V službách pro císa e chci všechno nejvyšší možné rád podniknouti a konati.* V jiném listu z téhož dne ozna- moval Valdštejn Dietrichštejnovi: »V p í in opat ení pen z pro Slezany, kte iž sem na pomoc táhnou, psal jsem V. kn. M. také s dostatek a co by z toho povstati mohlo, na to jsem ukázal, i na to se odvolávám. V. kn. M. ra iž býti p esv d ena, že mnohem spíše nastane vzbou ení lidu, když vojáci budou loupiti a všechno bráti, než kdyby kontribucí po ádn odvád na byla. Basta! Já u inil jsem svou povinnost, chci a žádám omluven býti, když nepo ádky nastanou. Nežádám ni eho pro sebe, nýbrž chci jako služebník prosp ti císa i a ušet ití zemi.«¹⁴⁾

Na takovou rozhodnou odpov Valdštejnovu nev d l Dietrichštejn jakou dáti repliku. Zalekl se, že na n ho s ítána má býti vina možného nezdaru vále né výpravy na Morav a hrozícího povstání lidu, zvlášt Valach . Ve všem byl v rným a platným služebníkem císa ovým, ale za v avy vále né a zvlášt na takovou stížnou, d tklivou domluvu ztratil hlavu. A Valdštejn zase jako voják nedbal toho ve své horlivosti, jestli málo nebo mnoho n kdo na slovech jeho se urazí. Dietrichštejn nev d l co iníti. St žoval si tajemnu

*) Opis sou . v místodrž. archivu v Inšpruku. Také u Elverta XXII., 234., 235., však mén správn .

radovi císařskému Seifriedu Kr. Breunerovi, jaké »disgusto« mu Valdštejn i jiní zpřisobili, bránil se proti káravé domluvě steskem o bídě lidu a žádal za radu, má-li vsednouti na poštu, jeti do Vídně a prošíti císaře, aby propuštěn byl z úřadu vrchního komisaře.¹⁵⁾ Jakou mu dal Breuner odpověď, nevíme. Téhož však ještě dne (8. září) poslal Dietrichštejn opis psaní Valdštejnova a napsal list císaři, kterýmž ospravedlil se z výtek mučiných, a prosil, poněvadž za vinu mu se dává, jako by přinou býti mohl budoucích neúspěchů zbraní císařských i možného povstání lidu, aby sprostěn byl úřední povinnosti nejvyššího komisaře.¹⁶⁾ Dietrichštejn z úřadu propuštěn nebyl, však návrh Valdštejnov v přímě všeobecné kontribucí zstal v platnosti, jakož viděti z dalších nařízení císařských.

Kardinál však nezapomněl nikdy takových ostrých výtek Valdštejnovi. Připomeneme-li si list Dietrichštejnov ze dne 6. května 1619, kterýmž rozhodl odsuzoval zradu Valdštejnovu dne 30. dubna 1619 (zabráním peněz z sirotčích a neuskutečněným provedením zemského vojska do tábora nepřátelského) spáchanou, za což kardinál s oknem byl vyhozen a také byl uvězněn, nechybíme, když pravíme, že od těch dob a pro tyto hlavní příčiny datovala se pozdější zášť Dietrichštejnova proti Valdštejnovi.

Mezi tím aťse Valdštejnem předvídané povstání lidu, zvláště Valachů, hrozilo již již státi se skutkem. Dne 8. září oznamoval sám kardinál Dietrichštejn císaři, že nebezpečí vzbouření Valachů v každou hodinu hrozí, i v kraji Olomouckém že připravuje se povstání lidu, nepřítel pak na Moravu že vpadnouti chce, aby s povstalcem se spojil: protož aby pluk Aldobrandiniho (penízem papežovým vypravený) do Uher poslán nebyl, nýbrž aby na Moravu byl zanechán k potlačení povstání, poněvadž Valdštejn sám jest slabý, však aby s ním v stálém styku býti mohl. A dne 18. září t. r. psal opět, že vzbouření mezi Valachy vždy více se šíří, a že již by bylo naase, aby takový ohrohuhašen byl.¹⁷⁾

Valdštejn i Dietrichštejn znali Valachy a jiné krajany své doby, věděli, že za přespění své a proti útiskům vojenským dovedou nasaditi život i statek svůj, a proto předvíдали skoro s jistotou jejich opět vzbouření. Již po bitvě Bělohorské povstali Valaši-jako horliví přívrženci víry pod obojí a dne 2. prosince 1620 vpadli mocně do zámku Valdštejnského Lukova a vyplenili jej. Po spustošení panství Lukovského drancovali statky katolické šlechty a biskupa Olomouckého. V únoru dobyli Valašskou Meziříčí, odkudž císařskými zaháněni byli na útěk do Křivého a Stápanova, kdež mnoho jejich zbito a ve stodolách, do nichž se ukryli, upáleno. Poražení, rozprášení Valaši bojovali potom v ne-

¹⁵⁾ Kardinál Dietrichštejn psal dne 8. září 1621 Breunerovi: »... Dann wais ich nit, was ich thuen soli, vil weniger wellen, das mir einige Schuldzuegemessen soli werden und ich auf allen seiten soli neben aller mühe angefochten werden, so ist mir einmahl unmöglich weiter disem wesen fürzustehen. Man sagt auch, der Ziampach raise gleichfalls auf Wien zu klagen. Umb Gottes willen Ihr Mt. versuchens mit einem andern. Die Wallachen sterckhen sich alle stund, von Schlessien hab ich noch khein antwort, hore auch nichts, hab schon 4 currier geschickht. (Opis sou . v místodrž. arch. v Inšpruku.)

¹⁶⁾ Opis sou . v místodrž. archivu v Inšpruku.

¹⁷⁾ Opis sou . v arch. místodrž. v Inšpruku.

spo ádaných houfích, íhajíce v lesích, po cestách, aby bu pro vojsko dováženou spíží, obrok zajímali nebo vojáky ubíjeli. Asi p l léta trval poklid. V m síci pak zá í 1621 sebrali se Valaši a jiní povstalci op t a pod v dcovstvím Adama z Ví ková, p íbuzného n kdejší manželky Valdštejnovy, pustošili biskupské statky a spojili se na to s houfy uherskými Bethlena Gabora, kte íž, a v tu dobu dlouho p ípravované jednání o mír mezi císa em Ferdinandem a Bethlenem, k n muž ob strany náchylny byly, již za íti m lo,¹⁸⁾ vpadli do Moravy.

Za nedlouho po smrti jenerála Buquoye u Nových Zámk 10. ervence 1621 (jenž po podman ní Moravy do Vídn se vypravil a odtud do Uher proti spojenci Bed icha Falckého vytáhl) bylo vojsko císa ské až na n která pevnostní místa z Uher vytlačeno. Bethlen chystal se na Moravu, kteráž na mnohých místech mu byla otev ena, pon vadž Valdštejn nem l s dostatek vojska, aby celé hranice proti Uhr m ádn obsadití mohl. Mimo to musila ást vojska císa ského vypravena býti proti vzbou eným Valach m. Vojsko Bethlenovo spojilo se s lidem markrab te Krnovského. Vtrhli od Trnavy p es Bílou Horu na Moravu, vypravivše nap ed 1000 jízdných Uhr v k obehnání m sta Skalice.

Na Morav nastal poplach. Hrozné zprávy o velikém po tu nep átelského vojska rozletly se po krajinách. Kardinál Dietrichštejn, jako vrchní správce markrabství, chystal se ujetí z Moravy i dal prost ednictvím svého korespondenta ve Vídni p i dvo e u inítí dotaz a vyzv d tí »in p imis et ante omnia*, komu by v takovém p ípadu ú ad jeho sv en býti mohl. A pon vadž strach má velké o i, vid lí mnozí, že na Morav na p ívítání takových cizích hostí všechno špatn jest p ípraveno. Vedle dosavadního v koutech po hranicích rozestaveného vojska, po tem asi 7000, bylo jen na 300 p íších v Brn nov najato a do Hustope e posláno, vojsko Slezské, kteréž na pomoc do Moravy p ítáhnouti m lo, osv d ovalo nep átelské smýšlení proti císa í svou váhavostí, pospíchalo prý na pomoc »pede asinino*; o Valdštejnovi, jenž toho asu v B eclavi se nacházel s 1000 p íších a 600 jízdných, oznamovala zpráva již ze dne 25. zá í, že do Mikulova couvnouti m ní.¹⁹⁾

¹⁸⁾ Vyjednávání m lo odbýváno býti v Ravensburku, císa dal již rozkazy Valdštejnovi a Colloredovi, aby s pot ebným po tem vojska Dietrichštejna, jako k vyjednávání vedle jiných ustanoveného komisa e, tam doprovodili, však kardinál obával se pro nebezpe í od vojska tam jetí. I navrhl císa í listem ze dne 18. zá í 16'21., >pon vadž by ani Valdštejn takový pr vod mu dátí nemohl, nebo vojsko v posádkách a na ochranu pr smyk hranic má rozestavené a sám také by vzdálití se nemohl*, aby Mikulov za místo k vyjednávání ustanoven byl. Za pr vod vyžádal si Aldobrandiniho s 600 jezdcí a dv ma praporci p choty; mimo to prosil za ná ízení Valdštejnovi, aby osobn k n mu se dostavil a ho provodil. Nápadné jest v listu Dietrichštejnov , že jednou píše: Valdštejn že od vojska vzdálití by se nemohl, a hned na to, aby osobn k n mu se dostavil a jemu nápomocen byl (mí persohnlich zu assistiem). Ravensburk jest arcif nepom rn od Brna vzdálen jší nežli Mikulov, nebyla by tudíž v prvodu do Mikulova nep ítomnost Valdštejnova p i vojsku tak dlouho trvala; však v í hrozcímu nebezpe enství od nep ítele, kdyby vojsko bez vrchního v dce z stati m lo, nevíme jak srovnatí žádost Dietrichštejnovu. Cenil tak vysoce vále né jeho schopnosti, že v prvodu jeho cítil se bezpe n jší? Cht í rady jeho užití?

¹⁹⁾ Zpráva z Brna ze dne 15. a 28. zá í 1621 v arch. místodrž. v Inšpruku.

Houfy lehké jízdy Uherské por znu, již asi 24. a 25. září, do Moravy vpadly, hlavní však vojenský pítáhl ráno dne 26. září 1621 na roviny Moravské a položil se před Skalici Posádkou v Skalici byl prapor p choty pod velením hejtmana Raubera, kteréhož císař nedávno před tím na milost přijal. Markrabí Krnovský vyzval hejtmana, aby místo vzdal dobrovolně, kterýž žádal na rozmyšlenou do tohoto dne, nebož když mu povoleno nebylo, vzdal pevnost a s žoldáky svými vstoupil do služby Krnovského. Toho také již asu vypravena byla část vojska uherského s hrubou stělbou k místu Strážnici-Valdštejn poslal z Běclav veliteli posádky Strážnické, hejtmanu Haugvicovi, vzkázání, aby proti nepříteli udatně se bránili, že pomoc brzy jim poslána bude. Po takové jisté přípovědi hejtman Haugvic s ostatními důstojníky na vyzvání nepřitele nechtěl místo vzdáti, posádka však po dvoudenním obléhání místo vyslala ven bubeníka k nepříteli se vzkázáním, že se chce poddati. Důstojníci žádali odkladu do tohoto dne, aby o tom Valdštejnovi oznámiti mohli. Voják místo byla milost slíbena, důstojník místo však vzkázáno, aby bez podmínek se vzdali. Zároveň tou povstala mezi vojáky a důstojníky bouřlivá nevole, při kteréž velitel Haugvic dva vojáky zastřelil. Zjivení vojáci nkteří nechtíce čekati, až místo vzdáno bude, přes valy ve zbrani i se svými nevěstkami do příkopu se spouštěli, aby k nepříteli přejiti mohli, za nimi i hejtman Dretleb přeběhl. Zbylá pak v místě posádka vydala svázaného velitele Haugvice s jiným ještě hejtmanem nepříteli. A takž vzdáno místo.

Valdštejn, jak již podotknuto, byl toho asu v Běclavi, odkudž dne 28. září s 600 jízdných a 400 mušketýry k Strážnici vytrhl, aby dalšímu pochodu nepřitele přes Moravu překážel. Oznamuje o tom českým, vlastní rukou psaným listem K. z Lichtenštejna: »V. kn. M. oznamuji, že jest nepřítel silně přes Bílou Horu přesadil, Skalici oblehl, místo Strážnici vyplundroval, Holivzal, ale nebylo tam toliko 15 mušketýr. Já Skalici succuriovati nemohu, nebo při sobě přes 1000 knechtů a 600 koní effective nemám. Já tyto hodiny s kavalerií a s 400 mušketýry bez bagaží k Strážnici se dávám, ne abych Skalici succurioval, než abych nepříteli přes Moravu bránil.«

S 600 jízdných a 400 mušketýr (600 příších ponecháno posádkou v Běclavi) vypravil se hrdinský voják Valdštejn proti mnohem větší než desateronásobně přesile nepřetelské. Málo bylo vojska císařského toho asu na Moravu, aby mohlo eliti silnému vpádu nepřetelskému z Uher. A k tomu skrovnému potu vojska na pomoc vyslaný, za peněz papežský najatý pluk Aldobrandinův, jenž neřídil se vrchním velením Valdštejnovým, rozložen byl v Jihlavi a Znojm, kdež žádné toho asu nebezpečí nehrozilo. Valdštejn ulehil ho kosti své nad takovým válečným hospodářstvím v listu Lichtenštejnovi nadepsaném slovy: »Aldobrandinova veliká armáda vartuje v Jihlavi a v Znojm purkmistra. Přinej sukurs papežskejb Kdyby slova ta byl etl Aldobrandini, anebou jemu byla donesena, byl by zajisté ihned stal se nepřitelem Valdštejnovým. A takovým dobrým vojákem a někdy špatným diplomatem byl Valdštejn hned od začátku, že bez ostychu a obavy pravdu pověděl. Aby nedostatku vojska na Moravu sám nějak odpomohl, prosil Lichtenštejna, aby jízdu, kterouž za krátkého svého pobytu před Kladskem v kraji Hradeckém najímati dal,

k p ehlídce p edvésti a neprodlen jí na Moravu táhnouti poru il, »nebo« doložil »jest periculum in mora*. A v i takovému vále nému nebezpe í na Morav nezapomínal Valdštejn i starati se o Kladsko, v jehož v kolí ást jízdy jeho byla z stala. »Bude pot ebí ta místa okolo Gladska osaditi, nebo, jak ode všech srozumívám, že n co lidu tam, aby do zem vpády inili, nep ítel poslati chce,* oznamuje v shora jmenovaném listu.²⁰⁾

Po vtrhnutí vojsk uherských a Krnovského na Moravu na ízeno ásti vojska císa ského v Uh ích, aby vojsko vytáhlo k hájení Moravy. A koliv rozkazy ihned byly provedeny a vojsko císa ské íkaje v patách po vytrhnutí nep ítele následovalo, nemohlo s t žkou zbrojí svou lehké jízd Uherské nijak sta iti.²¹⁾ Krnovský a Uh i dobyli již Skalici, Strážnici a dobývali již m sto a zámek Veselí, když císa ské vojsko z Uher na pomoc vyslané do Hainburku dne 5. íjna p ibylo po tem 12.000 p ších a jízdných s 660 vozy. Téhož dne také p ijel do jmenovaného m sta kurýr od Valdštejna se vzkazem, »pon vadž nep ítel Skalici a Strážnici opanoval*, aby pochod byl urychlen. Dne 7. íjna vyslal Valdštejn op t k pomocnému vojsku císa skému a špan lskému rychlé poselství, aby si pospíšili, pon vadž Krnovský s Uhry již do Veselího st ílí a on s 1300 jízdných beze vší p choty nem že na nep ítele se odvážiti.²²⁾ Dne 8. íjna p ibyli císa ští do B eclav a dne 9. t. m. do Hodonína, kamž op tn stihla rychlá zpráva Valdštejnova, že posádka ve Veselím p ed hroznou st elbou nep átelskou nebude moci déle se držeti a že hrad opustiti musí, protož aby pospíšili. Toho asu, když výstražná zpráva Valdštejnova o Veselím stihla do Hodonína, stala se již skutkem. Posádka nemohouc do kati se pomoci a vidouc, že hrad ubrániti nem že, vykradla se v noci tiše a zanechala zámku pustého i pevného m sta nep íteli. Desátého dne íjna postoupilo císa ské vojsko až do Bzence a 11. t. m. do Uherského Hradišt ,²³⁾ kdež spojilo se s Valdštejnem, jenž roztroušené posádky n které k sob stáhl, aby se sílil. Císa ské vojsko ítalo tehdy na 18.000, kdežto nep átelské po ítalo na 30.000 muž a ekalo ješt na 10.000 vzbou ených Valach v.²⁴⁾ Valdštejn dychtil po boji, jakož vid ti z n kolikerých jeho poselství k vojsku na pomoc z Uher táhnoucímu, aby pochody urychlilo.

A koliv císa ští osmidenním pochodem unaveni a pom rn po tem také slabší byli nežli nep átelští, svád ny po krátkém odpo nku asté poty ky s Uhry. V jedné takové krvavé bitce pobil Valdštejn se svými 14 kompaniemi

²⁰⁾ Orig. v arch. místodrž. král. esk.

²¹⁾ Císa Ferdinand psal dne 9. íjna 1621 kurfirštovi Saskému: »Obwohl nun unsere, in Hungern in der Schiitt gelegene, Kriegs Armada, von dannen aufgeprochen und dem Vheindt vast auf dem Fuess nachsezet, jedoch, weil zu besorgen, dass dieselbe einem so geschwinden Vheindt mit Ihrer schweren Armatur so leichtlich nicht werde volgen können...« (Orig. v státním arch. Draž .)

²²⁾ J. Zeidler píše z Vídn dne 9. íjna Konrádovi Gehenovi: »Der Obrist Wallenstein schreibet, dass es ihme nur an Mussquettiren mangle, sonstn wollte er ihnen stracks entgegenriicken.* (Orig. v státn. arch. Draž .)

²³⁾ Zprávy o pochodu císa ského vojska z Uher z listu H. Pappusa arciknížeti Leopoldovi. (V arch. místodrž. v Inšpruku.)

²⁴⁾ Elvert XXII. 104.

jízdných a za pomoci plukovníka Miniatiho na 400 Uhr v a uko istil t i kor-
nety, kteréž do Vídn na znamení vít zství odeslal. Za ež Uh i zase se vy-
mstili p epadením a zbitím asi 200 muž v Valdštejnských. Lehká, etná jízda
nep átelská rozlétala se v houfích po Morav , pustošila zemi, p epadala r zná
místa, jako Litovli, Un ov, T ebovou a j. Vtrhli až ku P erovu i po ali ohrožovati
Olomouc. Císa ští je pronásledovali. Valdštejn se svou jízdou a svého spolu-
druha Jind icha Hysrle i plukovníka Miniatiho tvo il p ední sbor císa ského
vojska. Dne 18. íjna p itrhl na noc do Krom íže, odkudž oznamoval arcí-
knížeti Leopoldovi, že nep ítel p ed svítáním z Veselího vytáhnul a k Uher-
skému Brodu se obrátil, Lipník a Helfenštejn že se vzdal a posádka k nep í-
teli se p idala. »Ra iž V. kn. M. uvážiti,« píše o tom Valdštejn, >jak s takovou
eládkou m že se bojovati. P ibyl jsem dnes do Krom íže s jízdou Hysrlovou
a Miniatiho, jakmile zasvitne den, vytrhnu k P erovu, abych m sto obsadil,
pon vadž žádají pomoci. V. kn. M. ra iž býti ubezpe ena, že stále budu bdíti
a' v d ležitě takové záležitosti piln pracovati. Slezané dosud nep išli, i jsem
s tím spokojen, že ti, kte iž vzpou ru vojenskou by osnovati cht li, nepospí-
chají.²⁵⁾ Já se svými Valony musím býti blízko Olomouce, nebo na ty mohu
se spolehnouti a dobrý ád vojenský s nimi držeti.«²⁶⁾

Valdštejn vytáhl ráno dne 19. íjna z Krom íže k P erovu, aby po-
skytl m stu usazením posádky pomoci proti nep íteli. Dlouho však zajisté
v P erov nemeškal, nebo již 22. íjna byl v Olomouci. K sp chu takovému
pobídl ho nep ítel, jehož hlavní voj z Uh. Brodu dne 20. íjna k Olomouci
vytrhl. Odtud psal dne 22. íjna svému nejvyššímu lejtnantu Ferdinandovi
Gerstorfovi, že p ehlídka jízdy, kterou v Hradecku najímali dal, již snad vyko-
nána, protož aby ji rozložil v Broumov , Trutnov a v blízkých však hraze-
ných m stech, k ní však n co p choty aby p idáno bylo, aby je nep ítel n jak
náhle p epadnouti nemohl. Mimo to na izoval Valdštejn, aby jízda z stala
posádkou na vykázaných místech v Cechách, a koliv mu byl d íve poru il
s ní do Moravské T ebové p itáhnouti, »nebo v T ebové leží jízda J. z Ná-
choda a tu i tam rozloženo jest po markrabství vojsko císa ské*, a protož že
ponechá jízdu svou v Cechách, aby zatím ušet ena byla. Gerstorf sám však
aby brzy k n mu p ijel a zprávu podal, pro dv jiné kompanie do Moravy
nep itáhly.²⁷⁾ Z opat ení takových vid ti, jakým Valdštejn byl i ve v cech vá-
le ných dobrým pro sebe hospodá em. Nejvyšší lejtnant Ferdinand z Gerstorfu
p ijel vedle poru ení do Olomouce k Valdštejnovi, aby mu oznámil, pro dv
kompanie jízdy na Moravu se nevypravily a co stalo se s t emi ostatními

“) Ve zpráv kurfirštovi Saskému ze dne 20. íjna 1621 vykládá J. Zeidler náhled
Valdštejn v v téže p í in n kolika obšírn jšími slovy: »Ich vernehme, der Obriste Walln-
stein habe anhero berichtet, er achte es fiir gutt, dass das Schlesische Volek jezo gar
nicht ankáme, es wehre sonsten Ihr brauch in den Hungrischen Kriegen gewesen, dass
sie gerne gegen dem Winter aussm Felde gerucket wehren, und mochten leichtlich das
andere Kaiserische Volek auch uffbringen und unruhig machen. (Orig. v státn. arch.
Dráž anském.)

²⁶⁾ Opis listu ze dne 18. íjna 1621 v arch. státn. v Dráž anech a v Inšpruku.

²⁷⁾ Orig. v arch. místodržitelství království eského.

k p ehlídce v Hradci Králové již p ipravenými. Kurfiršt Braniborský vydal totiž mandát, kterýmž zakázal poddaným svým dávat se do cizích služeb vále ných, a pon vadž v tšina žoldák , kte iž pod prapor Valdštejn v najímati se dali, byla až z Braniborska, ujelo jich 140, když o zákazu se dozv d li, a dv na odchod již p ipravené kompanie také na Moravu táhnouti necht ly. Valdštejn podal zprávu o takovém zákazu císa i a poslal mu na rozkaz jeho také dne 2. listopadu 1621 patent kurfiršta Braniborského.²⁸⁾

Valdštejn obsadil Olomouc a za ním p ithrly n které houfy nep átelské, kteréž rozložily se kolem Olomouce, dobyly P erov a ješt jiná dv místa, vypálily n kolik vesnic,²⁹⁾ p epadly potravní vozy Valdštejnovy, pr vod rozsekaly a potraviny zabraly.³⁰⁾ A jízda Valdštejnova také kdy a jak mohla vypadla proti nep átelskému vojsku; jednotlivé tlupy o 50, 60 koních vyjížd ly z Olomouce až ke Znojmu i do jiných kon in.³¹⁾ astými takovými poty kami, které dály se velmi zhusta mezi vojskem císa ským a nep átelským, nemohlo docílit se arci žádných kone ných výsledk . Vojsko z obojí strany se pobíjelo, domácí lid hynul, zem se pustošila. K velké bitv nep išlo, pon vadž císa ské ani uherské vojsko nebylo soust ed no. Uh i byli toho asu u Olomouce, u Tova ova, u Krom íže, plenili krajinu u P íbora až i u Frýdku a Místku; dne 24. prosince na št drý den dobyl, vyplenil Velen z Žerotína m sto Šternberk a zase odtáhl, hlavní však voj velením Bethlena Gabora ležel v Uherském Brod , odkudž odebral se na konci m síce prosince do Skalice.³²⁾ A podobn jako uherské bylo i císa ské vojsko na r zných místech rozloženo. Valdštejn s jízdou svou a Hysrlovou, Miniatiho i ástí jiného vojska byl v Olomouci a okolí, Pavel z Lichtenštejna s nevelikým po tem ve Znojm a nej v tší díl vojska p ibyl dne 9. listopadu ve dv hodiny v noci do Krom íže, odkudž astokráte proti houf m nep átelským vypadli a s ko istí do ležení se vraceli. Dne 27. prosince vytáhli k Prost jovu.³³⁾ Odvahy k výpad m a loupení bylo na obou stranách dost a dost, však rozhodné srážce jedni i druzí se vyhýbali. Jednalo se v Mikulov o mír, k n muž jak Bethlen tak i císa náchlní byli. Bethlen, jenž po tem vojska p edstihl svého nep ítele, daleko ale z stával za lépe vyzbrojeným, vycvi eným vojskem císa ským, v d l zajisté dobe, že vít zství, kterýchž na Morav dobyl p epadením, pustošením etných míst, záležela hlavn na rychlé jízd , však v spo ádané bitv že by mohl býti poražen. Obával se katastrofy. A vojsko císa ské zase nemohlo výbojn proti nep íteli proto postupovati, pon vadž cítilo se býti slabým a dlouho o ekávané

²⁸⁾ Orig. listu Valdštejnova ve Vid. st. arch.

²⁹⁾ Zpráva Pavla z Lichtenštejna arciknížeti Leopoldovi do Inšpruku ze dne 5. listopadu 1621 v místodrž. arch. v Inšpruku.

³⁰⁾ Elvert XXII.

³¹⁾ Psaní P. z Lichtenštejna arciknížeti Leopoldovi ze dne 26. listopadu 1621 v místo držit. arch. v Inšpruku.

³²⁾ Listy Křišt. Pappusa arciknížeti Leopoldovi ze dne 10., 15. listopadu a 28. pros. 1621 v místodrž. arch. v Inšpruku.

³³⁾ Zprávy Kr. Pappusa arcikníž. Leopoldovi v místodrž. arch. v Inšpruku.

posily že Slezska áste n teprva v prvních dnech m síce prosince na Moravu p ibyly a s císa skými se spojily.³⁴⁾

S nespokojenou, na r zných místech rozloženou armádou císa skou nemohl Valdštejn nic jiného proti nep íteli podniknouti, nežli co byl u inil. Ví t zil v poty kách nad Uhry i nad lidem markrab te Krnovského a takž další ší ení plamen války na Morav zameziti pomáhal, že pak tak staral se jako dobrý organisátor vojenský o ádné zásobování, placení vojska, aby nebylo na škodu zem a bylo na š astný prosp ch vále ného vedení, pov d li jsme již obšírn ji. Nemén pe oval o to, aby vojsko, kteréž pod praporem jeho bojovalo, bylo dobre, náležit na est jména jeho vyzbrojeno. Jízda Valdštejnova utrp la v astých poty kách s Uhry mnohé ztráty na mužstvu i zbroji. Aby lid nahražen býti mohl, o to staral se Valdštejn najímáním nové jízdy v kraji Hradeckém již p ed svou výpravou na Moravu; v p í in pak opat ení pot ebné zbroje psal dne 1. prosince 1621 knížeti Karlovi z Lichtenštejna, z kteréhož listu jakož i z jiných a z jednání jeho poznáváme, že p ede vším a vždy m l na z eteli, aby ze všeho vále ného po ínání vzešel prosp ch císa í. »Pon vadž nevím, aby kdo opravdov ji a lépeji v službách JMC. jako V. kn. M. postupovati m l,« píše v eském listu Valdštejn, »jsem o to pokusiti se musil, JMC. žádati, aby V. kn. M. se remitirovalo zbroje na mou cavalerii zp sobiti, nebo to za jednu nejplatin jší službu v tyto asy JMC. in nou bejtí pokládám, pon vadž budouc nyní cavaleria dokonce disarmirována, JMC. žádné služby initi nem že: pro ež V. kn. M. služebn prosím, že pro mou cavalerii ra te poru iti 2000 pár pistol, 2000 mušket v krátkých s velkou kulkou, 1500 zbrojí, než toliko zadní a p ední kus a šurmhaub, a 500 celých kyrys beštelovati, nebo to al disconto de la nostra paga p ijítí chceme.* Bohužel, že o delším vále ném pobytu Valdštejnov na Morav velmi málo máme zpráv; nepochybujeme však nic, že asem dosti hojn ješt dopln ny býti mohou. Však i z toho mála poznáváme jasn , že vykonal svou povinnost.

Vedle v cí vojenských staral se také Valdštejn, jako bohatý na Morav usedlý pán, o statky své, kteréž mu 1. 1619 pro zradu spáchanou byly skonfiskovány, po vít zství však císa ském na Bílé Ho e zase vráceny. Nejen že po t i léta nebral žádného d chodu, ale krásné statky jeho byly vzbou enými Valachy a vojskem hrozn také spustošeny. A koliv p es deset let na Morav byl usedlý, v království eském, v rodné zemi své, byl p ece domovem, kdež také již od za átku roku 1621 n která panství za p j ené císa í peníze držel v zástav . Na ja e t. 1. byl Valdštejn již rozhodnut, že v echách z stane, kdež p i konfiskaci statk v nekatolických stav v hojná kynula že každému, kdož m l hodn pen z. Snad že i spustošení statk v jeho na Morav , i r. 1619 spáchaný in odvezením pen z zemských, pon vadž až p íliš ješt v erstvé byl pam ti, pohnuly Valdštejna, že již roku 1621 cht l statky své na Morav prodati; snad také jako dobrý finan ník si vypo etl, že za peníze, kteréž by za statky na Morav utržil, více a v tších ješt statk v v echách, pon vadž tam pen z se nedostávalo, nakoupiti bude moci. Významným do-

³⁴⁾ Zpráva ze dne 8. prosince 1621 u Elverta XXII.

kladem, že v echách trvale usaditi se cht l a jak velice mu na panství Friedlandském záleželo, jest post scriptum listu, Karlovi z Lichtenštejna dne 1. prosince 1621 odeslaného, kterýmž oznamuje: »Jak od V. kn. M. zpráva strany Frydlandu, aby se prodal, p ijde, ihned se do ech k V. kn. M. k služb navrátím.*

V p í in prodeje statk v na Morav vyjednával s bohatým Št pánem Schmidtem, kterýž na Morav držel statky Kunštat, Jimramov a Velké N m íce.³⁵⁾ Shodli se na sum 400.000 zl., za kteréž statky Valdštejnské na Morav m ly býti prodány. Schmidt nabízel Valdštejnovi, aby p ijal za kupní cenu úpis císa v na dlužnou mu sumu 400.000 zl. Valdštejn byl ochoten k takové smlouv p istoupiti, vymínil si však ve v ci té svolení císa ské. I poslal n kdy v listopadu 1621 list císa í, kterýmž oznamoval, že statky své na Morav prodal Št pánovi Schmidtovi za 400.000 zl. rýnských, kterouž sumu by mu cht l zaplatiti pen zi, jež od císa e má dostati. »Pon vadž však bez nejmilostiv jšího svolení VCM. takový postup pen z p ijmuti nemíním, prosím VCM., jest-li v tom nejmilostiv jší v le VCM., abych kupní smlouvu s ním uzav el, aby mn jmenovaných 400.000 zl. na statcích v echách, kteréž v zástav držím, ujíšt ny a k sum na nich zapsané p ipo teny byly. Nežádám žádné jiné zástavy aniž úrok , kteréž VCM., osm zlatých ze sta, Št pánovi Schmidtovi byla platila, tak že VCM. ro ních úrok z takové sumy 32.000 zl. na prosp ch z stane.*³⁶⁾ Ze Valdštejn bez svolení císa ského postoupení císa em dlužných pen z p ijmuti necht l, z toho poznáváme, jak ve všem byl pro sebe opatrným a také v le císa ské nejoddan jším služebníkem, z uvolení pak, že nežádá vyplácení 32.000 zl. ro ních úrok , vid ti, že s prodeji statk v svých na Morav pospíchal, i že v p í in postupu dlužných pen z nebyl v í císa í hamižným, vydíravým jako jiní.

Císa odeslal takovou žádost Valdštejnovu dne 26. listopadu 1621 knížeti z Lichtenštejna do Prahy, aby podal o tom své dobré zdání.³⁷⁾ Jakou podal zprávu, nevíme; soudíme však, že nedoporu il císa í p íznivé vy ízení žádosti, pon vadž mezi dlužnými pen zi Schmidtovi byly také císa ské dary z milosti ud lené, a takovými zna nými sumami kdyby placeny byly latin prodávané zabavené statky odbojných i všech nekatolických šlechtic v v království eském, kdy hotových pen z svrchovan bylo zapot ebí, nebylo by pomozeno bývalo prázdné pokladn císa ské. Smlouva kupní o statky Valdštejnské na Morav kone n uzav ena nebyla. Panství Vsetínské prodal Valdštejn teprv dne 20. ervna 1623 Zde kovi Zampachovi z Potenštejna na Hodonín za 130.000 zl., ostatní pak statky brzy potom.³⁸⁾

³⁵⁾ Št pán Schmidt z Freihoffenu, jenž pocházel ze Štýrska, byl r. 1606 d chodním berním na Morav , 1. 1611 radou dvorské komory císa e Rudolfa, berníkem íšským; po vít zství císa ském u Prahy pak prost edníkem, aby stavové Moravští císa í se poddali, r. 1621 byl dohlížitelem na zásobování vojska na Morav atd. Za p í inou náboženství, pon vadž necht l státí se katolíkem, vyst hoval se'« jinými exulanty z Moravy do ciziny.

³⁶⁾ Orig. n meckého listu v íšsk. fin. arch. ve Vídni sub »Bohmen« L. V. I.

³⁷⁾ Elvert XXII.

³⁸⁾ Desky zemské Olomoucké v Brn , 36. fol 10. oc.

Mimo zprávy o vále nictví a o prodeji statk v na Morav známe také esky psaný list Valdštejn v k císa i asi z druhé polovice m síce listopadu 1621, kterýmž hájil svou právomocnost jako zástavní držitel panství Ji ínského. Ota Jind ich z Vartemberka, jinak Kulhavý, n kdy manžel Alžb ty Smi ícké, hlásil se po bitv na Bílé Ho e, když Markyta Slavatová, rozená ze Smi íc, jako poru nice statk Smi íckých z království s Bed ichem Falckým uprchla, o ást zboží Smi íckého. V p í in té pohán l k soudu Jarolíma Bukovského z Husti an, ú edníka a pomocníka paní Slavatové proti Alžb t Smi ícké, kterýž p ed soudem státi necht l a prý z Cech utekl. I vyžádal si Vartemberk p i císa i list zatyka i na Bukovského, aby se jím, kdekoliv by ho dopadl, v zením ujistiti mohl. Bukovský však z Cech neutekl, z stával usedlým na panství Ji ínském, nezbra oval se ku právu státi, obával se ale n jakého násilí, kteréž by na n m provedeno býti mohlo, a proto prosil držitele panství, jako vrchnost svou, za p ichrán ní. Valdštejn žádal tudíž císa e, pon vadž Otovi z Vartemberka na omylnou jeho zprávu list zatyka i na Bukovského vydán byl, týž pak na statku jeho Ji ínském byl usedlý a p ed právo, kdež by obvin n a státi povinen byl, postaviti se nezdráhal, aby Vartemberk proti Bukovskému ni eho mocí nepodnikal, nýbrž všeho právn vyhledával. Na ež císa Ferdinand k prosebné žádosti Valdštejnov oznámil dne 10. prosince 1621 knížeti z Lichtenštejna, aby Vartemberk, a mu list zatyka i dán byl, Bukovského nezatykal, nýbrž p i svou proti n mu právn provedl.³⁹⁾

D íve než dlouho vyjednáváný mír v Mikulov byl uzav en, vypravil se Valdštejn do Cech; vojsko jeho z stalo na Morav . Jel p es Hradec Králové, aby pohlédl na svou nov najatou jízdu, z kteréž, jak již praveno, na 1-10 do Braniborska ujelo.

Z krátkého pobytu Valdštejnova v Hradecku známe moment z jeho života, kterýž, a nebyl žádným životopiscem zaznamenán, p edce vzbuzuje, povznáší mysl naši výše, než zapomenutá jeho výprava proti ubohým, vzbou eným sedlák m v kv tnu 1621 podniknutá, a více nás zajímá, nežli p ehlídka nové jízdy, o kteréž nemáme z té doby žádných zpráv. V sousedství, a dosti vzdáleném, rodného sídla Valdštejnova He manic, žila rodina Lukáše Skornice Balbina z Vorli né na Petrovicích, jenž zastával ú ad královského purkrabí na panství Pardubském a za asu odboje eského jako ú adník byl a z stal v rným králi Ferdinandovi. Jaká byla známost Valdštejn v, nebo jen Albrechta z V. s patricijským rodem Balbin v z Vorli né, usedlým v Hradci Králové, nevíme.⁴⁰⁾ Ze však nebyl to jen svazek stejného politického smýšlení, soudíme z toho, že Valdštejn sedmému poslednímu díti Lukáše Skornice z Vorli né

³⁹⁾ Oba listy v arch. místodrž. král. eského.

⁴⁰⁾ Zaznamenáváme sem doklad, že 1. 1613 dne 6. kv tna kvitovala Veronika Balbinová z Konecchlumí Adama staršího z Valdštejna na Žehušicích z úroku na sumu 1500 kop, a r. 1623 dne 23. dubna kvitoval Karel Balbin z Vorli né paní Veroniku Valdštejnskou, rozenou Tr kovou z Lípy na Žehušicích, poru níci sirotk v a statk v po Adamovi starším z Valdštejna, op t z ouroku sumy 1500 kop m. (V arch. musea král. eského.)

Bohuslavu Balbinovi, narozenému dne 3. prosince 1621, za času svého pobytu v Hradecku byl kmotrem. Balbin v dedikaci tvrté knihy »Miscellaneé« arcibiskupovi Pražskému, hraběti Janovi z Valdštejna, výslovně praví: »Jsem váš od dětinství, když od nejstaršího bohatýra, potomního knížete, ze slavného rodu vašeho na loktech jsou držán, vodou posvěcující byl jsem zmyt a k životu v něm i když dítel syn v božích vzkášení.*⁴¹⁾ Jaká divná hra osudu! Valdštejn, jakž jsme již nejednou pravili, pomáhal ve službách císařských pokorně národ, jemuž velikou měrou se zpronevřil, a z dítel císařského úředníka, kterémuž Valdštejn byl kmotrem, v seminářích jezuitských, národu českému tehdy nepřátelských, vychovaného, vyrostl znamenitý obháje národa, jenž spisy svými, zvláště však nadšenou »Obranou jazyka slovanského a českého* nemálo proslul.

Valdštejn přibyl do Prahy⁴²⁾ nejspíše k vyzvání knížete Lichtenštejna, kterýž na vyzvání císařské do Vídně odjet měl dne 22. prosince. Správu obecní zemskou v království za nepřítomnosti téhož šlecheti, vedle nařízení císařského, nejvyššího hofmistra Adam z Valdštejna. Lichtenštejn však chtěl, aby vedle politické správy království také vojenské věci v nejisté takové době a zvláště v těch Pražských šlechetech byly silnou rukou zkušeného vojáka. A takovým mužem byl A. z Valdštejna. Ustanoven byl nejvyšším místem Pražských a »gubernátorem království českého*,⁴³⁾ jakž níže uvedená listina ze dne 7. ledna 1622 ho jmenuje. Byl vojenským velitelem, a jako takový měl na starosti ubytování, přehlížení, zaopatření nejen posádkou v Praze ležícího, ale i skrze města Pražská táhnoucího vojska. Vyřizoval stížnosti obyvatelstva proti výtržnostem a přílišným požadavkům žoldáků, vydával, podpisoval v příslušné vyšší patenty, přičemž musil nejen o vojsko, nýbrž i o bezpečnost, dobrý pořádek v těch Pražských i v království.

Jmenování Valdštejnovo na takový úřad, a stalo se již v polovici asi měsíce prosince 1621, bylo schváleno teprve listem císařským ze dne 18. ledna 1622, když kníže Lichtenštejn ve Vídni těžce se roznemohl a na brzký návrat jeho do Prahy nebyla naděje.

¹⁾ »Ab ipsa infantia vester sum, cum a fortissimo heroe et postea duce, ex gloriosa gente vestra, in ulnis gestatus aqua sanctificante in baptismo ablutus, in vitam aeternam et sortem filiorum Dei regeneratus sum.* O věci zmínil se Emanuel Tonner v předkladu »Obrany jazyka slovanského.*

Přidání císařským ve Vídni vypravovalo se již v polovici měsíce listopadu, že Valdštejn tam přijede, poněvadž by prý rád byl jenerálem. Zaznamenáváme takovou zprávu na znamení, jak v okolí dvorských cen byly služby jeho válečné. Saský zpravodaj Zeidler píše o tom Schonbergovi dne 17. listopadu 1621 z Vídně: »Der Obriste Wallenstein kommt itzo hierher, wollte auch gern ein Generall sein.* (V státn. arch. Dráž.)

³⁾ Slovy tímli rozumíme, že zastával vrchní vojenskou správu v českých, nebo gubernátorem, totiž místodržícím, království českého, jmenován byl v lednu 1. 1622 na ten čas přidání ve Vídni meškající, až do té doby »zřízený komisař*, kníže Karel z Lichtenštejna. Zpráva zaznamenána: »Albertus, praeterea ob egregia sua edita in bello facinora, belli consiliarius, supremus praesidiariorum Praegae commorantium praeses et quidam urbis gubernator, item generalis vigiliarum praefectus a caesare appellatus esL* (Opis listiny nalézají se ve stejné knihovně vysokých škol Pražských, sub XVII. D. 2G.)

Z doby »gubcmátorského« Valdštejnova úadu vypravuje nám zapomenutá listina zvláštní in, kterýž sv dí o mravní povaze a náboženském jeho smýšlení. Když po bitv na Bílé Ho e vojska císa ská vtrhla do Prahy a všeobecné nastalo pustošení a loupení, nejv tší m li z toho. prosp ch židé, kte í od žoldák v všechny kradené v cí za laciný peníz skupovali. Mnozí ze stavu panského, rytí ského i m stského doptavše se svých vzáctných, památných v cí u žid , žádali proti slušné záplat jich vrácení, však židé zdráhali se tak u initi, i vznesli takovou záležitost na rady soudu apela ního, odkudž s dobrozdáním ku kone nému vy ízení zaslána knížeti z Lichtenštejna. Dekretem ze dne 9. února 1621 na ízeno: co komukoliv ze stav v panského, rytí ského p ed vykonáním povinnosti císa i a stavu m stskému p ed obnovením, dosažením nové rady pobráno a prodáno bylo, toho že ni ehož židé žádnému proti výplat , ani jinak navracovat! povinni nejsou a býti nemají. Jinými slovy: koup uloupených, kradených v cí, pon vadž prý od voják v zastaveny býti nemohly, uznána za zákonitou a as p ed zavedením císa ského ádu prohlášen mimo zákon a právo Když Valdštejn jmenován byl nejvyšším m st Pražských a >na ten as gubernátorem království eského*, zapov d l ve ejným prohlášením, aby žádný, k es an nebo žid, bez v domí a dovolení hejtman v od voják v ni ehož nekupoval pod hrdla ztracením. Židé však ani takového p ísného rozkazu nedbali. Za asu Lichtenštejnova pobytu ve Vídni vloudili se n kte í vojáci, kte íž byli na stráži p ed jeho bytem na nám stí Malostranském, jedné noci do domu a vyломivše násiln dvě e pobrali z pokoje knížecího na pen zích, klenotech, zlatohlavových kobercích více než za 8000 zlatých. Druhého dne, když krádež vyšla na jevo, bylo 14 voják v i s jedním židem, kterýž mnoho takových v cí, zvlášt zlatohlavové koberce koupil, v zením opat eno. Jakého dostalo se trestu žoldák m, nevíme. Žid odsouzen byl vedle prohlášeného rozkazu k smrti a m l býti na b eh u židovském blíže katovny ob šen.⁴⁴⁾ Však bohatší židé Pražští p íšli v tichosti k Valdštejnovi do domu Smi ického v Menším m st Pražském a hled li poníženými prosbami a nemalým darem Valdštejna sob nakloniti, aby jich spoluv rci, p edn jšímu židu Pražskému, hrdlo daroval, i Uvolili se a již i p inesli v dar 10.000 zlatých rýnských pro zachování hrdla téhož žida. Valdštejn takový ouplatný dar nep íjal. Pon vadž však i n kte í velcí páni za žida se p imlouvali, svolal Valdštejn dne 7. ledna 1622 celé koncilium duchovních i sbor osob sv tských k ú ad , jak by v p í in té spravedlnosti i vzáctné p ímluv znamenitých pán v dosti státi se mohlo. Ze všech ád v duchovních v Praze trvajících vyzvány byly vždy dv osoby, podobn z m st Pražských dv osoby ou adní, sekretá i jiní poctiví, vzáctní lidé, židé starší p ivedeni pak rychtá em vojenským. A když tak byli pohromad , žádal Valdštejn všechny za dobré zdání, zdaližby darováním života asného jednomu židu, pon vadž na smrti jednoho žida málo záleží, nemohlo býti mnohým spomoženo k v nému životu, kdyby se taková suma jemu nabízená od žid v p íjala a na v ný plat uložila, z kteréž by se mládež židovská i k es anská na *prosp ch království eského* na v nost vychovávala. Když p ednesený návrh ode všech schválen byl, po-

*) Pavel Skála V.

ru il Valdštejn, aby takových v dar mu nabízených 10.000 zl. starší židé v desíti p evázáních po 1000 zl. z p fbytku jeho, domu Smi ického, na rame-nách p es most a skrze m sto do depositu kancelá e Starého m sta Pražského nesli, aby takž p e in ní jich všem známo bylo. Což když se stalo, odvedl Valdštejn »k rozmnožení a k vzd lání náboženství katolického* dot ených

10.000 zl. purkmistru, rad i starším obecním na skutky pobožné, a sice aby z pen z t ch každoro n »platu v něho a stálého« 600 zl. r. na dva termíny rektoru kolleje jezuitské u sv. Klimenta P. Val. Coroniovi i jeho nástupc m odvozovali. Z kteréhož platu aby jesuité povinni byli mládence z pokolení židovského na víru k es ansko-katolickou obrácené a pok t né ve školách um ní liter-nímu vyu ovati. Pakli by žádných židovských na víru katolickou obrácených mládec nebylo, tehdy aby tolik alumn v konviktu téže kolleje jezuitské vychováváno bylo, kolik by se jich za ro ní plat zaopat iti mohlo, kte íž však povinni býti m li ád kn žský v království eském na sebe p ijmouti. Mládenci z židovského pokolení však, kdyžby v témže konviktu ví e katolické se vyu ili, aby živnosti své oby ejem a zp sobem k es anským »po estn « vyhledávali.

Zbývá nám ješt p ipomenouti, že jízda Valdštejnova na Morav , když mír v Mikulov posledního dne m síce prosince 1621 podepsán byl, z stávala n který as (s císa ským vojskem pod velením Maxmiliana z Lichtenštejna na Morav rozloženým) posádkou v Mor. T ebové.⁴⁵⁾ Když pak vojsko uherské z Moravy vytáhlo a Bethlen Gabor ze Skalice do Uher se vypravil, obrácena byla jízda Valdštejnova op t do ech p ed Kladsko, kdež ást jeho vojska i po odchodu na Moravu z stávala. Jakož vidíme z listu Ferdinanda II. kur-firštovi Saskému ze dne 20. zá í 1621, kterýmž žádá císa , aby plukovník Schliebcn se saským na hranicích ležícím vojskem pluku Valdštejnova p ed Kladskem byl nápomocen, zvlášt však, aby Hrádek (W nschelburg), kdež lid Krnovského byl posádkou, p epadnutí a dobytí mohli.⁴⁶⁾ Jízda Valdštej-nova konala p ed Kladskem se st ídavým št stím svou povinností. Jednou však, když nov najatým 500 voják m Valdštejnským na ízeno bylo, aby p ed Kladsko se vypravili, však pen z jim žádných, za by sob kupovati mohli, dáno nebylo, a v ležení císa ském nemalý byl nedostatek na špiži, necht li takovému rozkazu zadosti u initi, nýbrž rozutekli se, kam kdo cht l. P ed vzdáním se hrdinsky brán né pevnosti srazily se t i pluky p choty Lichten-štejnské, Valdštejnské a jiné s jízdou z ech, Moravy i s lidem Slezským, aby kone n Kladsko dobyli.⁴⁷⁾

Byl-li Valdštejn p i posledním dobývání Kladska osobn ú asten, nevíme.⁴⁸⁾ Pavel Skála vypravuje sice ve své historii, že když mladý hrab Thurn do-

*5) Rozložení, ubytování vojska stalo se dne 5. ledna 162*2 v Mikulov za p ítomnosti kardinála Dietrichštejna. (Opis listiny v arch. místodrž. v Inšprukul)

*6) Palm, Acta publica 1621.

*7) Pavel Skála V.

8) Dne 13. dubna 1622 psal Pavel Michna z Prahy nejvyššímu kanclí i Zde kovi z Lobkovic: »Nyní dal pan nejvyšší (Valdštejn) ordinanci panu Lažanskému, aby se svým rejtarstvem táhl k Kladsku, a tak ra te tam u Chlumce t ch nevď ných hostí zbýti. (Orig. v arch. Roudn.)

vedl š astnými výpady zásobovati pevnost spíží i obrokem, vojsko saské, na pomoc císařským před Kladsko vyslané, od obléhání upustilo a stálost, práci nejvyššímu z Valdštejna ponechalo, aby sám s lidem svým pevnost císař v moc uvedl. Také Marradasovi k obléhání města Tábora vyslána na pomoc část vojska Valdštejnského.

Při úadu nejvyššího města Pražských a gubernátora království českého týkala se innost Valdštejnova v nejbližší době po roce 1621 ubytování císařského vojska v Kouřimě, Lounech, českém Brodě, Slaném, Slánském kraji, Chomutově, Mostě, Brandýse nad Orlicí, Lanškrouně, Záměcku a jinde, a zatykání od praporek markraběte Krnovského rozehnaných vojáků.

Vedle toho, poněvadž některé fanatikové, nehledíce na nebezpečnosti, jaké by povstání mohlo, s reformací náboženskou nevážně pospíchali, byl Valdštejn při Lichtenštejnovi vážným rádcem, aby se nedělo, netoliko co seiniti má, ale také co se má děiniti.⁴⁹⁾ Hlavní však z etel obracel na skupování, rozmnožování statků v vechách. Chtěl býti nejen bohatým, nebo nejbohatším mezi českými kavaléry, nýbrž také hodnostmi, přednostmi nad jiné vyniknouti. Bystrým zrakem, prozíravým duchem dovedl vždy v pravý čas postehnouti, jeho se na svůj prospěch chopiti. Dne 9. června 1623 slavil s atek vedle projeveného přání císařova⁵⁰⁾ se spanilou Izabellou Kateřinou, zamilovanou dcerou Karla z Harrachu, císařského komořního a předního rádce Ferdinanda II. A již dne 7. září 1623 povýšen byl do stavu knížecího. A takž bohatstvím, podniky císařovými, kterýchž nabýval znamenitými operacemi finančními, za pomoci mocných přátel při dvoře císařském našel cestu, kteráž ho vedla na výši jeho zármoci a slávy.

⁴⁹⁾ Pavel Michna 13. dubna 1621 nejvyššímu kancléři království českého, Zd. z Lobkovic: » Zdáni mé jest, aby se nic in negotio religionis nemnilo bez snešení pana arcibiskupa s JM. knížetem z Lichtenštejna, aneb v nepřítomnosti JM. kn. s pánem z Valdštejna...* (Archiv kníž. Lobk. v Roudnici.)

⁵⁰⁾ Berenka napsal: »Ad ducendam alteram conjugem hortante ipso caesare animum adjecit.*

P ÍLOHA.

Valdštejn v ád vojenský pro jízdu z r. 1617.

Koncept Valdštejnova vojenského ádu pro jízdu uložen jest v cis. a kr. archivu ministerstva války ve Vídni pod signat. 1617. XII. 3. s nápisem: »Das Wallensteinische Reiterrecht aufbewahrt ais das beim Regierungsantritt Ferdinand II. fiir das kaiserliche Kriegsheer bestandene Kriegsregolament. Auf Ferdinands Befehl von Wallenstein entworfen.* A te sé v tato slova:

Reiterrecht, wie die durch die romisch kais. Mt. unsern gnedigisten geliebten Herrn Vettern und Herrn Vater beschlossen, darauf dann die Corasier und Arcibusier, so uns zu Erretung unserer getreuen anjetzo periclitirenden Erblanden und Unterthonen durch den wolgebornen unsern Cammerer, lieben getreuen, Albrechten von Walenstein, Freiherm, wider unsere Feind die Venediger zugeschickt und unterhalten werden, schwörn und mehren sollten, wie dieselbe von und zu Wort hernách folgt.

Erstlichen sollen die Patronen mit wohl geiibten Knechten und Rústungen, die Corasieri mit Kires und Rustung, wie sich gebüret, die Arcibusier aber neben der Rustung mit einem guten P rschrohr und einer guten Carbinerror, auch einer guten Seitenwohr gefasst und versehen sein.

Es soli auch jeder sich mit demjenigen Sold, der ihm in der Musterung ausgeworfen, benuegen lassen und so lang dienen, ais ihne Herr von Walenstein, Freiherr, in diesen Zug bedorfen wird.

Item, wo einer oder mehr sein Anzahl an guten Pferden in der Musterung nicht hatte, soli ihm so viel an dem Geld abgezogen, wo auch einem eins oder mehr Pferd erlegen oder abgiengen, so soli er dieselbig alsbald wieder zu erstatten und zu erfüllen schuldig sein; welche aber von den Feinden erschossen oder umkommen wiirden, diese sollen dasselbig Monat fur gut passiert und hernách on weitem Fehl erstattet werden.

Item, es soli keiner einig gemustert und gut gethane Pferd weder in Wagen spannen noch zur Sambfart gebrauchen.

Item, es šoll ein jeder Herr und Junker von Haus aus seine Knecht dermassen beldeiden, damit ihr Leib vor Kelt und Ungewitter beschutzt und die Puxen wolbedeckt sein mógen.

*

Item, es soli auch jeder Herr und Junker seine Knecht, wo nit langer, jedoch so lang man sie in Diensten gebrauchen werden, zu bestellen schuldig sein.

Es soli auch kein Knecht oder Diener von seinem Herrn oder Junkern vor Verstreichung seiner bestimmten verdingten Zeit, da ihne der Herr oder Junker sonsten nit gern ziehen lassen wollt, Zustellen und Urlaub zu fordern Macht haben, sondern er soli schuldig sein, bei ihme zu bleiben, und ihme zu dienen und ihne mit der Besoldung nit zu steigern, so lang er bleibt und dient: und welcher dar ber seinen Herrn und Junkern wider dessen Willen verlassen und aus dem Feld oder vom Haufen ohne Erlaubnis und Passpart ziehen wiird, der soli, da er betreten wird, an Leib und Leben gestraft, oder, da er entlaufft, offentlich zum Schelmen gemacht und von manniglichen an allen Orten und Enden darfur gehalten und nicht gelitten werden.

Item, es soli kein Knecht seinem Herrn oder Junkern mutwilliglich truzen, noch sich widersetzen, vil weniger ein Puxen oder Wehr uber ihn rucken, bei Leibstraf.

Item, es soli keiner dem andern sein Gesind aufreden, oder abspannen, da auch ein Knecht von seinem Herrn oder Junkern mit Unwillen oder etlicher Misshandlungen halben kame oder beurlaubt wird, so soli kein ander Herr oder Junker, der in diesem Zug ist, denselben annemen, es sei dann dessen sein voriger Herr wohl zufrieden.

Hergegen aber sollen die Herrn und Junkern sich aller Gebiihr und Bcscheidenheit nach gegen ihren Knechten verhalten. Da aber ein Herr oder Junker seine diener ubl und unbillich halten wurd, Klag und Spaltung derhalben zwischen ihnen fúrfiel, so soli der Plauptmann billiches Einsehen haben, und da durch dieselbigen der Klag nit mag abgeholfen werden, so soli er es, weil kein Feldmarschalk verhanden, an den Obristen derselben krabatschen Granizen, wer der jederzeit sein wird, gelangen lassen; der soli vorher darinnen vernemen und jederzeit, was recht und billich ist, verordnen.

Item, da einer oder mehr aus solichen Reisingen erkrankén, oder sonsten aus Befehl des Obristen, oder Rittmeister, in ehrlichen Sachen vom Feind gefangen wurden, den sollen ihre Besoldung 3 Monat lang nach derselben Zeit, im Fall die Fahnen so lang fleucht, passiert und dieselben wie die gesunden gehalten. Doch sollen ihre der Kranken und Gefangnen Pferd und Rústungen jederzeit in der Musterung durchgefíirt werden. Da aber einer oder mehr unter diesen Reitern, Knechten oder Pferden von den Feinden umkame, oder sunst aus wissentlichen Umfall abgiengen, so sollen dieselben sich in einem Monat, nach Erkantnus der Musterkommissarien, mit andern Knechten oder Rósscn gefasst machen, oder es soli ihnen die Besoldung nit mehr passiert oder bezahlt werden.

Item, es soli auch bei denen Pflichten, damit er uns vermiig dieser Bestallung zugethan ist, und bei seinen Ehrn, in der Musterung, oder sunsten, kein Knecht, Pferd, Harnisch, oder andere Riistungen, bei andern entlehnen und durch die Musterung bringen, noch einer dem andern reichen: sondern ein jeder soli fur sich selbst vollig und notdurftiglich versehen und geriisst sein, auch auf Zug- und Wachten sich aller derselben Wahrn und Riistungen, wie er damit

in die Musterung erschienen, zu gebrauchen und die zu furn schuldig sein, und da einer oder mehr sich hieriiber vergossen wird, die sollen ihre Besoldungen venvirkt haben und darumben geslraft werden.

Es soli auch keiner, ausser des Ritmeister, des Leutenambt und Fendrichs, jedsē Fárdten wachtfrei, sondern die iibrigen alle soliche zu verrichten schuldig sein.

Es sollen auch die Rittmeister fleissig acht haben, in den Ziigen oder Ordnung mit Ernst darein sein, dass die Reiter den Musterregistern nach ihre Pferd und Riistungen bei der Fahnen vollig haben und fuhrn.

Wann dann bei einem oder andern ein namhaft und verdachtiger Mangl an der Zal befunden wird, sollen die Reiter darumben ernstlich zu redt gestellt, Erkundigung und Nachirag gehalten werden, wie es damit geschaffen und woher der Abgang erfolgt, auch furter notdurftig Einsehens derhalben haben.

Item, die Ritmeister, auch Befehlshaber und Reiter sollen ihr Aufsehen nach uns, auf unsern geordneten Hofkriegsrath, Presidenten und Rathe, den crabatichen Granizobrist haben, und ihnen in allen furfallenden gebiirlichen Sachen getreu, gehorsam und gewártig sein, sich in Feld, oder Besatzungen, auf Wachten, Futterungen und Verglaitungen, wie es die Notdurft erfordert, und wir und unser geordneter Holkriegsrath, oder Obrister, ihnen dessen Befehl thun werden, bei Tag und Nacht gehorsam willig mit ganzen oder halben Fahnen und Rotten samendt und sonderlich gebrauchen lassen; ohn ihr Erlaubnus weder mit Fahnen, Rotten noch sonsten aus der Ordnung und dem Lager, oder Besatzung, nit reiten, noch sich ohne Befehl mit dem Feind einlassen, sondern ein jeder soli bleiben, wohin er von dem Obristen oder seinem Hauptmann beschiden wird, und sich diesfalls in allweg aller gehorsamb, wie es ehrlichen, redlichen Reiters- und Kriegsleuten zu thun gebiirt, und sie iliren Kriegsherrn • und deren nachgesetzten Obrigkeiten von rechten Billigkeiten wegen zu leisten schuldig, auch dessen mit dieser Bestallung verbunden sein, verhalten.

Item, gedachte Befehlshaber und Reiter sollen bei ihren ritterlichen, adelichen Ehrn und Pflichten, in Kraft dieser Bestallung, verbunden sein, das alt loblich Reiter- oder Ritterrecht unter ihnen in hóchsten Ernst und Fleiss anzurichten, zu handhaben, fortzusetzen, sich demselbigen, ais ihrer ordenlichen Justizien, zu unterwerfen und zu gehorsamen, auch alle und jede Verwirkung, oder Miss-handlung, vermóg dieser Bestallung und der kaiserlichen Rechten und wohlherkommen Kriegsgebrauch, fur denselbigen rechtfertigen und strafen zu lassen.

Wir wollen auch hiemit von furstlicher Macht, Hoheit und Amts wegen auf die, mit ihrer kaiserlicher Mt. beschehne Vergleichung und aus Rath und Gutachten unserer getreuen Lande, solch alt Herkommen des loblichen Ritter- und Reiterrechts eingesetzt und eingericht und gehandhabt haben, in aller Gestalt und Maas, wie die romisch Kais. Mt. soliches aus Rath und Gutachten Chur und Fiirsten, auch gemeiner Stände des heiligen rómischen Reichs stabilirt und angeordnet hat, ordnen und bestatigen, auch dasselbig hiemit wissentlich und wellen, dass alles dasjenig, so ordenlicher rechtmássiger Weis, vermog der aufgerichteten Ordnung, welche in des Reichs Abschied begriffen, vor demselbigen und durch dasselbige gehandelt, gesprochen und geurtheilt

wird, nit allein bei uns an unserm furstlichen Hof, in unsern Feldziigen und Besatzungen, sondern auch in allen unsern Erblanden vor rechtmässig, kräftig und beständig gehalten und unwidersprechlich gehandhabt und vollzogen werden solle.

Item, was in wahren den Feldzügen und Besatzungen allenthalben vor den Reiterrechten geurtheilt und gehandelt wird, dasselbig soli alles in ein Kriegsprotokoll aufgeschrieben und verzeichnet, und uns Abschriften zu Handen unsers Hofkriegsraths mit des Obristen Bekräftigung tiberschickt werden, damit man aller ergangnen Urtheil und Handlungen Wissens haben und darob hal ten mOge, auch ein jeder kunftiglich sich desselbigen zu gebrauchen und zu erholen habe. Und dieweil ein Zeit hero unter dem sonderlich deutschen Kriegsvolk viel Ungehorsam, Unordnung, wilds und freiwilligs Leben und Wosen wider der loblichen deutschen Brauch und Herkommen, die vor allen andern Nationen in Mannheit, Frombkhait und Kriegszucht den Preis gehabt, eingerissen ist: damit nun solichem Unrath ferner begegnet und gesteuert, mehr Gottsforcht, christlicher Wandl, guet Ordnung, Justicien und Gehorsam, darauf alle menschliche Wohlfart steet, wiederbracht und gepflanzt werde, so sollen sich demnach die Reiter erstlich vor gottlosen, leichtfertigen, pesen Leben, sonderlich vor Gottslásterungen, Verachtung seines gottlichen heiligen Worts, vor Beschwaung auch Vergwóltigung des armen Manns hiiten, und keine unzeitige Weiber mit sich fiihrrn oder in Leger haben; doch da andere unverdächtige Eheweiber, so man zu Abwartung der kranken Personen, zum Waschen und unstrafbarlichen Dingen ohne Schand und Unzucht braucht, verhanden wáren, dieselben geduldt und zugelassen worden, solches aber auch mit Vorwissen der Befehlsleut.

Es sollen auch die Rittmeis er und Befehlshaber sich bei ihren hóchsten Ehrn und Pflichten zu befeissen schuldig sein, dass sie in solichen ihren untergebenen Reitern kein bos Exempl geben, sich fiir sich selbstn alles christlichen guten Wandls befeissen, ob der Gerechtigkeit dergleichen ob dem Armen halten, auch ihre Reiter dahin weisen und halten.

Item, es sollen sich auch die Herm und Junkern sammt ihren Knechten befeissen, alle Suntag und so oft zu Gottesdienst oder zur Predig geplesen wird, das Wort Gottes fleissig zu horn, denselbigen abzuwarten: welicher mitlerweil in Gelóhern, in Tabernen oder andern árgerlichen leichtfertigen Órtern betreten wird, der soli dorumb gestraft werden, namlich, ists ein Knecht, mit den Eisen in Gefenkus oder nach Gelegenheit seiner Verwirkung, ists aber ein Herr oder Junker, so soli ihne sein Hauptmann dorumb fíirfordern und mit ernstlichen Worten strafen. Da aber kein Besserung bei ihme erfolgt, so soli er. vor dem Obristen beklagt, zuletzt auch mit den Reiterrechten gedrohet werden, dass er, im Fall er je in offentlichen und árgerlichen, gottlosen Wandl verharrn wird, dorumb mit gemeiner Erkanntnus des Rechten andern zu einem Exempl gestraft und vom Haufen geschafft werden solíte.

Weiters ist vermog dieser Bestallung ausdrúcklich verboten, dass unter wahren den Gottsdienst und Predig kein Wein, Bier oder dergleichen durch die Marcandanten oder Leitgeben ausgezapft und verkauft werde.

Gleichergestalt soli man gegen den öffentlichen Gottslastrern verfahren, diejenigen, so fiirsatzlich Gottes Namen fluchen und schenden, an ihren Leib und Leben strafen.

Item, dieweil es leider dahin kommen, dass unter den Kriegsleuten, sonderlich den deutschen, das lasterlich, viehisch vollsauften schier die meiste Übung ist, doraus der ganzen Nation viel Verkleinerung, Unehre, Nachtheil und Spott entsteht, beuorab in Krieg, auch destoweniger sig und gluckliche Verrichtung erfolgt: so soli hiemit den Hauptleuten, Befehlshabern, gleichfalls Herrn, Junkern und Mitreitern in Kraft dieser ihrer Bestallung zum ernstlichisten eingebunden sein, sich der stiltt immerwährenden Vollerei zu massigen, sonderlichen aber soliches ihren Knechten und Dienern auch nicht zu gestatten.

Item, wo unter Beuelchsleuten einer oder mehr erkundiget wurd, welcher der immerwährenden viehisch lasterlichen Vollerei dermassen ergeben ware, dass er seinem Befehl und des Kriegsherrn dienst nicht notdurftiglich abwartete: den oder demselbigen sollen sein oder ihre Beuehl genumen, entzogen und andern wiirdigen, so immer niechter, zugestellt und geben werden; solichem soli sich auch keiner, wer der sei, zu widersetzen, noch ihme jemand beizufallen oder ihne zu verstandigen Macht haben, in Kraft dieser Bestallung, auch vermog eines jeden Pflicht.

Item, es soli auch durch den Obristen und das Reiterrecht in allen Mischandlungen, so volier Weis durch Herrn, Junkern, Knecht, gross oder klein Hanns (sic) geschehen und strafbar sein, die Trunkenheiten zu keiner Entschuldigung oder Milderung der Straf angezogen oder angesehen, sondern viel mehr soliche Verbrechung desto schärfer, schwerer auch getoppelt gerechtfertigt und gestraft werden.

Item, welcher Vollerei halben Feindsnoth versäumt, oder verschlafet, der soli darumben an seinem Leben gestraft werden.

Item, alle auch jede Reisige sammt andern Knechten, so den Reitern dienen, welche also viehisch trunken und dergestalt voli, dass sie ihr selbst und ihrer Vernunft nicht máchtig sein, antreffen wurden: die sollen stracks gefanklich eingenommen, in die Eisen geschlagen und ohne des Hauptmanns Vorwissen nit ausgelassen werden. Zudem sollen sie auch Macht haben, dieselben ihrer Erkenntnus nach zu strafen und diejenigen, so sich widersetzen, vor das ordenliche Reiterrecht zu stellen.

Item, wann einer oder mehr sich mit w hrhafter Hand gegen den Obristen einlassen, oder sich sonsten ihren Hauptleuten, Wachtmeistern und andern Befehlshabern, sonderlich wann sie ihnen Ampts oder Regiments halben etwas befohlen, widersetzen wurden: die sollen darumben an Leib, Ehr und Gut nach Erkenntnis der Reiterrecht gestraft werden.

Item, welcher sich mit verächtlichen, schmählichen Worten gegen seine Obrigkeit setzen wird: der solle fur das Reiterrecht gestllt und darumben nach zutragunder Handlungen gestraft werden.

Item, welcher wider den Obristen und andere seine fUrgestellte Obrigkeiten ein Meuterei wurde machen: der soli dorumb fur das Recht gestellt und an Leib und Leben gestraft werden.

Item, sie sollen sich der Justicien und Feldordnung in dem Umbblasen oder Ausrufen, Geboten oder Verboten, in den Legern gemass und gehorsamlich verhalten und demselbigen zu geleben schuidig sein, bei ihren Pflichten.

Item, es soli keiner an die Justicien, ais Provosen und andere derselben Diener auch zugehörigen, wie die Namen haben, Hand anlegen oder ihnen mit Gewalt oder Unbescheidenheit widerstreben, noch sie an ihren Befehlchen verhindern, sondern vielmehr, da sie jemand vergewaltigen wollt, schiitzen und schirmen helfen, alles bei Straf Leibs und Lebens.

Item, es soli keiner den Obristen, seinen Hauptmann oder anderen statt den Provosen, seinen Diener, den sie von Regiments wegen begern, verhalten, noch sein Gesind unbillicherweis wider Recht versprechen noch verthadigen, sondern in allweg gut Regiment helfen halten.

Es sollen auch die Rittmeister und gemeine Reiter bei ihren Pflichten schuidig sein gut Zug und Ordnung zu halten, sich des Streichens von den Fahnen genzlich zu aussern, sonderlich soli kein Reisiger in den Tross und unter den Pagassi finden lassen, noch fur den Fahnen ausser den Leger rucken und vorhin ziehen, in Betrachtung, dass einem jeden ehrliebenden nicht allein vor sein Person, sondern auch mit seinen Knechten gebiirt, an keinem Ort sich finden zu lassen, dann bei und unter seiner Fahnen, dahin er verordnet. Und soli keiner weder fur sein sclbst Person verreiten, noch seinen Knechten soliches zu thun gestatten, es geschehe dann mit Vorwissen seines Hauptmanns, sonst in keinerlei weis, alles bei schwerer Straf, so bei des Obristen oder der Reiterrechten Erkantnus stehen solle.

Item, es soli sunst keiner aus der Leger Besatzung oder von den Fahnen mit einem oder mehr Pforten ohn des Hauptmanns, oder dessen nachgesetzten Beuelchsleuten, Erlaubnus verreiten, oder auf der Ftietrung uber Nacht ausbleiben: wer es iibertritt, der soli nach sein des Hauptmanns und jetzt ermelten Reiterrechts Erkantnus gestraft werden.

Item, da auch einer aus dem Feld oder Besatzung mit seiner Person oder Reitern, ohn sondere Erlaubnus oder Bewilligung abziehen wird, iiber den soli durch den Obristen ein Reiterrecht gehalten und ais einen unredlichen, feldpflichtigen gesprochen und geurtheilt werden, dergleichen soli sein Pferd, Harnisch und was er bei sich im Feld hat, auch sein Person, wo er angetroffen wird, maniglich und gar preis sein.

Item, welcher nun zu den Feinden hin iber fallen wird, der soli durch den Obristen und das Reiterrecht zu einem Schelmen und unehrlichen Mann gemacht, offentlig daruor ausgerufen und geplaset werden.

Item, wo einer im Feld von seinen Fahnen fliehen oder sonst heimlich oder Offentlich Flucht machen wird, der soli an Leib, Ehr und Leben gestraft werden. Da auch andere, die soliches sehen, derhalben unverwendten Fuess in denselbigen geschossen oder gestochen, dieselben nit daran gefrauelte, sondern noch grossen Dank dorzue haben.

Item, es soli keiner ohne Erlaubnus des Obristen keinen Trumeter zu den Feinden schicken, noch ion ihnen einnehmen oder in anderweg etwas mit ihnen handeln, Sprach halten noch Brief iiberschicken. Wann auch Brief oder Potschaft

ihme von Feinden zuekumben, soli er soliches alsbald seinem Hauptmann anzeigen, die Brieí und Potschaft nicht hinterhalten, sonder dieselbige alsbald durch ihr Mittl uneröffnet, unerforscht an den Obristen gelangen lassen, bei seinen Ehrn, Pflichten, auch Erkantnus aus Straf des Reiterrechens.

Item, es soli niemand von den Feinden oder ihren Zuegehórigen, es sei Weibs oder Mannsperson, jung oder alt, durch die Wacht, es sei aus oder in das Leger, viel weniger aber in die Besatzung gelassen werden: sonder wer derselben innen wird, soli sie aufzufangen, auch fur sein Hauptmann und den Obristen zu stellen verbunden sein.

Weiter soli keiner auf Zúige, Wachten oder unter fliegenden Fahnen in der Ordnung oder besetzer Wacht kein gewehrte Hand geben, gegen den andern gebrauchen, noch mit ihme palgen oder schlagen: welicher das thuet, der soli alsbald von den Befehlsleuten, so da zugegen sein, in des Obristen Hand verstrickt oder gefanklich eingezogen, vor Recht gestellt, an seinem Leib und Leben nach Erkantnus gestraft werden.

Item, es soli auch keiner dem andern, wo es immer sei, mit keiner Piixen, oder mórdlichen Wóhr, uber Rucken angreifen, schiessen, noch einer den andern zu Ross herausfordern und sonsten keiner dem andern mutwillig Gewalt thuen, bei Straf, auch Erkantnus des Reiterrechens.

Item, es soli keiner den andern in seinem Gezeldt oder Losamendt bei Tag oder Nacht muetwilligerweis uberfallen, vergweltigen bei hechster Straf und Erkantnus Reiterrechens.

Item, es soli auch keiner kein Pflueg berauben, noch Miihlen, Pahofen, und was zu gemeiner Notdurft dienstlich ist beschodigen oder verbrechen, noch kein Wein, Korn oder Meel muetwilligerweis auslaufen lassen, verderben oder zu Schaden bringen, bei Leibstraf.

Item, es soli keiner wider den andern, oder ein Nation, oder Kriegsvolk wider das ander, es sei zu Ross oder zu Fuess, was Nation er wólle, sich rotten, Aufruhr oder Zulauf machen, noch seiner Nation zuschreiben, bei Verlust Leibs und Lebens.

Es soli auch keiner bei besetzer Wacht kein Piixen losschiessen, noch ungestimbes Gesang und andere Unruhe machen. Wer das ubertritt, der soli darumb nach Erkantnus gestraft werden.

Item, es soli keiner alte Uneinigkeit oder Feindschaft im Feld oder Besatzung, so lang sie in unsern Diensten sein, eifem noch mit totlichen Fiir-nemen rechnen, sonder dieselbig Sachen einstehen, auch durch den Obristen, auch die Haupt und Befehlsleut vergleichen lassen, oder sich ordenlichen rechens gebrauchen: welicher darúber thet, der soli dorumb gerechtfertigt und gestraft werden.

Item, da einer oder mehr mit den andern uneinig wurden, und mit Worten oder Tadt (sic) an einander wischen soli: ein jeder, der solichen Unwillen sihet oder erfahret und dabei ist, Fridt machen und dorauf die zertragnen Parteien denselbigen Fried stark unverwidert zu halten schuldig sein, so lang sie in unsern Diensten verbleiben.

.Item, es soli keiner sein ordenliche Wacht versaumben, noch sich derselbigen verweigern, oder vor gebürlicher Zeit und ehe man sie abfiirt, davon abziehen, sondern an dem Ort, dahin er verordent, unverruckt bleiben: welicher das ubertritt, der solle vor den Obristen und Hauptleuten gestellt, da er sich dessen nit genugsam verantworten kann, so soli dorumb vor den Reiterrechten Erkantnus gehen und er seine Besoldung verlieren, oder ohne Passparthen von Haufen geschafft, oder sonsten nach Gestallt der Sachen gestraft werden.

Es soli auch ein jeder mit seinen Riistungen und gebiirenden Wehrn, wie er dorauf gemustert ist, auf die Wachten ziehen, und soli weder auf Tag noch Nachtwacht von seinem Pferd ohne sondere Ehehaft nit abstehen: welicher anderst betreten, der ist den Obristen das Pferd und Harnisch verfallen, dauon dem Wachtmeister der halbe Theil gebiirt, und soli noch weiter nach Erkantnus gestraft werden.

Item, es soli keiner auf der bestellten Wacht oder Scharwacht ohne Noth Lärmen machen, sondern seine Schar oder Schildwacht mit höchstem Fleiss versehen, damit uns und dem Kriegsvolk kein Nachtl doraus entstehe. Da aber einer etwas daruon versaumbete, soli er vor dem Obristen und Reiterrechten dorumb Antwort zu geben schuldig sein.

Welicher dann auf der Wacht trunken und voli begriffen wird, also dass er sein Wacht nit notdurftiglich versehen, die rechte Losung nit von sich geben kann: der soli nach Erkantnus des Obristen und Hauptmanns oder des Reiterrechters gestraft werden.

Item, es soli auch keiner fremde verdach ige und argwonige Personen beherbergen, noch bei sich aufhalten, sondern dieselbige bei seiner Pflicht dem Obristen, oder seinem Hauptmann, anzumelden schuldig sein.

Item, dajemand wSre, der Vortheil an Feinden und Nachtl an den Freund sehe, oder einen guten Rath zu geben wüsste, wie dem Feind abzubrechen, oder sich vor Schaden zu verhuten sei: derselbig soli in stiller geheimb dem Obristen oder seinem Hauptmann anzuzeigen schuldig sein, auch ihme dorumb grosser Dank gesagt werden.

Item, da ein Feldschlacht erfolgt, oder man in andere weg mit dem Feind zu thuen gewunne, so soli ein jeder an dem Ort und an der Stat, da er hingeordnet ist, bleiben und von dannen ohne Befehl seiner Obrigkeit nicht verrucken noch weichen bei seinen Ehrn, und ob andere Kriegsleut mittlerzeit an einen andern Ort wider die Feind siegeten, so soli ein jeder, der durch diesen Weg Gehorsam leistet und dasjenige thuet, so ihme befohlen ist, ebenso guet gehalten werden, ais der durch einen (andern) Weg auch in Gehorsam die Tadt vollbringen helfen, damit also der Gehorsam ais die rechte Grundfest aller guten Regiment in ein Weg, sowohl ais in den andern, erhalten und dargegen der Ungehorsam verhut werde.

Item, da Gott Genad gebe, dass den Feinden obsieget wurde, so soli nichts desto weniger keiner ohne Erlaubnis sich ausser seiner Ordnung von seinen Fahnen aufs Peuten und Nacheilen begeben, sondern darbei bleiben und sich seiner Obrigkeit Befehls verhalten, bei seinen Ehrn und Pflichten; damit nit

aus Unordnung und Ungehorsam der Feind sich wieder wende und der ganz Haufen Schaden und Nachtheil dorumb nemen durfe.

Item, es soli keiner dem andern sein gefangne und gewunnene Peut mit Gewalt oder sonsten mit nichten entfrembden, sondern alles dem alten Granizbrauch nach in gemeine Theilung kummen lassen; die Irrung und Uneinigkeit auch, so sich derhalben zutragen móchten, durch den Obristen oder ordenlichen Reiterrechten Erkantnus erledigen und entscheiden lassen.

Item, es soli keiner die Mercandanten inner oder ausserhalb dem Lager oder Besatzung p lúndern, Gewalt anlegen, oder auf den Proviandplatz Gewalt, treiben, in die Proviandplatzen fallen, noch etwas mit Gewalt nemen. Welicher es thuet, der soli gefánglich eingezogen und durch den Obristen oder das Reiterrecht an Leib und Guet nach der Verwirkung gestraft werden.

Item, es soli keiner vors Leger rucken, Vorkauf der Proviand zu thuen, sondern freien Kauf ins Leger bringen lassen.

Item, wo Vieh oder andere Proviand an den Feinden abgenommen wird, der oder dieselben sollen das Vieh ohne Erlaubnus des Obristen und ihres Hauptmanns nicht ausser dem Leger treiben, sondern um einen rechten Pfennig im Leger verkaufen; oder wo des Kaufs oder des Werths halben Irrungen fírfielen, soli der Obrist dorinnen zu sprechen und sie zu scheiden haben.

Item, wo einer oder mehr unter mehrgedachten Reitern im Leger oder sonsten in Dienst etwas hórt oder verneme, das uns oder dem Kriegswesen und unsern Landen und Leuten zu Nachtl oder Verhinderung gereichen móchte oder sonsten argwanige Leut sehe oder wisse, der soli soliches von Stund an seinem Hauptmann, oder, wann die Sach also so wichtig ware, an den Obristen gelangen lassen. Wo aber einer oder mehr soliches nit thaten, der oder dieselben, so man dessen in Erfahrung kummt, soli wie der Hauptseher an Leib und Guet gestraft werden, ohne alle Gnad.

Item, sie sollen auch alle und jede unsere und unserer Landen Unterthanen und Verwandten, wer die sein, niemand ausgenommen, im An- und Abzug und sonsten im Durchziehen und Legerung nicht beschwern, schátzen, plundem und in keinerlei Weg beschádigen, sonder jederman gebiirliche Bezahlung thuen; da entgegen sollen sie von den Wirthen uber die Gebiirh nit geschätzt werden.

Item, da nit allweg des Geld oder Zahlung so ordenlich verhanden, so sollen sie sich nichts desto weniger aller Gebiirh und Billigkeit zu halten und um dasjenig, so ihnen die Wirth oder arme Leut hergeben, erbare gute Rechen-schaft zu halten, Zedl oder Bekantnus von sich zu geben und ihnen soliches hernacher an ihrer Besoldung abziehen zu lassen, schuidig sein; welche aber ihre Harnisch, Panzer, Púxen oder Wehm versetzten, sich also entblóssten, dass sie ihren Diensten nit beiwohnen móchten, die sollen nach Erkantnus gestraft werden.

Wann sich auch begeben, dass mit Hilf des AllmžLchtigen der Feind Feldobristen oder Feldhauptleut durch die Reiter gefangen wurden, sollen dieselbigen Personen zu uns und unsern Obristen oder desjenigen Handen, der es Befehl haben wird, gegen stattlicher und billicher Verehrung gestellt werden.

Wo aber ausser dergleichen hohen Befehlsleut andere Personen gefangen wurden, die m gen in gleiche Peuth kummen, geschätzt und dem Kriegsgebrauch nach damit gehandelt; doch sollen alle und jede Gefangene dem Obristen anzeigen und on sein Vorwissen nit ledig gelassen werden.

Item, dieweil unterschiedliche Nationen zu Ross und Fuss zusammenkummen, derhalben um so vielmehr aus geringer Ursachen sich Unwillen und Uneinigkeit zuetragen mocht, soli dessen zu verhütung kein Nation die ander einicherlei Sachen halber mit Worten, Werken und Geberden schmähen, schimpfirm noch sich mit derselbigen Nation in einige Disputation einlassen; sondern wo einige Nation gegen der andern Beschwerdt, Spruch und Forderung zu haben vermaint, soli dasselbig bei ihrer Obrigkeit und gebr&uchigen Kriegsrecht befurdert und ausbracht werden.

Im Fall aber einer oder mehr unter obgemelten Reisigen wider die Bestallung, oder sonsten in ander weg, wider Kriegsrecht und Brauch und sein Ehr und Pflicht handeln wird, derselb soli durch Mittl des Obristen, seines Rittmeistern, oder nach Erkantnus, Brauch und Herkommen des Reiterrechens, auch nach Gelegenheit seiner Verwirkung am Leib und Guet gestraft werden.

Item, wo einer oder mehr von einem Rittmeister Anrittgeld nembe, zu der Musterung oder dem Haufen nit erschiene, sonder vor oder nach der Musterung, ehe das Feldregiment bestellt, wieder abtritt, oder sich in eines andern Herrn Dienst begabe, derselbe solle geb rlicherweis fur das Reiterrecht citiert werden, auch dahin zu erscheinen und sich zu purgiren schuldig sein. Im Fall er aber ungehorsam ausbliebe, so soli alsdann nach beschehner Klag und Uberweisung liber ihne, ais wann er zugegen, gesprochen und geurtheilt werden.

Da auch in diesen oder andern Ziigen sich Irrungen oder Ehrnsachen, so sich in Kriegsdiensten zugetragen, zwischen den Reitern erhielten, die einer gegen dem andern vor den Reiterrechten austragen wollt, und der Klager wider sein Gegenpart, die allda bei dem Haufen in der Bestallung betreten, anruft, so soli ihme Rechts gestattet, der Beklagt ordentlich citiert werden und Antwort zu geben schuldig sein; hergegen soli sich der Anklager dem Obristen anstatt des Feldmarschals, weil auf der Granizen keiner gehalten wird, so lang mit Pflichten unterwerfen, gebiirende Versicherung und Kaution thuen und alles, was sich hierinnen eignet und gebueret, bis sein Sachen zur recht ausgefurt, erstatten. In dem allen sollen sich obgemelte Hauptleut und Reisigen halten, wie fromben, redlichen Ritters- und andern ehrlichen Kriegsleuten geburt und zuestehet, bei eines jeden Trauen und Glauben.

Weiters sollen gedachte Reisigen monatlich, oder wann mans begert, sich mustern zu lassen schuldig sein und ihnen ihre Bezahlung dorauf folgen und gereicht werden. Da sich aber zutrüge, dass sich das Geld verziige und nicht gleich zu Ausgang der bestimmten Zeit alhvegen verhanden ware, so sollen sie Geduld tragen, nicht destoweniger ihr Ziig und Wacht versehen, auch kein Zug abschlagen, wie dann redlichen Kriegsleuten geburt.

Es soli auch diese Bestallung und Artikl zur Zeit der Musterung offentlig den gemeinen Reitern im freien Feld unter fliegenden Fahnen fiirgelesen, darauf sie gemehrt, werden.

So oft man auch hernách mustert, soli allwegen die Bestallungen den Reitern im Ring wider vorgelesen werden, damit sich mánniglichen derselben desto besser zu crinnen und darnach zu richten hab.

Gleicliergestalt alle Reiter, so sich kunftiglich auf die Granizen begeben, Dienst und Besoldung unter diesen Fahnen nemen wurden, sollen gleichwohl zu Haltung obgemelter Bestallung und Artickl verbunden sein, ais wann sie zu Anfang dorauf bestellt worden und gemehrt hatten.

Es sollen sich auch die Hauptleut in ihrer Bewerbung wohl versehen, dass sich kein leichtfertige ublthartige und verleumbte Person unter ihre Reiter einmische, damit desto weniger Ungehorsam, Unordnung Meuterei bei den Haufen entstehen, die Ehrlichen und Redlichen desto ruehiger ihren Kriegsdienst abwarten mógen. Da auch solche unter den Fahnen hernacher sollten in Erfahrung gebracht werden, so sollen sie ihrer Mishandlungen halben, wann oder wo die beschehen, wover die wider Recht und Malefiz ist, vor den Reiterrechten furgestellt nach Gelegenheit ihrer Verwirkung vom Haufen geschaffen, oder sonsten gestraft werden.

Da auch sonsten in dieser Bestallung einer betreten wirdet, der ein offentlicher Gottes und seines Worts Verachter, Lasterer, ein beriichtiger Jungfrauen und Fraunschander, der einen unredlich ermordet, von seinem Herm aus dem Feld geflohen, oder sonsten einer andern unehrbarlichen und unredlichen That ilberwiesen wáre, der soli vor den Reiterrechten dorumb furgestellt und gestraft werden.

Item, da in solichen Artiklen auf diesmals was vergessen oder ausgelassen ware, das Reiterkriegsleuten zu halten zuestunde und gebráuchlich ware, sollen die Reiter ebensowohl darzue gehalten und verbunden sein, und die Ubertreter nach Erkantnus dorumb gestraft werden, ais wann es ausdrícklich in dieser Bestallung vermeldet wáre.

An diesem allen, wie oben nach lángs ausgefúrt, beschieht unser gnediger Willen, auch ernstliche Mainung.

Mit Urkund unter unserer Fertigung bekráftigt.

Geschehen in unserer Stadt Graz den . . . anno 1617-

Rejstřík jmen.

- Adršpach (Abrspach) [13, 19].*)
Albert arcikníže [58], 59, 91, 95, 103, 109, 112.
Aldobrandini 182, [183], 184.
Alexander P. kapucín jllll.
Alsasy (Elsasko) 95, 103, 104, 110—112.
Aldorf 33, 37—43, 59.
Alžběta královna 66, 148.
Amberger Krištof 40.
Ambraský zámek 43.
Anglie [16, 44].
z Anhaltu Kr. 114, 133.
Argoli Ondřej [441].
Arnošt arcikníže [511].
Auspurger Aug. í501.
Badenský markrabí 112.
Balbin Bohuslav [7], 14, 115, 16, 211, 28, [301, 73, 81, [83], 191].
Balbinová Konecchlumí Veronika [190J].
Balbin z Vorlíčného Karel [190].
— Lukáš 190.
Banfy Mikuláš 10.
Bannér Jan 150.
Bartoušov [19].
Basilej [35].
Basta Jiří 48—50, 52—54, 58.
Bát hory 76.
Bauer Jan 40.
Bavorsko [16], 115.
Bedřich Falcký [114], 119, [120], 124, [127, 129], 134, 146 -149, [154], 155, [156], 166, 167, 173, 190.
Belehrad 49.
Belgie 44.
Belu (Belou) 19.
Benátané 82, 83, 86, 87, 118, 195.
Benátsko 82.
Berka z Dubé Bohuchval 132.
— Jindřich [18];
— Ladislav 74, 101;
— Lev Burian [78].
Berková Mandaléna [149].
Berlín [32], 65.
Beroun 71.
Bethlen Gabor 109, 166, 169, 175, 176, 183, 187, 193.
Bílá Hora [92, 93], 116-121, 124, [128], 131, 133, 134, 137, 144, 149, 175.
Bílá Hora na Moravě 184.
Bílek Tomáš [153].
Bílsko 53.
Biryta 99.
Bítovský Václav [68],
Blatno [174].
Bludov [68, 74, 75, 87].
Bohokajštin pán 46, 49, 50, 55, 58, 63, 65.
Bohdanecký Ad. 13.
de Bois Anna 163.
Boleslav Mladší 135.
Boleslavský kraj 48, 137, 152.
Brabantsko [161].
Brandí Vín. [55, 56] [69, 100].
Brandýs n. L. 59.
Brandýs nad Orlicí 56, 194.
Braniborsko 187, 190.
Braniborský kurfiřt [17], 187.
Bravanský (Brabanský) z Choban Vilém 100, 102, 138, 181.
Břeclava 100, 183—185.
Břetislav 63, 64, 109.
Breuner Kryštof [117], 153, 175-178, 182.
Brno [68], 69, 71, 79, 89, 90, 97—99, 100, [102], 103, 108, 166, [171], 177, 178, 183.
Brod [6], 19, 65, [128].
Broumov 172, 186.
Brumov 29, 67.
Brusel [104].
Bublák Martin [5],
z Bubna Jan 117; — M. [49],
Budějovické eské 71, 90, 91, [104], 105, 106, 108, 146.
Budín [21], 49.
Budovcová Markyta [149],
Budovec Václav 70, [88], 119, [142].
Budyšín 125, 173.
z Buchheimu Reinhart 109.
z Bukové Muchkovna Magdalena 65.
Bukovsko 23.
Bukovský z Hustí an Jarolím 190.
— Krištof [8], 36.
— Melchisedech 59.

*) Závorkou opatřené číslice značí poznámkové strany.

- Buquoy 91, 94, 95, 104-110, 112—115, 117, [1181, 119, 127, [128], 130, 132, 133, 142, [155], 160, 163, 166, 169, 170, 175, 176, 178, 183.
- z Burgova Karel 43.
- Burgundsko 112.
- Burgus Petr [118].
- Bzenec 185.
- Caraccioli Tomáš 176, 177.
- Cauriani Ottav. 60, 61.
- Cedlic Václav viz Zedlic.
- Cetryc zKa iše He man [13] v. Zetritz.
- Cirkler Jan 32, [33], 35.
- Vav inec 31—33, 35.
- Clement VIII., papež 83.
- Collalto 104.
- Colloredo [183].
- Conti Torquato 110.
- Coronius Val. P. 193.
- Cruger Ji í [151
ášlav 64, 65, [128].
echy a echové 5, 10, 13, [16, 17], 22, 41, 42, 44, 47, 52, 53, 58, 63, 65, 70, 71, 74, 82, 88, 89, [92], 93, 94, 97, 105, 106, 115, [129, 132], 133-135, 142, 146, 150, 168, 179.
ejka z Olbramovic Jan [90].
ejkovice [671].
ern ičká z Kacova Ku ka viz Slava-
tová Ku ka.
ernín hr. [19],
ernín z Ch u d e n i c He man [130,132,133], 142.
ervenka z V žnova Václav [7, 14, 15, 16, 181, 20, 21, 29, [31], 44, [49], 57, [58], [65, 67], 73, 78, 83, T118, 191, 194],
ervený dv r [153],
ervený Hrádek [174].
eský Brod 53, 65, 194.
i ovice [1531].
ížkovice 142.
- Dampierre Duval Jind . 82, 86—88, 91, [94] 99, 100, [102], 104-106, 108, 109, [110, 112], 175.
- Dánsko 150.**
- Debitsch Jan 173.
- Deker Jan 72.
- Dessava 34.
- z Dietrichštejna Fr. [641, 71, 73, 74, [911, 94, 97, 98, 101, 103, [108], 175—178, ISO až 183.
- Dingenauer P. 72, 74.
- Dobrovice [11].
- (Doubravice) [12],
Dobruška [171].
- Doczy Emerich 74.
- Domažlice [165].
- Donnebaurova sbírka [101, 110, 169],
z Do ní na [148].
- Drachovský Jan P. 72, 78, 81.
- Dráž any [14], 136, 152.
- Dretleb hejtman 184.
- Dub 159, 162, 164.
- Dube 65.
- Dubenec [19, 22], 47, [48, 57].
- Dubno 51, 52.
- Dunaj 48, 110, [112].
- Dunajec 52.
- Dvo ák Max, archivá a bibliot. knížete
Lobkovice v Roudnici [13, 73, 75].
- Dvo ecký z Olbramovic 119.
- Dymokury 153, 158, 159, [165],
Ebenfurt 110.
- Edelén 50.
- Eggenberg [113].
z Eggenbergu Jan [169],
— Old ich 104, 152.
- Ejvan ice (Ivan ice) 63, 64, [65].
- Erlangy 37.
- Eustachius P. 98.
- Fabricius Fil. 101, 146.
- Falcko Horní [1711].
- Falcký kurfiršt [17],
Falknov 142, 166.
- Feige Jan 32.
- Fels Colonna 92, 94, 113, 155.
- Ferdinand arcikníže [9, 18], 63.
— I. 8, 10, [18, 21].
— II. [16, 19], 77, [80], 81-85, 87-90, [91 až 93], 91—97, 101, 103—105, 108, [109, 111] 118, 120, 135, 137, 142, 143, 147, 151, 153, 158, 159, 161, [165], 166, 170, 179, [185], 193—195.
- Ferrara Pietro [111].
- Fictum zFictum Bohuslav [131].
- Filip, král špan., 59.
- z Firšténberka Dorota 151, 158.
— Krištof 53, 54, 58, 75, 91, 150.
- Forster Friedr., jeho spis »Wallenstein ais
Feldherr und Landesfiirst* [4, 81].
- Francie [16], 44, 128.
- Frank z Frankensteina [13, 431].
- Frankobrod nad Mohanem 147, [156].
- Friedland 157, 163.
- Friedlandské knížetství 163.
— panství 13, 164, 189.
z Friedlandu viz z Valdštejna Albrecht.
- Fruwein z Podolí Martin 119, 132.
- Fruweinova Ludmila [149].
- Frýdek 187.
- Fugger 110.
- Fuchs, plukovník, [104],
— Wolf 37.
- Fulnek [174],
Furlandská vojna 82.
- Galilei [44].
- Gall P. 76.
- Gauchier 117.
- Gentilis Dr. 37.
- Gerstorf z Gerstorfu Ferdinand 138 — 140, 186.
— Ji í [181].
- Gindely Ant., Dr., univ. prof., 1106, [158].
- Glognic 110.
- Gol 71.
- Goldberg viz Zlatá Hora.
- z Gonzagy Karel 49.
- Gradiska (Hradišt) 81—83, 86—88, 90, [92].
- Gradýn 136, 138, 139.
- Graff z Ehrenfeldu Jan 23.
- Grissus P. 72.
- Grynaeus Jan* Jakub [35].
- Gustav Adolf, král švédský, 42.
- Habervešl Ond ej [149].

- Habervešlová Dorota [149],
 Hahn Ludvík [170].
 Hainburk 185.
 Hájek z Hod tina 85.
 Hallwich H., Dr., dvorní rada, [15, 1G, 112].
 Hamburk 157.
 Hanavská Amalie Eliška, hraběnka, 14G, 147, 150.
 — Kateřina 147.
 z Harrachu Arnošt, kardinál, [23].
 — Isabele Kateřina 194.
 — Karel 170, 194.
 — Kateřina 170.
 Harant z Polžic Kryštof 119, 136, 160.
 Harantová Anna Salomena 136.
 z Harasova Adam [174],
 — Jan [174].
 — Vilém [174].
 Hartman Jan 37.
 Hasan 48, 49.
 Hasištejnská Anna 7.
 — z Hazmburka "Hedvika viz Zajícovna.
 — z Lobkovic Eva 62.
 Hasištejnský z Lobkovic Bohuslav Jáchym 62.
 Haugwic, hejtman, 184.
 — z Biskupic Alex. [58].
 Hausmann J. [31].
 z Hazmburka Jan [21].
 Heimhausen, plukovník, 127, 128, 130, [132, 165].
 Helbig K. [68, 81].
 Heldreich Jan 37.
 Helfenstein [6], 186.
 z Helmdorfu Markyta Alžběta [153].
 Henegavsko [16].
 Heřmanice 6, 11—15, 18—26, [28], 29, 33, 35, 37, 38, 45, 47, 58, 59, 61, 62, 68, [92], 190.
 Hessenská lanškrounská 150.
 Hessen-Kasselský lanškrounský Vilém 150.
 Heyden, rytmistr, 105.
 Hluboká 107.
 z Holic Jiří 69.
 Hodinář (horarium) [5].
 z Hodojeva Markyta [149].
 Hodkov [13].
 Hodkovice 147.
 Hodonín 176, 177, 179, 185.
 Hohenlohe 92, 94, [100], 106.
 z Hochhausenu Jan Mik. [129].
 Holandsko [16], 150.
 Holešov 83.
 Holická ze Šternberka Dorota 151.
 Holí 184.
 z Hollachu Eva 62.
 Hora Kutná [92, 121], 130.
 Hořice [21], 159, 162.
 Hořovice [35, 61], 136, 138.
 Hostejn 68.
 Hostinné 5-8, 10, [18], 22, [23], 47, 57, 68.
 Hořálek z Javošice Maxmilián 136.
 Hradany [15], 79.
 Hradec Jindřich v 97, 107.
 — Králové [14, 130, 132, 133], 135, 136, 140, 187, 190.
 Hradec Štýrský 83.
 Hradecký Jan, farář Hradištský, [19].
 Hradecký kraj 10, 12, 47, 48, 135, 152, 168, 184, 186, 188.
 Hrádek (Wunschelburg) 167, 168, 173, 174, 193.
 <
 Hradištsko viz Gradiska.
 Hradištský [55], 69, 90.
 — Heřmanice [19].
 — (Chustníkov) 18, 19.
 z Hrádku Markvart [131].
 Hranice 53, 181.
 Hrubá Skála viz Skály.
 Hrzan z Harasova Zdeslav 174.
 Hubryk z Firštejna K. 13.
 Hus Jan, mistr, [5], 89.
 Hustopeče 183.
 Hvězda (letohrad) 117, [118], 133.
 Hysřle z Chodova a na Zálezlicích Jindřich Michal [49], 50—54, [92, 108], 125, [130], 186, 187.
 Chanovský Jindřich 68.
 Charvati 42.
 Charvatské království 10, 85.
 Chlumec [93, 193].
 Chlumecký Petr [81, 54, 71].
 z Chlumu a Košmberka rod [7, 23].
 — Albrecht [7].
 — Michal [7].
 — Slavata [7].
 — Kateřina [47].
 Chodová Planá [165].
 Chomutov 116, 124, 126, 131, [165], 191.
 Chotek z Chotkova Zikmund 85.
 Chotělice 153, 158, 159, [165].
 Chrást 28, 29.
 Chrtová ze Rtína Zuzana [165].
 Chrudim 53, 135.
 Chrudimský kraj 135.
 Ilb. urk z Vesovic Wolf 48, [49].
 Ilg z Ilgenova Štěpán [13].
 z Illova Kristián [93].
 Inšpruk [43].
 Irsko [16].
 Isselstein 117.
 Itálie [16], 44, 74.
 Jaquot B 94, 95, [103, 104].
 Jan Jiří, markrabí braniborský, 97.
 Jan v Jan 72.
 Jaromír [18], 19, [130], 135, [171].
 Jeník z Bratčova Jan 151.
 Jeníšek z Újezda Pibík 155.
 Jeroným, mistr, [5].
 Jesenský Dr. 136.
 Jezbera Jan [58].
 Jiřetín [14, 15, 19, 113], 135, 136, 139, 147, 148, 160-162, 164, [165], 190.
 Jihlava 64, 69, 90, 98, 178, 184.
 Jilemnice [28].
 Jimramov 189.
 Jindřich IV., král franc., 61, 88, 89.
 Jindřich v Hradec viz Hradec Jindřich v.
 Jireček Jos. [51].
 Jondřof Kristof [8].
 Josafat u Olomouce 81.
 Julius Jindřich, saský vévoda 174.

- Kada 116, 121, 126, 127, 131, 135.
 Kamení ek František Dr., profesor, [68
 90, 114.]
 Káplí 65.
 Kapoun zSvojkova 10.
 — Albrecht [8].
 Karel V., císa , 84.
 Karlštejn [145J.
 Karlštejnský purkrabí [65],
 Karlsruhe [20].
 Kašpar, opat kl. K esovského, 13.
 Katarýn z Katarnu [113J.
 zKaunic 71. — Old ich 77.
 Kavka z í an Jan 29, 30, [61], 65, 67, 77,
 [83], 156.
 Kepler Jan [14, 16, 17, 54', 66, [67, 71],
 176], 81.
 Kest any 107.
 Kežmark 51.
 Kheck Jeroným 173.
 Khevenhiller Fr. [14, 15, 16], 43, [44,],
 [49, 71, 81, 119].
 Khuen z Belasy 153, 158, [165].
 Kladno [117].
 Kladrubský V. [68].
 Kladská hrabinka Anežka [21],
 Kladsko 135, 141, 149, 150, 166-168, 171
 až 175, 181, 185, 193.
 Klement Ji í, fará He manický, [19],
 Klimasius P. 78, 81.
 Klosterneuburk 64.
 Kolín 53, 65, [93, 128],
 Kolínský kurfiršt 111.
 Kolonif Ferdinand 50.
 Kolovratová ze Šternberka Judyta [165].
 Kopidlno [19].
 Kostelec nad ernými lesy 143, 145,
 147, 148, 150, 156, 159, [165], 168.
 Kostelecký ze Sladova Jan starší 167.
 Kostnický sbor [5].
 Kostomlatský z Vesovic Adam [126].
 Košice 50.
 Košmberk 28-30, 33, 35, 60, [93],
 Kou im 194
 Krab ice [6, 18], 19.
 Krakov [93],
 Krej í Frant. [111.]
 Kremže 91, [112],
 Krnov 176.
 Krnovský Jan Ji í markrabí 166, 168, 171,
 173-175, 176, 183 185, 188.
 Krom íž 77, 176, 186, 187.
 Krumlov Mor. 57.
 K esovský klášter 13.
 K inecký z Ronova Albr. [28].
 — Ji í 69.
 K ivé 182.
 Kuks [19],
 Kumburk 147, 148, 159.
 Kun tická hora 135.
 z Kunovic Jan Jet ich [78].
 Kunštat 189.
 z Kunštatu Alžb ta [21].
 — Anežka 121],
 — Viktor i n [21],
 Kunžberk iKunstberk) [12].
 Ku e Ji í 148.
 Kurlandský princ Petr Byron [32].
 Labe 10, 12, 18, 59..
 Ladnicenus Jonáš P. 76.
 z Lamingenu Wolf [165].
 Lam otte 117, 118.
 Landškroun 135, 174, 194.
 Landšperk [174],
 Langenlois 113. .
 Lanžhot 177.
 Lebzelter F. [98, 103, 108],
 Lehman, kronista, [68].
 Lehnické knížetství 32—34.
 Lehnický kníže Ji í 94, 157.
 z Lemberka rod 5.
 Leopold Rakouský arcikníže 69, 70, 95,
 108, 110-112.
 Leskovec z Leskovce Krištof [58].
 Lev z Rožmitála Maxmilián 74, 75.
 — Zden k 74.
 Levín [171], 172.
 Lib jice 107.
 Lib jovice 142.
 Libe 65.
 Liberec 163.
 Libchava [19],
 Liblín (Libštejn) 42.
 Licek z Ryzmburka Adam Lev 44, 58,
 59, 75, [78, 83, 90 92], 102, 113.
 — Ladislav [113].
 Lickovna z Ryzmburka Anna Marie
 í¹¹³].
 Lidí z Lidlova Maxmilián [165].
 L i c h n i c e 53.
 z Lichtenštejna Gundaker [117].
 — Karel 63, 64, [91, 98], 116, 125—127, 129
 až 131, 135-138, 140—143,149, 152—154,
 157, 159, 160-163, [165], 167, 169, 170,
 173, [174, 179], 188, 189, 191, 192.
 — Kryštof Pavel] 113].
 — Maximilian 94, 108, [117J, 118, 136, 170.
 174, 193.
 — Pavel 187.
 Lichtenštejnská galerie [67J.
 Linec 78.
 Lintel z Lindelau Timon [165].
 Lipaj Blažej 50.
 Lipník 186.
 zLippého Pertolt 57, [90J.
 zLitic Anežka [21].
 Litom ice 116, 121, 125, 126, 131, 137.
 Litom ický kraj 48, 115, 125, [131].
 Litomyšl 53, 135.
 Litovel 53, 174, 186.
 Livo Gotthard 38.
 z Lobkovic Alena 7, [8], 10.
 — Anna 62.
 — D polt [65],
 — Eliška [10].
 — Ji í [8].
 — Johanka [10],
 — Krištof [8].
 — Matouš D polt 64.
 — Mor., kníže, [13, 73, 75, 120],
 — Popel 83.
 — Vilím starší 119.
 — Zden k 80, [92, 95 97, 142, 145, 152].
 Lóbel, plukovník, 118.

- Lohelius Jan, arcib. pražský, 152, 173.
 Lo.ket 116, 126, 127, 166.
 Loketský kraj 121, 126, 127.
 Lomický Alexander [65J].
 Lomnice [11], 107.
 L oppes Jan 39.
 Loreta vlašská 71, 83.
 Lotarinsko [16].
 Lotarinský vévoda 111.
 Louny 115-125, 127—131, 133, 136—138, 149, 194.
 Lovosice 134.
 Lubany 99.
 Ludvík J. [15, 150],
 Luk Dr. 76.
 Lukov 65- 68, [70], 73, 76, 81, 83, 161, 182.
 Lužice 135, 137.
 z Lužnice Mat. [21].
 Madrid 87.
 Magrle z Sobíšku Václ. [47, 58J].
 Maisava 113.
 ΜΑΙΣΑΒΑ
 Mansfeld 105, 1C6, 115, [127], 135, 163, 166.
 Markvart z Hrádku Diviš 157.
 Markvartic v rod 5.
 Sv. Markyta 137.
 z Martinic Jaroslav [92], 101, 142, [113], 146, 159, [165],
 — Ji í [8J].
 — Marie [11].
 Marradas Don Baltazar 82, 87, 02', 109, 110J, 142, [179], 194.
 Mathiades P. 76.
 Matiaš arcikníže, císa , 22, 59—65, 69-71, 75, 77-80, 82-84, 89, [92, 93J, 94, 95, 97, 144, [145], 159.
 — Jan, d chodní císa ský 163.
 Maxmilián II. 10, [12], 59.
 — arcikníže j78', 82.
 — Bavorský [111, 113, 115-117, 119-121], 124, 127-129, 132, 133, 137, 142, 151, [171].
 Medek Martin [17].
 z Meggau 1117].
 Mehnert Pavel 32, 33.
 Melander D. [97],
 Melanchton Filip 31.
 M lník [125], 131.
 Men ík F. [83] oc.
 Metrovski Václav 37.
 Meze í [Valašská] 108, 182.
 z Michalovic 119, — rod 5
 — Voršila Benigna [149].
 Mich na Pavel [92], 97, 126, [129], 136, 139, [165, 193J, 194.
 Mikulov 183, 187, 190, 193.
 Miletín 8, [15, 23].
 Milot í ce 65, 76, 164.
 Miniati Ant. 104, 114, 186, 187.
 z Minsterberka kníže Jind ich [21J].
 Karel [21].
 — Markyta [21],
 Mi kovský z Strop ic Jan [28].
 Místek 187.
 Mladota ze Solopisk Václav [131].
 Mnichov [20], 133.
 Mohelnice 174.
 Mohu ský arcibiskup [16, 17].
 Mol z Mod elic Václav 81, 90, [91].
 Molart Jan 60, 61.
 Morava [16], 22, [30], 31, 35, 44, 54, 55, 63 až 65, 69-71, 74, 77, 79, 84, 88-95, 97 až 104, 108, 129, 130, [132], 134, 135, 141, [145], 169, [171], 175—180, 182—186, 188, 189, 193.
 — eka 184.
 Moravské desky [68].
 Most 116, 121—126, [129], 131, 194.
 nad Litavou [23, 113].
 — nad Murou [11].
 Most Petr, hejtman, 138, 139, 171.
 Mošovský [64].
 Mottl, fará , [117].
 M h l b e r g 9.
 Miinich J. [119].
 Munka z Ejvan ic Vilím [78].
 Murr 38, [41, 42].
 Myllerova z Mildenštejna Kate ina [149].
 Mýto Vysoké 53, 135.
 Náchod [15], 24, 146, 148—151, 155, 158, 159, 166—168, 171—174.
 z Náchoda Ji í 79, 90, [91], 97, 99, 100, 102, ri04, 148], 186.
 Náchodské panství [8], 11.
 Neapolitáni 118.
 Nebovidský Fr. [80].
 Nefestin z Koberovic Matouš [47, 58], 59.
 Nekeš z Landeku Václav 65, 67, [68], 73.
 — Zikmund 65-67.
 Nekešova Lukrecie 65—69, 72* 76—78, [81].
 N mci 52, [128].
 N mecko 116, 17], 44, 82, 143, 116.
 N mecký Brod líl.
 Nemethi Blažej 49.
 Netolice 105, 116.
 z Neuhausu 127, — Kašpar 171.
 Neukirchen 110.
 Neustadt [111].
 Nisa 171, 176.
 Nizozemsko 59, 60, 91, 95, 103, [104], 109, 111, 112, [132], 146, 160,
 z Nogarolly 127, 135.
 Nössler, rektor, 42, 43.
 Norimberk 37—43.
 z N ostic [97].
 Nová Ves 177.
 Nové Dvory 91.
 — Hradý [104], 107, [129], 142, [L70].
 — M sto 181, 69, 110, 112 (v Rakousích) [168], 171, 172.
 — Zámky 170, 176, 183.
 Offenhamer [102].
 Olomouc 30,31, 33, 34,40, 44, 45, 53, 54, 69, [70], 72, 75-77, 81, 83, 89, 90, 97, 99, [102], 171, 174, 176, 178, 182, 186, 187.
 Olomoucký kraj [68].
 Sv. Ond ej 50.
 Opavsko 175.
 z Operstorfu Anna Maxmiliana [149].
 •— Hanuš [181].
 Opo no [168].
 Orlík 166.
 Oršinovská Ludmila [149].

- z Ortenburkv. 127],
 Osovský Smil 77.
 Ostiani 49.
 Ostrava 73, 179.
 Ostihom 48, 49.
 Oujezd [19].
 Oulibice 147, 148.
 Padova 44, 6G.
 Pachtá Vít 29, 30, 44, 65-67, 72, 76, 81.
 Palacký Frant. o Valdštejnovi v »Jahrbücher d. böhm. Museums« [4, 32, 42, 61].
 Palfy 1102],
 Palm [171, 1731].
 Pappus Krištof [187] oc.
 Paprocký z Hlohov 66.
 Paradies Jindich 169, 170, 174.
 Pardubice 135.
 Pardubské panství 190.
 Pasov 104.
 Pasovské biskupství 69,
 — vojsko 69, 70, [92],
 Pecingar Mik. [18].
 Pecka 136.
 Peregrinus Konst. 132,
 Pergar z Pergu Bohuslav [78].
 Pernštejn [44, 78, 113].
 z Pernštejna 62. — Jan 6, [18, 51].
 Piccolomini Oct. [19].
 Pilník 13].
 Pironi, stavitel. 164.
 Písek 71, 116, 149.
 Plasy 114.
 Plesy (Josefov) [19].
 Plzeň 105, 115, [116], 135, 166.
 z Podbradů 5, 21.
 Podlažice 29.
 Pohl Mikuláš [36].
 Poláci 52, 53, [128], oc.
 Police [171], 172.
 Poliany 7, 8, [12].
 Polska [16], 31, [511, 53, 66].
 Porsius Dominik 146, 147.
 Portugalsko [16].
 Porýnsko 110.
 Possarelli Bartolomej P. 76, 83, 90.
 Praha [5], 9, 10, 12, 14, [15, 17, 21], 24,
 [25, 48, 51], 53, [57], 60, 61, 64-66, 70,
 71, 74, 79, [82], 88, [92], 106, 107, 114,
 117-121, 124, 125, 127-129, 131-136,
 138, 140, 142, 143, 146-148, 151, 155,
 159-163, 168-170, [174], 191-194.
 Prachatic 107, 116, 149.
 Pražský arcibiskup 67, [92, 93].
 — hrad 10, 12, 65, 78, 88, 119, 145, 146, 154.
 Pevnost 186, 187.
 Prešov 50, 51.
 Prešpurk viz Bětislav.
 Příbor 53, 187.
 Příbram 90.
 Přílepy 66, 67, 68, 71.
 Příma [165].
 Priorato Qualdo [23, 39], 43, [14, 68, 76],
 82, [91].
 Proruby [6], 19.
 Protivín 105.
 Prusinovice 66, 67.
 Puechheimova jízda 90.
 Ráb 10.
 Radecký z Rad e Jan 113, 28].
 Rakousy 22, 63, 64, 70, 74, [79], 88, 90, 91,
 97, 98, [102], 109, 112, 175.
 Rakovník 114, [128], 131, 132, 136, 138.
 Rauber 184.
 Rawensburk [183],
 z Rederu Anna 62.
 — Melichar 13.
 Reheberger Jan 39.
 Rejlov 51.
 z Retzu 104.
 Reus Rudolf [106].
 Rezek A., Dr., [64].
 Richelieu, kardinál, 88.
 Robmhapka z Suché Lídmy [51].
 Rodovský z Husti an Bavor 10.
 Rohy 109.
 Roňšperk [156J].
 Rosice 35, 55-57, 63.
 Rothenberg 37.
 Roudnice [13] oc.
 z Roupova Alina [56],
 — Anna Voršila 154.
 — Václav Vilém 142, 147.
 — Vilém [55].
 Roupovská z Ryzmburka Alena [149].
 Rovensko 159.
 Rožmberk 107, 142.
 z Rožmitála Johanka [21].
 Rudolf II. 10, 13, [16, 17], 22, [26], 36, 37,
 45, 47, [51], 53, 58, 59, 63-65, 69-71,
 74, 82, 83, [92], 144, 158.
 Rudolf 93, 106.
 Rybníky 77.
 Rychmburk [9].
 Rychter Hostinský Petr [58].
 Rymnice 65-67, [70], 73, 76, 81, 164.
 Rýn 112.
 Ryzmburk 146, 151, 159, 168.
 — eho XVIII., papež, [16, 17].
 — epice [1651].
 — ezno 75, 76.
 z í an Jan viz Kavka z í an.
 í anská Kateřina 154, 156.
 ím 83, 88, 94.
 Sadové [19].
 Salava z Lípy Zdeněk [18].
 ze Salmu hrab 105, 117.
 ze Salzu Bernard, hejtman, 140.
 Sasko-Lauenburský kníže, 106.
 Sasko 121, 134, 150.
 Saský kurfiřt [17], 120, [121], 123-128,
 [132], 134, 151, 173-175.
 Sax Konrád 109.
 Scultetus Petr, P., 76.
 Sebeš 37, 38.
 Sedláček Aug. [136].
 Sedlice [13, 28].
 Sedlnický Krištof 73.
 — z Choltic Petr 69, 78, 79, 89, 99, 100.
 Seger, plukovník, 173.
 Seifvitz
 Seifenau [34].
 Semily 159, 162.
 Serboni 91.
 Severín, P., 90.

- Sezima z Oust! Ji í [126].
 Schaller, topograf, [19].
 Schebek Edmund, Dr., vládní rada [49 - 51],
 [58, 144] oc.
 Schlesinger L., Dr., [81].
 Schli eben, plukovník, 193.
 Schliff Antonín 50, [92].
 S chrní dl [29, 72], 78.
 Schmidt Št pán z Freihofenu 175, 177, 189.
 Schönberg [y8].
 Schónherr, rytí , Dr., [43],
 S chop per, Dr., 37.
 Schottky 81.
 Schottwien 110.
 S i nzendorf 113.
 Sitt z Hostinného a ze Streitburgu
 Jan 23.
 Skála Pavel [104], 128, [132], 193.
 Skalice 99, [102, 171], 183-185, 187, 193.
 Skalka [174].
 Skála Hrubá 5, [13], 157, 159, 162, 164.
 Skotsko [16].
 Slané 116, [1201, 126, [128], 131, 134, 136
 až 141, 171, 194.
 Slánský kraj 115, [131], 194.
 Slavata (jméno k estné) [7].
 — rod, [7, 23].
 — Adam 28, [29].
 — Albrecht 15, 22, [23], 28,29, [35], 150,154.
 — Diviš Lacmbok 29, 30, [35, 93],
 — Jáchym 107.
 — Jan Albrecht 154, 155.
 — Jind ich [23], 26—31, 35, 62, 147, 148.
 — Ji í 10.
 — Michal 154.
 — Vilím 29, [39],64, [65,77, 92], 101, [119,
 131], 135, 142,146,153.
 yofhšnāī Ōft
 Slavatová Anna [22], 24, [25, 56], 154.
 — Božena 30.
 — Eliška 30.
 — Ku ka 30.
 — Mandalena 30, [149].
 — Markyta Salomena 143, 145, 147—151,
 154—157, 166, 190.
 — z Chlumu Kate ina 7, 8, 10, [22],
 — — Salomena 6.
 Slavkov 116, 12G, [130, 135],
 Sleme 53.
 Slezsko 13, 22, 31, 53, 129, 135, 137, 14G,
 157, 166—168, 171, 175, 181, 188.
 Slotov [6], 19.
 Smi ice [168]
 ze Smi ic Albrecht 8, 11, 15, 21, [24,25],
 145—147, 151, 160, 162.
 — Albrecht Jan 151, 154, 155, 156.
 — Albrecht Václav 151, 154.
 — Anna [11], 16, [25], 29, [56], 154.
 — Dorota 151.
 — Eliška Kate ina 145, 147, 151, 190.
 — Hedvika 21, 24, 152.
 — Jaroslav [11], 13, 145, 151, 157.
 — Jind ich 143, 145, 146, 151, 154, 156 až
 159, 167.
 — Kate ina [11, 21], 24, [25], 29, 154.
 — Markyta (Maruše) 11, J21, 25, 27], 29, 45,
 145, 147, 154, 167, 190.
 ze Smi ic rod [23], 149.
 — Václav [11], 17, [25], 154.
 — Zikmund 13, 145, 147, 157.
 Smi ické statky 143, 144, 148—150, 155.
 Sob ice 11.
 Sob slav 107.
 Sobota Rymavská 49.
 So a (Lisonzo) 86.
 Sokolnickí 39.
 Spee (plukovník) 173.
 Spinoia 95.
 Spišský zámek 51.
 Steinfels z Grufensholmu Erych [43].
 Stentzsch, baron, [15, 16].
 Stínava 37.
 ze Stittenu Hartwich [87],
 Stockholm [5],
 Stolinky [174J.
 Strahovská knihovna [65],
 Stránský Pavel 125.
 ze Strantz F., Dr., [32].
 Strassoldo Rich. 82.
 Strážnice 184, 185.
 Stubenvoll 99.
 Styrum hrab 105.
 Suarez de Aquillo Ant. [104].
 Sulevice 142.
 z Sulzu hr. 132.
 Sv tlý Petr 148.
 Svijany 163, 164.
 Svobodová Dorota 150.
 Širntingar ze Širntingu [165].
 Škreta Daniel [1491].
 Škretová Judyta [149].
 Škvorec 146, 151, 159.
 Šlik Albin 142.
 — Jind ich [92],
 Špan lsko [16], 59, 88, [92, 128],
 Špitálský Mat j, radní v Slaném, 140.
 Špork J. [19].
 Špýr 35.
 Špýrský biskup Filip Kryštof 147.
 Štanovský He man [68, 74].
 Št panice [11].
 Št pánov 182.
 Šternberk (m sto) 187,
 ze Šternberka Adam 44, 70.
 — Kolovratová Judyta [165].
 — Št p. [131], 162, [165].
 Štíp (Štípa) 76, 78, 81
 Štubenbergerova Justina [171],
 Štýrsko 63, 83, [189].
 Štýrský Hradec 83, 86, 110, 205.
 Šumady 108.
 Švamberská Anna Maxmiliana [149,155].
 z Švamberska Petr 155, [156J.
 Švamberské statky 142.
 Švédsko [16], 73, 150.
 Švenda Fr. [18].
 ze Švendy Lazar 84.
 Švihovský Václav [30],
 Švýcarsko [16J.
 Tábor 71, 135, 166, 194.
 Taig Krištof [38].
 Tasovice [100].
 Tata i 51.
 Tatranské hory 51.

- Taxis Gerard [113, U6], 121—12-1, [129', 159.
Tel 90.
Tengnagel [921].
T šín 53.
T šínské knížectví 73.
Thurn Jind . Matiaš [16], 48, [49 , 88, 91—94,
98, 100-102, 107, 117.
Thurnova Alžb ta [102J].
Thurzov Krištof 51.
z Tiefenbachu Rudolf 71, 108.
Tilly 127, 136, [137], 139, 151, 160, 171.
Tišov 176.
To kaj 50.
Tomek Václ. Yladivoj, c. k. vládní rada, [50J].
Tonner Emanuel, iditel, [191],
Tovov 187.
Tr ka Adam [19, 65, 93.
— Jan Rudolf 65, [129], 157, 159.
Tr ková Alžb ta [93].
— M. [19], 158, 162, 163, [165].
— Veronika [190].
T ebešov 146, 151, 159.
T ebí 77.
T ebnoševs [13J].
T ebo 166.
T ebová Mor. 53, 174, 186, 193.
T ebušice 122.
T emešná [113].
Tren ín 77.
Trevirský arcibiskup [16, 17].
Trnava 176, 183.
Trosky 159.
Trotzendorf Valentin 31, 32, [34],
Trutnov [8], 13, [23], 186.
Tschirnhausen 173.
Tuchom ice [153],
Turecko [11], 21, 22, 46, 53, 63, 65, 78,
84, 118.
Turnov [14], 159, 162.
Týn nad Rovenskem 160.
— nad Vltavou 106, 107, 116.
Tyrolsko 43.
Uherské Hradišt 176—178, 185.
Uherský Brod 186, 187.
Uhry 10, [11, 16], 21, 32, 46, 49, 52, 53,
58, 63-65, 74, 75, 99, 100, 105, 170, 176,
180, 182—185, 193.
z Ulfeldu Jan [19].
Ulrichskirchen 110.
Un ov 186.
Unterholzer Jan 175, 177.
Uškoci 82.
Ústí n. L. 116, 121, 122, 126, 131.
Wacker Tobiáš 38.
Václav IV., král, [5].
Wagenseil 42.
Wagner Ji í 147.
Valaši 73, 180, 182, 183, 185, 188.
Valašská Meze í 182.
Valdštejn, hrad, 5.
z Valdštejna rod 5, 14, 42.
— Adam 13, [18], 20, 36, 41, 42, 45, 47, 56
až 58], 62, 75, 76, [91], 125, [133, 135],
136, 142, 152, 157, 170, 171, [190], 191.
— Albrecht Václav Euseb 3, 4, 7, 10, 13
až 195.
— Anna [11J].
z Valdštejna Arnošt [9].
— Barbora 7, [22], 24, 47, 48, [54], 55-57.
— Bartolom j 7, 10, [12], 36.
— Bohuše [9],
— Eva 62.
— Hannibal 7, 10, [12, 18], 36, 55, [56, 57],
68, 74, [92],
— Hanuš (Jan) [5].
— Hedvika 13.
— Henyk 5, [2 L],
— Jan 6, 7, 9, 11, 12, 18, [19, 20], 21, 48,
61, 62, 191.
— Jan ml. [6], 10.
— Jan Ji í 13, [18].
— Jan Krištof 7, 10, [12], 36, 47.
— Jind ich 7, 10, [11, 121, 13, 36.
— Ji í 6-11, 21-23, [47, 48], Gl.
— Jitka 7, [22], 28, 35, 36, [42], 46, [47], 62.
— Isabella [113].
— Karel 7, 1121. 22, 26, [27], 35, 36, 41, 42,
44, [48]. ' "
— Kate ina [6], 7, 14, [19, 22], 25 —28, 30,
47, [48], 54-57, 62, 77.
— Kristián [48],
— Libuše 7.
— Magdalena 7, 14, 22, [47],
— Marie Bohunka 14, [22], 25— 28, 35, [48],
54-56, 62, 74.
— Markyta (Maruše) 14, [15], 21, 22, 24,
[25, 27], 28, 154.
— Maxmilián 104, 170.
— Slavata 7.
— Václav [11].
— Veronika [190].
— Vilím mladší 9, [12].
— Vilím (starší) 6, 7, 11—14, [18], 21 — 28,
35, 36, 45, 46, [48], 61, 62,
— Vojslav 7.
— Vojt ch 7.
— Vok [51, 7.
— Volf [9].
— Voršila 7, 24, 25, [27].
— Zden k 5, 6—8, 11, [12], 61, 62.
Valkoun z Adlaru Bohuchval [131].
Wallenstein viz Valdštejn.
Valoni 111, [112, 128], 186.
Vamberk [19],
Van D y k [67].
Vartemberk v Slezsku 32.
z Vartemberka rod 5.
— Anna [211].
— Eliška 147, 148, 152.
— Hedvika 152.
— Mandalena [20].
— Ota 71, 147, 148, 151, 152, 153, 158, 190.
— Voršila 6, [21].
Vechner Ji í 34, 35, 37.
Velechov [92].
z Veleslavína Adam Samuel [149].
— Daniel 11.
— Lidmila [149].
Velíš 163, 164.
Velké N m íce 189.
Wellenhorst kapitán 108.
Wenzelius Kašpar [35, 36],
Verdugo Vilím 117, 118,
Veselí 91, 107, 179, 185, 186.

- Vestner Jan 40.
 Wetterardo Fr., P., [81].
 Weyhe-Eimke [15, 108, 129].
 Vchynský Old ich [106].
 — Václav 64, 65, 71, [92, 93].
 — Vilím [93].
 z Ví ková Adam [171], 183.
 — Arkleb 65 - 67, 72.
 — Bohunka [67].
 — Jan Adam 67.
 — Vilím 67.
 Víde 60, 61, 64, [67], 71, [83], 88- 91,
 94 - 96, 102-107, 109, 110, 142, 153, 160,
 161, 164, 175, 186, [191], 192.
 Viklefovy knihy [5].
 Vilfmov Starý Alt-Wilhelmsdorf) 173.
 Vinary [28].
 V i s t o n i c e 108, 110.
 Witmberk 31.
 Vitovská [102].
 Vladislav král [144], 157.
 V l a v e r i n Václav 132.
 V l e k z e n o v a V. 85.
 V l k o v i c e 119.
 V o d a n y 107.
 Vojsko Petr [90].
 Vostrovid Jan 68.
 Vratislav [21, 35, 36], 124, 149, 150, 157,
 173.
 Vratislav z Mitrovic Václav [131].
 Vrchlabí [28].
 z Vrtby Voršila "149].
 z V e s o v i c Jan Habart 114.
 — Vilím [142].
 — Wolfgang [115, 119, 124, 128, 129], 133,
 [137], 142.
 Vsacko 72 73
 Vsetín 65—68, [70], 72, 73, 75—78, [90], 164,
 171, 176, 189.
 Všetuly 66—68.
 V u n š [115].
 Vunšvic aniel [15, 16, 21].
 Vyhnanov 16], 19.
 Vyšehradská kapitola 142.
 Výškov 99.
 Vyzovice 74,
 Záblatí 105—107.
 Zaclé (Šaclé) [13].
 Zajícovna (Hasštejnská) z Hazmburka
 Hedvika [11, 21, 24, 25, 27], 145.
 Zálezly [92]
 Zamojski 66.
 Zásadka [21], 24.
 Zboží [6], 19.
 Zedlic Václ. 32.
 Zejdl J. 95, [185, 186, 191].
 Zejdlcová z Senfeldu Estera [113].
 Zenelka Aron P. 73.
 Zetritz viz Cetryc.
 Zilvar (Silvar) z Silberštejna Adam [13].
 Zilvarová z Valdštejna Magdalena 10,
 [11], 22.
 Zlatá Hora 31—38, [42].
 Zlatý Bartolom j 132.
 Znojmo 64, 69, 71, 178, 184, 187.
 Zvíkov 166.
 ze Zví etic rod 5.
 Z v o l e 49.
 Zvolin ves [165].
 Žamberk 174, 194.
 Žampach z Potnštejna Zden k [64, 176],
 177, 189.
 Zatec 116, 124—128, 130, 131, 135, 136, 140.
 Žatecký kraj 115, 128, [131].
 z Žerotína Bed . [35].
 — Diviš [56].
 — Eliška 7, [114, 129, 132].
 — Jan 77.
 — Karel [30], 31, 35, 47, 54—57, 60, 61, 63,
 64, 68-78, 87-90, 94, 97-101, 119, 146,
 [148], 176, 179.
 — Kašp. [56].
 — Kate ina [22], 24, [25], 29, [114, 129, 132].
 — Lukáš 29.
 Velen 187.
 Žire 13.
 Žitenice 142.
 Žiželoves [19].
 Žižka 89.
 Žižka Jan, usedlý v He manicích [6].
 Žižk v ád vojenský 85.
 Žlunice 153, 158, 159, [165].
 Žumberk 142.

OBSAH.

	Strana
Úvod.....	3—4
I.	
Rodina Valdštejn v.....	5—G
Jiří a Vilém z Valdštejna ...	7—13'
Narození Albrechta Václava Eusebia zValdštejna; den amístojeho narození .	14—18
Rodiště jeho, He manice.....	18—19
Mladistvá léta Valdštejnova, povídky	20
Příbuzenství s králem Jiřím z Podbrd.....	21
Zámožnost a nikoli chudoba v rodině	21—22
Vychování jeho duchem českým a ve víře pod obojí.....	22—24
Smrt jeho matky paní Markyty ze Smiřic 1. 1593 dne 22. července.....	25
Poslední pořízení jeho otce Viléma z V.; poručení Valdštejn v Jindřich Slavata 25-27	
Smrt jeho otce 1595, 24. února.....	28
Valdštejn na Košmberce.....	28—29
Odvezen Janem Kavkou z Jindřicha do jezuitského konviktu v Olomouci.....	30—31
Valdštejn na studiích v Zlaté Hoře (Goldberg) 1.1598	31
První dosud známý list Valdštejn v z r. 1598	32—33
Co vypravuje podání o jeho pobytu v Zlaté Hoře.....	34
Po úmrtí poručení Jindřicha Slavaty ustanovena teta Valdštejnova panna Jitka z Valdštejna jeho poručnicí	35 — 3G
Valdštejn v Altdorfu, 1599 a 1600	37—43
Valdštejn na cestách.....	43—44
Návrat do země	46
Dal udělati náhrobní kameny rodičům a sliti zvon na věž kostela v He manicích 1602	45
Valdštejn před dvořany císaře Rudolfa.....	45
Stal se plnoletým ...	46
Chystal se na vojnu proti Turkům.....	46—47
Zdílel poručení svého statku	47
Valdštejn na vojně proti Turkům a Uhrům.....	48
Jmenován hejtmanem.....	49
Prostředkem jeho rukou.....	-50
Valdštejn vyslán s Jindřichem Hysřlem do Prahy v poručení zaplacení vojsku ..	50
Nebezpečná cesta z Uher do země.....	51—53
Valdštejn stavby českými na smrti mu r. 1605 shromážděnými vyznamenán ...	53
Jeho nemoc.....*	54
Valdštejn návštěvou u své nemocné sestry paní Kateřiny provdané za Karla z Žerotína na Moravě	55
Doprovází zemělovednost na pohřební cestu do země.....	56

II.

Trvalé přátelství mezi Valdštejnem a Žerotínem i po smrti paní Kateřiny	57
Jmenován stavěnským nejvyšším nadplukem páněm	58
Návštívá známých u Valdštejna na Heřmanicích	59
Císař Rudolf II. doporučil uje Valdštejna arciknížeti Albertovi v Nizozemsku k službám válečným	59
Žerotín doporučil uje, přimlouvá se, aby přijat byl ke dvoru arciknížete Matiaše	GO
Valdštejn již katolíkem	00
Charakteristika A. z Valdštejna	01
Přijímá dvoje arciknížeti Matiaše	01
Přijímá dvoje manice	01 02
Spor arciknížeti Matiaše s císařem Rudolfem	08
Valdštejn na Moravu a pod Matiašovými prapory	01
Ženitba Valdštejnova r. 1690 s Lukrecií Nekešovnou z Landeku a horoskop Kepler v 05—6G	
Valdštejn v manželství, jeho podobizna	G7—08
Postupuje rodné sídlo své Heřmanice Hannibalovi z Valdštejna	68
Morava zbrojí proti vpádu Pasovských, Valdštejn i na Moravu vyznamenan jako zkušený válečník	G9—70
Doprovází krále Matiaše do Prahy	71
Navrátil se domů na Moravu	71
Zavádí protireformaci katolickou, jesuité na jeho statcích	72-73
Valdštejn vypravil se do Vlach a jeho návrat r. 1612	71
Doprovází císaře Matiaše na sněm říšský do Eznáru 1G13	75
Úmrtí jeho manželky Lukrecie 1. 1611	7G
Valdštejn přijímá sněmu Moravském 1611	77—78
Jmenován od stavů v Moravských nejvyšším nadplukem páněm r. 1G15	79
První dosud známý český list Valdštejn v 1G15	80
List císaře Matiaše mu daný na kšaftování	80
Valdštejn nemocen	80—81
Zakládá kostel a klášter Kartusiánů v	81
Valdštejn komouřem arciknížeti Maxmiliána	82
Najímá 200 jezdců na pomoc arciknížeti Ferdinandovi proti Benáťanům	82
Než do boje se vypravil, v nově se náboženským rozjímáním	83
Valdštejnem sepsaný vojenský řád pro jízdu (Reiterrecht)	83—86
Přijel s vojskem svým do tábora před Hradištěm (Gradiska)	8G
Jeho ústředí i válce s Benáťany	86—87
Vrací se na jaře 1618 do svého domova, na Moravu	88
Zvolen sněmem, aby najímal 3000 páněch	89
Dluží se peníze na najímání vojska pro Ferdinanda, zásobuje vojsko císařské, vyhrožuje svým příbuzným, prohlašuje, že spojí se s vojskem císařským	90—93
Moravané pomýšlejší na to, aby mu pluk odali	91
Valdštejn vypravil se do Vídně; jaké učinil prohlášení před králem v přítomnosti nedostatečné podpory 7	94—95
Jmenován ve Vídni nejvyšším 1000 kůrysníků v	95
Valdštejn v na to daný revers, navrátil se na Moravu	95—96
Považován na Moravu za zrádce	98
Uskutečnil svůj záměr, aby převléčené mu vojsko Moravské do tábora Ferdinanda II., odvezlo zemské peníze	99
Vojsko Valdštejnové však vrátí se do Brna dne 7. května 1619	100
Vypovídná z Moravy, statky jeho skonfiskovány	101—102
Valdštejn ve Vídni, v Pasově	103—101
Bojuje ponejprv na české zemi u Záblatí, přijímá dobývání Nových Hrad	105—108
Účastní se ponejprv boje na Moravu dne 5. srpna 1619	108

Valdštejn v rozhovor v m št Rozích dne 3. října 1619.....	109
Chráni p e chod vojska císa ského p es Dunaj dne 25. října.....	110
Dopl ůje, rozmnožuje své vojsko; list k císa i v téže p í in	110 112
Valdštejn nemocen v dubnu a ervenci 1620	114
Táhne s vojskem císa ským a ligistickým ku Praze.....	114
Dne 4. listopadu 1620 vyslán od Rakovníka, aby m sta eská v poddanost uvedl, proviant opat oval.....	115
Valdštejn v Lounech.....	115

III.

Valdštejn nebojoval na Bílé Ho e, nýbrž ást jeho vojska	117—118
Zajel do Prahy na krátký as.....	119
Valdštejn a Mostští.....	121—124
Vyzval Žatecké, Kada ské, Chomutovské, Litom ické a jiná m sta, aby se vzdali 125—126	
Vyslal komisa e k Loketským.....	126
P j ky m st císa i in né Valdštejn nep íjmal osobn . Podez ívání.....	127—131
Jakým jeví se Valdštejn v i i nej vyšším v dc m v p í in plen ní a obohacování 131—133	
Valdštejn v pobyt v Praze	133
Obchodí s vínem . . .	134
Jeho návrh v p í in obsazení Cech proti Slezsku a Morav	135
Zajímá, odváží eského pána Krištofa Haranta do Prahy.....	136
Najímání vojska.....	136
Smutný obraz takového najímání, p ehlížení vojska v Slaném.....	137—141
Vedle vále ných v cí stará se také Valdštejn o sebe.....	142
Valdštejn v p ímý, sm lý duch i v i císa i.....	144
Valdštejn a statky Smí ické	145—159
Valdštejn v Ji ín	160
Jeho p j ky císa i.....	160—163
Zastavená mu panství.....	163
Bohatství Valdštejnovo již v první polovici roku 1621	164—165

IV.

Náchod.....	166—167
Valdštejn vyslán proti sročeným sedlák m v kraji Hradeckém.....	168
Valdštejnova zpráva do Vídn o velikých nepo ádcích vojska Bavorského, nabí- nut! Buquoyovi v p í in ubytování v Praze.....	169—170
Valdštejnova výprava na hranice Slezské a proti Kladsku	170—174
Valdštejnovi na ízeno vypraviti se na Moravu.....	174
Jeho p ípravy k obran Moravy proti nep íteli a návrhy o zásobování i placení vojska.....	174—180
List Valdštejn v Dietrichštejnovi v téže p í in	180—182
Vpád Uhr v na Moravu a Valdštejnovy vále né podniky a opat ení.....	183—188
Chce statky nu Morav prodati.....	188—189
Valdštejn odebral se do ech, na cest v Hradci Králové byl kmotrem Bohu- slavovi Balbinovi.....	190
V Praze i v celém království sv ena mu správa vojenská.....	-191
in Valdštejn v z doby jeho vojenského gubernátorství, kterýž sv d í jeho mravní povaze a náboženském smýšlení.....	192—193
Jízda Valdštejnova p ed Kladskem	193—194
P íloha: Valdštejn v vojenský ád p o jízdě z roku 1617.....	195—205
Rejst ík jmen	206—214

OPRAVY.

Na stran	0	v pozn. 15.	ádka zdola	na míst	Prornb	ti	Proruby.					
»	»	19	shora	7.	>	na míst	Prorubí	ti	Prorub.			
>	9	43	zdola	22.	9	na míst	Balbín	ti	Balbin.			
»	>	50	shora	21.	•	na míst	do P	erova	ti	do Prešova.		
»	»	53	zdola	2.		v pozn.	na míst	z Firštenberku	ti	z Firštenberka.		
»	»	71	shora	8.	»	na míst	z Di	tri chštejn	a	ti	z Dietrichštejna.	
9	•	75	zdola	9.		v pozn.	na míst	Lev Rožmitála	ti	Lev z Rožmitála.		
»	»	101	shora	17.	»	na míst	Ladislavem	z	Lobkovic	ti	Ladislavem	Berkou.
»		131	zdola	1.	V	na míst	gleies	ti	gleiches.			

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SUPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

D   Dvorsky, František
270   Albrecht z Valdštejnaaz
WI9D85   na konec roku 1621